

Kršćanska biblioteka

www.monfortanci.com

ZAMAK DUŠE

Sv. Terezija Avilska

naučiteljica Crkve

ZAMAK DUŠE

Naslov izvornika: *Castillo interior*

Prijevod: Dr. Fran Binički

Usporedba i prerada prijevoda:

p. Miljenko Sušac SMM misionar monfortanac

Zagreb 2019.

SADRŽAJ

Prerada prijevoda je plod trenutačnog uslišanja zavjeta po zagovoru sv. Terezije Avilske.....	5
Uvod u Zamak duše.....	7
Život i duhovni put rasta svete Terezije Avilske.....	19
O duševnim moćima.....	29

ZAMAK DUŠE

Prve odaje

1. poglavlje - Raspravlja o ljepoti i dostojanstvu naših duša. Donosi usporedbu, da se bolje razumije. Ističe korist da duša upoznaje samu sebe i shvaća milosti što ih primamo od Boga. Vrata ovoga zamka je molitva.....

34

2. poglavlje - Raspravlja, kako je ružna duša, koja živi smrtnom grijehu te kako je Gospodin to donekle pokazao jednoj osobi. Isto tako, raspravlja o spoznaji sama sebe. Treba zapamtiti neke korisne stvari. Govori kako treba razumjeti ove odaje.....

36

Druge odaje

Samo jedno poglavlje -Raspravlja, kako je važna ustrajnost, da bi se stiglo do posljednjih odaja. Govori o velikoj borbi, što je davao zameće, te kako se na početku ne smije zalutati s puta, da bi se uspjelo. Preporučuje veoma uspješno sredstvo, koje je sama prokušala.....

41

Treće odaje

1. poglavlje - Raspravlja, kako možemo biti malo sigurni, dok živimo u ovom progonstvu, bez obzira što je duša došla do uzvišenog stanja, te kako treba živjeti u strahu Božjemu. Neke važne napomene.....

44

2. poglavlje - Nastavlja govoriti o isto predmetu i o suhoćama u molitvi, te o tome što bi se, po njezinu mišljenju, moglo dogoditi. Ističe kako nas Gospodin treba kušati, te da kuša i one koji se nalaze u ovim odajama.....

47

Četvrte odaje

1. poglavlje - Raspravlja o razlici koja postoji između zadovoljstava i ugone u molitvi, te po čemu se razlikuju od duhovnih užitaka. Ističe radost zato jer je shvatila razliku između zamisli predodžbe i razuma što je jako korisno za one koji su podložni mnogim rastresenostima u molitvi.....

51

2. poglavlje - Nastavlja isti predmet i objašnjava usporedbom što su slasti i kako doći do njih bez da ih tražimo.....54

3. poglavlje - Raspravlja o molitvi sabranosti, koju najčešće Gospodin daje prije molitve smirenosti o kojoj je govorila u prethodnom poglavlju. Iznosi njezine učinke kao i preostale učinke molitve smirenosti gdje je raspravljala o nasladama koje Gospodin daje.....57

Pete odaje

1. Poglavlje - Započinje raspravljati, kako se u molitvi duša sjedinjuje s Bogom. Ističe, po čemu se zaključuje, da se ne radi o prevari.....63

2. Poglavlje - Nastavlja o istom predmetu. Objašnjava molitvu sjedinjenja pomoću profinjene usporedbe. Govori o učincima ove molitve koji ostaju u duši. Jedna stvar koja je vrlo vrijedna pažnje.....66

3. Poglavlje - Nastavlja isti predmet. Govori o drugom načinu sjedinjenja do kojeg duša može doći uz Božju pomoć i koliko je za to važna ljubav prema bližnjemu. Od velike je koristi.....70

4. Poglavlje - Nastavlja isti predmet. Opširnije tumači ovaj način molitve. Ističe kako je važno da se postupa oprezno, jer se zloduh uvelike napreže da povрати dušu sa započetoga puta.....73

Šeste odaje

1. Poglavlje -Raspravlja kako, čim Gospodin počinje udjeljivati veće milosti, dolaze veće muke. Spominje neke tegobe i govori kako se u njima osjećaju oni koji se već nalaze u ovim odajama. Korisno je za duše koje proživljavaju unutarne muke.....76

2. Poglavlje - Govori o nekim načinima na koja Gospodin pobuđuje dušu. Čini se, da se pritom ne treba bojati, premda je to nešto uzvišeno, a milosti velike.....80

3. Poglavlje - Raspravlja o istom predmetu i načinu na koji Bog, kad se udostoji, govori duši. Upućuje, kako se pritom duša treba držati, i ne suditi po svojem osobnom uvjerenju. Navodi nekoliko znakova po kojima se poznaje kad je posrijedi prevara, a kad nije. Od velike je koristi čitati ovo.....82

4. Poglavlje - Govori o tome kako Bog uzdiže dušu u molitvi putem ushita, zanosa ili poleta: sve to skupa smatra da čini jednu cjelinu. Da bi se od Boga primile velike milosti, potrebna je velika srčanost.....87

5. Poglavlje -Nastavlja isti predmet i navodi, kako Bog uzdiže dušu duhovnim poletom na drukčiji način od onoga o kojem je bilo riječi. Ističe razloge, zašto je potrebna srčanost. Objašnjava ovu milost koju Gospodin udjeljuje na slantan način. Ovo poglavlje je jako korisno.....91

6. Poglavlje - Opisuje učinak molitve, što je opisana u prethodnom poglavlju, te po čemu će se razlučiti je li istinita ili se radi o prevari. Govori o jednoj drugoj milosti koju Gospodin udjeljuje duši da bi je potaknuo da Ga slavi.....93

7. Poglavlje - Govori o tome kakva je bol što je zbog svojih grijeha osjećaju duše kojima Bog udjeljuje ove milosti. Ukazuje kako je velika pogreška ne nastojati, imati pred sobom čovječstvo našega Gospodina i Spasitelja Isusa Krista, Njegovu muku i život, te Njegovu slavnu Majku i svece ma koliko god osoba bila duhovna. Poglavlje je od velike koristi.....97

8. Poglavlje - Govori o tome kako se Bog priopćuje duši putem umnog viđenja. Donosi nekoliko naputaka o tome. Navodi učinke koje ovo viđenje ostavlja u duši kad je istinsko. Smatra da ove milosti treba držati u tajnosti.....101

9. Poglavlje - Govori o tome kako se Gospodin priopćuje duši putem predodžbenog viđenja. Upozorava da se treba jako čuvati želje za ići ovim putem. Navodi razloge za to. Poglavlje je od velike koristi.....104

10. Poglavlje - Govori o drugim milostima i različitim načinima na koje ih Bog udjeljuje duši, drukčijima od onih već opisanih. Te o velikoj koristi što proizlaze iz njih.....108

11. Poglavlje - Govori o velikim i jakim željama duše za uživanjem Boga, koje sam Bog daje duši, a tako su jake i žestoke da ona dolazi u opasnost da izgubi život. Govori o koristima koje ostaju u duši poslije te milosti.....109

Sedme odaje

1. Poglavlje - Govori o uzvišenim milostima što ih Bog udjeljuje dušama koje su ušle u sedme odaje. Kaže, kako se po njezinu mišljenju duša razlikuje od duha, premda su oboje jedno. Govori o nekim stvarima koje treba zapamtiti.....112

2. Poglavlje - Nastavlja isti predmet. Govori koja je razlika između duhovnog sjedinjenja i duhovnog braka. Objašnjava to istančanim usporedbama.....117

3. Poglavlje - Govori o velikim učincima koje uzrokuje ova molitva. Treba ih pažljivo promotriti jer zadivljujuća je razlika između njih i onih prijašnjih.....121

4. Poglavlje - S njim završava iznoseći ono što joj se čini da želi Gospodin time što udjeljuje duši ovako velike milosti i kako je potrebno da Marta i Marija idu skupa. Poglavlje je jako korisno.....124

Prerada prijevoda je plod trenutačnog uslišanja zavjeta po zagovoru sv. Terezije Avilske

Poštovani brate, poštovana sestro u Kristu Isusu, evo još jednog našeg rada koji želimo podijeliti sa svima onima koje bi to moglo zanimati u Crkvi u Hrvata. Radi se o preradi već postojećeg prijevoda *Zamka duše* dr. Frana Biničkoga sv. Terezije Avilske.

Dugi niz godina bavimo se svetačkom i pobožnom tradicijom katoličke Crkve, s posebnim naglaskom na temama duhovnoga rasta. Razlog tome je naša želja da napišemo sustavni prikaz duhovnosti sv. Ljudevita Montforskoga, što smo hvala Bogu i uspjeli. A da bi što bolje sagledali problematiku duhovnoga rasta kao takvoga, istraživali smo šire o toj temi u katoličkoj literaturi i svetačkoj tradiciji. Tako smo oduševljeni naukom bl. Henrika Susona preveli njegovo djelo *Devet hridina* koje govori o ovoj temi na hrvatski jezik. Koliko je nama poznato to je prvi hrvatski prijevod toga spisa.

Vođeni gore spomenutim nakanama smo čitali i istraživali i *Zamka duše* sv. Terezije. Dugo smo se bavili njenom duhovnošću i njenim spisima, o tome smo držali brojna predavanja i duhovne vježbe. Ne malo smo se iznenadili kad smo primijetili da su hrvatski prijevodi *Zamka duše* manje razumljivi čitatelju od onih koje smo čitali na raznim europskim jezicima. Dok smo se bavili duhovnošću i spisima sv. Terezije često nam se javljala misao da bi bilo dobro napraviti jedan novi prijevod *Zamka duše* na hrvatskom jeziku i bili smo na to poticani. Mi smo to spremno i odlučno odbacivali kao nerazumne sugestije, dana opsežnost i složenost toga posla te uvjereni da se drugi trebaju baviti tim problematikama.

Jednom zgodom kao svećenik smo bili povezani s jednom osobom koja je od nas tražila duhovnu pomoć na svome osobnome putu rasta u vjeri. Ta osoba se nalazila u specifičnoj životnoj situaciji te je imala jednu jaku nutarnju kušnju, koja ako se ne bi razriješila, potrajala bi cijeli život, i bila bi jako bolna i uznemirujuća za tu osobu. Nakon čestih i opetovanih poticaja i razmišljanja da bi bilo dobro imati novi prijevod *Zamka duše* na hrvatski, mi smo u toj situaciji, onako usput bez prevelikog razmišljanja i očekivanja, obećali sv. Tereziji Avilskoj da ćemo preraditi prijevod *Zamka duše* dr. Frana Biničkoga, ako ovoj osobi izmoli da bude oslobođena ove nutarnje kušnje. Istoga dana ta osoba je oslobođena te nutarnje kušnje, a kušnja je takve naravi da joj se više neće nikada pojaviti u njenom životu. Nije nam preostalo drugo nego dati se na posao. Tako smo evo radili nešto, što smo spremno i odlučno odbacivali, pa i svaku pomisao na to.

Dr. Fran Binički, katolički svećenik, intelektualac, prevoditelj i mučenik svakako zaslužuje više pažnje u našoj crkvenoj i nacionalnoj povijesti. Rodio se u Malom selu nedaleko od Ličkog Osika. Klasičnu gimnaziju završio je u Gospiću, a bogosloviju u Senju (1896.-1899.) Godine 1899. zaređen je za svećenika kad je služio mladu misu. Bio je aktivan u svim važnijim crkvenim i društvenim događanjima svoga vremena, blizak biskupu Antunu Mahniću u vodstvu i organizaciji Hrvatskog katoličkog pokreta iz koga su izrasli brojni velikani prije Drugoga svjetskoga rata.

Doktorirao je 1902. u Innsbrucku. Svećenički službu vršio je kao župnik u Širokoj Kuli od 1919., a od 1924. u Ličkom Osiku. Pisao je pjesme, eseje i polemike, bavio se novinarstvom. Bio je poliglota i vrstan prevoditelj, znao je grčki, latinski, njemački, francuski, talijanski španjolski, engleski, ruski, poljski, češki i bugarski jezik. U Senju je na bogoslovnom učilištu predavao povijest Crkve i kanonsko pravo te jedno vrijeme staroslavenski i starohrvatski jezik.

Kao i mnogi drugi stradao je u vihoru poraća. Nakon zauzimanja Gospića i ulaska u grad 4. travnja 1945., partizani su u dvije godine u Gospiću i neposrednoj okolici gradića, na razne načine progonili i ubili brojne nevine osobe. Ista sudbina snašla je i svećenika dr. Frana Biničkoga. Uhitili su ga i zatvorili u kaznionicu, gdje je obolio od tifusa, pa još neosuđenog iz gospićke kaznonice sa zakašnjenjem prebacili u gospićku bolnicu, gdje je 1. svibnja 1945. umro u mukama. Tijelo su mu prijatelji prokrijumčarili da ne bi bilo oskvrnuto, nego dostojno

pokopano. Pod plastom sijena kriomice su prevezli i pokopali uz grob njegovih roditelja na katoličkom groblju u Ličkom Osiku, nedaleko od rodnoga Malog sela.

Još se rado sjećamo rimskih profesora iz predmeta *Uvod u znanstveni rad* na papinskome univerzitetu Salezijani gdje smo studirali filozofiju i na papinskome univerzitetu Gregorijana gdje smo studirali teologiju, koji kad su nam predavali o problematici prijevoda su govorili da nakon što se napravi prvi doslovni prijevod autora, treba zatvoriti njegovo izvorno djelo i onda taj isti prijevod, ostajući vjeran misli autora, učiniti razumljivim čitatelju jezika na koji se prevodi. To nam je puno pomoglo u našem naknadom radu jer smo puno prevodili na hrvatski jezik, uglavnom svetačku i pobožnu literaturu.

Isto tako su govorili da svaki prijevod, nakon što prođe dosta vremena postaje arhaičan, to jest neprilagođen jeziku koji se koristit u uporabi u datom povijesnom trenutku, te prijevod treba preraditi ili ponovno prevesti. To može ići sve dotle da tekst postane teško čitljiv i razumljiv prosječnom čitatelju. Kao potvrdu toga donosili su nam tekstove, bilo izvorno pisane na talijanskome jeziku ili prijevode na talijanski stare preko 300 godina. Te tekstove ni studenti čiji je materinski jezik talijanski nisu mogli lako razumjeti. Uz to treba naglasiti da ako se radi o tekstu koji je pisan na materinskom jeziku onda jedina opcija ostaje njegova prerada, bez toga svaki bi narod, pa i mi Hrvati, imao vrijedne klasične tekstove svoje tradicije pisane prije 200, 300, 400 godina... ali teško ili nikako shvatljive i nerazumljive današnjem naraštaju čitatelja.

Mi smo kao okosnicu našeg rada uzeli prijevod *Zamka duše* dr. Biničkog sa španjolskoga i prema našem obećanju sv. Tereziji preradili i usporedili sa brojnim drugim današnjim prijevodima na raznim europskim jezicima. Prijevod Biničkoga je dobar, ali se vidi da je rađen prije sto godina, u mnogim stvarima koristi terminologiju teologije i duhovnosti svoga vremena. Puno truda smo uložili u ovaj rad. Zamak duše smo rečenicu po rečenicu uspoređivali sa današnjim prijevodima na raznim europskim jezicima, uključujući neka izdanja *Zamka duše* koja sigurno imaju svoju težinu i važnost u karmelskoj tradiciji kao što su talijansko izdanje sabranih djela sv. Terezije, *Opere*, u izdanju generalne kuće karmelićana u Rimu, ili francusko izdanje sabranih dijela sveteice *Oeuvres complètes* de Thérèse d'Avila.

U preradi i usporedbi prijevoda koristili smo 5 različitih prijevoda *Zamka duše*, uključujući jedan na španjolskome gdje smo provjeravali periode teksta. Ovaj naš rad nije prijevod nijednoga od tih izdanja, nego smo se vodili idejom da ostajući vjerni misli sv. Terezije preradimo prijevod dr. Biničkog tako da bude što više razumljiv hrvatskome čitatelju. Ova prerada u usporedba prijevoda stavlja u novo svijetlo nauk ove velike naučiteljice Crkve na hrvatskome jeziku.

Prva stvar koja nas je iznenadila je da nijedan od 5 prijevoda *Zamka duše* koji smo uspoređivali nema iste periode, to jest, nema na istim mjestima zareze i točke u tekstu. Onda smo shvatili i zašto, naime naišli smo na podatak koji iznosi ugledni karmelski autor o. Castellano koji je u Rimu dugi niz godina predavao predmete o životu, spisima i duhovnosti sv. Terezije da u izvornom rukopisu nema jasno označenih perioda.

Sam tekst *Zamka duše* je izuzetno kompleksan i vidljivo je kako se prevoditelji muče s prijevodima. A to je iz razloga što misao Terezije nije linearna, nego započinje, često se vraća na prethodno, preskače te je često dosta teško sve to slijediti. A iz načina pisanja je vidljivo da je istina ono što svetica često u djelu ponavlja da ona nije bila literarno obrazovana osoba. To ni na bilo koji način ne dokida genijalnost misli i nauka sveteice, ta crvena je naučiteljica, nego samo otežava slijediti njenu misao i posao bilo kojega prevoditelja. Puno smo prevodili, ali se nikada nismo više trudili ni mučili s nekim tekstom kao s ovim *Zamka duše*, i za sada više nećemo ništa obećavati svetici ma kakvu milost molili po njenom zagovoru.

Ovaj rad posvećujemo svima onima koji su čitali ili će čitati djela sv. Terezije i od srca im želimo i molimo da više uzljube Isusa Krista, njegovu i našu Majku Mariju i Crkvu, te se posvete Bogu samome. Dao Bog, Majka Božja i zagovor sv. Terezije da ovaj rad donese obilje duhovnih plodova u našem hrvatskom narodu.

*U Zagrebu na spomendan sv. Ljudevita M. G. Montfoskog, 28. travnja 2018.
p. Miljenko Sušac s.m.m. – misionar monfortanac*

Uvod u Zamak duše

Djelo *Zamak duše* općenito se smatra kao najbolje i najzrelije Terezijino djelo, jedino od glavnih njenih spisa koje je napisala nakon što je već bila doživjela i neko vrijeme živjela stanje sedmih odaja, duhovni brak. U *Zamak duše* se nadopunjuju osobno iskustvo Terezije i njen duhovni nauk te se smatra njezinim remek djelo.¹

Zamak duše pretpostavlja poznavanje njenih djela *Moj život* i *Puti k savršenosti* koje prije napisala i sadrži veliki asketskog nauka i mističnog života o kome je u njima govorila. Ipak *Zamku duše* je potpuno novo djelo i predstavlja sintezu terezijanske duhovnosti i nuka.

Kao i sva druga njezina djela, i ovo je upućeno, prije svih, njezinim susestrama kojima ona svojim vlastitim iskustvom želi pripomoći na putu molitve i duhovnog života.

Terezija je ovu knjiga napisala iz poslušnosti ocu Gracijanu, koji je tada bio provincijal Reda. Naime knjiga *Moj život* u kojoj Terezija govori o svojim mističnim iskustvima, bila je u rukama Inkvizicije i bez ikakve sigurnosti o njenoj budućnosti. Otac Gracijan je poznao bogatstvo sadržaja knjige i da bi spasio Terezijin nauk naložio joj je da svoje duhovno iskustvo ponovno zapiše, ali ovaj puta u više anonimnom obliku da se izbjegne bilo kakva opasnost.

Terezija se tome opirala, ali je iz poslušnosti prihvatila. Knjigu je započela pisati 2. lipnja 1577. uz brojne druge poslove i u punom jeku obnove, uspijeva razraditi tri odaje te prvo poglavlje četvrtih, a onda je naglo prekinula. Prekid je izazvala neugodna vijest iz Madrida o smrti nuncija Nikole Ormaneta, čovjeka sklona Obnovi, te je Svetica naslutila da bi mogli uslijediti teški dani za Red. Za sebe se dosjetila da bi bilo najbolje da se vrati u samostan sv. Josipa u Avilu gdje je i započela Obnovu.

Na putu prema Avili napisat će pet slijedećih poglavlja, a onda posao ostavlja za bolje dane. Tek nakon četiri mjeseca nastavit će pisati u Avili počevši od četvrtog poglavlja petih odaja. Tu će djelo i završiti 29. studenog 1577. Kad je sve privela kraju, Svetica je knjigu podijelila na odaje i poglavlja i dala naslov djelu. Međutim, da bi knjiga mogla u javnost, tj. do ruku čitatelja, nužno je odobrenje kompetentnih teologa. Za ovo djelo brigu će preuzeti dva teologa, Terezijini prijatelji: karmelićanin otac Gracijan i dominikanac otac Diego Yanguas .

Terezija piše *Zamak duše* za svoje jednostavne sestre, i u izlaganju kao i u ostalim svojim djelima služi se simbolima i usporedbama kako bi čitateljima lakše i jasnije približila i iznijela svoja teško opisiva mistična iskustva.

Paralelno sa duhovnim rastom i hodom kroz odaje događa se za sveticu bitna dinamika samospoznaje duše. Spoznati sebe u molitvi i Bogu znači prihvatiti u potpunosti svoju stvarnost, cjelovitu istinu o sebi, biti u svemu osoba istine. Lako se uočava da je ta spoznaja u nerazdvojivoj vezi s poniznošću koju će Terezija definirati kao »hod u istini« (Z VI, 10, 7). Terezija je uvjerenjena da čovjek do prave istine o sebi može doći samo u svjetlu Božje istine, te stoga spoznaja Boga postaje primarna: »Mislim da nikad nećemo uspjeti upoznati sami sebe ako ne nastojimo upoznati Boga« (Z I, 2, 9).

Opet, spoznaja Boga bez poznavanja vlastite bijede rađa tamu, kao što i spoznaja vlastite bijede bez spoznaje Boga rađa očaj (Pascal), a da bi se došlo do istinske duhovne samospoznaje koja bi nas dovela do prave poniznosti, nužno je da se upoznamo u Kristu: »Razmišljajući o Njegovoj poniznosti, uvidjet ćemo kako smo daleko od toga da budemo ponizni« (Z I, 2, 9).

Rast u samospoznaji otkriva čovjeku istinu da je Bog počelo svakog dobra u njemu (Z I, 2, 5) i oslobađa ga oholosti, izvora svakog grijeha. Ako se odlučno ne krene ovim putem ili ako se odluka odgađa, opasnost je da osobu zahvati »uzetost« (Z I, 1, 8) te s tim i nemogućnost da uđe u zamak jer je iseljena iz sebe i bez kontakta sa svojom nutrinom.

¹ U ovom uvodu samo sažimamo dva takva prikaza i uvoda u *Zamak duše*, onaj od o. Križića i o. Castellana.

Samospoznaja omogućuje osobi da otkrije Boga u samoj sebi i samu sebe u Bogu, a to otkriće pridonosi uspostavljanju novih odnosa prijateljstva u svim pravcima. To prijateljstvo niče iz molitve koja postaje susret - dijalog pun povjerenja i ljubavi. Bog se duši očituje kao prijatelj koji izlazi u susret već u prvim odajama u želji da je zahvati i provede kroz tajanstveni zamak sve do posljednje odaje gdje ona postaje »jedno s Bogom« (Z VII, 2, 4).

Tu prije svega dolazi do izražaja inicijativa Boga koji voli i svoju ljubav želi ugraditi u osobu koja je prihvatila njegovu pruženu ruku i sa svom se odlučnošću dala na put. Ta je ljubav u neprestanom rastu tako da u petim odajama postaje »pečat na srcu« (Z V. 2, 12), znak pripadnosti. Ona je ujedno snaga duše na teškom putu hoda prema odaji Zaručnika.

Dinamika ljubavi, prijateljstva, otkriva dinamiku molitve koju ona i definira kao prijateljstvo s Bogom, prijateljstvo koje uključuje dva bitna elementa: ljubav i poštovanje. To su, po njoj, bitne komponente molitve ukoliko osoba koja moli ima sigurnost da je Bog čuje i voli.

Tako Svetica predstavlja cijeli kršćanski život kao proces interiorizacije čovjeka, koje vodi intimnom zajedništvu s Bogom koji ga obogaćuje krepostima i djelima u službi Crkve.

I cijeli njezin nauk mogao bi se sažeti u zaključku: mjera kršćanskog savršenstva nisu mistične milosti, nego vršenje kreposti, a između njih kao vrhovna norma: ljubiti Boga i bližnjega. U punoj podudarnosti s Evanđeljem postavlja ljubav prema bližnjemu kao mjerilo i dokaz ljubavi prema Bogu .

Simboliku zamka nalazimo i u prethodna dva djela svete *Moj život i Put k savršenosti*. Ona koristi simbol zamka koji ima više odaja i time opisuje sva zbivanja na putu duhovnoga rasta od samih početaka pa sve do vrhunaca duhovnog i mističnog života na zemlji.

Glavni simbolički elementi ovdje jesu:

- sam zamak (= duša) u kojem se nalazi sedam glavnih odaja;
- vanjski dio zamka: obrub i opkop (= tijelo i svijet);
- unutarnji dio: velike odaje (= beskrajno blago duše stvorene na Božju sliku i ukrašene milošću);
- posebna odaja u srcu zamka (= središnje mjesto Boga u nama);
- vrata zamka (= molitva);
- stanovnici zamka:
- nutarnji: Bog i duša
- vanjski: neprijatelji cjelokupnog duhovnog života i nesređena osjetila;
- život u zamku: borba, svjetlo i tama, zajedništvo s Bogom.

Temeljna misao koja vodi Tereziju u djelu jest stvarnost Božje prisutnosti u dubini duše. Nad tim ne dvoumi jer je ta stvarnost zajamčena evanđeljem (Iv 14, 23), a postala je i njezino autentično i sretno otkriće koje je plod mističnih milosti , ali i njezina osobnog traženja. Na ovu stvarnost Terezija nadovezuje drugu koja, uz gore navedenu, postaje misao vodilja cijelom djelu: duša može dohvatiti Boga koji živi u njezinom središtu i to na jedan poseban i prikladan način, po molitvi shvaćenoj kao prijateljstvo, odnosno kao život življen u zajedništvu s Bogom.

Duša je prikazana u dvostrukom smislu: ona je zamak u kojem stanuje Bog i kao takva se predstavlja u statičnom položaju. S druge pak strane, duša istodobno ulazi u zamak i, prelazeći iz odaje u odaju, ide prema središtu. Pod ovim vidom, potpuno dinamičnim, duša nam otkriva svoju dubinu u kojoj se ostvaruje jaka i tajanstvena komunikacija s Bogom (Z I, 1, 3).

Ova prividna proturječnost dobiva odmah objašnjenje: duša ide prema svojem vlastitom središtu i što više ulazi u sebe ostavljajući zlo, to se više približava Bogu. Stoga ulazak duše u zamak znači ulazak u samu sebe i tim ulaženjem postaje sve svjesnija sebe,

svoje stvarnosti: da je po stvaranju slika Božja, a po nastanjenju boravište Božje. Tako da je u Terezijinom nauku molitva ulazna vrata zamka.

U svakoj od odaja svetica koristi i dodatne simbolike koje ćemo naglasiti govoreći o pojedinim odajama. Hod duša kroz odaje se može pratiti u trostrukoj razvojnoj dinamici. U sažetom prikazu se oslanjamo na o. Castellana.

- a. Rast ljubavi kojom duša odgovara na Božju ljubav
- b. Rast i razvojni put molitve
- c. Rast i razvojni put želje za Bogom
- d. Vrijeme koje duša provodi u pojedinoj odaji

Izvan zamka

Duše koje žive u stanju teškoga grijeha

Prve odaje - obraćenje - sadržavaju opis stanja duša koje žele autentičan kršćanski život ali su još zaokupljene svijetom, ne obaziru se na lake grijehe i sklone su moliti samo za svoje vremenite potrebe. Trebale bi bježati od prigoda za grijehe, ozbiljno se odlučiti za Krista i tražiti samoću i prilike da prodube svoju vjeru. Duša prvih odaja još je uvijek iseljena iz sebe, nesređeno suživljena sa zemaljskim stvarnostima, okružena s bezbroj stečenih loših sklonosti, a bez dovoljno snage i odlučnosti da im se odupre, te stoga lako upada u grijeh i u opasnost da izgubi i ono malo što ima. Ovu dušu Terezija uspoređuje s gluhoonijemom osobom: gluha jer, iako donekle svjesna svojeg opasnog stanja, ne sluša neprestani Božji zov da napusti mnoge beskorisne poslove i da se preda Životu; nijema jer ti poslovi onemogućuju dijalog s Bogom u molitvi. U najkraćem, moglo bi se reći: duša koja ulazi u prve odaje zamka kreće se u čudnom ritmu između tijela i duha, između instinkta i ideala, između anđela i zvijeri koje nosi u sebi: na neki način »ulazi i izlazi« iz zamka.

Stanje ovih duša je sklonu grijehu ako već nisu u grijehu, milost ih potiče na autentično obraćenje, a imaju prve molitvene stupnjeve koji se najčešće očituju u usmenoj molitvi.

Stanje duše: Blizina grijehu

Poticaji milosti: Na obraćenje

Molitva: Usmena molitva

Želja: Odbaciti teški grijeh

Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaji: Dugi period duhovnog života

Druge odaje - napetost između ustrajanja i odustajanja - predstavljaju duše koje već imaju neku odlučnost da žive u milosti, trude se oko molitve i ponekad oko mrtvljenja. Pa ipak, uz tolike napasti ne žele se potpuno odreći duha ovoga svijeta. Stanje ovih duša je označeno borbom, milost ih potiče i vodi prema ustrajnosti a razmatranje je molitva koja označava stupanj njihova duhovnog života. Svetica to ovdje predstavlja kao smrtnu borbu između Sotone i duše: »Ovdje se radi o tome da nečastivog predstavlja zmije svjetovnih stvari i predočuju njegova zadovoljstva gotovo vječnima, te poštivanje što ga se ima u svijetu, prijatelje i rođake, zdravlje u stvarima pokore (zato što duša koja dolazi u ovu odaju uvijek to poželi činiti) i na tisuće drugih vrsta zapreka« (Z II, 3). Stanje postaje tim teže što duša ovdje nije gluha kao u prvim odajama. Ovdje ona sve jasnije čuje Boga koji je zove, ali u isto vrijeme primjećuje nešto što je vuče natrag (Z II, 2). Terezijin savjet ovdje: ni pod koju cijenu ne treba odustati od puta. Ljubiti djelima i učvršćivati duh da bude sposoban herojski se suočiti sa životnim zaprekama; ustrajati u borbi jer te patnje nisu ništa u usporedbi s bogatstvom koje se stječe: »Ovo nisu odaje u kojima pada mana s neba; one su dalje« (Z II, 7).

Stanje duše: Borba
Poticaji milosti: Na borbu
Molitva: Meditacija
Želja: služiti Bogu
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaji: Dugi period duhovnog života

Treće odaje - za daljnji hod: poniznost, strpljivost, poslušnost - označuju stanje onih duša koje su već uredile svoj nutarnji i vanjski život, ne padaju u svojevolske ni teške ni lake grijeh. To je stanje jednog dosegnutog stupnja prividnog savršenstva kršćanskog života.

Duše koje su pomoću Božjom i ustrajnošću uspjele nadvladati prethodne tegobe ulaze u treće odaje: duhovno stanje koje Terezija već naziva blaženim (Z III, 1, 1).

Savršenu sliku tih duša Terezija nalazi u liku bogatog mladića iz Evanđelja, koji je mnogo učinio, ali treba ići dalje. Tu je baš glavna opasnost za te duše: pomisle da su dosad već puno učinile te da za to trebaju biti nagrađene posebnim milostima. A ako se to ne dogodi, upadaju u nemir i gube strpljivost. Čežnja za određenim duhovnim iskustvima jest istinska opasnost za osobe tih odaja. Zato Terezija posebno inzistira na poniznosti koja se mora očitovati u strpljivosti i vedrini: ponizan je onaj tko čeka i zadovoljan je onim što primi, svjestan da je i to samo dar, a ne zasluga.

Tu ona još nadodaje potrebu ljubavi koja se dokazuje djelima, što uvijek iznova naglašava (Z III. 1, 7) te na kraju ostavlja savjet: »Ono što bi, čini mi se, donijelo puno koristi onima koji se po Gospodnjoj dobroti nalaze u ovom stanju (...) jest čvrsto nastojanje na hitrosti u poslušnosti; i makar ne bili redovnici, bila bi velika stvar - kao što to čine mnoge osobe - imati se kome uteći da se ne vrši vlastita volja« (Z III. 2, 12).

Ali u njima je još prisutno u velikoj dozi duhovno sebeljublje i samodopadnost. Za daljnji put treba im više poniznosti i poslušnosti. Stanje duša je označeno jednom postojanošću kršćanskog života, Božja milost ih vodi u kušnje a molitva većoj otvorenosti prema Bogu. To je jedno stanje koje je naglašeno u molitvi sabranosti.

U jednoj usporedbi opisa paralelizma duhovnog puta sv. Terezije i sv. Ivana od Križa na ovom razvojnom stupnju duhovnog života za daljnji duhovni rast duša treba proći tamnu noć sjetila.

Stanje duše: Postojanost duhovnog života
Poticaji milosti: Na podnošenje kušnji
Molitva: Meditacija i molitva sabranosti
Želja: Ljubiti Boga
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaji: Dugi period duhovnog života s opasnošću potpunog stabiliziranja i prestanka dinamike duhovnog rasta.

Četvrte odaje - prijelaz u život mistike - predstavlja duše koje su već kušale prva mistična iskustva, ali imaju i daljnje velike nutarnje borbe za potpunu nutarnju slobodu za Krista. U duši će kušati milost Božje velikodušnosti i besplatnosti dara. Milost ih vodi prema jednoj nutarnjoj širini i slobodi duha. Molitva mira i smirenosti je temelj njihovog druženja i sjedinjenja s Bogom. Duhovni plodovi u duši još nisu postojani te duša mora bježati od duha svijeta i od grešnih prigoda da bi se postojano ukorijenila u Bogu.

Stanje duše: Kuša milost i besplatnost Božjeg dara
Poticaji milosti: Širenje nutrine
Molitva: ulivena sabranost i molitva smirenosti
Želja: Prva buđenja žarčih želja i prvih čežnja za Bogom.
Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaji: Prolazno stanje

Sveta Terezija je velika učiteljica duhovnoga rasta i razvojnog puta molitve. Prve tri odaje *Zamka duše* odnose se aktivni dio puta duhovnoga rasta, i u njima svetica govori o usmenoj molitvi, razmatranju i molitvi sabranosti koje su svojstvene ovom dijelu puta.

Za sveticu rast je rast i vježbanje u krepostima temeljna i najvažnija priprema za dar kontemplativne molitve, kao i provjera autentičnosti nečije molitve. Potom tumači kreposti u kojima se treba vježbati. U svetičinom nauku postoji jasna uzajamna prožetost molitvenog i kreposnog života i to u oba smjera: s jedne strane, drži da ne postoji istinska molitva bez vježbanja u krepostima ali i obratno, ne postoji autentični rast u krepostima bez redovitog molitvenog života. Kreposti su, dakle, osnova i plod života molitve. Zaključujemo da Naučiteljica vježbanje u krepostima pretpostavlja svakoj tehnici i metodi, te rast u kreposti smatra temeljnom dispozicijom za kontemplaciju. Svetica uči da iskustva ulivene, dakle mistične molitve počinju u četvrtim odajama. U tri poglavlja četvrtih odaja Terezija obrađuje: a) problem rastresenosti u molitvi; b) molitvu ulivene sabranosti; c) molitvu smirenosti.

U kontemplativnoj se molitvi sam Bog neposredno i izravno priopćuje ljudskom duhu, pa je spoznaja Boga različita od spoznaje Boga u meditativnoj molitvi. U meditaciji ili razmatranju imamo diskurzivnu spoznaju Boga, to jest kategorijalnu, normalnu, naravnu spoznaju po pojmovima, idejama, slikama, izričajima koji spadaju u redoviti, pa time i ograničeni ljudski način poimanja i izražavanja. Radi se o poimanju putem apstrakcije i dolaženja do misli i pojmova na temelju njihovog apstrahiranja iz stvarnosti. Dakle, naravni, početni dio duhovnog života vezan je uz meditativnu molitvu u kojoj nalazimo diskurzivnu spoznaju Boga, takvu koja o Bogu slaže pojmove, slike, zamišljaje, iskaze, ideje... uzete iz svakodnevnog iskustva i razvijene na temelju stvorene stvarnosti koja se radikalno razlikuje od nestvorenoga i neizmjernoga Boga, pa mu nimalo ne odgovara. Bog ne potpada pod pojmove i izraze kategorijalnog načina izražavanja. Zato se i općenito otajstva naše vjere koja proizlaze iz Praotajstva Boga izriču sva dijalektičkim sintagmama, to jest dvjema izrazima koji su oba istinita, naizgled paradoksalno suprotstavljena ili nepomirljiva, nesvediva jedan na drugi, a ipak oba jednako istinita. Tako je naš Bog trojstven i jedinstven, Isus Krist je istovremeno i pravi Bog i pravi čovjek, Bog je istovremeno imanentan i transcendentan svome stvorenju.

U kontemplativnoj molitvi čovjek spoznaje nespoznatljivoga i neizrecivoga Boga, spoznaje nadspoznatljivu ljubav Kristovu (Ef 3,19), vidi Boga kojega nitko od ljudi nikada ne vidje niti vidjeti može (1 Tim 6,16). U mistici ovdje na zemlji, kao i u blaženom gledanju Boga u nebu, čovjek napreduje iz slave u slavu, iz jednog stupnja spoznaje i ljubavi Božje na novi, viši stupanj spoznaje i ljubavi Božje, premda je na cilju, to jest u Bogu i Bog u njemu, ne samo po ontičkoj, stvoriteljskoj prisutnosti, nego i po milosnoj, sakramentalnoj i osobnoj.

U toj molitvi, duša – privučena Božjom prisutnošću u središtu duše – povlači se i sabire sa svojim Bogom prema vlastitom unutarnjem središtu. Duša se povlači iz raspršenosti vanjskog svijeta preko osjeta i sabire u vlastito središte sa svojim Bogom koji boravi u najdubljem središtu našega srca.

Kontemplacija je širi pojam od kontemplativne molitve. Kontemplativna molitva je vrijeme koje čovjek provede u molitvi, u neposrednom komuniciranju s Bogom, to su trenuci u kojima se Bog izravno i neposredno priopćuje čovjeku, dajući mu ljubavnu spoznaju sebe. No kontemplacija je proces koji obuhvaća i preobrazbu i pročišćenje čovjeka, dakle, sastoji se od porasta u svetosti i čistoći na moralnom području, te o preobrazbi načina djelovanja, spoznavanja, željenja, osjećanja i tako redom, na ontičkom području.

Kod ulaska duše u četvrte odaje a s time i u nadnaravni, mistični život, mijenja se vrsta molitve, molitva od meditativne prelazi u kontemplativnu.

Za Tereziju to su prve kontemplativne molitve ulivene sabranosti i molitva smirenosti.

Kod molitve ulivene sabranosti radi se o Božjem zovu duši da uđe u svoju nutrinu, onamo gdje se i ona nalazi. To je »zvižduk pastira« koji se ne čuje ušima jer se ne čuje ništa,

»ali se snažno osjeća blago povlačenje u nutrini kako će vidjeti onaj tko to iskusi« (Z IV. 3, 3).

To Božje djelovanje koje uzrokuje u duši sabiranje, proizvodi značajnu mističnu ljubav i priprema susret Boga i duše koji se ostvaruje u »molitvi smirenosti«. Duša je prožeta predosjećajem Božje prisutnosti. To još uvijek nije osjećaj jer Bog se još nije tako očitovao. Duša ga osjeća blizu sebe i zna da dolazi. Zato uliveno sabiranje pretpostavlja mistično djelovanje i Terezija ima pravo kad kaže: »To je sabranost koja mi se čini vrhunarnom« (Z IV. 3, 1). Stoga je molitva sabranosti preludij mističnog života.

Molitva smirenosti - počinka ili pokoja dobila je ime po tome što duša, uronjena u prisutnost Božju, voljno počiva. Volja joj je kao Bogom zarobljena ljubavlju, a često i razum, uliveno znanje. No jer pamćenje i mašta nisu "zarobljeni" u istoj mjeri kao i volja, oni znadu slobodno lutati i voditi do rastresenosti. Iskustveno doživljavanje prisutnosti Božje još nije jako izrazito i traje kratko. Može biti ugodno i radosno, ali i bolno, budući da duša još nije sasvim čista. U tom slučaju je podložna teškim nutarnjim i vanjskim kušnjama.

Da bi to donekle objasnila, Terezija se služi slikom pojila sagrađena na izvoru vode, koje vodu ne dobiva izvana nego iz »svojem izvora, a to je Bog«: »Teče s velikim mirom, smirenošću i milinom iz najdublje nutrine nas samih (...) te se sva naša nutrina rasteže i širi i stvara dobra koja se ne mogu iskazati, pa čak ni sama duša ne zna spoznati što je to što joj se ondje daje« (Z IV. 2, 4/ Z IV. 2, 6).

Terezija odmah napominje da su ugone koje proizlaze iz ove molitve čisti Božji dar koje osoba ne može postići svojim snagama, niti smije tražiti da to dobije. Ono što se od nas traži jest da idemo Kristovim putem i da dopustimo Bogu »da čini od nas što bude htio, da nas vodi onuda kuda se udostoji« (Z IV. 2, 10). Savjet za ove odaje isti je kao za prethodne: »Činimo ono što i oni iz prethodnih odaja: poniznost! poniznost! Njome se Gospodin dade pridobiti za sve što od Njega hoćemo« (Z IV. 2, 9).

Pete odaje - živim, ali ne više ja...prva iskustva sjedinjenja s Bogom - predstavljaju stanje duša koje već žive mistični život u pravom smislu riječi. Kušaju jednu nutarnju obnovu i novost života u Kristu. U molitvi sjedinjenja koja je nadnaravna i koju Bog daruje kada i kako hoće iako se duša sa svoje strane treba za nju pripravljati. Istinski znakovi ovoga sjedinjenja s Bogom koje još nije potpuno jesu sigurnost o Božjoj prisutnosti i nutarnja i vanjska progonstva i patnje koje stavljaju na kušnju ljubav prema Bogu. Dušama na ovom stupnju duhovnog života potrebna je jedna autentična vjernost i dokazana odlučnost.

Stanje duše: Obnova nutrine

Poticaji milosti: Iskustvo novosti života u Kristu

Molitva: Molitva Sjedinjenja

U ovoj odaji sv. Terezija govori o redovitom putu sjedinjenju duše s Bogom, a to je sjedinjenje volje duše s voljom Božjom i vanrednom putu (kontemplativnom) za doći do sjedinjenja s Bogom koji svetica naziva prečacem.

Želja: Čežnje za Bogom puno jače od bilo kakve ljudske želje

Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaji: Postojana pozitivna situacija duhovnog života

I ovdje, u petim odajama, Terezija uvodi simbol svilenog prelca u kojem se sažima cijeli razvoj duhovnog života (usp. Z V. 2, 2ss):

- na početku je ružni crv koji i s naporom puže... (simbol asketskog života – odaje);
- kasnije sebi pravi kućicu, čahuru, u koju se zatvara (odaje IV.);
- tu crv umire i rađa se prekrasni leptir (preobrazba, novi život - odaje V.);
- slijedi slobodan i nenaporan život leta (puni život mistike - odaje VI. i VII.).

U fenomenu preobrazbe koji se događa u čahuri Terezija vidi fenomen smrti i uskrsnuća. Tu prepoznaje dvije sastavnice kršćanskog otajstva: umiranja za novi život, što se u biti mora dogoditi kod svakog kršćanina.

I u pogledu ovog umiranja za novi život, postoje dvije vrste preobraženja: ono koje se duguje tajanstvenoj milosti, a može se usporediti s tajanstvenom snagom koju dobiva crv kad se zatvara u čahuru da umre. I njega, crva, nestaje, pretvara se u leptira.

Ali postoji i posebna milost u misteriju kršćanskog življenja: kad otklonimo sve zapreke koje priječe rast milosti, ostvaruje se u nama jedan oblik preobraženja u Kristu: »Živim, ali ne više ja, nego živi Krist u meni« (Pavlov tekst koji Terezija ovdje navodi).

Druga usporedba koju Terezija donosi da bi objasnila molitvu sjedinjenja petih odaja jest sakrament braka: »Premda je to gruba usporedba, ne nalazim druge koja bi bolje mogla objasniti ono što hoću od sakramenta ženidbe« (Z V. 4, 3).

Ta se usporedba proteže i stupnjevito raste do sedmih odaja: V = odaje ogleda, upoznavanja; VI = odaje zaruka; VII = odaje ženidbe.

Opravdavajući ovu podjelu, Terezija piše: »Čini mi se da sjedinjenje (u petim odajama) još ne dopire do duhovnih zaruka, već se, kao i ovdje kad se dvoje hoće zaručiti, radi o tome da li su suglasni i da jedno i drugo to hoće, pa čak da se vide zato da se bolje naužiju jedno drugoga. Tako i ovdje: (...) duša vidi na tajnovit način tko je taj Zaručnik koji će je uzeti, jer putem osjetila i moći nikako, ni za tisuću godina, ne bi mogla shvatiti ono što ovdje shvaća za vrlo kratko vrijeme« (Z V. 4, 4).

U molitvi sjedinjenja duša je »istrgnuta iz bilo kakve naravne djelatnosti«, moći su sasvim uspavane da bi duša bila potpuno u Bogu. To proizvodi takve ugone da se s njima ne mogu usporediti nikakvi zemaljski užici, naslade i radost (usp. Z V. 1, 6). Iako to ne traje dugo, »ne dosegne pola sata« (Z V. 2, 7), duša je preobražena do te mjere da »ne prepoznaje samu sebe«: »čini se da to nije ni ona ni njezin lik« (Z V. 2, 8). I pored toga, Terezija ovim dušama ostavlja ozbiljan savjet: treba izbjegavati grešne prigode jer »ni u ovom stanju duša još nije tako jaka da bi se mogla upuštati u njih« (Z V. 4, 5). Navodi primjere Šaula i Jude, ljude rizika i poraza, da jače naglasi kako sigurnosti ne smije biti (Z V. 3, 2).

Još nadodaje važnost posluha (Z V. 3, 2), a napose bratske ljubavi (Z V. 3, 7-12). Zaključuje: »Nastojmo ići naprijed; ako toga ne bude, budimo u velikom strahu jer nas, bez sumnje, nečastivi hoće nečim zaskočiti; ta nije moguće da se, dospjevši čak dotle, prestane rasti jer ljubav nikad ne miruje« (Z V. 4, 10).

Kazat ćemo nešto više o molitvi ovih odaja, molitvi sjedinjenja. Sjedinjenje ovog stupnja ulivene kontemplacije je takvo da su u njemu sve nutarnje duševne moći zahvaćene i zauzete u Bogu. U *molitvi smirenosti* to se događalo samo s voljom, kod *molitve sna duševnih moći Bogom* bile su zahvaćeni volja i razum a mašta i sjećanje su bili slobodni, aktivni i tako uzrokovali borbu duši. Dakle, kod molitve sjedinjenja sve duševne moći, uključujući maštu i sjećanje su zahvaćene Bogom, dok su nezahvaćena vanjska tjelesna sjetila.

Intenzitet mističnog iskustva ulivene kontemplacije kod molitve sjedinjenja je neizreciv i jako nadilazi sve one prethodne i na samo tijelo ostavlja duboke utiske. Evo opisa sv. Terezije:

„Dok duša tako traži Boga, osjeća kako uz veliku i ugodnu nasladu gotovo obnemoćuje, sva u nekoj vrsti nesvjestice jer joj ponestaje daha i svih tjelesnih snaga, tako da, osim uz tešku muku, ne može čak ni rukama micati. Oči joj se zatvaraju, a da ih ne želi zatvoriti, ili pak, ako ih drži otvorene, ne vidi gotovo ništa niti, ako čita, uspijeva izgovoriti slova, a gotovo ni prepoznati ga. Vidi da postoji slovo, no, kako razum ne pomaže, ne zna ga pročitati sve da i hoće. Čuje, ali ne razumije ono što čuje. Prema tome, osjetilima se ne koristi nimalo, osim da je posve ne prepuste njezinu uživanju, pa joj tako, naprotiv, štete. Govoriti je uzaludno, jer ne uspijeva sročiti riječi, niti ima snage, sve kad bi i uspjela, da bi je mogla izgovoriti, jer sva se izvanjska snaga gubi i povećava se snaga duše da bi bolje mogla uživati u svojem blaženstvu. Izvanjska naslada koja se osjeća velika je i posve očevidna. Ova molitva

ne škodi, koliko god dugotrajna bila. Barem meni nikada nije naškodila, niti se sjećam da mi je Gospodin ikad udijelio ovu milost, koliko god bolesna bila, a da bih se osjećala slabo. Dapače, osjetila bih veliko poboljšanje. A i kakvo zlo može nanijeti tako veliko dobro? Vanjski su učinci nešto tako znano-da se ne može posumnjati kako je to bila velika prilika, budući da tako bivaju oduzete snage uz toliku nasladu zato da bi postale još veće“. (Ž, 18, 10-11)

Kao što se vidi iz opisa duša kuša neizrecivu stvarnost tog intenziteta da je samo malo porastao nadišao bi sve tjelesne snage i duša bi pala u ekstazu. Na počecima ovih iskustava zahvaćenost duševnih moći traje kratko – pola sata najviše – ali s različitim stupnjevima intenziteta produžuje se ponekad i na više sati.

„Istina je da u početku prođe za tako kratko vrijeme - barem se meni događalo - tako da se u ovim izvanjskim znakovima i zakazivanju osjetila ne očituje toliko kad prođe zakratko, no dobro se razabire u preobilju milosti da je sjaj sunca koje se tamo nalazilo bio velik, budući da ju je tako rastopilo. I treba obratiti pozornost na to, jer, po mojem mišljenju, koliko god dugo bilo vrijeme koje duša provede u toj obuzetosti svih moći, vrlo je kratko. Kada bi to bilo pola sata, bilo bi puno. Ja se, po mojem mišljenju, nikad nisam nalazila toliko. Istina je da se slabo može osjetiti koliko se biva, budući da se ne osjeća, ali kažem da biva vrlo kratko odjednom a da neka od moći ne dođe k sebi. Volja je ta koja uzima riječ, no ostale dvije moći ubrzo ponovno počnu uznemiravati. Budući da je volja smirena, ponovno ih obuzme, te zastanu nešto malo i ponovno ožive. Tako se može provesti nekoliko sati molitve, i provede se. Čim se one dvije moći počinju opijati i uživati u onom božanskom vinu, lako se počinju gubiti same da bi bile posve pobijedene te prate volju i uživaju sve tri. No to što bivaju posve izgubljene i bez ikakve predodžbe u išemu - koja se, po mojem shvaćanju, također posve gubi - kažem da traje kratko vrijeme, premda baš posve ne dolaze ponovno k sebi, jer ne mogu biti nekoliko sati kao izbezumljene, s time da ih opet od časa do časa Bog uzima k sebi“. (Ž, 18, 12-13)

Molitva sjedinjenja ima slijedeće karakteristike koje su istovremeno i znaci za prepoznati je i razlikovati od manje više sličnih fenomena a to su: odsutnost rastresenosti, apsolutna sigurnost da je duša bila sjedinjena s Bogom i odsutnost umaranja. A popratni fenomeni kod molitve sjedinjenja: mistični dodiri, izljevi Božje ljubavi i rane ljubavi.

Šeste odaje - zaruke duše - predstavljaju stanja duša kojima duša prolazi najviša nutarnja čišćenja, a među mistične milosti koje Bog udjeljuje duši na posve nadnaravan način spadaju nutarnje lokucije, ekstaze i viđenja... Duša proživljava jednu veliku gorljivost za spasenje ljudi i ima jedan apostolatski duhovni naboj te spremnost da napusti samoću za rad na širenju kraljevstva Božjeg. Da bi se uspela do najviših stupnjeva mističnog života potrebno je motrenje Kristova čovještva. U ovim odajama duša proživljava duhovne zaruke, tj. Kristovo obećanje da će se jednoga dana s njom sjединiti. Nutarnji život milosti duši otkriva čudesna Božja djela u tipično mističnoj molitvi sjedinjenja.

Stanje duše: Duhovne zaruke

Poticaji milosti: Motrenje čudesnih Božjih djela

Molitva: Mistične kontemplativne molitve zanosnog sjedinjenja i duhovne zaruke

Želja: Goruće čežnje i želje ali ne uvijek u sjetilnom dijelu duše

Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaji: Duža priprava za sedme odaje

Na šestim odajama Terezija se najduže zadržala. Njima posvećuje cijelih jedanaest poglavlja, dok svim ostalim odajama zajedno sedamnaest. U samom uvodu u ove odaje svetica zapisa: „Uz pomoć Duha Svetoga, počnimo sada govor o šestim odajama, u kojima je duša, već ranjena Zaručnikovom ljubavlju, pa nastoji što više biti u samoći izbjegavajući, koliko joj to njen stalež dopušta, sve što bi joj moglo smetati u toj samoći.... Ah, moj Bože!

Kakve li tek unutarnje i vanjske muke treba duša pretrpjeti dok ne uđe u sedmu odaju!“ (VI 1,1)

Prema o. Castellanu u jednoj usporedbi opisa paralelizma duhovnog puta sv. Terezije i sv. Ivana od Križa na ovom razvojnom stupnju duhovnog života za daljnji duhovni rast duša treba proći tamnu noć duha da bi došla do vrhunca mističnog sjedinjenja s Bogom na zemlji, duhovnog braka. Dakle stanje duše šestih odaja je takvo da duša u njima proživljava tamnu noć duha.

Najprije iznosi neke vanjske poteškoće s kojima se susreće duša u tom duhovnom stanju: izrugivanja od strane najbližih da se dotična osoba pravi sveticom i zavarava svijet (Z VI. 1, 3), ili u suprotnom da se priča previše pozitivno o njoj, dok ona osjeća da to nije tako i zbog toga trpi (Z VI. 1, 5); poteškoće koje proizlaze od najrazličitijih bolesti koje Gospodin šalje (Z VI. 1, 6-7); problemi s ispovjednicima koji mnoge duhovne stvarnosti ne razumiju i pogrešno tumače (Z VI. 1, 8); tu je još strah da se možda ispovjednika ne zavarava o stanju (Z VI. 1, 9), sumnje da možda Bog šalje muke zbog loše prošlosti koju je imala ta duša (Z VI. 1, 8), te mnoge druge tjeskobe i duhovne muke »k kojima se ne zna naći ime« (Z VI. 1, 13).

Međutim, sve te poteškoće, ne samo da ne mogu slomiti dušu nego čak »potiču na još viši let« (Z VI. 2, 1). Svjesna je da to ne može pobijediti svojim snagama, ali zato u pouzdanju i sigurnosti čeka na milosrđe Boga koji „jednom jedinom svojom riječju odstranjuje sve tako brzo da se čini da nije bilo oblaka kod one duše, po tome kako je ispunjena suncem i s puno više utjehe« (Z VI. 1, 10).

Ove su odaje posljednji prolaz do konačnog cilja. Zaručnik je posve blizu, na dohvat duše, u sedmim odajama. Tu blizinu ona tako jako osjeća da je sva zahvaćena neodoljivom željom da ga čim prije dohvati i s Njim se sjedini u ljubavi. Tu joj je želju sam Zaručnik utisnuo u srce djelujući na njezinu nutrinu na neopisiv način (Z VI. 2, 1).

U izvještajima 35: *Ne boj se, nitko te neće moći odijeliti od mene. Odsada nadalje ti ćeš biti moja zaručnica.* U Ž 32,11, govoreći o reformi Karmela, Gospodin je kazao Tereziji da će On uvijek biti s njom. Prema Sicariju te riječi koje smo ovdje naveli prizivaju ono što je Bog govorio velikim likovima u Bibliji, Abrahamu, Mojsiju, prorocima, Mariji: *Ne boj se Ja sam s tobom, Ja ću te zaručiti, zaručiti ću te itd.* Znači Bog se ponaša prema Tereziji kao prema svojim prijateljima u Bibliji. Tek sada govori o privatnosti zaručništva (VI. 4, 5). Isus kao zaručnik pokazuje ljepotu Boga duši kako bi je više privukao sebi. Događaju se neka druga iskustva u životu Svetice kao što su zanosi, poleti duha itd. Želeći ujediniti dušu sa Sobom Bog uvodi dušu u svoj svijet (VI. 4, 13). Zaručnik zapovijeda da se zatvore sva druga vrata, iz drugih odaja da se zatvore vrata, i da se zatvore vrata ulaza u Zamak, odnosno isključivost usmjerenosti duše na Boga.

Molitva zanosa (ekstaze) - duhovne zaruke. Kod molitve počinka bila je zahvaćena naša volja (srce), kod molitve sjedinjenja još i razum, a kod molitve zanosa čak i vanjske moći, naša sjetilna spoznaja. Duša je tako uronjena u Boga da zaboravlja, ne vidi i ne osjeća vanjski svijet. Živi u zanosu, extazi, neosjetljiva je za pojavni svijet. Tijelo je nepomično, oči ukočene i uperene prema jednoj točki, disanje usporeno, sjetila obamrla. Kao da nije kadro izdržati duševni ushit, ljudsko tijelo klone i zamre. Kao da se duša vraća svojoj suštinskoj jednostavnosti, nespriječena okovima tijela. Extaza je neposredni susret dvaju duhova, božanskoga i ljudskoga. Duhovna opojenost.

Extaze se ne mogu postići nikakvim naporom, vježbom ili tehnikom. Nisu nikada same sebi svrhom, vode do bržeg sjedinjenja s Bogom. Doživljuju ih samo osobe visoke duhovnosti i moralnosti, asketski savršene. Mogu nastupiti postupno i polako, ali isto tako naglo i nenadano. Zanesenome izgleda kao da je uznesen na nebesa. Extazu redovito prati radost i blaženstvo, ali nerijetko i bolni trzaji čitave duše, na koju se još jednom spušta "noć duha" (oratio extatica crucifigens, nox spiritus). To je definitivno čišćenje koje može potrajati

godinama, a sama molitva zanosa obično ne traje duži vremenski period. Duhovne zaruke su Božje obećanje duši da će se jednoga dana s njom sjediniti.

Ovo sjedinjenje dolazi do izražaja u dva oblika: ugodnom i bolnom obliku. Zanosno sjedinjenje ne uključuje u sebi nužno pojavu levitacije (uzdizanja), o kojoj ćemo govoriti u slijedećem poglavlju, nego samo obustavljanje djelovanja osjetila, što je značajka ovog sjedinjenja.

Narav zanosnog sjedinjenja - Dva sastavna dijela sačinjavaju to sjedinjenje uronjenje duše u Boga i obustavljanje djelovanja osjetila. Budući da je sva duša posve uronjena u Boga i vanjska sjetila izgledaju kao da su prikovana uza Boga ili uz predmet, koji On pokazuje.

Zaustavljanje osjetila je posljedica tog uronjenja u Boga. To se odvija postepeno i ne odvija se kod svih u istom stupnju.

Što se tiče vanjskih osjetila, to je:

1. Prije svega neosjetljivost više ili manje izražajna, slabljenje fizičkog života, usporavanje disanja, zatim umanjenje tjelesne topline; "Opaža se - veli sv. Terezija - da naravna toplina pada, i da se tijelo po malo hladi, ali uz neiskazanu slatkoću i uživanje« (Ž 20,3)

2. Zatim se tu zapaža neka nepomičnost, koja ostavlja tijelo u onom položaju, u kojem ga je to stanje zateklo. Pogled ostaje ukočen prema nekom nevidljivom predmetu.

3. To stanje, koje bi u naravnom slučaju moralo tijelo oslabiti, daje mu naprotiv nove snage. (Ž 20,21) Bez sumnje, u samom času dolaženja u obično stanje osjeća se neka umornost, ali odmah iza toga slijedi obnova snage.

4. Katkada je zaustavljanje osjetila potpuno, a katkada je nepotpuno i omogućuje tim osobama, da govore u pero svoje objave, koje primaju, kako to vidimo u životu svete Katarine Sijenske.

Nutarnja su sjetila zaustavljena u djelovanju još savršenije i potpunije, nego u mističnom sjedinjenju, o kojem smo već govorili.

Pitamo se, da li je obustavljena i sloboda volje. Odgovaramo zajedno sa sv. Tomom, Surrezom, sv. Terezijom, Alvarezom de Paz, da sloboda volje ostaje i da dosljedno tome, duša može u zanosu zasluživati, duša slobodno prima duhovne darove koji su joj dani.

A što se tiče **trajanja zanosa**, ono je vrlo različito. Potpuni zanos općenito traje samo nekoliko časaka. Terezija kaže katkada pola sata. Ali prije zanosa, kao i poslije njega, prethodi i nadolazi nepotpuni zanos, to može trajati nekoliko dana, vodeći računa o svim raznim oblicima, kojima on prolazi. Royo Marin u jednom od klasičnih priručnika duhovnosti *Teologia della prefezione cristinana*, Rim, 1965, donosi podatak da u svetačkoj tradiciji je bilo i drugačijih iskustava. Ekstaza može biti popraćena i levitacijom i to u trajanju od više sati kako se to dogodilo sv. Tomi iz Villanuove. Bez levitacije sv. Angela Folinjska je provela 3 dana u zanosu, sv. Ignacije Loyolski 8 dana, sv. Koleta 15 dana, a sv. Magdalena de Pazzi je provela 40 dana bez da se povratila sebi i izišla iz zanosa.

Duša tijekom ekstaze ostaje slobodna te svim svojim snagama pristaje uz Boga i njegovo djelovanje te samim time mistično iskustvo molitve zanosa **uvećava zasluge duše pred Bogom**.

Iz zanosa se izlazi putem buđenja, bilo spontanog bilo izazvanoga od drugih. U prvom slučaju duša trpi neku tjeskobu, kao da se je vratila s drugoga svijeta i malo po malo opet poprima svoje djelovanje na tijelo

U drugom slučaju buđenje se izaziva i to naređenjem ili pozivom poglavara: ako je usmeno, uvijek ga slušaju, ako je samo misleno, onda ga uvijek ne slušaju. Tri su glavna stupnja u zanosu: *jednostavni zanos, ushit i let duha*.

Terezija nadalje navodi različite vrste ushita, način na koji ih Bog izvodi, njihove učinke i znake raspoznavanja. U njima Bog duši otkriva mnoge tajne, nebeske stvari koje se ne mogu vjerno opisati, ali ostaju usječene u najdublju nutrinu duše ostavljajući neizrecive

učinke ljubavi (usp. 4, 5s i pog. 8). Svetica se vraća svojoj omiljenoj temi na kojoj ovdje posebno inzistira: Kristovo čovječstvo. Motrenje Krista u njegovu čovječstvu predstavljeno je kao nužno za posljednje dvije odaje, jer svaka nadnaravna kontemplacija polazi od Krista i u njemu se usavršava: po njemu, u Duhu Svetomu, imamo pristup Ocu.

Cijeli je duhovni život kod nje kristološki predstavljen: u Kristu se objavljuje i djeluje Bog, i u Kristu se objavljuje uzor - Čovjek prema kojem težimo u duhovnom rastu. Krist je objava Boga i čovjeka, ali i mjesto susreta Boga i čovjeka.

Mistične milosti šestih odaja proizvele su u duši neizmjernu sposobnost ljubavi koja je dovodi u stanje goruće želje i teške tjeskobe. Sva je želja usmjerena jedino na posjedovanje Boga, i to što prije, iz čega onda proizlazi patnja i tjeskoba: »Ta patnja, kako je rečeno, nije u tijelu, već u nutrini duše. Otuda je ta osoba zaključila koliko su jače duševne patnje od onih tjelesnih. (...) Osjeća se poput obješene osobe koja se ne upire ni o što na zemlji, a ni na nebo se ne može popeti; sažegla od žeđi, a ne može stići do vode« (11,3.5).

Izvanredna dubina ljubavi koju je u duši stvorio božanski plamen, a koja je sva usmjerena prema Zaručniku, razara i čini nemoćnima zle sklonosti koje mogu biti prisutne čak poslije mističnih zaruka. Susreti u tom razdoblju ostvaruju cjelovito očišćenje duše spremajući je za konačno sjedinjenje.

Sažimajući sve ovo, moglo bi se reći da su šeste odaje odaje svjetla i zaljubljenosti. Ljubav i svjetlo predstavljaju se u pročišćavajućem obliku kao posljednji dubinski zahvat u pripremi za duhovnu ženidbu. Jedan se fenomen predstavlja više kao pročišćavajući, drugi više prosvjetljujući.

Bog pročišćuje i prosvjetljuje dušu da bi joj se mogao očitovati, odnosno da bi ga mogla upoznati. Naime, on se ovdje ne očituje inteligenciji čovjeka, nego njegovoj osobi. I do spoznaje Boga ne dolazi se toliko putem razuma koliko putem ljubavi srca koje postaje sposobno shvatiti mnogo toga što razum nije u stanju.

Sedme odaje - Duhovno vjenčanje: predstavljaju vrhunac duhovnoga i mističnoga života na zemlji u kojima duša proživljava stanje duhovnoga braka, stanje trajnoga sjedinjenja s Kristom u proživljenom sjedinjenju s Trojstvom. Iz tog stanja proizlazi jedan veliki nepomućeni nutarnji duhovni mir usprkos svih vanjskih i nutarnjih poteškoća i progonstava. Duša istovremeno ostaje i aktivna i kontemplativna. Kontemplacija na ovom stupnju nije samo subjektivna nego čini da duša zaboravlja na sebe i potpuno se daruje Kristu i Crkvi.

Stanje duše: Duhovni brak

Poticaji milosti: Motrenje Krista i Trojstva

Molitva: Duhovno vjenčanje

Želja: Služiti Kristu u Crkvi

Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaji: Do konca života na zemlji

U ovom stanju nema više odsutnosti Ljubljenog, nema više trpljenja zbog preobrazbe, sva je duša preobražena u Boga, ali ostaje trpljenje za Crkvu prema onoj izreci apostola Pavla: „Sad se radujem patnjama koje podnosim za vas. Tako dopunjam u svome zemaljskome životu za Tijelo Kristovo – to je Crkva – što nedostaje mukama Kristovim“ (Kol 1,24).

Poteškoće na koje nailazi Terezija u sedmim odajama - prije svega nemogućnost da prikladno i razumljivo izrekne sve bogatstvo milosti tih odaja - želi olakšati uspoređivanjem s prethodnim odajama. Osjeća da joj je daleko lakše opisati ono što nedostaje petim ili šestim odajama negoli ono što imaju i što jesu sedme.

Napominje da se viđenja »prijašnjih odaja sasvim razlikuju od viđenja u ovim odajama« (2,2), a onda je opisivala razliku s obzirom na učinke (pog. 3), a napose na milost sjedinjenja koja se ovdje događa u »samom središtu duše«, a ne u njezinom »gornjem dijelu« (to u petim odajama), i to ne putem ushita kad se izgube sve moći i duša ništa ne shvaća (to u šestim odajama), nego tako da djelomice »vidi i razumije milosti što joj iskazuje« (1,6).

Nadalje, u prethodnim odajama ta milost nije trajna, nego »brzo prođe pa duša ostane bez onog društva, mislim tako da ga više ne zamjećuje«, dok ovdje »duša ostaje vazda sa svojim Bogom u ovom središtu« (2,4).

Terezija ovdje nastoji upotrijebiti svu ljudsku umješnost, služeći se najrazličitijim slikama i usporedbama, da bi na taj način jasnije i jače prikazala milosti sjedinjenja sedmih odaja. Slike se smjenjuju filmskom brzinom iako je na koncu nijedna potpuno ne zadovoljava jer nisu u stanju prenijeti svu dubinu mističnog iskustva

Tu je slika braka: razlike između zaručenih (šeste odaje) i oženjenih koji se ne mogu rastaviti (sedme odaje); slika spojenih voštanica koje se mogu rastaviti (VI. od.), za razliku od kiše koja pada s neba u rijeku ili more gdje se vode ne mogu razdvojiti (VII. od.); ili soba sa dva prozora kroz koje ulazi svjetlost te se onda ne može razlučiti svjetlost jednoga i drugoga (VII. od.) itd. »Nemam zgodnijih poredaba pa navodim ove« (2, 3), ispričava se Terezija, a onda se odmah utječe Svetom pismu i tu po instinktu svoje duše traži odgovarajuće slike u biblijskim likovima.

Sveti Pavao i njegovo duboko iskustvo kršćanskog misterija posebno su joj dragi i bliski, te i ovdje nalazi zgodu da ustvrdi njegovim riječima: »Tko se približuje k Bogu i s njim se spaja, postaje jedan duh s njime« (1 Kor 6, 17), a odmah zatim njegovo iskustvo: »Meni je živjeti Krist, a smrt dobitak«. »Čini mi se, nastavlja ona, da isto tako može reći i duša jer se to zbiva ondje gdje leptirica koju smo spominjali umire čak s velikim užitkom zato što je njezin život već Krist« (2, 5).

Terezija je škrta u opisu i prikazivanju novog stanja preobražene duše, i to zacijelo iz straha da ne kaže premalo. Ona se sama osjeća kao mala spužva umočena u beskrajni ocean božanstva, nemoćna da opiše neizrecivo bogatstvo odnosa između duha i Duha. Stoga u najkraćem zaključuje da to može razumjeti samo onaj tko to iskusi.

Navodi dvije karakteristične milosti konačnog stanja: kristološku i trinitarnu. S obzirom na prvu Terezija piše: »Kad Bog udjeljuje tu milost (duhovne ženidbe), Njegovo Veličanstvo želi pokazati duši svoje presveto Čovječstvo, da ga dobro upozna i dobro znade da prima takav najviši dar« (2, 1).

Novost ovog viđenja, za razliku na slična viđenja Kristova čovječstva u šestim odajama, sastoji se u snazi viđenja, u značenju riječi koje se čuju i po mjestu gdje se događa (2, 2), te daleko nadilazi ona prethodna. Tu je i zadivljujuća milost viđenja Presvetog Trojstva: »Naš dobri Bog hoće duši skinuti ljusku s očiju pa da vidi i shvati nešto od milosti koju joj udjeljuje (...); kad bude uvedena u ovu odaju, umnim viđenjem, uz stanovit način prikazivanja istine, ukazuje joj se Presveto Trojstvo, sve Tri Osobe, uz jedan plamsaj koji najprije dolazi do njezina duha; poput prejasnog oblaka, i ove Tri Osobe pojedinačno, pa divnim obznanjivanjem što se podaje duši, ona shvaća s neobično velikom istinom da su sve Tri Osobe jedna bit i jedna moć i jedno znanje i jedan sam Bog, tako da ono što imamo po vjeri duša tu, možemo reći, razabire gledanjem premda to nije gledanje očima tijela ni duše jer to nije predodžbeno viđenje. Ovdje joj se razotkrivaju sve Tri Osobe i govore joj, i daju joj da shvati riječi za koje kaže Evanđelje da ih je izrekao Gospodin: da će doći On i Otac i Duh Sveti nastaniti se kod duše koja ga ljubi i drži Njegove zapovijedi. Bože mili, koliko je drukčije čuti ove riječi i vjerovati u njih, nego na ovaj način shvatiti koliko su istinite« (1, 6-7).

Opis doživljaja **duhovne ženidbe** svete Terezije sadržava dva ukazanja, jedno Našega Gospodina, a drugo Presvetoga Trojstva.

Čut ćemo svjedočanstvo sv. Terezije Avilske kako ona piše o svom duhovnom braku. Upravo Isus uvodi dušu u te posljednje odaje i to u iskustvu sv. Terezije dvostrukim viđenjem: jedno maštom, a drugo razumom.

Terezija ovako opisuje iskustvo duhovnog vjenčanja. *Izvjeshće br. 35, Avila, 17. 11. 1572.:* „*Druge godine nakon što sam postala poglavaricom u samostanu Utjelovljenja, dok*

sam pristupala sv. Pričesti, Ivan od Križa razlomio je hostiju, odmah sam pomislila da to čini kako bi me mrtvio. Njegova Uzvišenost želeći da shvatim kako to nije važno reče mi „ Ne boj se, kćeri, nitko te neće odijeliti od mene“, a zatim mi se ukazao, stavi na mene ruku i reče mojoj duši u imaginarnom viđenju „Gledaj ovaj čavao, on je znak da si ti od danas Moja Zaručnica. Do sada nisi bila zaslužila ovu milost, ali od sada ti ćeš se brinuti za Moju čast i to ne samo jer sam Ja, tvoj Bog, Kralj i Stvoritelj, nego jer si ti Moja istinska Zaručnica. Tvoja čast je Moja čast, a Moja čast je tvoja čast.“

Zatim dolazi razumsko viđenje: *"Gospodin se u tom središtu duše ne pokazuje u predodžbenom viđenju, nego u razumnom i to mnogo finijem, nego su opisana... Što tu Gospodin saopći duši u jedan časak, tolika je tajna i tako uzvišena milost i duša osjeti tako preveliku nasladu, te je ne mogu ni s čim usporediti, nego s nebeskom slavom, što joj Gospodin hoće da objavi za ovaj časak i to uzvišenije nego ikakvim viđenjem ili duhovnom slašću. O tom se ne može reći više, nego, koliko se može razabrati, da je duša, što više duh ove duše, postao jedno s Bogom". (Z VII 2,3)*

Među mističnim milostima s kojima je obogaćena Terezijina duša, trinitarna su prosvjetljenja bila odlučujuća u evoluciji njezina mentaliteta. Po kontemplativnoj molitvi i iskustvu Presvetog Trojstva primila je oblik prosvjetljenog znanja koji ju je osposobio da pobjedonosno diskutira s teolozima i hereticima, te osvjetli stvarnost čovjekove nutrine koja se može uzdići do neslučenih mogućnosti.

Ona će govoriti još o nekim učincima ovih milosti (Z VII. 3) po kojima se »spoznaje jasno da Bog daje život našoj duši« (Z VII. 2, 6), ali će navesti samo »prvi« i »drugi« učinak, a zatim nastavlja cijeli niz uz puno objašnjenja i digresija. Ipak, svaki se razlikuje od drugoga: »zaborav samoga sebe« (Z VII. 3, 2), »želja da trpi« (Z VII. 3, 4), »velika unutaranja naslada« (Z VII. 3, 5), »velika želja da Mu služe«, a ne da umru (Z VII. 3, 6), »odricanje od svega« (Z VII. 3, 8), »ne boje se prerušavanja nečastivoga« (Z VII. 3, 10).

Terezija će posebno naglasiti da sedme odaje jesu odaje gdje Marija i Marta idu savršeno zajedno. Duhovnom čovjeku, u njegovom rastu, san o samoći zamjenjuje želja za čovjekom, da mu bude blizu, da mu se daje i prenosi ono što Bog poručuje i traži.

Kao što se istinsko apostolsko djelovanje rađa iz kontemplacije, tako i autentična kontemplacija uvijek nosi u djelovanje. Djelovanje i kontemplacija postaju jedno, tako što jedno uvijek poziva drugo. Stoga se može ustvrditi govoreći o kršćanskom apostolatu da nije toliko problem sredstava i metoda koliko duha i života. Nužno je prije biti da bi se moglo djelovati, prvo ljubiti da bi se moglo činiti. I zato se istinska tehnika apostolata sastoji u žaru i svetosti apostola što mu omogućuje da može biti poslušan i raspoloživ pozivima Duha. Zato će Terezija i ovdje podcrtati: »Sestre moje, ne gradimo kula bez temelja jer Gospodin ne gleda toliko na veličinu djela koliko na ljubav kojom se čini, a učinimo li ono što budemo mogle, Njegovo Veličanstvo će dati pa ćemo moći svakim danom sve više« (Z VII. 4, 15).

Osobe sedmih odaja jesu osobe djela; i stoga bez provjere i napora na ovom planu nema napretka i nema duhovnog stanja koje ne bi moglo završiti u duhovnoj atrofiji, na što će Terezija pri kraju sedmih odaja i upozoriti: »Ne pregnete li da steknete i vršite kreposti, ostat ćete vazda patuljaste« (4,9). Nešto će kasnije nadodati: »Ne želimo i ne bavimo se molitvom da uživamo, nego da zadobijemo snagu za služenje Bogu« (4, 12), jer »ovome služi i duhovna ženidba da iz nje nastaju vazda djela, djela« (4, 6).

Život i duhovni put rasta svete Terezije Avilske

Nauk koji svetica iznosi u *Zamku duše* je duboko povezan s njenim osobnim duhovnim putem te u ovom uvodnom dijelu donosimo kratki prikaz života i duhovnoga rasta sv. Terezije te periode njenog života u kojima je osobno proživljavala iskustva stanja pojedinih odaja.

Terezija de Ahumada rođena je u Avili u Castigli (Španjolska), 28. ožujka 1515. od oca don Alonsa Sanches de Cepeda i majke Beatrice de Ahmada. Stil obiteljskog života bio je kršćanski i donekle prožet razmišljanjima o viteštvu. Svetica opisuje svoga oca kao milosrdnoga prema siromasima, bolesnima i slugama (Ž 1,1). Od oca će primiti ljubav prema knjizi. Majku opisuje kao kreposnu i jako poštenu osobu, ona će joj u srce usaditi marijansku pobožnost, poglavito molitvu svete krunice. (Ž 1,1)

Prema Castellanu u jednoj usporedbi između perioda života sv. Terezije i opisa stanja odaja u Zamku duše Terezija proživljava stanja I, II, III i djelomično IV odaje od rođenja 1515. do 1544. godine kada ima 29 godina. Taj duhovni put opisan u Zamku duše može se sažeti ovako:

Prve odaje sadržavaju opis stanja duše koje žele autentičan kršćanski život ali su još zaokupljene svijetom, ne obaziru se na lake grijeha i sklone su moliti samo za svoje vremenite potrebe. Trebale bi bježati od prigoda za grijeha, ozbiljno se odlučiti za Krista i tražiti samoću i prilike da prodube svoju vjeru. Stanje ovih duša je sklono grijehu ako već nisu u grijehu, milost ih potiče na autentično obraćenje, a imaju prve molitvene stupnjeve koji se najčešće očituju u usmenoj molitvi.

Druge odaje predstavljaju duše koje već imaju neku odlučnost da žive u milosti, trude se oko molitve i ponekad oko mrtvljenja. Pa ipak, uz tolike napasti ne žele se potpuno odreći duha ovoga svijeta. Stanje ovih duša je označeno borbom, milost ih potiče i vodi prema ustrajnosti a razmatranje je molitva koja označava stupanj njihova duhovnog života.

Treće odaje označuju stanje onih duša koje su već uredile svoj nutarnji i vanjski život, ne padaju u svojevoljne ni teške ni lake grijeha. To je stanje jednog dosegnutog stupnja prividnog savršenstva kršćanskog života. Ali u njima je još prisutno u velikoj dozi duhovno sebi ljublje i samodopadnost. Za daljnji put treba im više poniznosti i poslušnosti. Stanje duša je označeno jednom postojanošću kršćanskog života, Božja milost ih vodi u kušnje a molitva većoj otvorenosti prema Bogu. To je jedno stanje koje je naglašeno u molitvi sabranosti.

U jednoj usporedbi opisa paralelizma duhovnog puta sv. Terezije i sv. Ivana od Križa na ovom razvojnom stupnju duhovnog života za daljnji duhovni rast duša treba proći tamnu noć sjetila.

1515. - 1523. Terezija kao djevojčica (od 1. do 8. godine života)

U 6. ili 7. godini Terezija čita Flos Sanctorum i s bratom Rodrigom očarana idejom za mučeništvom bježi od kuće u nadi da će postići mučeništvo. Stric don Francisco ih pronalazi i vraća kući. Kao djevojčica traži samoću i molitvu, u vrtu uz sve druge igre i zabave predlaže da žive kao pustinjaci (Ž 1,5). Oduševljava je vječnost, u Bogu i izvan Boga (Ž 1,4). Prva njezina buđenja u vjerskom životu osciliraju između jednog prezira vremenitih stvari i prenaglašene težnje za vječnošću. Treba naglasiti njezinu spremnost i sposobnost da razmišlja o Bogu, želi da Ga posjeduje, da Ga gleda i na svoj način planira mučeništvo, ne toliko iz ljubavi prema Bogu, nego kako bi posjedovala ta velika dobra u nebu (Ž 1,4), zadobila ih na brzinu i kušala veliku nebesku sreću.

1523. - 1531. Odrastanje i nepromišljena adolescencija (od 8. do 16. godine života)

Djevojčica je u obiteljskom ozračju proživljavala trenutke kršćanske zauzetosti i gorljivosti. Kao osoba bila je obdarena prirodnim talentima i sposobnošću da uočava stvari u dubinu, Bog – svijet, vrijeme – vječnost, da sve prolazi, samo Bog je dostatan, razmišljanje o tome što to znači posjedovati Boga zauvijek, lako usvaja sadržaje koje čita, npr. zanos i veličina mučeništva, lako prenosi svoja uvjerenja drugima (Ž 1,4-5).

Terezija ima 14 godina kad joj umire majka. Na Tereziju je to jako utjecalo, u nedostatku majčine ljubavi njena nutrina je potiče da uzme Mariju za majku. Terezija će to

učiniti pred Marijinim kipom, doživljava uistinu da ju je Marija učinila svojom (Ž 1,7). U toj dobi adolescencije Terezija kuša prvu krizu u vjerskom životu, čita viteške romane i doživljava pad u pobožnosti. Kuša ispraznost svijeta sa svim njegovim privlačnostima, ostvaruje prva prijateljstva i druženja, uređuje se... (Ž 2,2).

Odgoj koji je Terezija imala u djetinjstvu s izrazitim naglaskom na vječnost u vjerskom životu i iskustvo prerane majčine smrti ostavlja duboke tragove na Terezijin duhovni put. U njoj se budi adolescencija, svijest o sebi, svojem biću, spolnosti, prepuštena je sama sebi, a prvi zanosi djetinje vjere ne mogu integrirati te doživljava u jednom autentičnom i vedrom odnosu s Bogom. Ne uspijeva svoju ljudsku dimenziju pozitivno vezati uz Boga i vjerski život u smislu radosti i zahvaljivanja nego sve proživljava u strahu od grijeha i nekoj vrsti straha od Boga.

Terezija je bila prirodno obdarena sposobnošću da uzvraća pažnju, naklonost i ljubav tako da sama tvrdi da čim bi osjetila da se ona nekome sviđa, obuzela bi je naklonost prema toj osobi (Ž 37,4).

Svijet vlastite nutrine i onaj oko nje, Tereziji se prikazivao kao jaka i velika privlačnost nasuprot Bogu kojega je gledala u jednoj eshatološkoj perspektivi vječnosti i kojega još nije poznavala kao Nekoga koga može ljubiti u ovome svijetu. Rezultat svega toga bit će jedna vrsta umora od života (Ž 2,8) koji će je pratiti kao jedna bolna pozadina sve do njezina definitivnog obraćenja u odrasloj dobi.

1531.-1532. U kolegiju sv. Marije od Milosti kod sestara augustinijanki (16. i 17. godina života)

Brižni otac želi je izvući iz tih situacija i druženja te je god. 1531. šalje na odgoj kod sestara augustinijanki. Terezija tada ima 16 godina (Ž 2,6-7).

Terezija ne ide rado, ali ubrzo zadobiva vedrinu u novom okruženju (Ž 2,8), puno će se duhovno okoristiti po duhovnom vodstvu časne sestre Marie Briceno koja se odlikovala razumom, ljupkošću, duhovitošću i poglavito velikom duhovnošću. Terezija će početi uživati u tim razgovorima i otvarati se Bogu (Ž 3.1). Djeca obitelji de Cepeda imala su neosporno nedovoljno autentičan odgoj, poglavito u dimenziji ljudskog odrastanja i sazrijevanja. Terezija će se odmah promijeniti čim je našla pravu odgojiteljicu. U tom ozračju Terezija ponovno doživljava procvat duhovnog života i pobožnosti (Ž 3,1-2). Kuša također i bolno iskustvo vlastitih nedostataka profinjenosti u životu i duhovnom putu (Ž 3,1).

U njezinu životu javljaju se prvi znakovi za redovnički poziv, ali ona ih brzo odbacuje i zaboravlja (Ž 3,2). Ponovno ozbiljno počinje svoj molitveni život i traži od Boga da joj pokaže kako da mu najbolje služi. Sama svjedoči: „Još sam uvijek željela da to ne bude redovnički stalež... ali isto sam se tako plašila udaje.“ (Ž 3,2). Nutarnja previranja za redovništvo ili brak prouzrokuju napetosti u Tereziji. Mučila ju je pomisao da se mora odreći života i s druge strane da će toliko postati ogorčena da će izgubiti nebo. Nutarnje borbe i nepročišćeni motivi za bitnu odluku u životu vode Tereziju u potištenost pa i u bolest. Zbog bolesti mora napustiti kolegij augustinijanki 1532. Tada ima 17 godina te se vraća u obitelj.

1533.-1534. Život sv. Terezije neposredno prije ulaska u samostan (od 18. do 20. godina života)

Terezija 1533. kao osamnaestogodišnja djevojka neko vrijeme boravi kod strica don Pedra Sancheza, pobožnog i duhovnog čovjeka. Ona tada čita pisma sv. Jeronima (Ž 3,7) koji je potiču na još veću ozbiljnost u duhovnom životu i razmišljanju o redovničkom pozivu. U takvu okruženju Terezija je procvatila, ali je i uvidjela konkretne poteškoće koje se žive u braku i to joj pomaže da stvori jednu više realističnu sliku o životu. Na poseban način čitajući

pisma sv. Jeronima ponovno proživljava i shvaća onu istinu koju je slutila kad je bila dijete, tj. prolaznost i krhkost ovozemaljskog života.

Terezija piše: „Premda sam tu provela samo nekoliko dana - uz snagu kojom su djelovale u mojemu srcu Božje riječi, i one koje sam pročitala, i one koje sam čula, te dobro društvo - uspjela sam shvatiti istinu još iz svojega djetinjstva - da je sve ništa, te ispraznost ovoga svijeta i kako on prolazi brzo. Obuze me i strah da bih, kad bih umrla, otišla u pakao. Premda se moja volja nije uspijevala prikloniti tome da budem redovnica, uvidjela sam da je to najbolji i najsigurniji stalež, pa sam tako malo-pomalo odlučila prisiliti samu sebe da ga prihvatim“ (Ž 3,5). U tom kontekstu i u toj dobi Terezija se odlučuje za redovnički poziv, tada ima 18 godina. Terezija će ući u samostan nošena više odlučnošću doli proživljenim osjećajem da odgovara na Isusov poziv ljubavi. Terezija sama piše: „Odlučila sam prisiliti samu sebe da uđem u samostan“ (Ž 3,5). Prvi put u Terezijinim spisima susrećemo se s pojmom „odlučnost“, a taj će stav njezine duše odigrati presudnu ulogu u njezinu životu i nauku. Put duhovnoga rasta ići će od odlučnosti da prisili sebe do odlučne odlučnosti spremne sve učiniti za Krista.

Govori ocu o svojoj odluci, a on joj ne daje dopuštenje da pođe u redovnice pod isprikom da može učiniti što god bude htjela, ali tek nakon njegove smrti (Ž 3,7). Terezija provodi tri mjeseca u nutarnjoj muci (Ž 3,6) i borbi sa sobom, sama kaže: „Plašila sam se svoje slabosti“ (Ž 3,7), ali isto tako svjedoči: „Kada sam željela nešto, željela sam to silovito.“ Također govori o napastima tog vremena: „Zloduh mi je šaptao da neću podnijeti stegu redovništva jer sam navikla na lagodnost.“ (Ž 3,6). Sve to skupa uzrokuje nutarnje borbe koje ponovno počinju štetiti njezinu zdravlju te su opet počele groznice i nesvjestice.

2.11.1535. Terezija odlazi u Karmel od Utjelovljenja u Avili bez očeva znanja u dobi od 20 godina. Izabire taj samostan jer je tamo jedna njena velika prijateljica i jer su sestre augustinijanke prestrogo živjele (Ž 3,2).

Od ulaska u Karmel 1535. do osnivanja prvog obnovljenog Karmela 1562. (od 20. do 47. godine njenoga života)

Pri ulasku u samostan više je bila potaknuta strahom od pakla doli ljubavlju prema Bogu (Ž 3,6; 4,1). Sama svjedoči: „U to vrijeme sam bila silno napastovana... Ropski strah, više nego ljubav, nagnao me da stupim u taj stalež...“ (Ž 3,6). Posljedica takvog njenog nutarnjeg stanja kod ulaska u samostan biti će ta da Terezija gotovo 20 godina neće shvaćati dobro svoj poziv nego će ga živjeti sa jednim naglašenim voluntarizmom kod kojeg će imati manje ili više padova i poteškoća.

1536. - 1537. Prva formacija i prvi zavjeti (21. i 22. godina života)

Redovničko oblačenje Terezije bilo je 2.11.1536., a prve zavjete položila je 3.11.1537. Terezija tada ima 22 godine. Početak njenog redovničkog života je sa velikim zanosom i poletom (Ž 4,2), odvažno prakticira kreposti: ljubav prema bližnjemu, poniznost, mrtvljenje, javljaju se prve velike želje za trpljenjem i bolesti (Ž 5,1-2; 6,3-4; 7,2). Ubrzo izlaze na vidjelo poteškoće koje je imala Terezija, kao njena nedovoljna formacija: „Nisam znala moliti i nisam znala što bih radila u koru... Mučilo me je samoljublje... Nisam pitala druge da ne bi vidjele koliko mi toga nedostaje“ (Ž 31,23).

Terezija u ovom periodu provodi ozbiljan nutarnji život, ali proživljava i jednu neusklađenost u svojim nutarnjim i vanjskim naporima, molitvenom životu i proživljenom redovničkom duhu poziva. To joj stvara nutarnje napetosti koje će je drugi puta u njenom životu dovesti do ozbiljne bolesti (Ž 4,5). Okolina u kojoj živi je osrednja, jer je u tom vremenu vladala kriza redovništva, nije bilo pravog redovničkog duha.

1538. - 1540. Godine bolesti i na pragu smrti (23. - 25. godine života)

Nutarnje i vanjsko stanje napetosti, postovi, bdijenja, želja za trpljenjem, dovode Tereziju do bolesti. Terezija tada ima 23 godine. Liječnici je na krivi način liječe: Puštaju joj krv, propisuju pijavice, klistire i sve što samo može škoditi zdravlju.

Otac traži sve moguće načine da joj liječnici pomognu, iz tog razlog Terezija napušta samostan na neko vrijeme. Najprije se zadržava u kući strica Pedra. On joj daje da čita El tercer abecedario od Francesco de Osuna, jer mu se Terezija požalila da moli samo usmene molitve. Terezija u ovoj knjizi nalazi potvrdu i nauk o razvojnom putu molitve, poglavito o molitvi sabranosti, što će joj jako pomoći na njenom duhovnom putu i duboko označiti njezin cjelokupni nauk o molitvi. Susreće se s novim načinom molitve u kojem se govori o Božjoj ljubavi i nježnom odnosu duše s Bogom.

Prakticirajući novi način molitve koji je otkrila, Terezija doživljava velike milosti koje joj donose nutarnju slobodu te sama svjedoči da je ta molitva „ostavljala takve učinke te mi se činilo da mi je sav svijet pod nogama“ (Ž 4,7).

U lipnju 1539. otac je odvodi u rodnu kuću. Liječnici smatraju da za nju nema pomoći, pada u komu iz koje se kasnije budi, ali ostaje nepokretna 3 godine. (Ž 6). U travnju 1542. nakon gorljivih molitava sv. Josipu Terezija je potpuno ozdravila. Od tada njezina pobožnost prema sv. Josipu postaje postojana i cijeli život će se truditi u širenju te pobožnosti.

1542. – 1554. Opis duhovne krize sv. Terezije (od 27. do 39. godine života)

Tijekom 10-ak godina Terezija će imati veliku borbu sa vlastitom nedosljednošću (Ž 7,17), u ozračju nutarnje nevjernosti Bogu skoro godinu i pol dana napušta nutarnju molitvu (Ž 7,1). Pratit će je potpuna suhoća u molitvi u kojoj će provesti prema nekim autorima 18, a prema nekima čak 22 godine. Ispovjednici kojima se obratila nisu je shvaćali i nisu znali razlučiti njene nutarnje poticaje da prekine druženja, prijateljstva i razgovore s ljudima koji su dolazili u govornicu. Smatrali su da u tome nema ništa lošega i nisu uviđali navezanost koja ju je priječila za daljnji duhovni rast, da nju zbog toga grize savjest te da je trebala neopozivo slušati poticaje vlastite savjesti da bi dalje duhovno napredovala (Ž 8,11). Vođena vlastitom neodlučnošću i tim savjetima Terezija je ostajala u stanju nutarnje navezanosti na ta prijateljstva koja su joj bila velika zapreka za daljnji osobni duhovni put. Terezija kuša bolno iskustvo da je usprkos njenoj nevjernosti Isus obasiplje velikim nutarnjim milostima i doživljajima koji kod nje potiču bolno kajanje i doživljaj duboke nedostojnosti (Ž 7, 19).

Tijekom godina, ali samo povremeno se uspijeva oslobodi tih prijateljstava i razgovora u govornici za koje je savjest optužuje, ali ne sa svom odlučnošću koja bi definitivno prekinula te veze (Ž 8,11).

Terezija će dobiti veliku milost kad doživljava da je jedan ispovjednik p. Barron, dominikanac, shvaća u njenom duhovnom stanju. Ukazuje joj na ozbiljnost njenog nutarnjeg stanja i na veliku opasnost od gubljenja u kojoj se nalazi (Ž 7,17). Nalaže joj da se ponovno počinja baviti nutarnjom molitvom. Kroz molitvu koja joj je teška, počinja Božjim svjetlom otkrivati vlastitu bijedu.

Njena muka mogla bi se sabrati u slijedećoj njenoj izjavi: „S jedne me strane zvaog Bog, a s druge sam strane išla za svijetom. Sve što je dolazio od Boga pružalo mi je zadovoljstvo, ali svijet me sputavao. Činilo mi se da želim pomiriti ove dvije suprotnosti... duhovni život i sjetilna zadovoljstva, užitke i rasonode.“ (Ž 7,17))

1554. – 1562. Opis obraćenja i duhovni put do osnutka prvog Karmela

*Prema Castellanu u jednoj usporedbi između perioda života sv. Terezije i opisa stanja odaja u Zamku duše Terezija proživljava **stanja IV odaje od 1544. do 1554. od svoje 29. do 39. godine života**. Taj duhovni put opisan u Zamku duše može se sažeti ovako:*

***Četvrta odaja** predstavlja duše koje su već kušale prva mistična iskustva, ali imaju i daljnje velike nutarnje borbe za potpunu nutarnju slobodu za Krista. U duši će kušati milost Božje velikodušnosti i besplatnosti dara. Milost ih vodi prema jednoj nutarnjoj širini i slobodi duha. Molitva mira i smirenosti je temelj njihovog druženja i sjedinjenja s Bogom. Duhovni plodovi u duši još nisu postojani te duša mora bježati od duha svijeta i od grešnih prigoda da bi se postojano ukorijenila u Bogu.*

Konačno dva važna događaja u životu sv. Terezije definitivno preokreću njenu nutarnju borbu i vode je do obraćenja. Prvi je kad pri povratku iz govornice motri sliku Krista Patnika u ranama. Ona to doživljava kao osobni susret sa živim Kristom. I to je bio zov ljubavi koji je pobijedio u Terezijinom srcu (Ž 9, 1-3). Drugi događaj je čitanje Ispovijesti sv. Augustina. Terezija kao da sama proživljava trenutke obraćenja sv. Augustina u vrtu. Doživljava da i nju Krist ponovno zove na potpunu ljubav (Ž 9,7). Obraćenje se događa 1554. godine. Terezija počinje još dublje proživljavati Isusovu stvarnu euharistijsku prisutnost i kod pričesti usvaja Magdalenin stav, biti Isusu do nogu (Ž 9,2). Produbljuje metodu molitve nastojeći predočiti Isusa u svojoj nutрини i ustraje u motrenju Isusa u Getsemaniju (Ž 9,4). U svojoj nutрини počinje proživljavati duboki osobni odnos s Isusom i to je pravo rješenje njenih nutarnjih konflikata koje je godinama nosila u sebi. Za sv. Tereziju, kako ona sama kaže, s time počinje novi život; „Do sada sam živjela ja, odsad Bog živi u meni...“ (Ž 23,1). Nakon toga doživljava jedan slijed mističnih iskustava (Ž 23,1-2). Osjeća trajnu Isusovu prisutnost sa svoje desne strane (Ž 27,2)

Za pomoć u razumijevanju mističnih iskustava obratit će se nekolicini svećenika. Većina njih neće razumjeti njeno duhovno stanje, a mistične milosti pripisat će đavolskom utjecaju. To stvara kod Terezije strahovite muke i strahove. Umirit će je neki od ispovjednika (Cetina, Pradanos, Baltassar Alvarez) koji će je upućivati u svakodnevno motrenje Kristove muke, a mistične milosti potvrdit će autentičnima. Plod toga jest učvršćivanje molitvenog života svetice, a dogodit će se po učincima mističnih milosti u jednom trenu, također i prekid svih neurednih prijateljstava i navezanosti koje su je godinama pratile i bile izvor kriza na asketskom dijelu puta, ali se ona sa svoje strane morala za to pripravljati i prihvatiti poticaje na koje ju je Krist godinama upućivao. Ova iskustva Tereziju dovode do uređenja svih ljudskih ljubavi koje su prije bile nepročišćene. Nakon što je čula Isusove riječi: „Više ne želim da vodiš razgovor s ljudima, već s anđelima“, više neće moći uspostaviti prijateljstva, osim s dušama koje su istinski Božji prijatelji (Ž 24).

*Prema Castellanu u jednoj usporedbi između perioda života sv. Terezije i opisa stanja odaja u Zamku duše Terezija proživljava **stanja V odaje otprilike od 1554. do 1562, od 39. do 47. godine života**. Taj duhovni put opisan u Zamku duše može se sažeti ovako:*

***Pete odaje** predstavljaju stanje duša koje već žive mistični život u pravom smislu riječi. Kušaju jednu nutarnju obnovu i novost života u Kristu. U molitvi sjedinjenja koja je nadnaravna i koju Bog daruje kada i kako hoće iako se duša sa svoje strane treba za nju pripravljati. Istinski znakovi ovoga sjedinjenja s Bogom koje još nije potpuno jesu sigurnost o Božjoj prisutnosti i nutarnja i vanjska progonstva i patnje koje stavljaju na kušnju ljubav prema Bogu. Dušama na ovom stupnju duhovnog života potrebna je jedna autentična vjernost i dokazana odlučnost.*

Izvana se uočavaju promjene u Terezijinom životu, mnogi ju počinju ogovarati, a glasine o njenim mističnim iskustvima šire se po gradskim ulicama. Smatraju ih đavolskima. Terezija se pribojava inkvizicije koja je u tom vremenu bila jaka.

Zdravlje sv. Terezije počevši od ovoga perioda se definitivno narušava. Imat će bolesti srca (Ž 11,25-14, Osnuci 19,5), bolesti glave (potpuna iscrpljenost 1577.), a na poseban način bolesti želuca, prema kazivanju same sveteice ona će 20 godina svakodnevno povraćati (Ž 7,11).

Na daljnjem duhovnom putu Svetica proživljava velika duhovna iskustva. Tako 1556., u 41. godini života doživljava ono što kršćanska mistika naziva duhovne zaruke tj. obećanje Krista da će se jednoga dana sjediniti s njezinom dušom (Z 6). Terezija doživljava posebni procvat Božje prisutnosti i na novi način doživljava Boga kao onoga koga iskustveno primjećuje u sebi (Ž 10,1; 22,3; R 5,22). Slijedi jedna serija novih mističnih milosti koje će kao središte imati ljudsku narav Isusa Krista: prve riječi (Ž 19,9) prva ekstaza (Ž 24,5) prvo viđenje Krista (Ž 27,2) a zatim i druga viđenja Krista (Ž 28, 1-3) dovest će do toga da će svetica doživjeti posebnu povezanost i usredotočenost na ljudskost Isusa Krista i kušanje neizrecivog poleta ljubavi.

1560. godine, u 45. godini života, svetica doživljava uzvišenu mističnu milost „transverberacije“ (vidi anđela kako joj strijelom Božje ljubavi ranjava srce i to u njoj na mističan način raspaljuje daljnji plamen Božje ljubavi Ž 21,13).

Terezija u žaru ljubavi i želji da udovolji žudnji svoje ljubavi želi smrt jer vidi to kao jedini način da zauvijek bude s Isusom (Ž 29, 8) Terezija kuša veliku želju i silnu potrebu za samoćom. (Ž 20,10). Mistični fenomeni nekada se događaju i pred drugim ljudima, npr. levitacije, zanosi... Terezija sve to jako teško podnosi, a glasine o njenom životu se i dalje šire. Neki ispovjednici i dalje sumnjaju u autentičnost iskustava i u tom trenutku nalažu joj da zapisuje svoja nutarnja iskustva kako bi se međusobno savjetovali i utvrdili od koga dolaze ta iskustva. Sve to, bit će popraćeno velikim mukama i zabranama ispovjednika da se bavi nutarnjom molitvom. Daljnji duhovni put voditi će sveticu u proživljenom nutarnjem otkrivanju velikih potreba karmelskog reda i Crkve svoga vremena i spremnosti sve učiniti i trpjeti za to, pa i prihvaćanjem odgađanja susreta s Ljubljenim svoje duše.

1560. – 1562. Rađanje ideje o osnivanju obnovljenog Karmela (od 45. do 47. godine života)

Zamisao o novom Karmelu se rađa negdje oko 1560. Svetica tada ima 45. godina i ta zamisao je plod duhovnoga sazrijevanja i mističnih doživljaja te teških povijesnih okolnosti društva i Crkve (Put 1, 1-2). Terezija novi Karmel zamišlja kao jednu malu grupu dobro biranih sestara koje bi se bavile molitvenim životom i mrtvljenjem u samoći, slijedeći izvorna pravila Karmelskoga Reda i primjer prvih karmelskih pustinjaka. Sam Isus u mističnom doživljaju potiče Tereziju na to djelo, a ona u sebi kuša jednu veliku nedostojnost i nesposobnost za to (Ž 35, 6).

Neposredno prije osnutka novog Karmelskog samostana svetica proživljava muke među najtežima u životu i tri velike borbe: u sebi tamu i sumnju da je sve to skupa pod utjecajem zloga, poteškoće u samostanu u kojem je živjela, i u mjestu zbog neshvaćanja i negodovanja mještana zbog nastajanja novog samostana. (Ž 36,7-9). Tereziji u osnutku pomaže dona Guiomar de Ulloaona koja je zatražila u Rimu u svoje vlastito ime u najvećoj tajnosti dozvolu da osnuje samostan prema prvotnom karmelskom Pravilu koji bi bio pod jurisdikcijom Avilskog biskupa. Istu je i dobila. U prosincu 1562., u 47. godini života, Terezija prelazi u novoosnovani samostan sv. Josipa. Kad se raširio glas da je osnovan novi samostan, u gradu je nastala pobuna pod isprikom da grad ne može hraniti toliko redovnica iako sestre nisu ništa tražile. Tereziju se optužuje da radi oholosti unosi smutnju u samostan. Đavao ju napastuje i unosi ogroman strah.

Sv. Terezija piše 1562. teologu Ibanezu prvi rukopis njenog spisa *Moj život*. „Knjiga Moj život nastaje kao plod određenoga duhovnog procesa koji kod svetece traje već poduže vrijeme i dolazi u fazu kada je počima ozbiljno zbunjivati. Mistične milosti koje ona prima i mistično iskustvo u koje je uronila okreću je jako vlastitoj nutrini te ona pokušava prosuditi svoje stanje (milosti) i razumjeti samu sebe. Osjeća se prisiljenom da svoj slučaj izloži teozolima (»letrados«) kako bi joj pojasnili to stanje. Ali i teolozi u svojem prvom pokušaju ostaju zbunjeni. Ni oni ne razumiju. Sumnjičavi su i gotovo alarmantni. Oni je prisiljavaju da sažeto i jasno načini izvještaj o svojem životu, tj. s jedne strane da opiše svoj život, grijehe, kreposti..., a s druge strane milosti koje je primala, da bi tako lakše mogli zamijetiti sklad ili nesklad između jednog i drugog i tada lakše prosuditi. Knjiga i potvrda autentičnosti doživljaja je naposljetku definitivno prihvaćena, pozitivan sud izreklo je više teologa.“

Od osnutka prvog Karmela 1562. do smrti 1582. (od 47. godine života do smrti u 67. godini života)

Prema Castellanu u jednoj usporedbi između razdoblja života sv. Terezije i opisa stanja odaja u Zamku duše Terezija proživljava stanja VI. odaje otprilike od 1562. do 1572, od 47. do 57. godine života. Taj duhovni put opisan u Zamku duše može se sažeti ovako:

Šeste odaje predstavljaju stanje duše kojima duša prolazi najviša nutarnja čišćenja, a među mistične milosti koje Bog udjeljuje duši na posve nadnaravan način ubrajaju se nutarnje lokucije, ekstaze i viđenja... Duša proživljava jednu veliku gorljivost za spasenje ljudi i ima jedan apostolatski duhovni naboj te spremnost da napusti samoću za rad na širenju kraljevstva Božjeg. Da bi se uspela do najviših stupnjeva mističnog života, potrebno je motrenje Kristova čovjštva. U ovim odajama duša proživljava duhovne zaruke, tj. Kristovo obećanje da će se jednoga dana s njom sjediniti. Nutarnji život milosti duši otkriva čudesna Božja djela u tipično mističnoj molitvi sjedinjenja.

U jednoj usporedbi opisa paralelizma duhovnog puta sv. Terezije i sv. Ivana od Križa na ovom razvojnom stupnju duhovnog života za daljnji duhovni rast duša treba proći tamnu noć duha da bi došla do vrhunca mističnog sjedinjenja s Bogom na zemlji, duhovnim brakom.

Život u prvom obnovljenom Karmelu sv. Josipa 1562. - 1567. (od 47. do 53. godine života)

Prema kazivanju sv. Terezije slijedi pet najmirnijih godina njezina života (Osnuci 1,1). Za sv. Tereziju to su bile godine i velike duhovne plodnosti. Ona želi da se i mnogi drugi obogate tim duhovnim blagom (Utemeljenja 1,6). U ovom novom duhovnom kontekstu i miru u kojem živi na vidjelo izlazi sav duhovni genij sv. Terezije. Ona poučava sestre i vodi putem kršćanskoga savršenstva počevši od svoga duhovnoga iskustva. Nije htjela „vući za sobom te duše“ nego ih je velikom blagošću i za njihovo najveće dobro htjela nježno privlačiti. (Ž 11,16). Govorila je sestrama da su pozvane i okupljene da mole za one koji ne mole ili loše mole, za svijet, spas duša, Crkvu i svećenike, da se moraju za to cijele dati: „To su vaši poslovi, to moraju biti vaše želje, to mora biti predmet vaših suza, vaših zaklinjanja. (Put 1,5). Odgoj se temeljio na usmjeravanju prema temeljnim kršćanskim krepostima, poglavito na tri kreposti, a to su: „Prva je da ljubite jedno drugo, druga sloboda i nenavezanost od svih stvorenja, a najglavnija je, premda je zadnju spominjem, prava poniznost koja obuhvaća sve ostale kreposti...“ (Put 4,3-4).

Još jedan važan naglasak odgojnog puta kojima vodi svoje sestre jest duboko poznavanje samoga sebe. „Upoznavanje sama sebe je kruh s kojim moramo blagovati sva ostala jela, pa i ona najbiranija“ (Ž 13,15). A podrazumijeva i spoznaju svoje vlastite nutarnje bijede i krhkosti. Svetica drži da se u toj samospoznaji duša može više obogatiti, nego u trenutcima uzvišene molitve (Osnuci 5,16).

Cjelokupno nastojanje u formaciji bilo je usmjereno prema tome da sestre traže Boga i sjedinjenje s Njim u svojoj nutrini. Ritam svakodnevice uz molitvu i zajednički život, prožet je radom i predanjem u Božju providnost te zagovor sv. Josipa koji će providjeti za sve potrebno u životu. (Put 2,12)

U to vrijeme god. 1566. piše posljednju verziju rukopisa svog *Života*, a piše i *Put savršenstva* koji je izraz formacije kroz koju je Terezija vodila svoje sestre. Terezija piše i *Misli o Pjesmi nad pjesmama i Konstitucije bosonogih karmelićanki*.

1567. - 1575. Osnivanje novoobnovljenih karmelskih samostana (od 53 do 60 godine života)

Poticaji za nove osnutke obnovljenih karmelskih samostana počinju negdje u jesen 1566. godine kada misionar franjevac Meldonado, posjećuje karmelsku zajednicu sv. Josipa, a Tereziju je jako pogodila njegova pripovijest o milijunima Indijanaca koji se gube i koje bi trebalo obratiti. To će za Tereziju biti i poticaj da razmišlja o osnutku obnovljenoga muškog Karmela. (*Osnuci* 1,7-8). General karmelskog reda Rossi 1567. potiče Tereziju na nove osnutke.

U životu sv. Terezije slijedi najplodnije apostolsko razdoblje njezina života u kojem će osnovati 16 obnovljenih karmelskih samostana. Kako bi ispunila to veliko djelo ona će morati proći putovima Španjolske, susresti se s mnogim poteškoćama i zavrzlamama, ponekad improvizirati rješenja. Vidjet će razna siromaštva Crkve i društva, upoznati spletke dodvoravanja, protokole visokoga društva i Crkve svoga vremena. Sve će to još više iznijeti na vidjelo posebno bogatstvo duha sv. Terezije koja se na jedan sebi svojstven način sučeljavala s ljudima i prilikama, svojevrsnu otpornost i ustrajnost u apostolatu za Gospodina koji nadilazi njezine fizičke snage, jedan smisao za humor i ljudskost u suprotnosti s okruženjem i stilom mnogih njezinih suradnika, a posebno jedan realizam u životu svakodnevice prema stvarima i osobama koji nikada nije bio kompromitiran od njezina mističnog života koji je živjela. Sv. Terezija će sve to podnijeti „odlučnom odlučnošću“ čineći sve za Krista i Crkvu.

U ovom razdoblju duhovnog života Svetica će proživjeti tamnu noć duha koja će je dovesti do vrhunca mističnoga života na Zemlji. Terezija dobiva ovlaštenje od generala da osnuje dva muška samostana prema prvotnom Pravilu. Terezija susreće jednu od najvažnijih osoba u svome životu, o. Ivana od sv. Matije (budući sv. Ivan od Križa), koji će zajedno sa sv. Terezijom započeti obnovu muških samostana. Njima se priključuje i o. Antonijo od Isusa (de Hereda). Tako se u Durvelu u jednom siromašnom samostanu u seoskom izoliranom okruženju otvara prvi muški samostan bosonogih karmelićana. Redovnici žive strogim pokorničkim životom uz puno molitve, a odlaze i propovijedati po okolnim selima i prigradima.

1571. dominikanac Fernandez kao apostolski vizitator s papinskim ovlastima pohađa karmelski samostan od Utjelovljenja u Avili i odlučuje za poglavaricu imenovati Tereziju. Svetica na sve načine nastoji biti oslobođena te službe, ali na kraju mora prihvatiti i 10. srpnja 1571. postaje poglavaricom, na toj će službi ostati do 1575.

Godine, 1572. sv. Terezija u prvom karmelskom samostanu u koji je ušla, i iz kojeg je izišla radi obnove i u koji se vratila kako bi obnovila redovnički duh, doživljava vrhunac mističnog života milosti na Zemlji; duhovni brak u trenutku kada je primala pričest iz ruku o. Ivana od Križa. Od tada živi u jednom trajnom stanju sjedinjenja s Bogom uronjena u otajstvo Presvetog Trojstva. (Relacije 35, 38 i 51). Bit te mistične milosti očituje se u neizrecivu sjedinjenju s Bogom kao nekoj vrsti predokusa vječnosti i u miru duha koji ostaje nepomućen usprkos svim nutarnjim i vanjskim mukama i poteškoćama.

Prema Castellanu u jednoj usporedbi između perioda života sv. Terezije i opisa stanja odaja u Zamku duše Terezija proživljava stanja VII. odaje u svom preostalom životu od

1572. do 1582, to jest od 57. do 67. godine života, tj. do njezine smrti. Taj duhovni put opisan u Zamku duše može se sažeti ovako:

Sedme odaje predstavljaju vrhunac duhovnoga i mističnoga života na Zemlji u kojima duša proživljava stanje duhovnoga braka, stanje trajnoga sjedinjenja s Kristom u proživljenu sjedinjenju s Trojstvom. Iz tog stanja proizlazi jedan veliki nepomućeni nutarnji duhovni mir usprkos svim vanjskim i nutarnjim poteškoćama i progonstvima. Duša istovremeno ostaje i aktivna i kontemplativna. Kontemplacija na ovom stupnju nije samo subjektivna, nego čini da duša zaboravlja na sebe i potpuno se daruje Kristu i Crkvi.

1575. – 1580. Godine gorčine (od 60. do 65. godine)

Princeza Ana de Mendoza koju su izbacili iz novoosnovanog samostana u Pastrani, jer nije imala redovničkog duha u želji da se osveti Tereziji, prijavljuje Terezijinu knjigu **Moj život** inkviziciji, a Tereziju optužuje kao opasnu vizionarku sličnu čuvenoj Magdaleni od Križa.

Terezija je prisiljena pred inkvizicijom položiti račun o svemu, a prije svega da se obrani od naslova koji su joj dodijeljeni, kao što su „vidjelica“, „lažna proročica“ i slično. Inkvizicija naređuje don Alvaru, avilskom biskupu, da od Terezije oduzme knjigu i sve kopije koje su igdje načinjene.

Istodobno intervenira o. Banez, čija riječ ima posebnu težinu jer je ugledni teolog toga vremena. On brani Tereziju. „Ova žena“ - piše on - „može pogriješiti, ali ona ne želi prevariti. (...) Ovaj spis nije za tiskanje jer to nije bila ni spisateljčina nakana. A ne sadrži ni neke opasne stvari.

Hrabro posredovanje o. Baneza i njegova apologija spriječili su inkviziciju. Kada Terezija 1576. dolazi na sud u Seville pred velikog inkvizitora Gaspara de Quirogu, on stade na njezinu stranu i izreče pohvale za knjigu. Tako Terezija dobiva rat, ali gubi knjigu, koja ostaje kod inkvizicije i neće je nikada više vidjeti, usprkos svim obećanjima.

Po nalogu o. Graciana koji je u to vrijeme njezin ispovjednik i duhovnik, Terezija god. 1576. piše **Način kako pohoditi samostan**, a između lipnja i studenog 1577. po nalogu istoga piše remek djelo svoje duhovnosti, jedno od najznačajnijih djela mistične teologije **Zamak duše**. Dakle, ona piše Zamak duše nakon što je proživjela vrhunac mističnog života na Zemlji. To je jedino djelo koje je napisano nakon vrhunca zrelosti duhovnog i mističnog puta sv. Terezije Avilske.

U božićnoj noći god. 1577. Terezija je pala niz stepenice i slomila lijevu ruku. Terezija pripisuje taj pad utjecaju samoga đavla. Otada pa do kraja života morat će nositi štap. Njezina vjerna pratilja postat će s. Ana od sv. Bartolomeja koja će joj služiti i kao neka vrsta tajnice.

1580. – 1582. Posljednje godine i smrt (od 65. godine do smrti u 67. godini života)

U životu sv. Terezije slijedi razdoblje neprestana putovanja zbog osnutka novih samostana: Palencia 1580., Soria 1581., Granada 1582., Burgos 1582. Njezina posljednja putovanja bila su puna poteškoća. Progonstva i klevetničke kampanje koje su se više godina vodile protiv bosonogih i Terezije ostavile su velike tragove nepovjerenja u nekim dušama. Čim se vratila s utemeljenja samostana u Sorii 1581., Tereziju su ponovno izabrali za poglavaricu samostana sv. Josipa u Avili.

Svetica posjećuje Albu 1. listopada 1582., potpuno iscrpljena s groznicom, pada u bunilo. Prima posljednje sakramente. Neposredno prije smrti Terezija izražava tri osjećaja koji sažimlju sav njezin život: 1. želja da vidi Boga: „Vrijeme je, Zaručnice moj; došao je čas da se vidimo.“ 2. Sjećanje na vlastitu bijedu parafrazirajući psalam: „Raskajano srce, Gospodine, nećeš prezreti... Ne odbij, Bože, grešnog slugu svoga.“ 3. Sinovski osjećaj pripadnosti Crkvi: „Gospodine, ja sam kći Crkve. Konačno umirem kao kći Crkve.“

4. listopada u 9 sati navečer Terezija blago umire u naručju s. Ane od sv. Bartolomeja. Njezino se lice preobrazilo, bore su nestale, bolest iščezla. Lice joj je bilo tako smireno i svijetlo da je sličila svjetlu obasjana sunca. Zbog promjene julijanskog i gregorijanskog kalendara danas se spomendan sv. Terezije slavi 15. listopada. 1614. godine je proglašena blaženom, a papa Grgur XV. 1622. proglašava ju svetom. Papa Pavao VI. 27. rujna 1970. proglasio je sv. Tereziju Avilsku naučiteljicom Crkve.

O duševnim moćima

Terezija se u *Zamku duše* često poziva na djelovanje duševnih moći pa je dobro da o njima u uvodu donesemo jedan kratki sustavni prikaz. Po svojoj naravi čovjek je sastavljen od dvije bitno sjedinjene stvarnosti: od tijela i duše. Čovjek tako stvoren od Boga obdaren je duševnim moćima kojima se služi kako bi spoznao, ljubio, djelovao i na takav način se životno i moralno odredio, gradeći svoju ljudsku i vjerničku osobnost.

Što se tiče našega tijela u njemu susrećemo sposobnost "spoznavanja" izvanjskog svijeta (da ga vidimo, da ga dodirujemo, itd.) i sposobnost "sklonosti" prema spoznatoj stvari. "Spoznajanje" se vrši osjetilima, a "sklonost" strastima.

Osjetila su moći sposobne spoznavati konkretne kvalitete stvari, kao boju, oblik, itd., te mogu biti izvanjska ili unutarnja prema tome da li se osjetni predmet spoznat preko njih, nalazi izvan nas ili u nama.

Postoji pet izvanjskih osjetila a to su: vid, govor, njuh, okus i opip. Nutarnja osjetila osjećaju pomoću mozga "osjete" izazvane u nama kroz izvanjska osjetila. Obično se navode dva nutarnja osjetila, pamćenje i mašta jer ova dva služe njegovu cilju te ih smatra predstavnicima svih ostalih nutarnjih osjetila. Pamćenje je i sposobnost zadržavanja ideja koje je formirao razum. Mašta ili kako kaže Terezija misao, imaginacija nam omogućuje da unutar nas "sastavljamo" izvjesne slike, stvarne ili nestvarne. Čuvstva ili osjećaji su čini "osjetnih sklonosti" (nazvanih također i "apetitima, čeznućima") pomoću kojih smo potaknuti prema onom što se dopada osjetilima (kao dobar miris, lijepa glazba, itd.) i odbijani po onome što se ne dopada našim osjetilima (kao loš miris, zaglušujući buka, itd.) Čuvstva se otvaraju samo ako su ugodni ili neugodni osjeti u nama prisutni ili posredstvom izvanjskih osjetila, ili jer nas na njih podsjećaju nutarnja osjetila. Iz činjenice proizlazi vrlo važna posljedica tako da možemo zahvaljujući bdijenju nad osjetilnim spoznajama nadzirati naše strasti. Obično se navode samo četiri glavna čuvstva (osjećaja), a druge se mogu s njima povezati i na njih svesti: radost, nada, strah i žalost.

Što se tiče ljudske duše, čovjekova duša, kao i tijelo, obavlja svoje radnje "spoznavanja" i "sklonosti" prema onom što je spoznala. Razum je sposobnost naše duše koja je sposobna da spozna ne samo stvarne odlike tijela (što čine osjetila), već i apstraktne zamišljene stvari. Volja je sposobnost koja teži prema dobru koje je razum spoznao. Temeljna karakteristika volje jest da je "slobodna". Svi stječemo iskustvo da smo to zaista mi koji odlučujemo nešto učiniti ili ne učiniti, da ovu stvar učinimo radije, nego neku drugu.

Dobro je govoriti o tri zakona prema kojima razne moći (osjetila, strasti, razum, pamćenje i volja) međusobno djeluju kod njihovih konkretnih čina spoznavanja i težnji.

Prvi, ništa ne ulazi u razum, a da najprije ne prođe kroz osjetila. Na početku naš je razum kompletno prazan, on je kao "tabula rasa", ploča na kojoj nema apsolutno ništa. Zaista, slijepac od rođenja nikada neće moći imati ideju o boji, jer nikada nije vidio (osjetilima) neki obojeni predmet. Zato zovemo osjetila "prozorima duše".

Drugi, ništa se ne može poželjeti, ako se nije najprije spoznalo.

a) da bi volja mogla htjeti (tj. ljubiti) neki predmet, potrebno je da joj ga razum predoči. Ako u nekom polju ima blaga, ali za koje ja ne znam, očito je, da ga nikada neću moći htjeti! U tom smislu se govori da volja ovisi o razumu.

b) s druge strane volja može odlučiti o tome hoće li ili neće spoznati neku stvar. Ako volja ne primijeni razum u spoznavanju neke stvari (na primjer kod čitanja neke knjige), razum neće moći spoznati ovu stvar. U tom smislu treba reći da razum ovisi o volji.

Treći, strasti utječu i na razum kao i na volju.

Kao što znamo, strasti su slijepe sklonosti koje potaknute osjetima prate uvijek ili gotovo uvijek čine razuma i volje. Iz toga proistječu dvije činjenice:

a) da strasti vrše svoj utjecaj jednako na čine razuma kao i na čine volje.

Pretjerana sklonost hrani može utjecati na razum tjerajući ga da, kao bezopasno sudi neko jelo od kojega će nam naprotiv pozliti. Prema tome i volja će biti uvjetovana krivim sudom razuma.

b) međutim utjecaj strasti može biti nadziran od volje. Na koji način? Da se strastima ukloni sjetilni predmet prema kojemu one teže. Tako kada volja zapovijeda sjetilima da ne gledaju, ne osjećaju, niti da se sjećaju okusa nekog ukusnog jela, strast prestaje, jer joj ne pridolazi sjetilni predmet. Nadzor volje nad strastima posredan je nadzor, jer se obavlja posredstvom osjeta.

Iz navedenoga možemo zaključiti da u duševnim moćima imamo prvenstvo volje. Iz svega što smo kazali proizlazi da je volja najplemenitija čovjekova duševna moć i to s četiri razloga:

- jer ju služe moći spoznaje (osjetila, razum, pamćenje), nudeći joj svoje spoznaje,
- jer ju sve druge moći (podrazumijevajući tu strasti) slušaju,
- čineći što im zapovijedi, jer je ona moć koja sjedinjuje i preobražava i koja se može, „informirana“ od božanske Ljubavi, uzdići do sjedinjenja s Bogom,
- jer nas, slobodna, čini kadrima za odgovorna odabiranja.

Neprestana briga sv. Terezije je u tome da nas vodi putem razvoja čistoće u ljubavi Božjoj, potičući nas da žrtvujemo sve što bi toj ljubavi moglo biti na smetnju i tražeći od nas da činimo sve što ju može podupirati, te da nas vodi putovima pasivnoga, mističnog djelovanja Božje ljubavi koja u Kristu po Duhu Svetome preobražava dušu i vodi do sjedinjenja s Bogom.

Treba naglasiti da za sjedinjenje s Bogom nije dovoljno samo pobijediti grijeh, nego je potrebno nutarnje preobraženje duše. Niti kod najnevinijih duša, poput sv. Terezije od Djeteta Isusa i mnogih drugih, nije bilo toliko potrebno čistiti dušu koliko je preobraziti, odnosno suobličiti je Isusu Kristu iznutra, a to je paralelan proces. Čišćenja i preobraženja su potrebna jer su u duši brojne zapreke čistoći ljubavi kao što su naše nesavršenosti, karakterijalne sklonosti i mane zadobivene krivim postupcima i prosudbama u životu. Pa kada toga i nema, potrebno je nutarnje duševne moći preobraziti i osposobiti, tj. Bog ih mora učiniti sposobnima da prihvate sjedinjenje s njim. Sve to Bog mora u duši izvesti. Dostojanstvo i veličina čovjeka su u biti Božji dar, odraz njegove velikodušnosti koji svatko dobiva rođenjem, a na poseban način krštenjem. Čovjek u slobodi teži prema ostvarenju punine svoga života. Bog je čovjeka obdario razumom i voljom, te može u vlastitoj inicijativi i slobodi odrediti put kojim želi krenuti. *“Bog je htio čovjeka prepustiti u ruke njegove vlastite odluke”* (Sir 15, 14).

Zašto je otpor u duši tako snažan? Prvo, zbog istočnoga grijeha i osobnih grijeha, a onda i zbog posljedica koje je grijeh ostavio na našu ljudsku narav.

Slobodnim činima ljudska se osoba usmjeruje ili ne usmjeruje prema dobru što ga je Bog obećao i što ga savjest osobi svjedoči i predlaže činiti. Osoba samo u zreloj ljubavi prema Bogu, sebi i bližnjemu ostvaruje svoje biće. Na tom putu oplemenjenja i ostvarenja, čovjek ima bolna iskustva vlastite ograničenosti i bijede vlastitog bića koja imaju zadnji korijen u grijehu. O tome Drugi vatikanski koncil piše:

“Čovjek, utemeljen od Boga u pravednosti, no pod utjecajem Zloga, već je na početku povijesti zloupotrijebio svoju slobodu dižući se protiv Boga i želeći da svoj cilj postigne izvan Boga. Iako su upoznali Boga, nisu mu iskazali zahvalnost kao Bogu (...) nego je potamnijelo

njihovo nerazumno srce i klanjali su se i iskazivali štovanje stvorenju mjesto Stvoritelju. To što doznajemo po božanskoj objavi slaže se i sa samim iskustvom.

Ako naime, čovjek pogleda u svoje srce, nalazi da je sklon na zlo i uronjen u tolike jade, koji ne mogu potjecati od njegova dobrog Stvoritelja. Ne htijući često priznati Boga kao svoje počelo, čovjek je poremetio i dužno usmjerenje prema svome posljednjem cilju i ujedno sav sklad sa samim sobom, s drugim ljudima i stvorenjima.

Tako je čovjek u samom sebi podijeljen. Zbog toga sav život ljudi, i pojedinaca i skupina, pruža sliku borbe, i to dramatične, između dobra i zla, između svjetla i tame. Štoviše, čovjek otkriva da je nesposoban da sam od sebe uspješno suzbija nastaje zla, tako da se svatko osjeća kao okovan verigama. No, sam je Gospodin došao da oslobodi čovjeka i da ga ojača, obnavljajući ga iznutra i izbacujući napolje kneza ovoga svijeta (usp. Iv 12, 31) koji ga je držao u ropstvu grijeha. A grijeh umanjuje samog čovjeka sprječavajući ga da postigne svoju puninu. U svjetlu te objave nalaze svoj konačni razlog i uzvišeni poziv i duboka bijeda što je ljudi doživljavaju” (GS 13).

Baveći se nutarnjom molitvom Terezija je bolno iskusila ovu nutarnju neusklađenost naše ljudske naravi koja se očituje u djelovanju pojedinih duševnih moći, ali čudesan način na koji Bog u kontemplativnoj molitvi zahvaća ili ne zahvaća djelovanje pojedinih duševnih moći. Tako je svetica sama iskusila, a nije shvaćala dok joj nisu tome pomogli neki učeni teolozi i neki duhovno prokušani svećenici, budući sveci, da istovremeno duša može biti s Bogom u molitvi i doživljavati nezaustavni nutarnji košmar mašte.

Klasičan katolički nauk o tome dobro iznosi Tanquerey u svom *Direktoriju o asketskoj i mističnoj teologiji uči*: „Različiti su stupnjevi kontemplacije obilježeni sve većim i većim uplivom Boga na dušu a mogu se svesti na četiri stupnja.

1. Kad Bog u motrenju dohvati onaj viši dio duše, volju i razuma, puštajući da se nutarnje naše sposobnosti mašta i pamćenje drže svoga naravnog djelovanja, to je **molitva smirenosti**.

2. U kontemplaciji kod **molitve sjedinjenja** sve duševne moći, uključujući maštu i sjećanje zahvaćene su Bogom, dok su nezahvaćena vanjska tjelesna sjetila.

3. Ako pak zahvati kontemplacija u isto vrijeme i nutarnje moći i vanjska osjetila, tada je to **molitva ekstatičnog sjedinjenja** - zanosno sjedinjenje, koje nazivamo **duhovnim zarukama** jer u jednom od tih zanosa Bog obećava duši da će se s njim trajno sjediniti. Dakle kod zanosa čak i vanjske moći, naša sjetilna spoznaja su zahvaćeni Bogom. Duša je tako uronjena u Boga da zaboravlja, ne vidi i ne osjeća vanjski svijet. Živi u zanosu, *extazi*, neosjetljiva je za javni svijet.

4. **Na vrhuncu je molitva trajnog sjedinjenja** duše sa svojim Stvoriteljem u ulivenoj kontemplaciji - **duhovni brak ili duhovno vjenčanje**. Na neki način duša se pretapa u Boga, ta kontemplacija zove se i "molitva preobraženja". Izvršuje se potpuno obostrano predanje: duše Bogu, Boga duši“ (br.1419.).

Terezija je na primjer morala iskustveno naučiti da su posljedice grijeha u duši učinile da sama duše ne može uvijek i u svemu obuzdati i podložiti maštu onome što volja želi, te je morala iskustveno naučiti razlučiti razliku između djelovanja razuma i predodžbene misli koje su plod nestalne mašte. Poznata je njena izreka da je mašta luđakinja u kući duše. Često u *Zamku duše* Terezija se poziva na djelovanje pojedinih duševnih moći i na način na koji ih Bog zahvaća u pojedinim iskustvima kontemplativne molitve. Svetica se dugo s tim mučila u molitvi, evo samo jednoga njenoga citata koji o tome tako jasno govori:

„I ja sam više puta bila u prevelikoj žalosti zbog nepostojanosti misli. Ali prije nešto više od četiri godine sam iz iskustva uspjela shvatiti da misao ili da se bolje razumijemo mašta, nije isto što i razum. Pitala sam jednog učenog čovjeka i on mi je rekao da je to tako. To bijaše za me veliko zadovoljstvo. Nisam uspijevala shvatiti kao to da razum, kao jedna od duševnih moći, katkada može biti tako smeten i zbunjen, dok je predodžbena misao uvijek tako nepostojana te ju ne može zaustavi do li Bog sam. A kada je Bog zaustavi čini nam se u

neku ruku, kao da smo izvan ovoga tijela. Sve u svemu, po mojem mišljenju, izgledalo mi je da su moći duše zaokupljene Bogom i sabrane u Njemu, a s druge strane predodžbena misao je lutala u rastresenostima; to me čudilo i bila sam izbezumljena.

Ah, Gospodine, uzmi u obzir sve što pretrpimo na ovome putu zbog nedostatka znanja! A zlo proistječe iz toga što se smatra, kako ne treba činiti drugo osim misliti na Tebe, zbog čega se ne usuđujemo pitati one koji su učeni, niti shvaćamo što nam treba. I tako, zbog toga što same sebe ne razumijemo, trpimo velike muke pa držimo, neki puta, da je veliki grijeh ono što nije zlo, nego je čak dobro. Otuda proistječu žalosti mnogih osoba što se bave molitvom - u najmanju ruku kod velikog dijela njih koje nisu dovoljno učene - i njihovo jadanje na unutarnje muke; pa od tuda dolazi do potištenosti i gubitka zdravlja, i definitivno napuštanje molitve: kao i to da ne misle da u nama postoji unutarnji svijet.

Kao što ne možemo zaustaviti gibanje neba, koje se nastavlja kretati svom svojom brzinom, tako ne možemo zadržati ni svoje predodžbene misli. A mi misleći da za njima idu i druge duševne moći, smatramo da smo izgubljene i da smo loše iskoristile vrijeme provedeno pred Bogom; a možda je duša posve blizu Njemu u najvišim odajama, a predodžbena misao kruži u predziđu zamka, mučeći se bori s tisuću živina, zvijeri i otrovnica, i zadobiva zasluge po tom trpljenju. Ne trebamo se uznemirivati zbog toga, niti zapustiti molitvu, jer baš to đavao želi, već trebamo biti uvjereni da najveći dio ovih nemira i muka proistječu odatle što mi ne poznajemo sami sebe“ (IV *odaje*, 1 pogl. br. 8-9).

ZAMAK DUŠE

Ovu je raspravu, koja se zove *Zamak duše*, napisala Terezija od Isusa, redovnica naše Gospe od Karmela, svojim sestrama i kćerkama, redovnicama bosonogim karmelićankama.²

IHS.

1. Malo stvari koje su mi bile naložene pod poslušnost, su bile tako teške, kao što mi je teško sada pisati ovo o molitvi. Prvo, jer mi se čini, da mi Gospodin za taj posao nije dao duha ni želje. Drugo, jer već tri mjeseca osjećam kako mi je u glavi slabo i šumi, te i za prijeko potrebne poslove s velikom mukom bilo što pišem. Ali znajući da jakost poslušnosti može olakšati i ono, što se čini nemogućim u volji sam odlučila, da ću to vrlo rado učiniti, premda u naravi osjećam prema tome krajnju odbojnost. Gospodin mi nije dao toliko kreposti da se borba sa stalnom bolešću i mnogovrsnim dužnostima može voditi bez da narav zbog toga trpi. Neka pomogne Onaj u čije se milosrđe uzdam, i koji je na moje dobro izveo i druge mnogo teže stvari.

2. Držim da ću malo toga novoga više moći izreći od onoga što sam već rekla u ostalim spisima, što mi naložiše, da ih napišem. Dapače bojim se, da ću ponavljati gotovo iste stvari jer ja sam u svemu kao one ptice, što ih uče govoriti, ne znaju ništa više, osim onoga što im kažu, i samo to često puta ponavljaju, takva sam doslovce i ja. Ako Gospodin bude htio da kažem nešto novo, udostojat će prosvijeti me, ili će se barem udostojati da mi dozove u pamet što sam već drugdje pisala, ja bih se i s time zadovoljila, a kako mi je pamćenje tako slabo radovala bih se ako bih ponovila neke stvari za koje su govorili da su bile dobro izrečene, a koje su se možda izgubile.³ Ako li mi Gospodin ni to ne udijeli, tako da me radi vršenja poslušnosti samo muči glavobolja i poveća se, okrenut će mi se to na korist, pa makar se iz onoga što se spremam izreći ne izvukla nikakva korist.

3. I tako evo započinjem ispunjavati zapovijed, danas na dan Presvetoga Trojstva,⁴ godine 1577., u ovom karmelskom samostanu sv. Josipa u Toledu gdje sada boravam. Podvrgavam se u svemu što napišem sudu jako učenih osoba koje su mi naložile da ovo pišem.⁵ Reknem li koju stvar, koja nije u skladu s naukom svete katoličke rimske Crkve, bit će iz neznanja, a ne iz zlobe. Može se to držati za izvjesno jer sam, Bogu hvala, bila, jesam i vazda ću biti podložna Crkvi. Neka je Bog uvijek blagoslivljan i slavljén, amen!

4. Onaj koji mi je zapovjedio da ovo pišem, reče mi, kako je potrebno da netko razjasni redovnicama samostana Naše Gospe od Karmela neke nedoumice o molitvi. Žene, mislio je on, bolje razumiju govor drugih žena. Činilo mu se, da ako uspijem nešto izreći o tome, da će im to biti od duhovne koristi, posebno zbog ljubavi koju gaje prema meni. Zbog toga ću se u ovom spisu obraćati samo njima, štoviše čini mi se i besmisleno i pomišljati da ovo može biti korisno drugim osobama. Gospodin bi mi doista udijelio veliku milosti, ako bi se koja od njih ovim okoristila, pa Ga bude malo više slavila. Zna dobro Njegovo Veličanstvo, da ja ne težim ni za čim drugim. A posve je jasno, da ako što i uspijem dobroga izreći, one će shvatit da to nije moje, budući da sam tako nesposobna te ne mogu biti autor toga, osim ako one budu imale tako malo razbora kao ja sposobnosti za ove stvari, izuzev ako mi Gospodin po svojem milosrđu ne pomogne.

² Ove retke napisa Svetica kao naslov na prvom listu rukopisa Zamka duše.

³ Svetica vjerojatno aludira na svoju knjigu *Moj život* koja je dok Terezija ovo piše već duže vremena u posjedu inkvizicije.

⁴ Te godine ova svetkovina je padala 2. lipnja, a knjigu će svetica dovršiti 29. studenog iste godine u Avili.

⁵ Radi se o karmelićaninu o. Jeronimu Grazijanu i dr. Alonsu Velaskezu isповjedniku svetice koji će postati nadbiskup Santiaga de Campostela.

PRVE ODAJE

Prvo poglavlje

Raspravlja o ljepoti i dostojanstvu naših duša. Donosi usporedbu, da se bolje razumije. Ističe korist da duša upoznaje samu sebe i shvaća milosti što ih primamo od Boga. Vrata ovoga zamka je molitva.

1. Dok sam se danas molila Našemu Gospodinu da govori preko mene i ne nalazeći ništa što bih rekla niti kako bih započela ispunjavati ovu poslušnost, evo što mi pade mi na um. Poslužiti će mi kao temelj za ono što ću reći.

Možemo promatramo našu dušu kao jedan zamak sačinjen od jednoga jedinog dijamanta ili presjajnoga kristala, zamak u kome ima puno odaja, kao što na nebu ima puno stanova (usp. Iv. 14, 2.). Između ostaloga sestre, ako dobro promislimo, nije li duša pravednika raj, gdje Gospodin kaže, da pronalazi svoje naslade (usp. Izr 8, 31.). A što vam se čini, kakva bi bila ta odaja, u kojoj se naslađuje tako moćni, mudri, čisti Kralj, tako bogat svim dobrima?

Ne nalazim ni jednu stvar s kojom bih usporedila veliku ljepotu duše i njenu preveliku sposobnost. I zbilja, bili mi ne znam koliko oštromni, naš razum nikada neće moći shvatiti ju, kao što ne može shvatiti Boga na čiju smo sliku i priliku stvoreni (usp. Post. 1, 26.). Ako je to uistinu tako - a u to se ne može sumnjati - beskorisno je da se umaramo nastojeći shvatiti ljepotu toga zamka. Ipak da bi imali neku zamisao o njegovoj uzvišenosti i dostojanstvu dosta je pomisliti da Bog kaže da ga je učinio na svoju sliku, iako razlika između zamka i Boga uvijek ostaje, kao i razlika između Stvoritelja i stvorenja, budući da je duša jedno stvorenje.

2. Velika je šteta i pomutnja što zbog svoje krivnje ne poznajemo sami sebe, niti znamo tko smo. Ne bi li bilo veliko neznanje, kćeri moje, kad bi koga zapitali tko je, a da on sebe ne poznaje, niti znao tko mu je otac, tko mu je majka, ni iz koje zemlje potječe? To bi bio znak velike tupoglavosti, kud i kamo je veća naša, ako se ne trudimo saznati tko smo, nego se zaustavljamo samo na našim tijelima. Da, znamo da imamo dušu jer smo to čuli, i jer nas vjera to uči ali tako općenito, a da je uistinu tako vidi se iz toga što malo kada razmišljamo o bogatstvima koja su u duši, ne mislimo na njenu veliku uzvišenost i na Onoga koji stanuje u duši. To objašnjava našu veliku nebrigu oko toga da sa svom pomnjom nastojimo postići i sačuvati njezinu ljepotu. Sve naše nastojanje protratimo na nezgrapni optok i bedeme toga zamka, tj. na naša tijela.

3. Kao što rekoh ovaj zamak ima mnogo odaja i to neke gore, druge dolje, a treće sa strana. A u središtu svih je najvažnija odaja, gdje se zbivaju najveće tajne između Boga i duše. Dobro promotrite ovu usporedbu, možda će se Bog udostojati njome poslužiti da pomoću nje shvatite nešto o milostima koje se On udostoji udijeliti dušama i o razlikama koje su među njima. Naravno do mjere do koje sam shvatila da je to moguće, budući da je mnoštvo milosti, niko nije u stanje sve ih spoznati: ponajmanje ja koja sam tako bijedna. Ako vam Gospodin to udijeli, bit će vam na veliku utjehu saznati da On to može učiniti, a onima kojima to ne udijeli neka im bude povod da slave Njegovu beskrajnu dobrotu.

Kao što nam nije na štetu razmišljati o nebeskoj slavi što je uživaju blaženici, nego se, dapače tome radujemo i potiče nas da i mi postignemo ono što oni uživaju, isto nam tako neće nam naštetiti ako shvatimo kako je moguće, da se tako veliki Bog u ovom progonstvu daruje crvićima, što smo mi, što tako ružno vonjaju, nego će nas potaći da ljubimo tako veliku dobrotu i tako beskrajno milosrđe. Ako se netko sablazni shvaćajući da Bog može udijeliti tolike milosti u ovom progonstvu, sigurno smatram, da ta osoba nema poniznosti ni ljubavi prema bližnjemu. Ako to nije tako, zašto se ne bi trebala radovati vidjevši da Bog udjeljuje te milosti jednome od njene braće, jer to Ga ne priječi da ih i njoj udijeli?

Zašto se ne radovati ako Njegovo Veličanstvo pokazuje svoju veličinu kome hoće, neki puta On samo zbog toga djeluje, kao što je rekao o slijepcu kojemu je vratio vid, kad ga

apostoli upitaše, je li slijep zbog svojih grijeha ili zbog grijeha svojih roditelja? (usp. Iv. 9, 3). Tako se događa da On nekome udjeljuje milosti ne zato što bi ta osoba bila svetija od onih kojima ih ne udjeljuje, nego zato da se upozna Njegova veličina, kao što vidimo kod svetoga Pavla i Magdalene, i da Ga zbog toga hvalimo u Njegovim stvorenjima.

4. Možda će netko reći, da se to⁶ čini nemogućim, i da je dobro ne sablažnjavati slabe. Ali manje se gubi tim, što neki to ne vjeruju, nego da se time ne okoriste oni kojima Bog daje te milosti. Oni će se naslađivat i to će ih potaknuti da više ljube Onoga koji u svojoj svemogućnosti i uzvišenosti njima udjeljuje tolika milosrđa. Tim više što znam da govorim dušama, kod kojih ne postoji ova opasnost jer znaju i vjeruju, da Bog može dati čak i mnogo uzvišenije dokaze ljubavi. Znam da onaj tko ovo ne bude vjerovao, neće to nikada doznati ni iz iskustva, jer Bog uvelike ljubi da se ne stavlja u ograničenja njegovim djelima. Govoreći onima koje Bog ne vodi ovim putem, preklinjem ih da tako ne bude s njima.

5. No vratimo se k našem lijepom i divnom zamku, moramo sada vidjeti način kako se može ući u njega. Naizgled se čini da govorim nekakvu besmislicu, ta ako je duša taj zamak, jasno je, da ne treba u njega ulaziti, jer smo već u njemu; kao što bi bila besmislica reći, neka uđe u sobu onaj tko je već unutra. Ali morate shvatiti da postoji velika razlika između jednog i drugog načina postojanja, jer ima mnogo duša koje samo hodaju oko zamka⁷, tamo gdje su stražari, duše koje se ne brinu i ne trude ući unutra, niti da saznaju čega sve ima u ovom predivnom mjestu, niti tko je unutra, pa ni koliko odaja ima. Zacijelo ste već čitale u nekoj knjizi o molitvi da se duši savjetuje da uđe u samu sebe, upravo na to isto i ja mislim.

6. Jedan vrlo učen teolog nedavno mi je govorio da su duše bez molitve poput paralizirana ili oduzeta tijela koje ima noge i ruke ali ih ne može pokretati. Ima tako bolesnih duša i naviknutih da žive usred izvanjskih stvari, pa im nema lijeka i čini se da ne mogu ući u same sebe. Takve su se duše već navikle na neprestani kontakt s gamadi i životinjama koje su oko zamka, pa su gotovo postale kao i one, ne znaju više savladavati same sebe, usprkos plemenitosti svoje naravi i mogućnosti da razgovaraju čak sa samim Bogom. A ako se ove duše ne potrude spoznati svoju preveliku bijedu i ne doskoče joj, dogodit će im se da, zato što se nisu osvrnule same na sebe, će se pretvorit u kipove od soli kao što se pretvorila Lotova žena zato što se obazrela natrag. (usp. Post 19, 26)

7. Koliko ja mogu shvatiti, ulaz u taj zamak jest molitva i razmatranje. Ne kažem misaona više negoli usmena, jer kakva god molitva bila, mora se moliti razmatrajući. Ako se naime ne pazi s kim se razgovara, što se govori, što se traži, tko je Onaj od koga se traži, ja to ne nazivam molitvom ma koliko netko micao usnama. Neki puta i ovo će biti dobra molitva, iako nije popraćena tim potrebnim razmišljanjem, pod uvjetom da je to već prije činjeno. Ali ako je netko navikao razgovarati s Božjim Veličanstvom onako kako bi razgovarao sa nekim robom, bez da pazi govori li loše ili dobro, nego se zadovoljava izreći ono što mu prvo padne na pamet, ili je naučio na pamet to činiti jer već je prije isto bio izgovarao... ja to ne smatram molitvom, i ne dao Bog da bude kršćanina koji tako rade. Uzdám se, sestre, u dobrotu Njegova Veličanstvo da među vama neće biti takvih zbog navike koju imate da se često bavite nutarnjim stvarima; što je dosta dobro da vas sačuva od sličnih gadosti.⁸

8. Ne govorimo o paraliziranim dušama kojima, ako Gospodin ne zapovjedi da ustanu - kao onomu koji je trideset godina bio kod ribnjaka - dogodit će se da budu izložene velikoj opasnosti i jako teškoj pogibli, govorimo o drugim dušama, koje napokon ulaze u zamak. I premda su jako zaokupljene svijetom, imaju dobre želje, ponekad se tu i tamo preporučuju

⁶ Odnosi se na *da se Bog daruje* iz prethodnog odlomka.

⁷ Prijevodi ovdje donose riječ *ophod zamka*, što predstavlja prostor između vanjskoga zida i utvrde, a Terezija pod ovim usporedbom misli na tijelo, osjetila i njegove moći.

⁸ O. Jeronim Gracian je u izvornom rukopisu izbrisao riječ *bestialidad* (živinsvto) i napisao *abominación* (odurnost). A u biti Terezija ovdje pod riječju *bestialidad* podrazumijeva život nalik životinjskom bez ljudse svijesti o svome vlastitom dostojanstvu (usp. broj 2).

našemu Gospodinu, iako u žurbi, ponekad razmišljaju ulazeći u sebe same, premda ne baš smireno. Tijekom jednog mjeseca nekoliko puta mole, iako rastreseno jer je njihova misao skoro uvijek zaokupljena poslovima, na koje su toliko navezani prema izreci: *Gdje je tvoje blago, tamo je i tvoje srce.* (usp. Mt 6,21) Ipak ponekad odluče da ih se oslobode, zahvaljujući spoznaji samih sebe - što je uvijek velika stvar - uviđaju da put kojim idu nije dobar i da ne vodi u zamak. Napokon, ulaze u prve od onih najnižih prostorija⁹, ali s njima ulazi toliko gamadi koja im ne dopušta vidjeti ljepotu zamka, i ne da im da se smire. Ipak puno su učinile i time što su ušle.

9. Učinit će vam se, kćeri, da je ovo neumjesno jer, Gospodnjom dobrotom, niste neka od tih duša. Ali budite strpljive, jer u protivnom neću znati kako da vam objasnim, kako ja shvaćam, neke unutarnje stvari o molitvi. Bože daj, da vam uspijem nešto izreći jer se radi o prilično teškom predmetu, posebno za one koji u tome nemaju iskustva. Ali ako ga imate, shvatit ćete da se ne može ne dotaknuti nekih stvari. Neka se Gospodin u svom beskrajnom milosrđu udostoji da nas ne zahvate.

Drugo poglavlje

Raspravlja, kako je ružna duša, koja živi smrtnom grijehu te kako je Gospodin to donekle pokazao jednoj osobi. Isto tako, raspravlja o spoznaji sama sebe. Treba zapamtiti neke korisne stvari. Govori kako treba razumjeti ove odaje.

1. Prije nego nastavim, molim vas da promotrite kako ovaj sjajni i divni zamak, ovaj istočnjački biser, ovo stablo života koje je zasađeno u samim živim vodama života, a to je Bog; kako se promijeni kad se okalja smrtnim grijehom. Nema tamnijih tmina ni tako mračne i crne stvari, a da ovo stanje ne bi to još puno više nadišlo. Sunca koje mu je davalo toliku ljepotu i blistavost kao da više nema,¹⁰ jer, iako sunce ostaje u njegovu središtu, duša ipak nema više udjela u njemu. Uvijek joj ostaje mogućnost uživati ga, kao i kristalu da na njemu odsjajavaju zrake sunce, ali duši dok traje ovako stanje smrtnoga grijeha više ništa ne koristi, ne koriste joj ništa za zadobivanje slave ni sva njena dobra djela koja učini dok je u smrtnom grijehu, ona su bez ikakva ploda¹¹, jer ona ne proistječu iz onoga izvorišta zbog kojega naša krepost uistinu jest krepost – to jest od Boga, i odvajamo li se od Njega, naša djela ne mogu biti ugodna Njegovim očima. Uistinu tko čini smrtni grijeh ne kani udovoljiti Bogu nego đavlu, koji je sama tmina, pa tako i jadna duša s njim postaje tmina.

2. Znam za jednu osobu¹² kojoj je Gospodin htio pokazati kakva je postajala jedna duša kad je smrtno grijeshila. Po njenom mišljenju, kad bi se to dobro shvatilo, bilo bi nemoguće da još netko sagriješi, pa morao trpjeti i najveće muke koje se mogu zamisliti da izbjegne grešne prigode. Tu osobu je obuzela tako velika želja da to svi shvate, preklinjem vas kćeri, da puno molite Gospodina za one koji se nalaze u takvom stanju, koji su se potpuno pretvorili u tamu po svojim djelima. Kao što iz posve bistroga izvora teku samo bistri potocići, tako i iz duše koja se nalazi u milosti, sva njezina djela su ugodna Božjim i ljudskim očima, jer proistječu iz onoga izvora života u koji je duša zasađena poput nekog stabla, izvan kojega ne bi imala ni svježine ni ploda. Ova je voda uzdržava, sprječava da se osuši i daje da

⁹ Prema o. Catellanu hod duša kroz odaje se može pratiti u trostrukoj razvojnoj dinamici: a. rast ljubavi kojom duša odgovara na Božju ljubav; b. rast i razvojni put molitve; c. rast i razvojni put želje za Bogom i prema vremenu koje duša provodi u pojedinoj odaji. Izvan zamka su duše koje žive u stanju teškoga grijeha a prve odaje predstavljaju stanje obraćenja. A prikaz prvih odaja Castellano sažima ovako: stanje duše: blizina grijehu; poticaji milosti: na obraćenje; molitva: usmena molitva; želja: odbaciti teški grijeh; Vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: dugi period duhovnog života.

¹⁰ U Gracijan rukopisu po *prisutnosti biti*.

¹¹ Zbog teološke točnosti Gracina je umjesto ploda bio stavio zasluga.

¹² Govori o samoj sebi, usporedi Iz 24 u kome potanko o ovom viđenju govori.

donese dobre plodove; ali ako se duša svojom krivnjom odvaja od ovoga izvora i zasađuje u drugi čije su vode crne i vrlo smrdljive; iz nje same bi proistekla ista sama ogavna nečistoća.

3. Ovdje treba razmotriti, da izvor ili bolje reći ovo sjajno sunce, što je u središtu duše,¹³ ne gubi svoj sjaj i ljepotu. Nastavlja biti u duši i ništa ne može oduzeti tu njegovu ljepotu. Kad bi se se na kristal koji je izložen suncu stavila posve crna tkanina, sunce obasjava tkaninu, ali njegova svjetlost neće obasjati kristal.

4. O duše otkupljene krvlju Isusa Krista, otvorite oči, imajte samilosti za same sebe! Kako je moguće da, shvaćajući ovu istinu, ne nastojite skinuti paklinu koja prekriva vaš kristal? Pazite, jer ako vas smrt iznenadi u ovom stanju, nikada više nećete uživati ovu svjetlost. O Isuse!... koji užas vidjeti neku dušu lišenu ove svjetlosti! Kakve postaju ove jadne odaje zamka! Kakav li nemir zahvati sjetila koja u njima borave! U koje stanje zasljepljenosti i loše uporabe padaju duševne moći koje su im čuvari, ravnatelji i upravitelji. Budući da je stablo zasađeno u istu zemlju kao i đavao, kakvim bi drugim rodnom moglo uroditi?

5. Čula sam jedanput kako neka duhovna osoba reče da se ne čudi toliko zbog onoga što duša čini u smrtnom grijehu, nego puno više onome što ne čini. Neka nas Bog po svom milosrđu oslobodi tako velikoga zla, jedinoga koje zaslužuje da ga se naziva zlom dok ovdje dolje živimo, zla dostojnoga kazni koje neće nikada završiti. Toga se, kćeri, moramo neprestano bojati i nikada odustati moliti Boga da nas od toga oslobodi jer ako On ne čuva grada, uzalud se mi trudimo (usp. Ps. 127, 1.), budući da smo samo ništavilo. Reče ona osoba,¹⁴ da je izvukla dvije stvari iz milosti koju joj je Bog udijelio. Prvo preveliki strah da ne bi uvrijedila Boga, zato Ga je, vidjevši tako velike štete, postojano molila da ne dopusti da ona padne. Drugo: ogledalo poniznosti, u kome je vidjela da počelo dobra što ga činimo ne potječe od nas, nego iz izvora u koji je stablo duše zasađeno, i od ovoga Sunca, koje daje plodnost našim dobrim djelima. Ova istina, nadodaje tako joj se jasno predočila, da čim bi učinila ili vidjela da se čini neko dobro djelo, odmah bi pomislila na Onoga koji je bio njegovo počelo, uvjereni kako se bez Njegove pomoći ne može ništa učiniti. Otuda joj je dolazilo da zahvaljuje Bogu, zaboravljajući uvijek na sebe samu kada se događalo da učini neko dobro.

6. Ne bi bilo izgubljeno vrijeme, sestre, koje sam ja provela u pisanju a vi ćete utrošiti na čitanje ovoga spisa, kada bismo se okoristile u ovim dvjema stvarima. Stoga ako Gospodin dopusti da ove usporedbe dopru do naše spoznaje, to može biti stoga da budu od pomoći, ne toliko učenim i upućenim ljudima koji jako dobro sve to znaju, nego radije nama ženama, kojima u našoj neukosti sve treba. Neka nam Bog u svojoj dobroti udijeli da iz ovoga izvučemo korist.

7. Ove unutarnje stvari su teške za razumijevanje, tako da neka neuka osoba kao ja, prije nego li kaže koju pravu riječ, neizbježno će reći puno beskorisnih i neprikladnih riječi. Tko ovo bude čitao morat će biti strpljiv, kao što i meni treba strpljivosti za pisati ono što ne poznajem. Neki puta se dogodi da uzmem pero u ruke kao neki idiot, ne znajući ni što bi rekla, ni od kuda bi započela. Ipak učinit ću najbolje što mogu, da vam objasnim neke nutarnje stvari, za koje vjerujem da će vam biti korisne. Iako nam često govore o uzvišenosti molitve koju prema Konstitucijama moramo obavljati u različite sate, ne tumače nam što mi tada možemo činiti, i malo kažu i o nadnaravnim stvarima, što ih Bog izvodi.¹⁵ A govoriti o

¹³ Mistici žele nekako protumačiti dodire i Božje djelovanje u duši. Kad svetica kaže, da je Bog u središtu duše, želi reći, da On boravi u najnutarnijem njezinu skrovištu.

¹⁴ Radi se o samoj svetici, a vraća se na iskustvo o stanju duše koja je u teškome grijehu o kome je govorila u broju 2.

¹⁵ Svetica se žali što ima tako malo knjiga koje govore o nadnaravnoj molitvi, o kontemplativnom i mističnom dijelu puta duhovnoga rasta.

tome i objašnjavati to na razne načine, bilo od velike utjehe, zahvaljujući razmišljanju o ovome nebeskom i nutarnjem zdanju koje smrtnici tako malo poznaju, iako su mnogi u njemu. U drugim knjigama koje sam ja napisala, Gospodin me je o tome već donekle bio prosvijetlio,¹⁶ ali neke stvari, posebno one najteže nisam nikada bila shvatila tako dobro kao sada. Loše je to što ću, da bi ih objasnila, morati ponoviti vrlo mnogo poznatih stvari, jer je to neizbježno za priprosti um kao što je ovaj moj.

8. Vratimo se dakle sad našem zamku i njegovim mnogim odajama. Ne trebate ove odaje zamisliti jednu za drugom, kao u nizu. Uprite vaš pogled u središte, u odaju ili palaču u kojoj boravi Kralj. On tu stanuje kao u nekoj palmici¹⁷ s koje, dok se dođe do onoga što je dobro za jelo, treba otkinuti mnogo lišća koje ga pokriva. Tako je i ovdje: oko i iznad središnje odaje, ima puno drugih koje su obasjane u svim dijelovima od Sunca koje je u središtu. Stvari duše treba uvijek promatrati u punini, širini i veličini, bez straha od pretjerivanja, jer sposobnost duše nadilazi svaku ljudsku zamisao. Jako je važno da neka duša molitve, do bilo kojeg stupnja molitve da je došla, bude ostavljena u slobodi da kruži kako želi po ovim odajama, gore i dolje, i sa strana bez da ju se zbija i prisiljava samo u jednu odaju. Jer Bog ju je stvorio tako velikom; ne prisiljavajmo je da dugo bude na istom mjestu, pa ni u vlastitoj samospoznaji. Ah, vlastita samospoznaja! Shvatite me dobro sestre! Samospoznaja je toliko potrebna, da i one duše kojima je Bog pripustio da borave u odaji u kojoj on boravi, ne trebaju je nikada zapostaviti usprkos toga što su se uspele tako visoko. Između ostaloga, sve i da žele ne bi je mogle zapostaviti, jer je ona svojstvena poniznosti, kao što pčele u košnici proizvode med, i bez nje sve je izgubljeno. A kao što pčela ne prestaje izlijetati i sabirati nektar iz cvijeća; tako i duša koja se vježba u samospoznaji, treba po neki puta uzdizati se i promatrati veličinu i uzvišenost Boga. Tako će bolje otkriti svoju bijedu nego ostajući u samoj sebi, i manje će joj smetati prljava gamad koja ulazi u prve odaje u kojima se duša vježba u samospoznaji. Ipak, uvijek je velika Božja milost znati vježbati se u samospoznaji, iako kao što se uobičajava kazati, i u tome se može biti manjkav po pretjerivanju ili po nedostatku. I na kraju vjerujte mi: radit ćemo biti puno kreposnije pomoću Božje milosti, nego ostajući vezane uz našu bijedu.

9. Ne znam jesam li ovo dobro objasnila. Toliko je važno poznavanje samih sebe, da ne bih htjela da u tome ikada bude opuštanja, pa ni da ste se već uspele na najviše nebo, jer dok smo na zemlji, nema potrebnije stvari od poniznosti. Stoga dakle ponavljam da je jako korisno – naprotiv apsolutno korisno - prije nego li se pođe prema preostalim odajama, da se nastoji ući ove samospoznaje u jer je to put da se pođe dalje u njih. Ako možemo ići po sigurnom i ravnom terenu, zašto željeti krila za letjeti? Činimo radije najbolje što možemo da produbimo ovo naše samospoznanje. Mislim da nikad nećemo doći do toga da upoznamo sebe ako ne nastojimo upoznati Boga. Motreći Njegovu veličinu prepoznat ćemo vlastitu bijedu, promatrajući Njegovu čistoću, uvidjet ćemo svoju prljavštinu; pored Njegove poniznosti uvidjet ćemo kako smo daleko od nje daleko.

10. Tim imamo dvostruku korist: prva, neka bijela stvar kad se stavi pored crne čini se još bjeljom, a crna uz bijelu još crnijom; druga, naš razum i volja kad su usmjereni čas na Boga a čas na nas same, još se više oplemenjuju i postaju pripravnije dobro. Ako se nikada ne bi podizali iz kala naše bijede iz toga bi proizašle mnoge neprikladnosti. Kao što rekosmo za one, što su u smrtnom grijehu, sve što od njih proizlazi je crno i nečisto. Tako je i ovdje, iako - Bog neka nas oslobodi – ne na isti način, ne radi se na kraju krajeva osim o jednostavnoj usporedbi. Istina je, da dok se neprestano zadržavamo u kalu naše zemlje, naši potoci se mogu zamutiti u dodiru sa blatom straha, malodušnosti i plašljivosti i misli kao što su ove:

¹⁶ Sv. Terezija aludira na svoje spise *Put savršenstva* i *Moj život* gdje se izričito poziva na to da Isusu preko nje djeluje: „mnoge stvari o kojima ovdje pišem nisu iz moje glave, već mi ih je rekao moj nebeski Učitelj.“ Ž 39,8.

¹⁷ Biljka iz porodice palma, pokrivena gustim lišćem. Jako je rasprostranjena na jugu Španjolske i u Andaluziji gdje je svetica živjela. Stabljika joj je pokrivena gustim lišćem a jezgra je vrlo ugodna okusa.

„Gledaju me ili ne gledaju? Što će mi se dogoditi ako idem li ovim putem? Usudim li se započeti ovaj posao, hoće li to biti zbog oholosti? Je li dobro, da ovako jadna osoba kao što sam ja, se vježba u tako uzvišenoj stvari, kao što je molitva? Neće li me držati boljom, ako budem li išla zajedničkim redovitim putem? Budući da pretjerivanje nije nikada dobro, ni u kreposti, neću li ja siromašna grešnica pasti s najveće visine, i ostati bez hrabrosti da napravim i jedan korak? Hoću li nanijeti štetu dobrima? A ne, osoba poput mene nije za posebnosti“!

11. Ajme, kćeri moje, koliko duša mora da je đavao ovako upropastio, tako što im je sugerirao da vjeruju kako sve to dolazi od osjećaja poniznost. Koliko drugih stvari bi mogla navesti, koje proistječu iz spoznaje samoga sebe, a na kraju vode do lutanja, a ja se ne čudim tome. Ako nikada ne izlazimo iz samih sebe, može se doći do ovoga i još gorega. Zato kćeri, uprimo pogled u Krista, naše dobro, i u njegove svece, pa ćemo naučiti pravu poniznost. Tada će naš razum postati stručniji, a spoznaja samih sebe prestat će nas činiti plašljivima i kukavičkima. Ova odaja, iako prva, je tako prebogata i dragocjena da ako se duša zna iščupati od gamadi koja je opterećuju, neće propustiti poći dalje. Iskustvo ovih prvih odaja koje imam dopušta mi da ih opišem, i znam da su strašne i lukave zasjede đavla kojima priječi duše da ne upoznaju same sebe i put kojim hode.

12. Ne treba misliti da je malo odaja: ima ih milijune. Duše ovdje ulaze na mnogo načina, i sve one s dobrom nakanom. A budući da je đavao uvijek zloban, mora da je u svakoj pojedinoj odaji postavio legije sličnih sebi, da sprječavaju duše da idu iz jedne odaje u drugu, i tako jadne bezazlene duše, nalaze se u tolikim zamkama: što se ne događa tako lako dušama koje su blizu kraljevske odaje. Kako su ove još u svijetu, obuzete njegovim zadovoljstvima, izgubljene u njegovim častima i težnjama, dopuštaju da lako budu pobijeđene, jer podanici njihove duše, a to su sjetila i duševne moći, nalaze se lišeni snage koju im je Bog izvorno bio dao. Usprkos toga duše ne žele uvrijediti Boga i čine poneka dobra djela.

Oni koji se nalaze u ovakvom stanju trebaju sve učiniti da se često utječu Gospodinu, i kako njihovi podanici - duševne moći¹⁸ - nisu osposobljeni, imaju premalo snage braniti ih, trebaju za zagovornike uzeti blagoslovljenu Majku Božju i Njegove svece da se oni bore za njih. Zapravo, nema stanja u kome nam nije potrebna Božja pomoć. I neka se Gospodin udostoji udijeliti nam je u svome beskrajnom milosrđu, amen.

13. Kako li je bijedan život što ga živimo! Budući da sam, kćeri, na drugom mjestu dugo govorila¹⁹ o šteti što ne shvaćamo dobro ono što se odnosi na poniznost i poznavanje samih sebe, neću vam ovdje o tom dugo govoriti premda nam je to jako važna tema. Dao Gospodin da sam rekla nešto što će vam koristiti.

14. Morate zamijetiti da u ove prve odaje dopire jako malo svjetla što izlazi iz kraljevske palače. Iako one nisu tako tamne i mračne kao kad se duša nalazi u grijehu, na određeni je način su u polutami, i ne mogu ih vidjeti niti oni koji u njima borave, i to ne krivnjom odaje, nego zbog mnoštva štetnih stvari, otrovne gamadi i zmija koje su s dušom ušle i priječe je da zapazi svjetlost. Ne znam kako da se izrazim. Kao da čovjek uđe u sobu u koju ulazi puno sunca a oči su mu zamazane zemljom pa ih ne može gotovo ni otvoriti. Soba je u svijetlu, ali on u tome ne uživa zbog ovih svojih smetnji, ili pak u našem slučaju zbog onih zvijeri i zmija koje ga zasljepljuju tako da mu ne dopuštaju vidjeti ništa drugo osim njih. Čini mi se da takva mora biti i duša, iako nije u lošem stanju, ipak je tako zaokupljena stvarima ovoga svijeta, tako obuzeta bogatstvom, čašću, poslovima - kako sam rekla - da joj to priječi promatrati samu sebe i uživati u svojoj ljepoti, prema bi to htjela, što više izgleda joj, da se ne može i ne zna osloboditi tolikih zapreka. Pa ipak da bi duša mogla ući u druge

¹⁸ Pogledaj sustavni prikaz duševnih moći u uvodu ovog izdanja.

¹⁹ Vidi *Put* pog. 38 -39.

odaje treba uznastojati prestati baviti se stvarima i poslovima koji nisu neophodni, iako sukladno svojem stazežu. To je toliko važna stvar, da ako to ne počne odmah raditi, ne samo da neće nikada doći do glavne odaje, nego će to biti nemogućim, da bez velike opasnosti, oстане u ovoj odaji u kojoj se sada nalazi, iako je već ušla u zamak: jer među tolikom otrovnim živinama nemoguće da je neka prije ili poslije ne ugrize.

15. Nesretnih li nas, kćeri ako, nakon što smo već oslobođene ovih zapreka, i već smo puno napredovale prema najskrovitijim odajama zamka, ako bismo svojom krivnjom opet izašle i bacile se u ovaj metež. Mnogim dušama događa se zbog vlastitih grijeha, da nakon što su primile tolike milosti, svojom ih krivnjom bijedno gube. Mi smo izvana slobodne. Dao Bog da to budemo i u nutrini! U protivnom neka nas On oslobodi. Kćeri moje ne miješajte se nikada u tuđe poslove. Mislite na to da je malo odaja ovoga zamka u kojima se ne treba boriti sa đavlom. Istina je da u nekim odajama duševne moći kao čuvari imaju dovoljno snage za oduprijeti se - kao što sam to rekla - ali trebamo jako paziti kako bi razotkrile đavolske zasjede i izbjegle da nas prevari pretvarajući se u anđela svjetla; jer nam može naškoditi na jako puno načina, uvlačeći se malo pomalo, tako da i ne primijetimo zlo, sve dok nam ga nije učinio.

16. Već sam vam drugdje rekla da je đavo poput tihe turpije²⁰ koju treba iznenaditi u počecima, da biste ga bolje upoznali želim sada nešto dodati. On nekoj sestri potakne jake želje za pokorom, tako da je uvjeri da ne može pronaći mira osim kad se trapi. U tome do sada nema nikakva zla. Ali ako joj poglavarica zapovjedi da ne čini pokore bez njenoga dopuštenja, đavao je uvjerava da se u takvoj dobroj stvari sigurno može osmjeliti se i biti donekle slobodna. Te se ona kriomice trapi sve dok ne izgubi zdravlje, tako da više ne može opsluživati Pravila. Eto vidite na čemu je završila ovakva gorljivost. Drugoj nadahne osjećaje gorljivosti za veće savršenstvo. I ovdje, to je jako dobro. Ali bi iz toga moglo proizaći to da ona vidi velike mane u najmanjim nedostacima kod sestara, te počne promatrati da li one to čine, kako bi zatim o tome obavijestila poglavaricu. A ponekad se može dogoditi, da ne vidi svojih pogrešaka zbog velike revnosti za redovničko opsluživanje Pravila, zbog čega druge sestre, ne poznajući njezine nakane, vidjevši da se brine za ono što ne spada na nju, mogu se loše osjećati i loše o njoj misliti.

17. Ono što đavao ovdje hoće sigurno nije mala stvar. Njegov cilj je ohladiti milosrđe i ljubav jednih prema drugima, a to bi bila velika šteta. Uvjerimo se, kćeri moje, da se istinsko savršenstvo sastoji u ljubavi prema Bogu i prema bližnjemu. Što savršenije budemo obdržavale ove dvije zapovijedi, toliko ćemo biti savršenije. Na kraju krajeva naša Pravila i Konstitucije nisu li sredstvo da ih savršenije obdržavamo. Ostavimo po strani ove nepromišljene i indiskretne revnosti koje nam mogu nanijeti veliku štetu, i neka svaka pazi na samu sebe. Budući da sam na drugom mjestu dosta rekla o ovome,²¹ neću duljiti.

18. Toliko je važna međusobna ljubav da to ne biste trebale nikada zaboraviti. Gledati kod drugih na neke sitnice, koje ponekad nisu niti nesavršenosti, a koje nam naša neupućenost pokazuje kao teške propuste, odnosi mir duši i uznemiruje sestre. Bilo bi to savršenstvo koje bi jako skupo stajalo. Đavao bi mogao ovu napast podići i u odnosu na poglavaricu, a tada bi bila još opasnija. Ipak treba razborito postupati, jer kad se radi o stvarima protiv Pravila i Konstitucija, ne treba svaki puta preko toga prijeći, nego upozoriti sestru, ne bude li se popravila, treba upozoriti poglavaricu. To je ljubav. Tako treba reći i sestrama, ako se radi o stvari koja je donekle važna. Napast je preći preko svega iz straha da se radi o napasti. No trebate jako paziti, ne dopustiti da vas đavao zavede, tako da o ovim stvarima raspravljate jedna s drugom. Đavao bi uvodeći vas na naviku mrmljanja iz toga mogao izvući veliku dobit. Neka se dakle govori samo s onim tko može u tome pomoći i opomenuti. Što se ovoga

²⁰ *Put*, pog. 38-39.

²¹ *Moj život* pog.13; *Put* pog.4

tiče, Bogu hvala ne treba se toliko bojati zbog šutnje koja se gotovo neprestano opslužuje. Ali je dobro, da budemo uvijek na oprezu!...

DRUGE ODAJE

Samo jedno poglavlje

Raspravlja, kako je važna ustrajnost, da bi se stiglo do posljednjih odaja. Govori o velikoj borbi, što je davao zameće, te kako se na početku ne smije zalutati s puta, da bi se uspjelo. Preporučuje veoma uspješno sredstvo, koje je sama prokušala.

1. Kažimo sada kakve su duše koje ulaze u druge odaje i što rade u njima. Htjela bih vam to iznijeti ukratko, zato što sam već o tome na drugim mjestima dosta opširno govorila,²² a kako se ne sjećam onoga što sam rekla, bit će mi nemoguće ne ponavljati se u mnogim stvarima. Kad bih barem znala iznijeti to na koji drugi način, možda vas ne bi zamarala, na način kako nas ne zamaraju knjige koje govore o tome, iako ih ima mnogo.

2. Govorim, dakle, o onima koji su već počeli obavljati molitvu i koji su shvatili koliko je važno ne zadržati se u prvim odajama, iako još ne znaju odlučno izići iz njih. I to iz razloga što ne napuštaju grešne prigode, a to je jako opasna stvar. Ipak po nekada, po velikom Božjemu milosrđu, ne propuštaju izbjeći od zmija i otrovnih stvorenja, uvjereni da je to dobro. Ovi pod određenim vidikom trpe puno više nego li oni u prvim odajama, a budući da su svjesni njihove opasnosti, manje im se izlažu, i to budi nadu da će poći naprijed. Kažem da trpe više od prvih zato što su oni prvi poput nijemih, koji su i gluhi, pa tako lakše podnose svoju muku što ne mogu govoriti. Iako je veće muka čuti a ne moći govoriti, premda sigurno nije poželjnije stanje onih koji ne čuju, budući da je uvijek velika stvar čuti ono što se govori. Tako je i s osobama o kojima govorim. Budući da su se približile odaji Njegova Veličanstva, čuju pozive koje im Gospodin upućuje, shvaćaju da je On jako dobar susjed, i da je veliko Njegovo milosrđe i dobrota.

Ove osobe su još zauzete u svojim zabavama, poslovima, nasladama i rastresenostima svijeta; budući da su među tako otrovnim živinama, opasnim i podmuklim, trebalo bi se čuditi a da se ne spotaknu i ne padnu, padaju u grijeha a zatim se podižu. Usprkos svega toga naš Gospodin tako rado vidi želju da ga ljubimo i težnju za njegovim društvom, te ne propušta pozvati nas, da se približimo k Njemu. Njegov je glas tako umiljat da se jedna duša razdire ne učini li odmah ono što joj kaže. Eto zašto sam rekla da je veća muka čuti negoli ne čuti to.

3. Ne kažem, da su ovi glasovi i pozivi kao drugi, što ću ih poslije spominjati, već da nas Bog zove po riječima što čujemo od dobrih ljudi ili propovijedima ili čitanjem dobrih knjiga, na sve ove i na druge načine zove kako bismo čuli njegove pozive: kušnje, bolesti i neke istine koje On daje spoznati u vrijeme kad se bavimo molitvom.²³ Bila molitva bezvoljna koliko god hoćeš, Bog do nje puno drži. A vi, sestre, nemojte držati malo do ovih prvih milosti niti se žalostiti, ako odmah ne znate odgovoriti Gospodinu; jer Njegovo Veličanstvo zna čekati mnogo dana i godina, pogotovo kad vidi ustrajnost i dobre želje. Ovo stanje je apsolutno potrebno, s njim se mnogo dobiva. A strašna je raznovrsna i borba koju ovdje zlodusi nameću, duša od nje trpi puno veću muku negoli u prethodnoj odaji. I to stoga jer je

²² *Moj život* pog. 11-12; *Put* pog 20-29.

²³ Castellano stanje drugih odaja sažima kao napetost između ustrajanja i odustajanja. Stanje duše: borba; poticaji milosti: na borbu; molitva: meditacija; želja: služiti Bogu a vrijeme koje duša provodi u ovoj odaj: dugi period duhovnog života.

u njoj bila kao nijema i gluha, ili u najmanju ruku čula je jako malo i manje se odupirala, poput neke osobe koja je skoro izgubila nadu da će pobijediti. Ovdje je razum življi i duševne moći su sposobnije; udarci i paljba neprijatelja su jači, i nemoguće je ih duša ne čuje. Ovdje đavli predočuju sva dobra i užitke svijeta, a to su one zmijske govornice, kao da su vječni; predočuju poštovanje koje se iskazuje u svijetu, sugerira sjećanje na prijatelje i rodbinu; budući da duša koja dolazi u ovu odaju uvijek ima nekakvu želju za činiti pokoru, pokazuju da je to štetno po zdravlje, pa i tisuću drugih poteškoća.

4. O Isuse, kakvu pomutnju ovdje podižu zlodusi, i koje li žalosti za siromašnu dušu!... Dušu ne zna, bi li pošla naprijed ili se vratila u prve odaje. Razum joj pokazuje kako je ludost uspoređivati zemaljska dobra s onima kojima se nada, vjera je uči što joj bolje priliči, pamćenje je podsjeća gdje završavaju sva dobra ovoga svijeta, predočavajući joj smrt brojnih osoba koje su uvelike u njima uživali. Smrt je neke od njih iznenada zatekla, i brzo su ih svi zaboravili. Mnogi koje je upoznala, a živjeli su u velikom blagostanju, sada su zakopani pod zemljom: ona je puno puta prošla pored njihova groba, može predočiti mnoštvo crvi koji izjedaju njihova tijela, može predočiti mnoge druge stvari koje joj dolaze u pamćenje. A volja je sklona ljubavi prema Gospodinu zbog bezbojnih privlačnosti koje na Njemu otkriva. Budući da je od Njega primila bezbroj dokaza ljubavi, željela bi mu uzvratiti barem u nečemu. Posebno je pogađa misao kako se ovaj istinski Ljubitelj nikada ne odvaja od nje, nego joj uvijek ostaje blizu, daje joj život i bitak. Razum joj daje shvatiti da nikada neće steći boljega prijatelja, pa makar živjela dugo godina; da je cijeli svijet pun laži i patvorina, da užitci đavla sobom nose nemir, muke i protivštine; da izvan ovoga zamka nema ni sigurnosti ni mira, da ne treba hodati po tuđim kućama, jer želeći može u vlastitoj kući uživati svako obilje dobara. Ta tko bi htio nasljedovati izgubljenoga sina jedući ono što jedu svinje, kada u svojoj kući ima sve što mu je potrebno, posebno kada ima takvoga Gosta koji ga čini gospodarom svih vrsta dobara, samo ako to želi. Sve ovo su dobri razlozi za pobijediti đavla.

5. Pa ipak, o Gospodine i Bože moj, navika trčanja za ispraznim stvarima, i primjer svijeta koji ne zna ništa drugo osim ovoga, sve to uništava. Vjera u nama je tako slaba, da lakše vjerujemo onomu što nam se događa pred očima, nego li istinama kojima nas ona uči. Iako je očita bijedna nesreća onoga tko poučava ove sjetilne stvari, preočita je šteta koju nam čine otrovna gamad s kojima smo u dodiru. Ako nekoga ugriže zmija, otruje ga, a tijelo mu otekne, tako je i ovdje; ako se ne čuvamo. Za potpuno ozdraviti potreban je lijek i puno njege. Što više, bit će prevelika Božja milost, ako od toga ne umremo. Ovdje je duša izložena velikim mukama, pogotovo ako đavao uvidi da je prema njenim navikama i spremnosti pripravna jako napredovati, tada skuplja cijeli pakao da je prisili da ponovno izađe iz zamka.

6. Ah, moj Gospodine! Ovdje je Vaša pomoć apsolutno potrebna; jer bez Tebe se ne može ništa učiniti (usp. Iv 15,5). Ah, ne daj, poradi svoga milosrđa, da ovakva duša dopusti da je prevare, i napusti put što je započela! Udijeli joj dovoljno svjetla, da prepozna, kako svako njezino dobro ovisi o ustrajnosti i udaljavanju od loših društava. Bit će joj jako korisno razgovarati s onima koji se bave ovim stvarima; da se približi ne samo onima koji su u istim odajama kao ona, već i onima za koje uvidi da su jako napredovali. To će joj biti od velike pomoći budući da je moguće, da razgovarajući s njima, dođe do toga da uđe u odaje u kojima su oni. Uvijek mora paziti, da ne dopusti da je đavao pobijedi. Ako đavao vidi da je čvrsto odlučna, da će prije izgubiti život, spokoj i sve što joj nudi negoli se vratiti u prvu odaju, brže će prestati boriti se protiv nje. Ali treba biti muževno jaka duša, a ne od onih koji su lijegali da piju potrbuške kad su išli u bitku, ne sjećam se s kime.²⁴ Neka bude hrabro odlučna, zamišljajući kako se ide boriti sa svim đavlima, te da za pobijediti ih nema boljeg oružja od križa.

²⁴ Aluzija na knjigu o Sucima 7, 5 i povijest Gideona.

7. Premda sam ovo već prije drugdje rekla,²⁵ zbog velike važnosti isto ponavljam i ovdje. Za početi graditi tako dragocjeno i veliko zdanje, ne treba niti pomisliti na utjehe, vrlo je to nizak i jadan način onoga tko počinje, jer ako počne graditi na pijesku, zdanje će pasti na tlo, a on neće moći izbjeći nezadovoljstvu i napastima. Nisu ovo odaje u kojima mana pada s neba; one su naprijed, dalje, gdje duša ima sve što poželi, jer želi samo ono što Bog hoće. Kakva su to naša očekivanja! Imamo tisuće posrtaja i nesavršenosti, s tek novorođenim krepostima, koje su još nesposobne hoditi, jer su tek rođene - a dao Bog da su i rođene - pa ipak se žalimo zbog suhoća i želimo užitke u molitvi!.. Pazite sestre da vam se to nikada ne dogodi! Zagrlite križ, što ga je vaš Zaručnik nosio na leđima, i uvjerite se, ne morate činiti ništa drugo osim toga. Ako vam Gospodin to udijeli, uvelike Mu zahvaljajte.

8. Što se tiče vanjskih muka, izgledati će vam da ste pripravne podnositi ih, pod uvjetom da vas tješi u nutrini. Ali Gospodin najbolje zna što nam dolikuje, i sigurno ga mi ne trebamo savjetovati. Na naše molbe mogao bi s pravom odgovoriti: *Ne znate što ištete* (usp. Mt 20,22). Jedina težnja onoga, koji želi i počinje moliti - ne zaboravite ovo, jer je to najvažnije - mora biti, sve učiniti kako bi se odlučio pripraviti da suobliča svoju volju s voljom Božjom. A, kao što ću reći kasnije, budite posve uvjerenе, da se u tom stoji najveće savršenstvo koje se može željeti i postići na duhovnom putu. Koliko ovo suobličanje bude savršenije, toliko će se veće milosti primiti od Gospodina, i više će se napredovati na duhovnome putu. Ne mislite, da se tu radi o nekoj novoj mudroliji ili o nepoznatim i nikad čuvenim stvarima; sve naše dobro je u tome. Ako pogriješimo na početku, želeći da Gospodin vrši našu volju i da nas vodi kako i kamo sami zamislimo, kakvu postojanost može imati ovo zdanje? Umjesto toga nastojmo, koliko je do nas, izbjegavati bilo kakav dodir sa otrovnom gamadi, jer često Gospodin dopušta da nas suhoća i zle misli progone i žaloste bez da znamo kako ih odagnati od sebe. Kadikad dopušta, da nas i grizu, zato da nas poučio da se znamo bolje čuvati, i da vidi je li nam žao što smo Ga uvrijedili.

9. Zato ne klonite duhom, ako koji puta padnete, i ne prestanite nastojati, ići naprijed. Iz toga pada Gospodin će znati izvući korist, kao čovjek što prodaje terijak,²⁶ pa zato da provjeri da li je dobar, najprije ispije otrov. Kada ne bi bilo drugoga sredstva kojim bismo odmjerili svoju bijedu i uvidjeli velike štete što nam ih nanose raspršenosti, uvijek bi ostala borba koju moramo podnijeti kako bismo se ponovno sabrali, i to bi bilo dosta. Može li biti većega zla, nego da se sami ne nalazimo u svojoj vlastitoj kući? I ako u našoj kući nismo zadovoljni, zar se možemo nadati da ćemo biti u tuđim kućama, kada izgleda da se s nama bore čak i naši sami prijatelji i najuža rodbina - naše duševne moći - s kojima uvijek, htjeli ili ne, ipak moramo živjeti, koje kao da nam se time osvećuju zbog onoga što su morale podnositi zbog naših poroka? Mir, mir, sestre moje! Ove riječi Gospodin je toliko puta kazao svojim apostolima. Ako ga nemamo i ne trudimo se pronaći mir u svojoj kući, vjerujte mi, nećemo ga naći u tuđim kućama. Zbog krvi, što ju je Gospodin za nas prolio, neka odmah završi ovaj rat! To molim za onu koja još nije počela ulaziti sama u sebe, a za onu pak koja je počela, molim da pogled na buduće borbe, ne bude razlog da se vrati natrag. Neka promisli da je ponovni pad gori nego prvi pad, neka u njemu već uvidi svoju propast, neka se ne uzda sama u sebe, nego neka se pouzda u Božje milosrđe, i vidjet će kako će ju Gospodin voditi iz jednih odaja u druge, sve donde gdje ju ta gamad ne samo da je neće moći više dirati i gnjaviti, nego će ih ona sve pokoriti i rugati im se, uživajući još u ovome životu toliko obilje dobara da će to nadići bilo koju želju.

10. Kako sam rekla na početku, već sam drugdje pisala kako se morate vladati kod nemira što ih davao podiže,²⁷ i kako početi sabirati se, te u tome ustrajati da biste mogle biti

²⁵ Slijedi jedna od Terezinih asketskih postavi na koju se često vraćala. Vidi *Put* 20, 21,1, *Moj život* 4,2; 11,2 i slično.

²⁶ Naziv za lijek za koji se u vremenu kad je živjela svetica smatralo da pomaže protiv otrovnih ujeda.

²⁷ Vidi br. 1 ovog poglavlja, *Moj život* pog.8 i 9. *Put* pogl. 28-31.

što trajnije sabrane, što se ne smije činiti na silu nego milo i blago. Ovdje ne želim dodati ništa drugo osim, da po mom mišljenju, je jako korisno razgovarati o ovim stvarima s iskusnim osobama, zato da se ne vjeruje u predrasudu da sabranost podržava nebriga u stvarima koje je nužno učiniti. Samo treba ne napustiti molitvu, i Gospodin sve okreće na naše dobro, iako nam nitko ne kaže na koji način. Ako učinimo ovu pogrešku, nema drugoga lijeka, nego započeti opet moliti, ako čovjek ne će da danomice malo po malo postaje sve slabiji. A Bože daj, da to primijetimo.

11. Mogla bi koja pomisliti, da ako je tako opasno vraćati se natrag, bolje bi bilo nikad i ne početi, nego ostati izvan zamka. Već sam vam rekla na početku, a i sam Bog kaže da tko se izlaže opasnosti, u njoj i pogiba (usp. Prop. 3, 27) i da je molitva ulazna vrata za ovaj zamak. Umisliti, da ćemo ući u nebo, bez da prije uđemo u same sebe, kako bismo bolje upoznali sami sebe i svoju bijedu, kako bismo uvidjeli koliko puno dugujemo Bogu, i potrebu za njegovim milosrđe, je istinska ludost. Sam Gospodin kaže: *Nitko neće uzaći k mojem Ocu osim po meni*; (usp. Iv 14,6), ne znam da li kaže baš tako, ali mislim da, da. I još, *tko vidi mene, vidi mojega Oca*. (Iv. 14, 9.). A ako Ga mi nikada ne gledamo i ne razmišljamo o tome koliko Mu dugujemo, niti razmišljamo o smrti koju je podnio za nas, ne znam kako Ga možemo upoznati i služiti mu. Bez djela našeg služenja Njemu, kakvu vrijednost bi imala naša vjera? Kakvu bi vrijednost imala naša djela ako su odvojena od neprocjenjivih zasluga Isusa Krista, našeg jedinog dobra? A tko će nas potaći, da ljubimo Gospodina? Neka se Njegovo Veličanstvo udostoji dati nam da shvatimo, koliko smo ga koštali, koliko priliči da sluga nije više od gospodara (usp. Mat. 10, 24.), te da za uzići u slavu moramo raditi, te da treba uvijek moliti ne padamo u napast (usp. Mat. 26, 41).

TREĆE ODAJE

Prvo poglavlje

Raspravlja, kako možemo biti malo sigurni, dok živimo u ovom progonstvu, bez obzira što je duša došla do uzvišenog stanja, te kako treba živjeti u strahu Božjemu. Neke važne napomene.

1. Što reći onima, koji su po milosrđu Božjem nadvladali sve ove borbe, i po svojoj ustrajnosti ušli u treći stan, što drugo do li: *blago čovjeku, koji se boji Gospodina?* (Ps.111, 1)

Budući da sam neuka i nesposobna, nije mala milost da mi je Njegovo Veličanstvo dalo upravo sada shvatiti, što znači na španjolskom ovaj redak koji sam gore spomenula. Da s pravom ih možemo zvati blaženima; jer ako se ne vrate natrag, prema onome što nam je dano vidjeti, idu sigurnim putem koji će ih dovesti do spasenja. Rekoh sigurnim, ali loše sam se izrazila, jer u ovom životu nema sigurnosti, pa stoga uvijek kad o njoj govorim u sebi dodajte: »pod uvjetom da se ponovno ne napusti započeti put«.

2. Veoma je velika nevolja živjeti ovim životom, u kome uvijek treba biti poput onih koji imaju neprijatelje pred vratima, tako da ne mogu odložiti oružje ni kad idu jesti ni spavati, i uvijek su u pripravnosti i strepnji, da bi se s koje strane mogao dogoditi napad na utvrdu. O, Gospodine moj i dobro moje! Kako možeš željeti da se ljubi tako jadan život, a da se prestane željeti i moliti, da nas uzmeš iz ovoga života? To je moguće samo u nadi da ćemo ga izgubiti Tebi za ljubav i istrošiti sav u Tvojoj službi, i tako biti sigurni da je Tvoja volja da nastavimo živjeti. U protivnom, Bože moj, daj da umremo s Tobom, kako reče sv. Toma (usp. Iv. 11, 6), jer živjeti bez Tebe i u strahu, da bismo Te mogli izgubiti zauvijek, ne znači drugo, nego puno puta umirati. Zato kćeri kažem vam, da ne tražite drugo blaženstvo, osim da

uđemo u sigurnost blaženika. Ta kakvu radost bi mogli imati usred ovalikih strahova, kada se ne želi druga radost osim da se udovolji Gospodinu? Promotrite kako su ova stanja, pa i još savršenija imali neki sveci, koji su pali u teške grijeha. Zatim treba dodati da nismo sigurni, da će Bog i nama, po nekoj posebnoj pomoći, pružiti ruku da se izvučemo iz toga stanja i dati nam načina da činimo pokoru, kao i oni.

3. Što se mene tiče, kćeri moje, kada mi dođe ova misao u pamet – a to se često dogodi – obuzme me takav strah da ne znam kako uspijevam ovo pisati, pa ni kako nastavljam živjeti. Molite kćeri moje, da Njegovo Veličanstvo, uvijek živi u meni; sa životom tako loše utrošenim kao što je moj, uistinu ne znam kako ostati u miru. Ne žalostite se što vam tako govorim. Vidjela sam, kad sam prije govorila na ovaj način, da se žalostite zato što biste htjele da budem velika svetica. I imate pravo; i ja bih to htjela. Ali što da činim, kad sam svojom krivnjom sve izgubila?²⁸

Sigurno se ne mogu žaliti na Boga, jer mi je On udijelio sve potrebne pomoći da se ispune vaše želje, i ja ih se nikada ne prisjećam bez puno suza. I koje li zbunjenosti, da trebam pisati za duše koje meni mogu biti učiteljice! Ovo je bila teška poslušnost za mene! Dao Gospodin, budući da to radim Njemu za ljubav, da vam ovo bude na korist, i molite Ga da oprostí ovoj bijednoj i jadnoj drznici. No Njegovo Veličanstvo dobro zna, da se ne mogu pouzdati ni u što drugo, nego samo u njegovo milosrđe. I kako mi je nemoguće biti, osim ono što jesam, ne preostaje mi drugo nego osloniti se na njegovu samilost, i uzdati se u zasluge Njegova Sina i Djevice, Njegove Majke, čiju odjeću nedostojno nosim. I vi, kćeri moje, koje ju isto tako nosite, zahvalite Bogu jer ste istinske Gospine kćeri, a budući da Nju imate za tako veliku Majku, ne morate se tako stidjeti zbog mene što sam ja tako loša. Nasljedujte je i razmislite kakva mora biti uzvišenost i korist što Gospu imamo za Zaštitnicu, te kako nisu bili dostatni moji grijesi i moj bijedni život da se u bilo čemu okalja sjaj njenoga svetog Reda.

4. No, savjetujem vam jednu stvar: ne trebate se smatrati sigurne zato, što ste ovom Redu i što imate takvu Majku i Zaštitnicu. David je bio jako svet, dobro znate, što je bio Salomon.²⁹ Ne uzdajte se ni u klauzuru, ni u pokore koje činite. Neka vas ne čine sigurnima ni vaše neprestane zauzetosti Božjim stvarima, ni trajno vježbanje u molitvi, ni to što ste se

²⁸ Prema studijskom istraživanju puta duhovnoga rasta sv. Terezija je 1572. u trenutku kada je primala pričest iz ruku o. Ivana od Križa doživjela vrhunac mističnog života na zemlji, duhovni brak i otada je živjela u stanju sedmih odaja. (*Izvišća* 35, 38 i 51). Pet godina nakon toga piše *Zamak duše*. Dakle, svetica piše *Zamak duše* nakon što je već duži vremenski period živjela vrhunac mističnog života na zemlji i stanje sedmih odaja. Ovo naglašavamo da bi se ispravno shvatile ove riječi svete, ali i zbog toga da se ne bi imale krive predodžbe o nutarnjem stanju duša koje dođu do sjedinjenja. Evo samo nekih Terezijinih riječi o sjetilnom stanju njene vlastite duše: „već tri mjeseca osjećam kako mi je u glavi slabo i šumi“ (U, 1); „a kako mi je pamćenje tako slabo“ (U, 2); „ja koja sam tako bijedna“ (I, 3). Na početku VII odaja Terezija kaže: „Zaista sam bila jako zbunjena. Mislila sam, kako ne bi bilo dobro u nekoliko riječi završiti s ovim odajama. Činilo mi se, da ćete pomisliti, da ja ovo znam iz iskustva, pa se jako stidim i strašno mi je, jer znam, kakva sam.“ (VII 1, 2).

Naime sjedinjenje duše s Bogom ne mora se doživljavati u sjetilnom dijelu, naprotiv duša u njemu može kušati i tame. Bog svecima u sjetilnom dijelu može potamniti i put koji su već prešli. Tako Terezija u trećim odajama govori da bi bilo bolje ići naprijed, a njoj se samoj čini da se nije odmakla od njih: „Ne bi li bilo bolje prijeći taj put odjednom, posebno jer svega ima, pa i opasnosti od zmija?.. A Bože daj, da sam se ja odmakla dalje od ovoga, jer mi se puno puta čini da nisam“. (III, 7) Sama sv. Terezija u ovom broju kaže: „da je sve izgubila i to svojom vlastitom krivnjom“. U biti, u teologiji mistike radi se o tome da Bog i duše koje su došle do vrhunca duhovnog i mističnog puta na zemlji, sedme odaje, može dovesti u sjetilnom dijelu duše do stanja da one doživljavaju potpuno poništenje odnosa njihove vlastite duše s Bogom. Istovremeno duša ostaje u duhu u stanju trajnog sjedinjenja s Bogom. Na takav način Bog ih više suobličava rassetome Kristu i stavlja ih u priliku da dobro podnoseći ovo stanje zadobivaju pred Bogom velike zasluge. Da to nije izolirano iskustvo svjedoči nam i bl. Henrik Susone koji je prema vlastitom svjedočanstvu došao do vrhunaca duhovnoga puta na zemlji i sjedinjena s Bogom, a tada na kraju svoje knjige *Devet hridina* zapisa: „Kad je bilo okončano pisanje ove knjige, Bog od čovjeka povuče sve ove divne milosti, učini ga tako siromašnim kao da nikada nije kušao ništa posebno od Boga i dopusti njemu dugu napast iznad svake ljudske misli. I ovaj čovjek još živi i misli da će do smrti imati ovu napast, pa ipak ne želi drugo nego trpjeti“.

²⁹ Salomon je bio sin kralja Davida, a pod kraj života je pao u štovanje tuđih bogova.

potpuno povukle od svjetovnih stvari, te što vam se čini da ih prezirete. Sve je to dobro, ali nije dosta da se prestanemo bojati. Umjesto tog ponovite ovaj redak psalma i često ga dozivajte u pamet: *Blago čovjeku, koji se boji Gospodina* (Ps 111, 1).

5. Zapričala sam se tako da se više ne sjećam što sam govorila. Kad pomislim na moju bijedu, polome mi se krila, pa postanem nesposobna izreći bilo što dobra, tako da ne želim više o tome govoriti.

Vratimo se na ono što sam počela govoriti o dušama koje su ušle u treće odaje. Nije mala milost to što ju im je Gospodin udijelio pomažući im da pobijede prve poteškoće. One sada - a takvih, dobrotom Gospodinovom, držim, ima mnogo na svijetu – gorljivo žele ne uvrijediti Gospodina, pa se čuvaju i lakih grijeha. One rado čine pokoru, imaju svoje vrijeme za sabranost, dobro koriste vrijeme, vježbaju se u djelima ljubavi prema bližnjemu, vrlo su umjerene u govoru, oblačenju, one koje imaju obitelj jako dobro upravljaju kućom. Može im se zavijediti na ovom njihovom stanju. Kako se čini, nema ničega što bi im moglo zapriječiti ulaz do posljednjih odaja, a sigurno im ga ako one žele, ni Gospodin neće zapriječiti, prelijepo je ovo njihovo stanje da ne bi privukle sve Isusove milost.

6. O Isuse! Koja li će među vama, sestre, reći da ne želi tako veliko dobro, posebno nakon što je prošla ono najmučnije? - Neće nijedna. Da, sve kažemo da ga želimo, ali za postati istinske Božje duše, nije dosta to željeti, kao što nije bilo dosta ovome mladiću kad ga je Gospodin pitao želi li biti savršen. (usp. Mat. 19, 16-22.). Otkad sam počela govoriti o ovim odajama, imam pred sobom lik toga mladića, jer ovdje se nalazimo, ni više ni manje nego, u istom stanju kao što je bilo njegovo.

Jer smo doslovce takve kao on, otuda najčešće proizlaze velike suhoće u molitvi, premda ima i drugih uzroka. Ne govorim o nekim unutarnjim nepodnošljivim mukama, koje trpe mnoge dobre duše, i to najčešće bez vlastite krivnje, a iz kojih ih Gospodin izbavlja na njihovu veliku korist. Ne govorim ni o onima koji pate od potištenosti ili neke druge bolesti, na koncu, u svim stvarima moramo sudove prepustiti Bogu. Ja sa sigurnošću smatram, da je redoviti uzrok suhoća ono što sam rekla. Ove duše osjećaju da ni zbog koje stvari na svijetu ne bi učinile nikakav grijeh, mnoge od njih ne bi učinile svojevóljno čak ni laki grijeh, vide da dobro koriste svoj život i svoj imetak, ali ne znaju strpljivo podnositi da nailaze na zatvorena vrata Kraljeve odaje, čijim se podanicama smatraju, a to i jesu. Ali ne razmišljaju da zemaljski kraljevi imaju mnogo podanika u službi, te da ne mogu svi ući u njegove odaje. Uđite, kćeri moje, u nutrinu, u sebe same, ne obraćajte pozornost na svoja mala kreposna djela, jer ste već kao kršćanke to dužne činiti i mnogo više. Budite zadovoljne time što ste podanice Božje; ne zahtijevajte više od toga, da se ne izlažete riziku ostati bez ičega. Gledajte svece, što uđu u odaju ovoga Kralja, pa ćete vidjeti kolika je razlika između njih i nas. Ne tražite ono što niste zaslužile. Uistinu nakon što smo vrijeđale Boga, ne bi nam smjelo ni pasti na um da imamo pravo na nešto, pa niti ako smo Mu puno služile.

7. O poniznosti, poniznosti! Ne znam iz kojega razloga ne mogu prestati vjerovati, da se ove duše zbog nedostatka u poniznosti toliko žaloste zbog suhoća koje podnose. Ponavljam da ne govorim o onim velikim nutarnjim mukama koje sam gore spomenula, koje su puno više od jednostavnog nedostatka osjećaja u pobožnosti. Prokušajmo same sebe, sestre moje! Ili još bolje neka nas prokuša Gospodin jer On to zna jako dobro učiniti, usprkos sve naše odbojnosti!

Promotrimo sada ove duše tako dobro uređene, pogledajmo što one čine za Boga, pa ćemo odmah vidjeti da nemaju razloga žaliti se na Njegovo Veličanstvo. Jer kada nam kaže što moramo činiti da bismo bile savršene, mi Mu okrećemo leđa i žalosni odlazimo poput onoga mladića iz Evandjelja, što biste htjele da učini Njegovo Veličanstvo, budući da nas treba nagraditi prema ljubavi kojom Ga ljubimo? Treba promisliti kako ova ljubav, kćeri moje, ne

smije biti plod naše mašte, već dokazana djelima. A ne treba misliti ni da su Mu naša djela potrebna; ono što je važno je odlučnost naše volje.

8. Izgledati će vam se da smo mi sve učinile, jer nosimo redovničku odjeću, koju smo svojom voljom uzele, te da smo zbog Boga ostavile sve stvari ovoga svijeta, i sve ono što smo imale. Možda su to bile samo siromašne mreže svetoga Petra, ipak onomu tko daje sve što ima, čini se da puno daje. Dosita ovo je jako dobro stanje, samo ako se u njemu ustraje i ne vrati se se ponovno među gamad iz prvih odaja, pa bilo to samo i željom. Ustraje li se u toj lišenosti i ostavljanju svega, bez sumnje doseći će se ono čemu se teži, pod uvjetom - i pazite, na to vas jako upozoravam - da se držite za beskorisnoga slugu, kako kaže sv. Pavao ili Krist,³⁰ i neka se nikada ne misli, da je Bog obvezan dati nam takve milosti; kao nagradu za ono što činimo. Što dakle možemo učiniti za Boga, koji je tako velikodušan, koji je umro za nas, koji nas je stvorio i uzdržava nas u postojanju, ako ne da se smatramo sretnima, da Mu naknadimo makar malo od onoga, što mu dugujemo, za ono, čime nam je služio? Nerado koristim riječ služio, ali je zbilja tako. Tijekom cijeloga svoga života Gospodin nije drugo radio, do li služio. A mi da se usuđujemo tražiti od njega slasti i darove?

9. Kćeri jako pripazite na neke stvari koje sam ovdje zapetljano napomenula, jer to ne znam bolje objasniti. Gospodin će vam dati da to bolje shvatite, kako bi vam pomogao iz suhoća crpiti osjećaje poniznost, a ne uznemirenost kao što bi to htio đavao. Kada je neka duša uistinu ponizna, ako joj Bog i ne daje utjehe, uvijek će joj dati - budite uvjerenе – takav mir i sklad, da će se osjećati zadovoljnija od drugih, usprkos svim njihovim slastima. I vi ste sigurno čitale, da Bog često utjehe daje najslabijima. A oni ih sigurno ne bi zamijenili za jakosti duša koje hode u suhoću, veći smo prijatelji utjeha nego li križa. A Ti Gospodine, koji sve znaš, prokušaj nas da upoznamo sami sebe.

Drugo poglavlje

Nastavlja govoriti o isto predmetu i o suhoćama u molitvi, te o tome što bi se, po njezinu mišljenju, moglo dogoditi. Ističe kako nas Gospodin treba kušati, te da kuša i one koji se nalaze u ovim odajama.

1. Upoznala sam neke duše - mislim čak da mogu reći mnoge - koje su dospjele do ovoga stanja, živjele su mnogo godina, prema onome što se može shvatiti, u čestitosti i životnom skladu.

Usprkos toga što se činilo da su već nadvladale svijet, ili se barem činilo su otriježnjene od njega, bilo je dosta da ih Gospodin stavi na kušnju, u ne baš velikim stvarima, pa su odmah postajale tako nemirne i potištene u duhu, da sam ja time ostajala izbezumljena pa čak i jako prestrašena. Nema koristi savjetovati ih. Pod izgovorom da se tako dugo bave krepošću, čini im se da su u stanju poučavati druge, i mislili su da imaju sve razloge za biti preosjetljive u ovim kušnjama.

2. Nisam našla, niti nalazim sredstva da bih utješila takve osobe, osim pokazati se jako ožalošćenom, kao što se između ostaloga i ima razloga to biti, videći ih podložne tolikoj bijedi. Ne treba im proturječiti u njihovu rasuđivanju, jer znaju tako dobro krivo uvjeravati sebe u svojim razmišljanjima da vjeruju kako trpe iz ljubavi prema Bogu, te dođu na kraju do toga - što je još jedna obmana tih tako uznapredovalih duša – da ne mogu biti uvjerenе u svoje nesavršenosti. Ne treba se čuditi da osjećaju kušnje, ali meni izgleda da osjećanje takvih stvari brzo prolazi.

Bog želeći da njegovi izabranici osjete svoju bijedu, uskrati im malo svoju pomoć, i to im je dovoljno da upoznaju tko su. Ishod kušnje se odmah pokaže, i oni brzo shvate koliko su

³⁰ Primjećuje o. Gracian, da se vidi sv. Luka u gl. 17.: Sluge smo beskorisne.

nesavršeni. Muka koju nekada zbog toga trpe, je u manjoj mjeri zbog uzroka koji bi je trebao potaći, nego li zbog poniženja što vide da su tako preosijetljivi zbog tako nevažnih stvari, iako to ne bi htjeli biti. Ipak smatram da je ovo velika Božja milost; jer iako se radi o nesavršenosti, jako je korisno za poniznost.

3. Kod gore spomenutih osoba nije tako. U svojoj pameti oni ove kušnje proglašuju svetačkima, pa bi rado, da ih tako proglase i drugi. Želim navesti poneki primjer kako bi se mogle bolje upoznati, i kako bi znale prokušati same sebe prije nego što nas prokuša Gospodin, budući da je jako korisno poznavati sami sebe i biti pripravne.

4. Dogodi se nekoj bogatoj osobi, bez djece i bez ikoga kome bi ostavila imetak, da izgubi dio novca. Ali ono novca što joj je preostalo, je dostatno za njene potrebe, potrebe kuće, pa čak ima i više od toga. Ako je ova osoba tako nemirna i nespokojna, kao da joj nije ostalo ni kruha za jelo, kako može Gospodin od nje tražiti, da Njemu za ljubav sve ostavi? Reći će da se osjeća žalosnom, jer neće moći više pomagati siromahe... Ja mislim da Bog, više od davanja milostinje želi, da prihvatim Njegovu volju i ostanem u miru. Ako ta osoba to ne uspijeva, zato što je Bog nije doveo do velikoga savršenstva, pa neka: ali neka shvati da još nije slobodna u duhu, na takav način će se pripraviti da zadobije slobodu, pod uvjetom da za nju moli.

Druga osoba, pak ima dovoljno za uzdržavanje, pa čak više od toga. Pruža joj se prilika da može povećati imetak. Uzme li ga, ako joj dadu, dobro, neka bude. No nastoji li ga steći, pa kad ga već ima, nastoji li steći sve više, neka bude sigurna, pa imala i najbolje nakane na svijetu – uistinu odlične, a mora ih imati jer se radi o kreposnoj osobi koja moli - neka bude sigurna da nikada ne će dospjeti do viših odaja koje su bliže Kralju.

5. Isto je tako ako se dogodi nešto zbog čega ih malo preziru ili izgube malo od svoje časti. Gospodin koji javno voli pogodovati krepost, često će im udijeliti milost da to podnesu, a da ne trpi sama krepost koju misle da posjeduju, ili da ih nagradi za služenje kojim su mu služile – jer uvijek je dobar ovaj naš Dobri. Ali ipak ove osobe ostaju u nekom nemiru kojega se ne znaju osloboditi, ili barem ne tako brzo. Nisu li to oni, što su toliko dugo meditirali o Gospodinovoj muci, o duhovnoj koristi trpljenja, pa su i željeli trpjeti? Željeli bi, zatim da svi žive kao oni!.. Bože daj, da još i ne misle, kako trpe muke zbog tuđih grijeha, smatrajući jako zaslužne ove njihove žalosti!...

6. Činit će vam se, sestre, da ovo ne govorim na pravom mjestu, ili barem da ne govorim vama, jer se te stvari ovdje ne događaju. Ne samo da nemamo bogatstva, nego ga niti ne tražimo, niti ne želimo; i neka nas nitko ne vrijeđa. Zato ove usporedbe ne pristaju. Pa ipak one se mogu primijeniti na mnoge stvari iz našega života, ali ne bi bilo dobro posebno naznačiti ih, budući da nema razloga za to. Po njima možete shvatiti, jeste li se zbilja odvojile od onoga, što ste ostavile. Sredstva da prokušate same sebe vam ne nedostaju, jer određene stvarčice, različitih vrsta, su prisutne i ovdje, po kojima vam je dano da možete vidjeti jeste li gospodarice svojih strasti. A vjerujte mi, nije važno, nosimo li redovnički habit ili ne, nego prakticiramo li kreposti, podlažemo li u svemu našu volju volji Božjoj, tako da naš život prolazi u suobličenju sa Njegovim odredbama, i da ne želimo, da se vrši naša nego njegova volja (usp. Lk, 22, 42). Nismo li još do toga došle, poniznost, ponavljam! Ona je pomast za sve rane, ako smo zbilja njome dobro opskrbljene, Bog, koji je kirurg, neće puno kasniti, da nas izliječi.

7. Pokore koje čine ove duše su tako dobro odmjerene kao i cijeli njihov život. Jako drže do života. Kažu da njime mogu služiti Gospodinu, a sve to nije loše. Tako i pokoru čine veoma razborito, da ne naškode zdravlju. Nemojte se bojati da će se ubiti pokorom!... U ovome su njihove oči do kraja otvorene, a njihova ljubav još nije takva da i im oduzme razbor. A ja bi htjela da se ne zadovoljimo ovim načinom služenja Bogu, uvijek tako sporo

korak po korak³¹ jer nećemo nikada doći do cilja. Pa ipak smatramo da hodimo, te da se i umaramo!... Jer, vjerujte, to je naporan put, bit će velika stvar ako ne zalutamo. Ako bismo putujući iz jedne zemlje u drugu mogle stići za osam dana, mislite li, da bi bilo dobro putovati cijelu jednu godinu, po svratištima, mećavama, povodnjima i lošim putovima? Ne bi li bilo bolje prijeći taj put odjednom, posebno jer na putu svega ima, pa i opasnosti od zmija?... Ah, kakve li ću dobre dokaze za to moći navesti! A Bože daj, da sam se ja odmakla dalje od ovoga, jer mi se puno puta čini da nisam.

8. Kad hodimo s toliko opreza, posvuda vidimo opasnosti, sve nam je teško, svega se bojimo, i nema se hrabrosti ići naprijed. Ah, kad bi se moglo stići u one odaje, a da put prijeđu drugi umjesto nas!... Budući da je to nemoguće, ohrabrimo se, sestre moje, za ljubav Gospodnju, predajmo naše razloge i naše strahove u Božje ruke, zaboravimo ovu našu prirodnu slabost, koja nas može jako zabrinuti. Brigu o našem tijelu neka vode poglavari; neka oni o tome misle. A mi samo ubrzajmo korak, da bi mogli vidjeti Gospodina. Premda u ovoj kući imate malo, ili nimalo olakšanja, ipak briga za zdravlje mogla bi vas jako prevariti, a da zbog toga ono neće biti bolje. Ja to znam iz iskustva, kao što znam da ono što je važno ne sastoji se u tjelesnim strogostima, koje između ostaloga nisu drugačije do li prolazne. Ubrzati hod o kojem govorim znači veliku poniznost. I ako ste me dobro shvatile, mislim da je u njoj nedostatak onih koji ne napreduju. A što se nas tiče, neka nam se čini da smo prešle malo koraka i vjerujemo da je tako, a smatrajmo da su ih naše sestre učinile puno više. Ne samo da treba željeti da nas smatraju najbjeđenijima od svih, nego se i pobrinuti da su sve u to uvjerenе.

9. I na ovaj način ćemo se jako uspeti. U protivnom cijeli ćemo svoj život ostati na jednome mjestu s tisuću muka i jada. Budući da nismo umrtnjene, put će nam postati krajnje dosadan i težak, dok će drugi, koji su se oslobodili svih zapreka, uspinjati po odajama o kojima još trebam govoriti. Bog koji je pravedan i milosrdan, čiji darovi su uvijek veći od naših zasluga, ne ostavlja bez nagrade niti one koji borave u ovim trećim odajama, daje im velika zadovoljstva koja puno nadilaze sve užitke i zabave ovozemaljskoga života. Ali mislim, da im ne daje mnogo duhovnih slasti, osim poneki puta kao poziv, s ciljem da im daje vidjeti što se događa u preostalim odajama, te se pripreve za ulazak u njih.

10. Izgledat će vam da su zadovoljstva i slasti jedno te isto, te ćete me pitati zašto među njima pravim razliku u nazivima.³² Meni se pak čini da je među njima jako velika razlika; no mogla bi se i varati. Reći ću, što o tome mislim, u četvrtim odajama, koje slijede iza ovih. U njima bolje pristaje ovaj govor, budući da će u njima trebati razlagati o slastima, što ih ondje Gospodin daje. Iako mi se čini beskorisno o tome izlagati, možda ćete se time donekle i okoristiti, jer dobro poznajući jednu i drugu stvar, truditi ćete se ići za boljom. Osim toga, dušama koje Bog uzdigne do tamo, to će biti razlog utjehe, a za one duše koje misle da sve već imaju biti će razlogom velike zbnjenosti. A ako su ove zadnje ponizne, zahvaljivat će zbog toga Gospodinu, u protivnom će im potajno biti žao, iako bez razloga, jer savršenstvo, kao i nagrada nije kod one koja kuša više naslada, nego kod one koja više ljubi, i bolje čini po pravdi i istini.

11. Pitat ćete me, ako je to istina, kao što jest, čemu raspravljati o tim unutarnjim milostima i objašnjavati što su one? Ni ja to ne znam, pitajte onoga, tko mi je naložio da ovo pišem. Ja nisam dužna raspravljati s poglavarima, niti bi to bilo dobro, već slušati ih. Ipak, evo ono što vam mogu reći. Još prije nego što sam dobila ove milosti, dok još nisam imala to iskustvo, niti sam mislila da ga imam - i to s razlogom, jer bi za mene bilo prelijepo

³¹ Terezija želi istaći odviše razboriti postupak ovih usklađenih duša trećih odaja, o kojima govori. One tako polako napreduju u kreposti, te nikad neće moći proći kroz sve odaje ovoga Zamka niti doći do sjedinjenja s Bogom.

³² O ovoj razlici svetica će govoriti u prvom poglavlju četvrtih odaja, a o duhovnim slastima u drugom poglavlju isti odaja.

zadovoljstvo naslutiti da sam barem u nečemu Bogu omiljela - da sam u knjigama čitala o milostima i utjehama što ih On udjeljuje dušama koje mu služe, činilo bi mi to vrlo veliku radost i moja bi duša jako slavila Bogu. Pa ako bih ja tako bila učinila, usprkos moje velike bijede, zar Ga neće još više slaviti kreposne i ponizne duše?

Zbog toga, ako shvaćajući i čineći da se shvate slasti koje zbog naše krivnje gubimo te se time postigne da Ga slavi i samo jedna duša, to bi bilo dobro učiniti. Osim toga treba nadodati da ako ovi darovi dolaze od Boga, imaju učinke tolike ljubavi i snage koji nam omogućuju da hodimo s manje napora i da napredujemo u dobrim djelima i krepostima. Važno je ne zaustaviti se našom krivnjom.

Ako se to ne dogodi, pravedan je Gospodin (usp. Ps 118, 137), pa će nam drugim putovima dati ono, što nam ne daje na ovom. Gospodin zna razloge, a njegove su tajne jako skrivene, da bez ikakve sumnje, je to za naše veće dobro.

12. Dušama koje su po Božjoj dobroti došle do ovoga stanja – što kako rekoh nije mali dar, jer su veoma blizu da se popnu na više – jako bi, po mom mišljenju, koristilo ako se vježbaju u spremnosti na posluš. Ako i nisu redovnici, bila bi velika stvar, kao što to čine mnoge osobe, kad bi imali nekoga kome se obratiti, da ni u čemu ne čine svoju volju, jer je to obično redoviti razlog našeg pada. Za to ne treba tražiti nekoga tko misli kao mi, i ponaša se s previše obazrivosti, nego nekoga tko je odvojen od svega svjetovnoga, budući da nam najviše pomaže za upoznati same sebe razgovor s osobama koje vrednuju svijet za ono što on uistinu jest. Osim toga ima stvari koje nam izgledaju nemogućima, ali ako vidimo da ih drugi s lakoćom čine to će i nas ohrabriti, i gledajući njihov let i nas to potiče da poletimo. Kao što čine ptičići kad malo pomalo uče letjeti, nasljeđuju svoje roditelje, bez da odmah čine velike letove. Dobro znam da ovo jako koristi.

Iako su ove osobe čvrsto odlučile da neće više vrijeđati Gospodina, dobro je da izbjegavaju svaku grešnu prigodu, jer su još blizu prvih odaja, i mogle bi se lako vratiti u njih. Njihove snage još nisu utemeljene na stijeni, kao kod onih koji su već izvježbani u trpljenju, te već poznaju oluje ovoga svijeta, znaju da ih se ne treba bojati, i da ne treba željeti užitke ovoga svijeta. One bi se mogle vratiti natrag samo zbog jedne velike oluje koju đavao zna podići da nam naštetiti. Ako bi vođene dobrom revnošću, željele spriječiti tuđe grijehe, moglo bi se dogoditi da se ne znaju oduprijeti opasnostima u kojima bi se mogle naći.

13. Gledajmo svoje nedostatke, ne zaokupljajmo se tuđima. Svojstveno je ovim osobama koje su ovako razborito uredile svoj život čuditi se svemu. A možda bi u onome što je najvažnije mogle puno naučiti od onih kojima se čude. Možda ih i nadmašuju u vanjskom pribranom držanju i u čednosti ophođenja, a ma kako to bilo dobro, to nije ono najvažnije. Nije razborito htjeti da svi hode našim putem, još manje poučavati druge putu savršenstva kada se niti ne zna što je to. Iako su ovakve želje za dobrom bližnjega od Boga nadahnute, pri tome možemo učiniti mnoštvo pogrešaka. Zbog toga je bolje držati se onoga što kaže naše Pravilo: »nastojati živjeti uvijek u šutnji i nadi« (usp. Iz 36, 15). Bog će se brinuti za duše drugih, a mi ćemo im biti korisniji ako nastojimo preporučiti ih Gospodinu. Neka je On blagoslovljen uvijek!

ČETVRTE ODAJE

Prvo poglavlje

Raspravlja o razlici koja postoji između zadovoljstava i ugone u molitvi, te po čemu se razlikuju od duhovnih užitaka. Ističe radost zato jer je shvatila razliku između zamisli predodžbe i razuma³³ što je jako korisno za one koji su podložni mnogim rastresenostima u molitvi.

1. Da bih počela govoriti o četvrtim odajama, trebam se preporučiti Duhu Svetomu, kao što sam to već i učinila, i moliti Ga da odsad govori umjesto mene, kako bih mogla reći nešto o preostalim odajama tako da razumijete. Od sada se započinju događati nadnaravne stvari³⁴ i veoma je teško o njima govoriti, osim ako mi ne pomogne Njegovo Veličanstvo, kao što je to učinilo u jednom drugom momu spisu,³⁵ gdje sam prije četrnaest godina, napisala ono što sam bila shvatila. Sada mi se čini da imam nešto jasniju spoznaju o ovim darovima koje Bog udjeljuje nekim dušama, a drugo je znati to opisati.³⁶ Ako Bog bude htio da iz toga izvučete neku korist, neka ih On objasni protivnom neka ostavi...

2. Budući da su ove odaje bliže mjestu gdje boravi Kralj, toliko je velika njihova ljepota, sadrže tako divne stvari da se razum uzalud trudi potražiti dostatne termine da bi ih mogao barem donekle nesavršeno ocrtati. Onima koji nemaju iskustva biti će vrlo nejasne i mračne, dok će me drugi jako dobro razumjeti, osobito ako budu imali puno iskustva. Izgledat će da za stići u ove odaje, je potrebno u prethodnim odajama proživjeti puno vremena. Iako redovito uistinu treba proći prethodne odaje, ipak kao što ste puno puta čule, to nije apsolutno pravilo jer Bog daje svoj dobra kada hoće, kako hoće i komu hoće, bez da time nekome čini krivo.

3. U ove odaje rijetko kada ulaze otrovne životinje; a ako i uđu umjesto da nanose štetu, radije, donose korist. Naprotiv, smatram da je u ovom stupnju molitve puno bolje ako ulaze i zametnu rat, jer u nedostatku drugih napasti, đavao bi se mogao umiješati u utjehe i duhovne užitke što ih Bog daje, te prevariti duše, i učiniti im puno više štete nego li uobičajenim napastima. Ove duše, uistinu, ne zadobivaju puno zasluga, jer im đavao oduzima svaku prigodu za zadobiti zasluge ostavljajući ih u trajnom miru. Miru, koji ako je uvijek u istom stanju, ne izgleda mi jako sigurnim, budući da je nemoguće u ovome životu da Duh Sveti bude u nama uvijek na isti način.

³³ U uvodu u ove odaje treba pojasniti terminologiju koju svetica koristi i njeno značenje. *Ugone i zadovoljstva* u biti imaju isto značenje a označavaju sve vrste ugodnih doživljaja u molitvi koji se nazivaju stečene i kušaju se na redovitom, aktivnom putu duhovnoga rasta. A duhovni *užitci, slasti i naslade* označavaju ulivena iskustva koja se ne mogu zadobiti nikakvim našim naporom u molitvi nego su čisti Božji dar i tipična su za pasivni dio puta duhovnoga rasta. U našem prijevodu riječju *zamisli predodžbe* izražavamo ono što su drugi hrvatski prevodi prevodili riječju *misao* a kod Terezije otprilike odgovara duševnoj moći *imaginaciji*. A o. Casellano ovako sažima dinamiku ovih odaja: četvrte odaje su prijelaz u život mistike; stanje duše - kuša milost i besplatnost Božjeg dara: poticaji milosti - širenje nutrine; molitva - ulivena sabranost i molitva smirenosti; želja - prva buđenja žarčih želja i prvih čežnja za Bogom; vrijeme koje duša provodi u ovoj odaji - prolazno stanje. A u usporedbi s naukom sv. Ivana od Križa stanje ovih odaja odgovara tamnoj noći sjetila.

³⁴ U Duhovnom izvještaju, što ga Svetica posla 1576. o. Rodrigu Alvarezu, objašnjava što podrazumijeva pod nadnaravnim molitvom, o kojoj će govoriti u preostalim odajama. Piše ovako: „Prva je molitva po mom mnijenju nadnaravna, a zovem tako onu, koja se ne može steći vlastitom vještinom ni marljivošću, pa ako se i mnogo nastoji i premda se čovjek pripravlja.« Sv. Terezija dakle jasno razlikuje da je molitva, o kojoj ovdje govori, bitno različita od molitve u kojoj se možemo vježbati svojim silama i uz redovitu pomoć milosti.

³⁵ Aluzija na knjigu *Moj život*.

³⁶ *Zamak duše* je jednino djelo koje je svetica napisala nako što je već bila došla do sjedinjenja s Bogom 1572. Dakle dok piše zamak duše svetica već 5 godina živi u stanju sedmih odaja te s pravom uviđa o jasnijim spoznajama nego li u ranijim spisima.

4. Progovorimo sada, o onome što sam nagovijestila, to jest o razlici između zadovoljstava koja se kušaju u molitvi i duhovnih slasti. Riječju zadovoljstva mogu se nazvati oni blagi osjećaji što ih stječemo svojim razmatranjem ili moleći se Gospodinu. Iako proistječu od našeg nastojanja, za njih uvijek treba Božja pomoć; stvar koja se podrazumijeva u svemu što ću govoriti, jer bez Njega ne možemo ništa učiniti. Zadovoljstva se rađaju i iz dobrih djela koja činimo, jer kad vidimo plod našeg rada osjećamo zadovoljstvo što smo radili na takav način. No ako dobro promotrimo, vidimo da se kušaju ista zadovoljstva zbog mnogih zemaljskih stvari, kao kad se iznenada dobije veliki imetak; kao kad neočekivano susretnemo osobu koju jako volimo; zbog dobrog uspjeha u nekom važnom poslu ili zbog uspjeha u velikoj stvari zbog čega nam svi odobravaju ili ako su već javili nekoj ženi i rekli da joj je umro muž ili brat ili sin, a ona ga vidi kako se živ vraća. Postoje tako velika zadovoljstva da se od njih zaplače, što sam i sama vidjela, a što se i meni nekoliko puta dogodilo. Dakle, ako su ova zadovoljstva naravna, takvima mi se čine i ona koja nam proizlaze iz Božjih stvari. Sve ako ova prva zadovoljstva i nisu zla, ova druga mi izgledaju plemenitija, jer započinju u našoj naravi, a završavaju u Bogu.

Dok duhovne slasti počinju u Bogu, a narav ih osjeća, i one nam uzrokuju toliko užitka, kao i gore spomenuta zadovoljstva, pa i puno više. O Isuse! Kada bi se mogla bolje izraziti!... Jer mi se čini, da uviđam vrlo veliku razliku, a nikako ne znam kako da kažem, pa da me razumijete. Neka to učini Gospodin!...

5. Sada se prisjećam jednoga retka što ga izgovaramo u prvom času na kraju posljednjeg psalma, a glasi: *Jer si raširio srce moje.* (Ps 118, 32) Onome ima puno iskustva ovo je dosta da uvidi razliku između jednoga i drugoga; a onome tko ga nema, potrebno je puno više objašnjenja.

Zadovoljstva koja sam gore spomenula ne šire srce, već ga čini se redovito malo stežu, usprkos tomu što ona proizlaze iz toga što se uviđa da se čini za Boga. Naviru pak i neke tjeskobne suze, koje izgleda proistječu iz strasti. Neupućena kakva jesam, tako malo znam o tome što su strasti duše. Kada bih to znala, i kada bih znala razlikovati ono što proistječe iz naše naravi i sjetilnosti, tada bih mogla to bolje pojasniti. Neke stvari bi bolje znala objasniti da, osim što sam ih kušala iz iskustva, da sam o njima poučena. Znanje i učenost su jako korisni u svim stvarima.

6. Ono što sam iskusila o ovom stanju, to jest o zadovoljstvima i ugodama u meditaciji, sastoji se u slijedećem: dok sam mislila na Gospodinovu Muku počela bi plakati, nisam više mogla prestati, dok mi glava ne bi pucala. Isto se događalo kad sam mislila na svoje grijeha: sve su to stvari koje su za mene bile velike milosti koje mi je iskazao Naš Gospodin. Ne želim sada istraživati što je bolje, zadovoljstva ili ugođe nego bih samo htjela iznijeti razliku između njih. Kod ovih suza i želja, događa se da bivaju potpomognute samom naravi, jer ovise o tome kakva je naša pripravnost, ali kao što sam kazala, iako proistječu iz nje, uvijek završavaju u Bogu, te ih kao takve treba jako cijeniti, pod uvjetom da u tome ima poniznosti koja nam daje shvatiti da zbog toga nismo bolje od drugih. Ne može se uistinu znati da li svi ti učinci proizlaze iz ljubavi, a u slučaju da je to tako, bili bi čisti Božji dar. Osim toga ovo su pobožnosti duša koje borave u prethodnim odajama gdje se nastojanje gotovo uvijek sastoji u meditaciji i razumskom razmišljanju. I dobro je da to rade jer im više od toga nije dano. Bilo bi bolje da svako malo budu zaokuplje činima slave i ljubavi prema Bogu, radujući se njegovoj dobroti, njegovom božanskom Biću, želeći njegovu čast i slavu; i to na najbolji mogući način, jer se radi o osjećajima koji jako potiču volju. Ako nam Gospodin udjeli da činimo ove čine, dobro pazimo da ih ne prekinemo pod izlikom da je završilo vrijeme za meditaciju.

7. Budući da sam o tom opširno govorila na drugim mjestima,³⁷ ovdje više neću ništa nadodavati. Samo vas želim upozoriti, da uputiti se ovim putem i uspinjati se u odaje u koje želimo, bit nije u tome da se puno razmišlja nego da se puno ljubi, s toga trebate činiti ono, što vas više potiče na ljubav. Možda još ne znamo u čemu se sastoji ljubav, i ne bih se tome puno čudila. Ljubav prema Bog ne stoji se u većim duhovnim ugodama, nego u većoj odlučnosti da želimo u svemu ugoditi Bogu, u nastojanju koliko možemo da Ga ne vrijeđamo, u molitvi da se širi čast i slava Njegova Sina, da napreduje katolička Crkva. To su znaci ljubavi, a ne u tome da mislite kako da se malko ne rastresete, kao da vam je dosta mala neusredotočenost za pomisliti i da je sve propalo.

8. I ja sam više puta bila u prevelikoj žalosti zbog nepostojanosti misli. Ali prije nešto više od četiri godine sam iz iskustva uspjela shvatiti da misao ili da se bolje razumijemo mašta, nije isto što i razum. Pitala sam jednog učenog čovjeka i on mi je rekao da je to tako. To bijaše za me veliko zadovoljstvo. Nisam uspijevala shvatiti kao to da razum, kao jedna od duševnih moći, katkada može biti tako smeten i zbunjen, dok je predodžbena misao uvijek tako nepostojana te ju ne može zaustavi do li Bog sam. A kada je Bog zaustavi čini nam se u neku ruku, kao da smo izvan ovoga tijela. Sve u svemu, po mojem mišljenju, izgledalo mi je da su moći duše zaokupljene Bogom i sabrane u Njemu, a s druge strane predodžbena misao je lutala u rastresenostima; to me čudilo i bila sam izbezumljena.

9. Ah, Gospodine, uzmi u obzir sve što pretrpimo na ovome putu zbog nedostatka znanja! A zlo proistječe iz toga što se smatra, kako ne treba činiti drugo osim misliti na Tebe, zbog čega se ne usuđujemo pitati one koji su učeni, niti shvaćamo što nam treba. I tako, zbog toga što same sebe ne razumijemo, trpimo velike muke pa držimo, neki puta, da je veliki grijeh ono što nije zlo, nego je čak dobro.³⁸ Otuda proistječu žalosti mnogih osoba što se bave molitvom - u najmanju ruku kod velikog dijela njih koje nisu dovoljno učene - i njihovo jadanje na unutarne muke; pa od tuda dolazi do potištenosti i gubitka zdravlja, i definitivno napuštanje molitve: kao i to da ne misle da u nama postoji unutarnji svijet.

Kao što ne možemo zaustaviti gibanje neba, koje se nastavlja kretati svom svojom brzinom, tako ne možemo zadržati ni svoje predodžbene misli. A mi misleći da za njima idu i druge duševne moći, smatramo da smo izgubljene i da smo loše iskoristile vrijeme provedeno pred Bogom; a možda je duša posve blizu Njemu u najvišim odajama, a predodžbena misao kruži u predziđu zamka, mučeći se bori s tisuću živina, zvijeri i otrovnica, i zadobiva zasluge po tom trpljenju. Ne trebamo se uznemirivati zbog toga, niti zapustiti molitvu, jer baš to đavao želi, već trebamo biti uvjereni da najveći dio ovih nemira i muka proistječu odatle što mi ne poznajemo sami sebe.

10. Pišući ovo promatram, što se zbiva u mojoj glavi. Podsjećam na veliki šum koji sam spomenula na početku, zbog kojega mi se činilo gotovo nemoguće ispuniti ono što su mi zapovjedili da napišem. Čini mi se da je u njoj mnoštvo nabujalih rijeka, vodopada, pa mnoštvo ptica i zvižduka, i to ne u ušima nego na vrhu glave, gdje kažu da se nalazi najuzvišeniji dio duše.³⁹

Već sam više puta podnosila ovo stanje i izgledalo mi je da se veliko gibanje duha brzo uzdiže prema gore. Dao Bog da se u slijedećim odajama sjetim reći razlog tome, jer ovdje ne pristaje

³⁷ *Moj život* pog. 12.

³⁸ U biti Terezija ovdje govori o tome da duša koja nije upućena i duhovno prokušana može krivo suditi da su neuredne misli koje proistječu iz mašte veliki grijeh, a to biti one nisu ni grijeh ni zlo. Grijeh bi postale kada bi duša u volji pristala na ove misli. Svetica na kraju rečenice dodaje da oba nutarnja borba ne samo da nije zlo, nego je dobra za dušu.

³⁹ Prema klasičnom katoličkom nauku koji se oslanja na sv. Tomu Akvinskoga može se reći, da je na vrhu glave najuzvišeniji dio duše, ukoliko su ondje organi potrebni duši, dok živi s tijelom sjedinjena, da djeluje i vježba svoje moći, pa i najplemenitije. Te moći su razum i volja, koji čine viši ili najuzvišeniji dio duše. (S. Th. Summa p. I. q. 79, a. 9).

dobro. A možda mi je Gospodin i htio sada dati ovu glavobolju, da bih to bolje razumjela. Ali uza svu buku kojom se osjećam ispunjena, ništa mi ne smeta prionuti molitvi, ni nastaviti u pisanju, jer duša je u miru i ljubavi, sa svojim željama i svojom jasnom spoznajom.

11. Pa ako se na vrhu glave nalazi najviši dio duše, kako joj to ne smeta? To ne znam, ali znam da je istina ono što tvrdim. Ova buka uzrokuje muku kad molitva nije praćena ushitom, a dok traje ushit ne uzrokuje nikakvu smetnju. Bilo bi uistinu prežalosno kad bih zbog ove neprikladnosti trebala ostaviti molitvu!.. Tako je i sa mislima, nije razborito uznemiravati se zbog njih, trebamo se ne obazirati. Jer ako one dolaze od đavla, a on vidi da se ne obaziremo prestat će i pustit će nas na miru. A često ove misli proizlaze iz bijede i slabosti koje su u nama, kao i mnoge druge neprikladnosti, ostale su kao posljedice Adamova grijeha. Tada ih strpljivo podnosimo Bogu za ljubav, kao što podnosimo da smo podložne tome da trebamo jesti i spavati, bez da to možemo izbjeći, usprkos muka koje od toga proizlaze.

12. Spoznajmo svoju bijedu i želimo poći onamo, *gdje nas više nitko ne prezire* (usp. Pj 8,1).

Sjećam se, kako sam neki puta čula, da to govori Zaručnica u Pjesmi nad pjesmama, i ja doista ne nalazim bolju primjenu ovih riječi, budući da u cijelome životu nema tako velikih prezira i poniženja koji bi se mogli usporediti sa ovim nutarnjim borbama. Kada si je u nutrini u miru zna se podnositi svaka tjeskoba i borba, ali izbjeći mnoštvu zemaljskih briga kako bi bili u odmoru koji nam Gospodin pripravlja, a da istovremeno u nama samima tomu bude zapreka, ah to je vrlo teška muka i gotovo nepodnošljiva. Stoga Gospodine, odvedi nas tamo gdje nas ove bijede više neće prezirati, jer ponekad izgleda kao da se rugaju s dušom. Ali ako u ovome životu Gospodin nekoga oslobodi od toga, to se događa samo nakon što stigne u posljednju odaju, kako ćemo, ako Bog da reći.

13. A što se tiče jakosti muka i rata koje ove bijede zadaju, ne vjerujem da će sve duše morati trpjeti koliko je trpjela moja duša, iz razloga što sam ja bila toliko loša, trpjela sam ih dugi niz godina, kao da sam se htjela osvetiti sama sebi.

A kako je ova borba meni bila jako mučna, mislim da će takva biti i vama, zbog toga je često spominjem, nadajući se, da vam tu i tamo, možda uspijem pomoći da shvatite, kako se radi o neizbježnoj stvari, te da se zbog toga ne trebate uznemirivati niti žalostiti. Neka se melje naše brašno, pustimo da se okreće ovaj mlinski žrvanj, i neprestance potičimo na rad svoju volju i razum.

14. Ove smetnje se osjećaju više ili manje ovisno o zdravlju i vremenima. Jadna duša mora prihvatiti ovo trpjeti, iako pritom nije ništa kriva. Između ostaloga imamo toliko drugih nedostataka te nužno moramo biti strpljive! Budući da smo tako malo učene, a savjeti koje nam daju nisu dostani da se ne obaziremo na ove misli, kao ni ono što čitamo u knjigama, ne čini mi se izgubljenim sve ovo vrijeme, što ga upotrebljavam, da vam ovaj slučaj što bolje protumačim i utješim vas. Ali ništa neću znati učiniti, ako vas Gospodin ne prosvijetli. Potrebno je, a i Gospodin to želi, da upotrijebimo sva sredstva, koja nam pomažu da dobro upoznamo sami sebe, kako ne bismo pripisali vlastitoj duši ono što je učinak naše nestalne imaginacije, mašte, naravi i đavla.

Drugo poglavlje

Nastavlja isti predmet i objašnjava usporedbom što su slasti i kako doći do njih bez da ih tražimo.

1. Moj Bože, u što sam se upustila! Ne znam više niti o čemu sam govorila. Poslovi i zdravlje su me prisilili da prekinem kad je bilo najvažnije. Budući da mi je slabo pamćenje, a

nemam vremena ponovno pročitati sve što sam do sada napisala, sve što radim biti će jako zbrkano. A tko zna, čak je možda neprekinuta zbrkanost sve što govorim! Barem ja tako osjećam.

Čini mi se, da sam govorila o duhovnim zadovoljstvima, i kako se miješaju ponekada sa našim strastima, te kako su popraćene jakim uzdasima. A od nekih sam osoba čula da im se od toga stežu grudi te da su tada podložne i vanjskim kretnjama koje ne mogu suzdržati, tako su snažni da im poteče krv iz nosa, a događaju se i druge slične mučne neprikladne stvari.

O tom ne znam ništa, jer ja to nisam proživjela, ali vjerujem kako ove osobe mora da iza toga osjete utjehu; jer kao što sam kazala, sve završava na velikoj želji da se ugodi Bogu i uživamo u Njegovu Veličanstvu.

2. Ono što nazivam slastima Božjim, i koje sam drugdje nazvala molitvom smirenosti,⁴⁰ je posve drugačije, kao što to znaju one koje su po milosrđu Božjem to već iskusile.

Da to bolje shvatimo, predočimo dva vrela sa dva pojila, koja se pune vodom. Neznalica kakva jesam s premalo oštroumnosti, ne nalazim ništa prikladnije od vode, da bolje rastumačim neke duhovne stvari. A vodu jako volim i promatrala sam je pažljivije nego li druge stvari. Osim toga u svim stvarima koje je stvorio tako velik i tako mudar Bog, mora biti mnoštvo tajni kojima se možemo okoristiti, kao što to rade oni koji se u to razumiju. Uz to smatram da svaka stvarčica što ju je Bog stvorio, makar to bio i mravić, sadrži više divnih prikrivenih tajni nego što mi to možemo i zamisliti.

3. Ova se dva pojila pune vodom na dva različita načina. U jedno voda dolazi izdaleka kroz mnogo vodovoda i naprava. Drugo je napravljeno na samom izvoru vode te se puni bez ikakva šuma. I ako je vrelo obilato vodom, kao ovo o kojem govorimo, ne napuni samo pojilo, nego nastane i veliki potok, te ne treba vještine ni građena vodovoda, nego voda uvijek odande teče.

I u tome je razlika. Voda koja dolazi vodovodima predstavlja, po mojem mišljenju, zadovoljstva koja sam spomenula, a proistječu iz meditacije, mi ih zadobivamo razmišljanjem, meditirajući o stvorenjima i zamarajući razum. A kako su ona plod našeg nastojanja, kada duši donose neku korist to se događa uz buku.

4. U drugo pojilo voda dolazi iz samog izvora, a to je Bog, a kada Njegovo Veličanstvo želi i udostoji se udijeliti kakvu nadnaravnu milost, voda teče u najdublje nutrine duše u velikom miru, smirenosti i milini, bez da se zna otkuda i kako dolazi. Radi se o radostima i nasladama koje iako se ne osjećaju u srcu na početku, kao one zemaljske, ali kasnije sve ispunjavu. Voda se prelijeva po svim odajama i duševnim moćima sve dok ne dopre i do tijela: zato sam i rekla da započinje u Bogu i završava u nama. Cijeli izvanjski čovjek je potpuno uronjen u nasladu i milinu, kao što to dobro zna onaj tko je to iskusio.

5. Dok sam ovo pisala, sjetila sam se, retka, kojeg sam spomenula: *Raširio si moje srce,*⁴¹

⁴⁰ Svetica aludira na Moj život pog. 14 i 15. U svojim drugim spisima svetica ovako opisuje ovu molitvu smirenosti: „Iz ove sabranosti neki puta proistječe jedan mir, nutarnja smirenost jako slasna zbog koje duši izgleda da joj više ništa ne nedostaje. Govorenje je umara, to jest moliti i meditirati, duša ne bi htjela drugo do li ljubiti.“ (Izvjješća p. Rodrigu Alvarezu V,4)

„To je vrhunaravna stvar, i mi je ne možemo doseći koliko god se trsili; jer, radi se o dovođenju duše do mira ili, bolje reći, dovodi je Gospodin svojom nazočnošću... zato što se sve moći smiruju. Duša shvaća, na način sasvim tuđ shvaćanju izvanjskim osjetilima, da je već posve blizu svoga Boga, da će zamalo sa sjedinjenjem postati jedno s Njime... Osjeća se vrlo velik užitek u tijelu i veliko zadovoljstvo u duši.“ (P 31,2-3)

⁴¹ Ps 119, 32, a spominje ga u 1. poglavlju ovih odaja u broju 5.

u kome se kaže da se srce raširilo. A meni se čini da se ovi učinci ne rađaju u srcu, nego proistječu iz još nutarnijeg dijela kao iz nečeg puno dubljega. Mislim da to mora biti iz središta duše, kako sam kasnije shvatila i reći ću poslije.⁴²

U nama samima doista otkrivam tajne, koje me često začude. A koliko li ih još više mora biti! O Gospodine moj i Bože moj, kako su velike tvoje divote! A mi ovdje poput kakvih siromašnih i neukih pastirčića, mislimo da možemo nešto saznati o tome tko ste Vi! A to nešto mora da je isto što i ništa, budući da ne dokučujemo niti mnoge tajne koje su u nama. Kažem isto što i ništa, a to je samo u usporedbi s preobiljem onoga što ima u Vama, a ne zato što nije jako veliko ono čemu se možemo diviti u Vašim djelima.

6. Vratimo se onom retku koji mi, po mojem mnijenju, može koristiti za objasniti ovo raširenje o kome govorim. Čim nebeska voda počne navirati iz svojega izvora o kojem govorim, to jest iz naše dubine, izgleda da se sva naša nutrina rasteže i širi, ispunja ju uzvišenim i neizrecivim dobrima tako da ni sama duša ne može shvatiti što joj se tada daje.

Duša osjeća kao neki miris, kao da se u našem unutarnjem dnu nalazi žeravica na koju se bacaju prelijepi mirisavi miomiris. Oganj se ne vidi, niti se zna gdje se nalazi, ali toplina i mirisavi dim prožimaju cijelu dušu, a mnogo puta, kako rekoh, u tome ima udjela i tijelo.

Pazite, shvatite me dobro! Niti se toplina osjeća, niti miris miriše, jer se radi o nečem profinjenijem od tih stvari. Služim se ovim usporedbama samo da shvatite. One koje to nisu iskusile neka se uvjere, da je uistinu tako, te da se to jako dobro kuša. Duša to jasnije kuša nego što ja sad znam iskazati. Nije to stvar koja se može pričinjati da je osjećamo, jer upotrijebili mi sve svoje umijeće, ne možemo to postići. Upravo se iz toga vidi da to nije djelo od naše kovine, nego od prečistog zlata božanske mudrosti. Iako mi izgleda da duševne moći ovdje još nisu u stanju sjedinjenja, ipak kao da su zadubljene i opojene, očarane divnim stvarima onoga što se zbiva.

7. Govoreći o ovim nutarnjim stvarima možda u nekim detaljima budem u proturječju s onim što sam rekla na drugim mjestima. Ne treba se tome čuditi, jer je prošlo gotovo petnaest godina, otkad sam ono napisala. Možda mi je Gospodin dao više jasnoće u ovim stvarima, nego što sam ih onda bila razumjela. Mogu se doduše i sada i onda varati, ali nikada ne bih mogla lagati jer uz pomoć Božje milosti radije bih podnijela tisuću smrti. Stvari govorim onako kako ih shvaćam.

8. Čini mi se da volja na neki način mora biti sjedinjena s voljom Božjom. Ali ove molitvene stvari bolje se spoznaju istražujući učinke i djela koja iz njih slijede, jer uistinu za razlučiti o njima nema bolje pokusne posude. Onome tko ih dobiva velika je Gospodinova milost, ako ih istovremeno i razumije, a još veća ako se ne vrati natrag.

Vi biste možda, kćeri moje, htjele odmah zadobiti ovu vrstu molitve, i ne čudim se tome, jer duša ne uspijeva spoznati što joj Gospodin udjeljuje u ovom stanju, niti veliku ljubav kojom je On sebi približuje, a odmah osjeća da je obuzeta željom saznati kako se postižu ove milosti. Zbog toga vam želim reći ono što sam mogla shvatiti.

9. Prepustimo Gospodinu, neka daje milosti jedino kad se to njemu svidi, i kako hoće Njegovo Veličanstvo. On zna, razlog zašto, a nama se ne treba u to miješati. Nakon što se učini ono što se preporuča za prethodne odaje, traži se poniznost i ponovno poniznost. Po ovoj kreposti pridobijmo Gospodina da iziđe u susret našim žudnjama. A prvi znak po kome ćete prepoznati da ste ponizne jest da čvrsto smatrate da niste dostojne i ne zaslužujete ove milosti i božanske slasti, niti da bi vam trebale biti dane tijekom cijeloga vašega života.

Reći ćete mi: ne trseći se za njih, na koji način ćemo ih zadobiti? Odgovaram da nema boljeg načina od onog koji sam rekla, to jest ne trsiti se za njih. Evo razloga.

⁴² Vidi VII odaje pog. 1. br. 3 i 7; pog. 2 br. 3 i 9.

Prvi, za dobiti ove milosti potrebno je potpuno nesebično ljubiti Gospodina. Drugi, nema se poniznosti kad se smatra da našim jadnim služenjima možemo zaslužiti tako veliko dobro.

Treći, istinsko raspoloženje nas, koji smo toliko vrijeđali Gospodina, treba biti: iskrena želja za trpljenjem i takvim nasljedovanjem Gospodina, a ne za duhovnim užicima.

Četvrti, Bog se obvezao da će nam udijeliti svoju slavu ako opslužujemo njegove zapovijedi, a nipošto se nije obvezao da će nam udijeliti ove milosti, jer i bez njih možemo postići spasenje, a On zna bolje nego mi što nam priliči, i tko ga uistinu ljubi, to je sigurno tako. Poznajem osobe koje idu putem ljubavi, onako kako i treba njime ići, to jest s jedinom željom da služe svojem raspetom Kristu, koje ne samo što od Njega ne traže utjehe, nego ih i ne žele, već Ga mole da im ih ne udijeli u ovome životu. To je čista istina, ja to znam jer poznajem te osobe.

Peti, zato što ćemo se uzaludno truditi. Ova se voda ne da dovesti vodovodima kao prethodna. Ako izvor odbija dati je zamarat ćemo se bez ikakvih rezultata. Želim reći, usprkos naših čestih meditacija, napora da ronimo suze, ova voda svejedno ne dotječe jer tu ne izvire. Bog je daje samo onome kome hoće, i to često puta kad se i najmanje pomišlja, kad je duša najrastresenija.

10. Njegove smo, sestre; neka čini od nas što želi; neka nas vodi onuda kuda se Njemu sviđa. Ako se ponizimo i uistinu budemo nenavezane - kažem uistinu, jer to ne smije biti samo u našim mislima što nas često prevari – ako se uistinu odvojimo od svega, Gospodin neće propustiti, da nam udijeli ove milosti, pa i mnoge druge, koje nadilaze svaku našu želju. Hvala mu i slava navijeke. Amen.

Treće poglavlje

Raspravlja o molitvi sabranosti, koju najčešće Gospodin daje prije molitve smirenosti o kojoj je govorila u prethodnom poglavlju. Iznosi njezine učinke kao i preostale učinke molitve smirenosti gdje je raspravljala o nasladama koje Gospodin daje.

1. Mnogo je učinaka ove molitve. Spomenut ću ih nekoliko. Ali prije ću govoriti o drugoj vrsti molitve, koja redovito počinje prije ove. O njoj sam drugdje govorila,⁴³ pa ću ovdje reći samo malo. Radi se o sabranosti za koju mi se čini da je nadnaravna.⁴⁴ Iako se ona ne sastoji u tome da se bude u tami ili da se zatvaraju oči, niti u nečem izvanjskome, ipak oče se zatvaraju i želi se samoća. Te se čini, kako se bez ikakva napora gradi zdanje spomenute molitve. Kao da se sjetila i izvanjske stvari odriču svoga prava, da duši daju načina da zadobiva svoja koja je bila izgubila.

⁴³ Vidi *Moj život* pog. 14 -15.; *Put savršenstva* pog. 28 -29; i *Izveštaj* br 5. o. Rodrigu Alvarezu. Kada svetica uči o ovoj vrsti molitve onda govori i razlikuje molitvu neulivne sabranosti kao posljednji oblik ne kontemplativne molitve koja se može postići vlastitim vježbanjem uz pomoć Božje milosti, i molitvu ulivne sabranosti koja je prvi stupanj kontemplativne molitve.

⁴⁴ Svetica drugdje ovako opisuje ovu molitvu: „*Nadnaravnom molitvom nazivam onu koju ne možemo postići našim naporima i marom – iako je to korisno – uvijek se može puno postići pripravljavajući se da se primi ta molitva. Prva nadnaravna molitva koju sam ja iskusila, čini mi se da se sastoji nutarnjoj sabranosti koju duša doživljava. Izgleda da duše imaju u sebi druga sjetila, slično onima tjelesnim, koja se ponekada žele udaljiti od buke vanjskih stvari, te ih sobom nosi. Osjeća potrebu da zatvori oči kako ne bi gledala, shvatila i slušala ništa drugo osim onoga čime je duša zaokupljena, to jest svojim zadržavanjima sa Bogom samim. Ne gubi time upotrebu drugih sjetila i moći, i jedni i drugi su u potpunosti aktivni, ali samo kako bi se bavili Bogom“ (*Izvešća o. Rodrigu Alvarezu V,3*)*

2. Oni koji o njoj raspravljaju kažu, da duša ulazi u samu sebe, i ponekad da se uzdiže iznad sebe same.⁴⁵ Ali ako se ja poslužim ovakvim govorom neću znati ništa objasniti jer ga ne razumijem dobro. Kod mene je loše to što mislim da ćete me razumjeti kad se izražavam govorom kojim to znam iskazati, a možda ću ga samo ja shvatiti.

Zamislimo, dakle, da sjetila i duševne moći – koja su prema slici koju koristim stanovnici ovoga zamka - su izašli i provodili dane i godine sa stranim, neprijateljskim narodom dobra ovoga zamka. Uviđajući konačno svoju zabludu i propast, približili su se zamku, iako ne uspijevaju ući u njega zbog tiranije loših navika koje su stekli. Ipak kruže uokolo i više nisu izdajnici.

Veliki Kralj, koji boravi u ovom zamku, vidjevši njihovu dobru volju, smilova im se i po svojem velikom milosrđu odluči pozvati ih k Sebi. Stoga kao dobri pastir, ljupkim blagim zviždukom, što ga oni jedva zamijete, učini, da prepoznaju Njegov glas i poziva ih da se više ne gube i lutaju, već da se vrate u zamak. A oni to odmah i čine jer taj pastirov zvižduk ima toliku učinkovitost da ih odvoji od svih izvanjskih stvari u koje su se bili zapleli.

3. Čini mi se da ovo nikad nisam tako dobro objasnila kao sada. Kada Gospodin daje ovu milost, ima se posebna pomoć da se traži Boga u nama samima. Tu Ga se nalazi bolje i na veću našu korist, nego li u stvorenjima, i to tvrdi sv. Augustin, da Ga je našao, nakon što Ga je tražio na mnogim mjestima.⁴⁶ I nemojte misliti da se ova sabranost može steći razumskim nastojanjem misleći da je Bog u nama, ili zamišljajući Ga maštom u sebi. Ovo je izvrstan način razmatranja jer se temelji na istini da Bog boravi u nama samima, ali to nije ono o čemu ja govorim, jer to, podrazumijeva se, može svatko učiniti s Božjom pomoću.

No, nije tako u ovome o čemu govorim, jer ponekada stanovnici zamka već se nalaze u zamku još prije negoli se počinje misliti na Boga. Sigurno ga nisu čuli ušima, jer se njima ne čuje ništa, nego jer su osjetili određenu jaku želju da se blago povuku u svoju nutrinu. Dobro će me shvatiti onaj tko to iskusi, jer ne znam to bolje objasniti.

Čini mi se, da sam čitala, da se to događa kao kad se jež ili kornjača povuku u sebe. Onaj tko je to napisao, mora da je dobro razumio. Ali ježevi i kornjače ulaze u se, kad hoće, dok ovdje ne ovisi o nama, nego samo o Bogu, koji kad želi daje ovu milost. Budući da su pozvane na poseban način baviti se onim što se odnosi na nutrinu uvjereni sam, da Bog ne udjeljuje ovu milost osim osobama, koje su slobodne od svih navezanosti, ako ne djelima jer im to priječi njihov stalež, onda u želji. I ako ovi, koje On poziva na uspon, ostave mu slobodu, tvrdim da se neće zaustaviti ovdje.

4. Tko osjeti u sebi ove učinke neka jako zahvaljuje Gospodinu, budući da treba biti zahvalan, a na takav se način pripravlja za druge, još veće milosti. Osim toga ovo stanje pomaže nam naviknuti se, kako se preporučuje u nekim knjigama, da se nastoji zapostaviti svaki govor kako bi se obratila pozornost na ono što Gospodin čini u nama.

Ali ako nas Gospodin nije počeo obustavljajući uranjati, ne znam može li se obustaviti misao a da nam to ne napravi više štete negoli koristi. O ovoj temi se naveliko vodila rasprava između nekih duhovnih osoba, a ja osobno priznajem svoju premalu poniznost, jer nikada mi nisu naveli dovoljno razloga, da bih pristala uz ono što su oni govorili. Jedna od njih mi navede neku knjigu sveca fra Petra Alkantarskog - a vjerujem da on to uistinu jest - njemu bih se rado podložila jer znam da je to poznavao. I čitajući skupa tu knjigu, vidjesmo da on kaže

⁴⁵ Terezija je ove izraze našla kod o. Franje de Osuna u *Trećem Abecedaru* (pog. 9 i 12) gdje autor kaže: »Ove dvije stvari: da čovjek sam ulazi u sebe i diže se iznad sebe, ili da se duša povlači i diže se uvis, jesu dvije najvažnije stvari u ovoj vježbi, oko kojih bi čovjek morao nastojati. A one najviše zadovoljavaju ljudsko srce. Ulazak se u sebe obavlja s manje truda nego dizanje iznad sebe. Zato mi se čini, ako je duša spremna i sposobna za oba ova čina jednako, da mora ući u sebe, jer će se uzdizanje iznad tebe dogoditi, sve ako ti i ne budeš nastojao. Poteći će iz prvoga, tj. iz ulaska u sebe, i onda će biti čišće i duhovnije. Od te dvije težnje moraš vazda ići za onom, koju ti više želi duša, jer za nju mora imati više milosti i naklonosti.«

⁴⁶ Vidi *Ispovijesti* knj. X. gl. 27.

isto što i ja. Nije se koristio istim mojim riječima, ali iz onoga što kaže razabire se da ljubav već mora biti pobuđena.⁴⁷ Može biti da se varam, ali evo argumenata na koje se oslanjam.

5. Prvo, jer u ovim duhovnim stvarima više čini onaj tko manje misli, i manje želi učiniti. Trebamo biti poput potrebitih siromaha koji stoje pred velikim i bogatim vladarom: spustiti pogled i ponizno čekati. Kad Bog po svojim otajstvenim putovima učini da razaznajemo da nas sluša, tada, kad nam je već dopustio da budemo pred Njim, dobro je biti u šutnji nastojeći ne pokretati djelovanje razuma – što ako možemo nije loše.

Ali ako primijetimo, da nas ovaj Kralj nije čuo i da nas ne vidi, pazimo da ne budemo tamo kao bezumni, kao na primjer duše koje su se trudile da zaustave misli i silile se da na ništa ne misle te su zbog toga u velikim suhoćama, a zbog toga možda kušaju i veća uznemiravanja od mašte. Bog hoće da Ga nešto molimo i promatramo kad smo u njegovoj nazočnosti, uvjereni da On zna što nam priliči. Ja ne znam uvjeriti samu sebe da ljudska umijeća imaju neku vrijednost u stvarima što ih je Gospodin pridržao za Sebe. Izgleda da je Gospodin u ovome postavio granicu a nije pridržao mnoge druge stvari koje uz Njegovu pomoć mi možemo činiti: dobra djela, pokore, molitve - uvijek do mjere do koje nam dopusti naša bijeda.

6. Drugi je razlog to što su ova nutarnja djela sva blaga i smirena, a ono što dok se čini ako je mučno, više nam škodi, nego koristi. A mučnim nazivam sve čine koji iziskuju napor, kao što bi bilo zadržati dah. Duša se treba prepustiti Božjim rukama, neka On s njom radi što hoće. Što više može, mora biti nehajna za bilo kakvu svoju korist i posve se predati volji Božjoj.

Treći je razlog, da upravo naše nastojanje, da ne mislimo ništa, može pobuditi misao da mnogo razmišljamo.

Četvrti; nema ništa korisnije i Bogu ugodnije od toga da zaboravimo na same sebe i na svoju korist, naša zadovoljstva i užitke kako bi se zaokupili Njegovom čašću i slavom. A kako, dakle, može zaboraviti na sama sebe onaj tko je toliko pažljiv da se ne rastrese, ne usuđuje pomaknuti, koji se ne dopušta ni svojem razumu niti osjećajima pokrenuti se da požele veću slavu Božju, te da se raduju onoj koju posjeduje? Kad Bog želi zaustaviti umovanje, zaokuplja razum na drugi način, i to tako jasnim prosvjetljenjem da on bude kao zadivljen, uvjeren da u nekim stvarima ne može baš ništa učiniti. Ipak, razum ne znajući na koji način ali uviđa da je ovako puno bolje podučen negoli svojim nastojanjima, kojima bi, štoviše, samo štetovao. Budući da nam je Bog dao duševne moći zato da nam pomogne u našem djelovanju, ne vidim zbog čega bi ih trebalo zadržavati, tim više jer svakom njihovom činu odgovara neka nagrada, stoga pustimo ih da vrše svoju službu dok se Bog ne udostoji uzdignuti ih na drugu, višu.

7. Duši, što ju je Gospodin htio uvesti u ovu odaju, koliko shvaćam, najviše priliči držati se onoga što sam spomenula: da se bez ikakve sile ili buke uznastoji spriječiti umovanje razuma, ali ne obustavljajući njega ili misao, već je dobro upotrijebiti ih da se

⁴⁷ U *Raspravi o Molitvi i Razmatranju*, sv. Petar uspoređuje razmatranje (meditacija) i motrenje (kontemplacija) »čineći od jedne stepenicu, da se popne do druge« te u osmoj opomeni kaže: »Iz toga se izvodi posve obična stvar, što je uče učitelji duhovnoga života, ako je malo i razumiju oni, što čitaju. Dobro je znati. Kao što prestaju sredstva, kad se postigne svrha, kao što prestaje plovidba, kad se dođe u luku: tako i čovjek, kad po trudu u razmišljanju dopre do počinka i naslade u motrenju mora onda odustati od onoga blagog i napornog istraživanja te zadovoljan s jednostavnim gledanjem i sjećanjem Boga koji mu je ovdje nazočan, uživati ono čuvstvo, što mu se daje, bila to ljubav ili udivljenje, radost ili što slično. Razlog zašto se to preporučuje, jer je svrha svemu tome poslu više u ljubavi i u čuvstvima volje, a volja je zarobljena, osvojena tim čuvstvom. Zato moramo zapostaviti sve pretresanje i umovanje razuma, koliko nam je moguće, te da se naša duša sa svim svojim silama bavi tim i ne rasiplje činima drugih moći. I zato preporučuje jedan naučitelj, da čim čovjek osjeti, kako ga raspaljuje ljubav Božja, neka se odmah okani svih tih razmišljanja i misli, ako mu se činile i najuzvišenije. Ne zato, jer su zle, već jer one tada priječe veće dobro, jer oni nije veća stvar, nego samo prestaje gibanje, došavši do cilja, a ostavljajući se razmatranja iz ljubavi prema motrenju.«

prisjetimo Božje prisutnosti i Božje naravi. Ako se razum sam od sebe obustavi zbog onoga što osjeća u sebi, neka mu bude, ali samo neka se pazi želje da shvati o čemu se radi.

Dar je darovan samo volji i treba pustiti da ona u njemu uživa bez ikakva naprezanja, osim pokoje nježne riječi.⁴⁸ Između ostaloga često se događa u ovom stanju, bez da je to plod našeg nastojanja, da ne mislimo ništa, iako za vrlo kratko vrijeme.

8. Govorila sam drugdje⁴⁹ o ovoj vrsti molitve, to jest, o onoj, s kojom sam započela ove odaje jer sam molitvu sabranosti uvrstila s ovom, a o njoj sam trebala govoriti prije, jer je manje vrijedna od molitve slasti Božjih koju sam spominjala, a ova je polazište da se dođe do nje.⁵⁰

Dakle, u molitvi sabranosti ne smije se izostavljati razmatranje ni djelatnost razuma. U ovoj drugoj molitvi, u kojoj se vodu pronalazi na samom izvoru, jer ne dolazi kroz vodovode, razum se suspreže ili ga suspreže to što vidi da ne shvaća ono što se događa, pa tako ide s jednoga na drugi kraj, kao opijen, nesposoban usredotočiti se na bilo koju stvar. Ova zbrka jako uznemiruje volju koja je istovremeno sva uronjena u svoga Boga. Ali neka se ona ne obazire na to jer bi izgubila dio onoga dobra što uživa: neka se ne osvrće na razum i neka se prepusti u ruke ljubavi. Gospodin će je poučiti što treba tu činiti: to jest da se smatra nedostojnom tolikoga dobra i da se trudi zahvaljivati.

9. Želeći govoriti o molitvi sabranosti, izostavila sam učinke molitve slasti Božjih⁵¹ i znakove po kojima se to može razaznati kod onih kojima Gospodin daje ovu molitvu. A kada se ona kuša, uviđa se širenje ili povećanje duše. Kao kod nekog izvora čija voda nema kuda bi istjecala, a čiji je bazen tako sačinjen da koliko više prima vode toliko više raste njegova zapremina. Tako izgleda i kod ove molitve, jer osim velikih milosti koje se primaju, Bog širi dušu i čini je sposobnom i prikladnom, da sve obuhvati.

Tako, ova blagost i nutarnje širenje se prepoznaju po velikoj spremnosti koja je ispunila dušu, jer u služenju Bogu nije više onako sputana kao prije, nego ima jednu puno veću širinu.

Isto tako prestaje se mučiti strahom od pakla te ima veliko povjerenje da će jednoga dana doći u raj. Samo se boji da bi mogla uvrijediti Boga, ali ne više ropskim strahom koji ovdje potpuno prestaje. Ako se prije bojala činiti pokoru da ne bi naškodila svome zdravlju, sad joj izgleda da je uz pomoć Božju može činiti, i nije nikada prije imala tako velike želje za njom kao sada.

Ako je prije kušala toliku odbojnost prema tegobama i mukama, sad ih se manje boji, jer joj je vjera postala življa i shvaća, da ako ih prihvati iz ljubavi prema Bogu time zadobiva

⁴⁸ Terezija govori o tipično kontemplativnom iskustvu u molitvi kada ulivena Božja milost zahvaća samo neke od duševnih moći, dok su druge prepuštene njihovim naravnim aktivnostima. U ovom slučaju ulivena milost zahvaća samo volju te svetica poučava kako se u tom slučaju ponašati a da razum ne ometa učinke molitve smirenosti. Podsjećamo na slične tekstove svete o mašti koje smo već susreli: „Sve u svemu, po mojem mišljenju, izgledalo mi je da su moći duše zaokupljene Bogom i sabrane u Njemu, a s druge strane predodžbena misao je lutala u rastresenostima; to me čudilo i bila sam izbezumljena... A kao što ne možemo zaustaviti gibanje neba, koje se nastavlja kretati svom svojom brzinom, tako ne možemo zadržati ni svoje predodžbene misli. A mi misleći da za njima idu i druge duševne moći, smatramo da smo izgubljene i da smo loše iskoristile vrijeme provedeno pred Bogom; a možda je duša posve blizu Njemu u najvišim odajama, a predodžbena misao kruži u predziđu zamka mučeći se bori s tisuću živina, zvijeri i otrovnica, i zadobiva zasluge po tom trpljenju. (VI 1,8 i 9)

⁴⁹ Vidi *Put* pog. 31, br. 3 i 7.; *Moj život* pog. 13, br. 11-12.

⁵⁰ Svetica primjećuje da je vjerojatno zbog vremenskih pauza i odmaka koje ima dok je pisala *Zamak duše* donekle preokrenula logički raspored o razvojnom putu molitve ovih odaja. U drugom poglavlju govorila je o molitvi smirenosti ili slasti Božjih, dok u trećem poglavlju govori o molitvi zadovoljstva ili molitvi sabranosti koja je niži oblik razvojnog puta molitve, a trebalo je obrnuto, jer je molitva sabranosti priprema i polazište za doći do molitve smirenosti.

⁵¹ Samo zbog jasnoće ponavljamo da je za sveticu molitva slasti Božjih molitva smirenosti o kojoj je govorila u drugom poglavlju ovih odaja.

milost i jakost da ih strpljivo podnese. Naprotiv u svojoj žudnji da učini nešto za Boga neki puta ih dapače i želi. Koliko više napreduje u spoznaji Boga, toliko se sve više smatra bjednijom.

Budući da je kušala naslade Božje, smatra da su svjetovne naslade samo smeće, malo po malo se udaljuje od njih, i čineći to, sve više ovladava sama sobom.

Napokon, duša je sve bolja u svim krepostima, i neće prestati rasti, ako se više ne vrati natrag i ponovno počne Boga vrijeđati, a u tom slučaju bi sve izgubila, pa da je već bila došla i do samoga vrha.

Ali ne treba smatrati kako je dosta da Bog jedanput ili dvaput udijeli ovu milost nekoj duši pa da će imati ove učinke. Duša je treba ustrajno primati: sve naše dobro je u ovoj ustrajnosti.

10. Na jednu stvar naročito upozoravam onoga tko se nalazi u ovom stanju. Neka se veoma čuva, da se ne izlaže grešnim prigodama, da ne uvrijedi Boga. Jer duša ovdje još nije odgojena: ona je poput djeteta, koje počinje sisati, pa ako se odvoji od majčinih prsiju, što se od njega može očekivati doli smrt? Ja se jako bojim, da će tako biti s onim, komu je Bog udijelio ovu milost, a on se udalji od molitve, osim zbog vrlo teške okolnosti i ako joj se brzo ne vrati, ići će iz zla u gore. Znam, da se u ovakvom slučaju treba jako bojati, a poznam i nekoliko osoba, kojima se ovo dogodilo jer su se bile udaljile od Onoga, koji im je s tolikom ljubavi htio biti prijatelj, kao što su to njima pokazivala Njegova djela. Zbog toga osjećam vrlo veliku žalost. A toliko upozoravam da izbjegavaju grešne prigode, jer se đavao puno više trudi upropastiti samo jednu od ovakvih duša, nego li mnoge druge, kojima Bog nije udijelio ove milosti. One mu mogu učiniti puno veću štetu, jer privlače druge duše, i biti će od velike koristi Crkvi Božjoj. Zbog toga se đavao protiv njih bori na sve načine i sve čini da ih upropasti, ako ne zbog drugog razloga, onda zbog bijesa što vidi da im Bog iskazuje posebnu ljubav. A ako padnu, postanu gore od drugih.

Vi ste, sestre, oslobođene ovih opasnosti, koliko se može zamijetiti, na sigurnom ste. Ali neka vas Bog oslobodi od oholosti i taštine.

Đavao može oponašati ove milosti, a lako ćete ga prepoznati, jer ne može proizvesti učinke koja sam opisala, naprotiv ostavit će potpuno suprotne učinke.

11. Želim vas upozoriti na jednu opasnost, iako sam o njoj i drugdje govorila,⁵² pogibao koju sam vidjela da su upale različite osobe molitve, posebno žene, jer su zbog svoje slabosti, njoj više izložene. Radi se o slijedećem.

Neke osobe zbog velikih svojih pokora, molitava i bdijenja, pa i bez toga, jer su slabe po ustrojstvu, ne mogu doživjeti neku duhovnu utjehu bez da njihova narav ne klone. Budući da kušaju neku određenu nutarnju slast dok izvana osjećaju klonulost - posebno kad padnu u ono stanje koje se naziva duhovnim snom, stanje koje je dosta više od ovoga što je ovdje spomenuto – pobrkaju ovu slast sa klonulošću koju osjećaju, i dopuštaju se zanijeti. I što se više prepuštaju, sve više bivaju zanesene, jer im narav sve više slabi. I tako smatraju da se radi o nekom zanosu. A ja to nazivam zaglupljenošću, jer ne čine ništa drugo osim što tako gube vrijeme i uz to narušavaju vlastito zdravlje.

12. Jednoj se osobi desilo da je osam sati bila neprekidno u tom stanju, nije izgubila svijest, ali nije ništa osjećala o Bogu.⁵³ Budući da se našla osoba koja ju je razumjela, nalažući joj da jede i spava, te da ne čini toliko pokore, svega toga je nestalo. Premda nije htjela varati,

⁵² Vidi *Osnuci* pog. 6 i ponovno u *Zamku duše* VI, 7,13.

⁵³ U uvodu ovog izdanja donosimo sažeti prikaz krivog nauka o duhovnom i kontemplativnom putu koji je Crkva odbacila. Ovdje citiramo samo tezu o vremenskom trajanju čina kontemplativne molitve. Molinina zabluda: „Čin kontemplacije može trajati i nekoliko godina, pa i cijeli život, i u snu, tako da ga ne treba obnavljati“. Katolička nauka: „Čini kontemplacije traju veoma kratko, iako duševno stanje koje iz tog nastaje može potrajati nekoliko dana“.

zavaravala je svojeg ispovjednika, druge osobe i samu sebe. Držim doista, da đavao nije bio daleko od svega toga: dosta se potrudio da iz toga izvuče neku korist, i nije bio počeo izvlačiti je malo.

13. Dobro je znati da se može dogoditi unutarnja i vanjska klonulosti i onda kada stanje dolazi od Boga, ali duša u tom stanju ostane jaka, i vidjevši da je tako blizu Gospodinu, obuzeta je velikim osjećajima. A ovo stanje ne traje dugo, nego vrlo kratko vrijeme, pa i ako se često događa i duša ponovno klone. Ipak ova molitva ne slabi tijelo, niti je uzrokom ikakvog izvanjskog osjećaja, osim ako se ne radi o naravnoj slabosti.

Stoga budite jako na oprezu, pa ako neka to osjeti kod sebe, neka kaže poglavarici i neka sve učini da se rastrese od toga. A poglavarica neka joj ne dopusti toliko sati moliti, već samo malo. Neka se uz to pobrine, da dotična dobro spava i jede, dok joj se ne povрати naravna snaga, ako ju je slučajno bila izgubila zbog nedostatka sna i hrane. A ako je tako slabašna po naravi, da joj to ne bi koristilo, vjerujte mi, da tu Bog hoće za djelatni život: jer u samostanima mora biti svega. Neka ju se zaokupi službama, i neka uvijek dobro paze, da ne bude previše u samoći, jer bi inače mogla posve narušiti svoje zdravlje. To će biti za nju veliko mrtvenje, ali Gospodin želi iskušati kako podnosi njegovu odsutnost, i da li Ga uistinu ljubi. Nakon nekog vremena možda joj On povratiti snagu; ali ako to ne učini, ona će usmenom molitvom i poslušnošću zadobiti toliko zasluga, koliko bi zadobila da živi kontemplativnim životom, a možda i više.

14. Moglo bi, isto tako, biti da ima nekih osoba tako slabe glave i mašte - kao što sam ih i poznavala - kojima se pričinu da vide sve ono što misle. To bi moglo biti jako opasno, a budući da ću o tome govoriti poslije,⁵⁴ ovdje neću više ništa dodati.

Osim toga, treba dodati da u ovim odajama zbog toga što naravno ide skupa s nadnaravnim, đavao može nanijeti veću štetu nego li u slijedećima, u kojima mu Gospodin ne ostavlja toliko slobode. Neka On bude dovijeka hvaljen. Amen.

⁵⁴ Vidi VI odaje pog. br. 3

PETE ODAJE

1. Poglavlje

Započinje raspravljati, kako se u molitvi duša sjedinjuje s Bogom. Ističe, po čemu se zaključuje, da se ne radi o prevari.

1. Ah, sestre, na koji način bih vam mogla govoriti o bogatstvima, blagu i nasladama koje se nalaze u petim odajama? Držim, da bi bilo bolje ne govoriti ništa o ovim kao ni o odajama što još preostaju, jer nema dostatnih riječi, kao što nema niti razuma koji bi mogao to shvatiti, niti pak usporedbi koje mogu poslužiti da se pojasne. Zemaljske stvari su preniske da bi mogle poslužiti za ovu svrhu. Ali budući da se Tebi, Gospodine moj, svidjelo da neke od tvojih službenica često uživaju ove naslade, pošalji svoju svjetlost s neba da ih znadem prosvijetliti, da ih na takav način pripravim protiv đavolskih prijevara dok se pretvara u anđela svjetla. Jer sve u svemu, one samo žele Tebi biti po volji.

2. Rekla sam da u ove odaje ulaze neke, a trebala sam reći da je vrlo malo onih koje ne ulaze u ove odaje. Budući da je to više ili manje, stoga mislim, da samo manji broj njih kuša neke posebnosti. Ipak, stići samo i do vrata, uvijek je velika Božja milost, jer *mного je zvanih, a malo odabranih* (M. 20, 16).

Stoga kažem sada, sve mi, koje nosimo ovaj sveti karmelski habit, pozvane smo doduše na molitvu i kontemplaciju, jer to je bilo naše polazište, potječemo od toga roda, od onih svetih Otaca Gore Karmela, koji su u velikoj samoći i uz potpuno preziranje ovoga svijeta tražili ovo blago, ovaj dragocjeni biser o kojem govorimo: pa ipak malo se nas pripravi, da zadobijemo od Gospodin da nam ih otkrije.

Što se tiče onoga izvanjskoga, idemo dobrim putem, ali što se tiče potrebnih kreposti da stignemo do onoga stanja što je potrebno, još nam puno toga nedostaje, te ne smijemo zanemarivati ni malo ni mnogo. Stoga, sestre moje ohrabrimo se, budući da na stanovit način možemo malo neba već od sada uživati ovdje na zemlji, molimo Gospodina da nam dade da ne ostanemo lišene toga našom krivnjom, nego da nam pokaže put do toga i ojača dušu da kopamo dok ne nađemo ovo skriveno blago koje je u nama samima. Ako se Gospodin udostoji pomoći mi, reći ću vam nešto o tome.

3. Rekla sam „ojača dušu“ zato da shvatite da tjelesne snage, ako ih Bog ne daje, nisu neophodno potrebne. On ne samo da ne prijeći nikome da zadobije svoja bogatstva; nego se zadovoljava time da mu svatko dade ono što ima. Neka je uvijek blagoslovljen tako veliki Bog!

Ali pazite kćeri moje, da za zadobiti ovo o čemu govorim, On zahtijeva da za sebe ne zadržite ništa. Ono što imate bilo to malo ili puno, On sve hoće za sebe. Veće ili manje milosti koje ćete primiti uvijek su srazmjerne s onim što uviđate da ste mu dale. I nema bolje provjere da saznamo dospijeva li naša molitva do sjedinjenja ili ne.

Nemojte misliti da je ova molitva slična snu kao prethodna: kažem snu jer duša izgleda kao da je polu uspavana, jer ako i izgleda da nije baš potpuno usnula, ipak ne osjeća se niti budnom. A ovdje je duša zaspala - duboko zaspala – i to ne samo za sve stvari od ovoga svijeta, nego i za samu sebe, do te mjere da tijekom kratkog trajanja ovog događaja duša ostaje tako van sebe, da ne može oblikovati nikakvu misao, niti je željeti. Ovdje nije potrebno nikakvo umijeće za zaustaviti misao.

Ako duša ljubi, ne zna kako, niti koga; ako želi ne zna što želi; kao da je mrtva svijetu kako bi više živjela u Bogu.

4. Ali to je slatka smrt, jer duša se izuzima svim djelatnostima, što ih može činiti zbog sjedinjenja s tijelom. Dražesna smrt, jer se čini da se duša odvaja od tijela, kako bi bolje živjela u Bogu. Uistinu ne znam, ostaje li tijelu još toliko života da još može disati. Misleći

sada na ovu zadnju stvar, izgleda mi da mu ga uistinu ne ostaje. Jer ako i diše, to ne zamjećuje.

Razum bi htio upotrijebiti svu svoju moć shvaćanja, da razumije nešto od onoga što duša osjeća, ali kako joj njene snage to ne dopuštaju, ostaje tako iznenađena, da iako se ne gubi potpuno, ne može micati ni rukama ni nogama, kao što bi se to reklo za neku osobu koja je pala u nesvijest tako da izgleda kao mrtva. Ah, tajne Božje!...

Ne bih se nikada umorila govoriti o ovome, kad bih pomislila da ću pomoći da se nešto od ovoga shvati, spremna sam izreći i tisuću besmislica, da samo jedanput to uspijem, i da to bude razlogom da se više slavi Gospodina.

5. Rekla sam da ova molitva nije slična snu. U prethodnoj odaji o kojoj sam prije govorila, dok duša ne stekne puno iskustva, ostaje uvijek u nedoumici, o onome što joj se dogodilo: je li sama nešto zamislila, je li bila usnula, je li joj to bilo dano od Boga ili se zloduh prerusio u anđela svjetlosti. Ostaje joj tisuću sumnji, i dobro je da ih ima, zbog opasnosti, kako rekoh, jer nas neki puta i naša narav ovdje može obmanuti.

Iako tamo velike otrovne životinje nemaju načina za ući, ipak mogu ući neke male gušterice jer su malene i tako okretne te se svuda uvuku; govorim o sićušnim mislima što potječu od mašte i od onoga što rekoh, koje iako ne nanose štetu - posebice ako se na njihov čovjek ne osvrće – često puno puta dosađuju.

Ovdje, u ovu odaju, koliko god su male gušterice spretne, ne mogu ući zato što tu nema ni mašte, ni pamćenja, ni razuma koji bi mogli priječiti ovo dobro. A usudila bih se ustvrditi, ako se uistinu radi o sjedinjenju s Bogom, da ni đavao ne može ući, niti nanijeti ikakvu štetu; jer je tada Bog sjedinjen sa biti duše, a đavao ne samo da se neće usuditi približiti, nego smatram da čak ne može niti spoznati ove tajne.

Stvar je dosta jasna. Ako kažu da đavao ne poznaje naše misli,⁵⁵ još će manje moći razumjeti ove otajstvene stvari koje Bog ne povjerava ni našoj misli. O sretnoga li stanja, u kojem nam ovaj prokletnik ne može učiniti nikakva zla! Na taj način duši iz ovoga ostaju tako velike koristi, jer Bog u njoj djeluje a da mu nitko ne stavlja zapreke, pa ni mi sami. Što li neće dati Onaj koji je takav prijatelj davanja i može dati sve što hoće?

6. Čini se da vas zbunjujem. Kažem , ako se radi o sjedinjenju s Bogom, kao da ima i drugih sjedinjenja. I te kako ih ima!...

Može se dogoditi da u nekim ispraznim stvarima đavao čini da duša iziđe iz same sebe zbog prevelike žudnje kojom ih duša ljubi, iako ne na isti način niti s istim osjećajima radosti i zadovoljstva, naslade, mira kojima je duša ispunjena kad je to Božje djelo. Zemaljski užici, naslade, utjehe i radosti ne mogu se usporediti s osjećajima koje Bog uzrokuje, nemaju ništa zajedničko u ishodištu, a potpuno je drugačiji doživljaj koji iz njih proizlazi, kao što ste i vi same možda kušale.

Na jednom drugom mjestu sam rekla,⁵⁶ da jedni, kao da se osjećaju na površini tijela, a drugi pak u koštanoj srži. Tada sam se dobro izrazila, sada ne znam kako bih to bolje rekla.

7. Čini mi se da još niste zadovoljne, i bojite se da ćete biti prevarene. Na velike poteškoće se nailazi u razlučivanju ovih nutarnjih stvari. Ipak tko je to iskusio, dosta mu je ovo što sam rekla, iako je razlika prevelika. Ipak ću vam navesti očit znak, da ne budete prevarene i da budete sigurne da je to bilo djelo Božje. Bog mi ga je danas dozvao u pamćenje, i smatram da je taj znak siguran.

U teškim stvarima, sve ako mi se i čini, da ih dobro razumijem i da govorim istinu, uvijek koristim izričaj *čini mi se*, a to iz razloga da se shvati da ukoliko se varam, posve sam

⁵⁵ O. Gracian, primjećuje da kada Terezija ovdje koristi riječ misao da nju treba shvatiti kao čin našeg razuma i volje koje đavao ne može izravno spoznati, a ne kao pokret mašte koju đavao može upoznati. Dobro je držati u pameti ovu razliku jer svetica koristi riječ misao za izraziti jednu i drugu stvar.

⁵⁶ Svetica vjerojatno aludira na *Put savršenstva* 31. poglavlje.

spremna podložiti se onima koji više znaju. Oni ako i nisu iskusili ove stvari, imaju o njima vlastitu prosudbu, pa kako ih Bog određuje da budu za svjetlost Crkve, kad se radi o prihvaćanju neke istine, On sam ih prosvjetljuje. Pod uvjetom da nisu olaki razmetljivci, već istinske sluge Božje, oni se nikada ne preneraze nad ovim Njegovim čudesnim djelima, nego su naprotiv uvjereni da Bog može i mnogo veća učiniti, pa ako se radi i o stvarima koje još nisu posve jasne, nađu načina da ih potvrde izučavajući one o kojima je pisano.

8. U tome imam jako veliko iskustvo, a iskustvo imam i s nekim plašljivim polu učenima, što me je jako skupo koštalo. Držim da onaj tko ne bude smatrao da Bog može mnogo više učiniti, i ne dopušta da se udostojao, te da se i sad može udostojati saopćiti samoga Sebe ponekad svojim stvorenjima, ta osoba, po mom mišljenju, drži zatvorena vrata bilo kakvom Božanskome saopćenju. Zato, vi sestre, dobro pazite da vam se to nikada ne dogodi, već vjerujte da Bog može učiniti puno više, i nemojte se zaustavljati na istraživanju jesu li oni kojima udjeljuje ove milosti kreposni ili ne. Gospodin zna razloge, nemamo se mi što u to uplitati. Služimo Bogu u poniznosti i jednostavnosti srca, slavimo Ga radi ovih njegovih čudesnih dijela.

9. No vratimo se k znaku, za koji reko, da je siguran. Promotrite dušu kojoj je Bog potpuno obustavio razum kako bi je bolje obogatio istinskom mudrošću. Sve vrijeme dok traje ovo stanje - vrijeme koje je uvijek kratko – a koje duši izgleda još i kraće, ona ne vidi i ne čuje ništa. Bog sam sebe utisne u nutrinu ovoj duši, pa kad ona dođe k sebi, ne može posumnjati da je ona bila u Bogu i Bog u njoj. Ova istina joj ostane tako živo utisnuta da uistinu ne može sumnjati, niti to zaboraviti, pa ni nakon puno godina, pa iako joj Bog ponovno ne udijeli ovu milost: bez da sada govorimo o drugim učincima, što joj ostaju, jer ću o njima govoriti poslije.⁵⁷ Ova sigurnost je znak o kome sam govorila.

10. Vi ćete mi reći: kako se vidi ili kako se shvaća da se radi o Bogu ako se ne vidi i ne shvaća ništa? Ne kažem da se to vidi tada, već kasnije, i to ne po viđenju, nego zbog potpune sigurnosti koja ostaje u duši i koju samo Bog može utisnuti.

Znam za jednu osobu koja nije znala da se Bog nalazi u svim stvarima po prisutnosti, moći i biti. Ali to je jasno shvatila nakon jedne ovakve milosti koju joj je Bog udijelio. Nakon što je pitala jednoga od onih polu učenih o kojima sam gore govorila, kako je Bog u nama, on je odgovorio da je samo po milosti; ali ona je bila tako utvrđena u ovu istinu, da mu nije povjerovala. Nakon toga je pitala druge osobe, koji su joj rekle istinu, zbog čega je bila jako utješena.⁵⁸

11. Pazite da ne upadnete u zabludu misleći da ova se sigurnost odnosi na neki tjelesni oblik, kao što je tijelo našega Gospodina Isusa Krista nevidljivo prisutno presvetom Sakramentu. Ovdje se ne radi ni o čemu sličnome, jer se radi samo o božanstvu. A koja se sigurnost može imati o nekoj stvari koja se ne vidi? Ja to ne znam. To su djela Božja. Ali znam da govorim istinu.

Ako u ovome nema ove sigurnosti, po mom mišljenju, nema ni ovog sjedinjenja cijele duše s Bogom, nego se samo radi o jednoj duševnoj moći, ili o nekoj drugoj vrsti milosti, među tolikima koje Gospodin običava dijeliti. Poslije svega, nema razloga istraživati kako se ove stvari događaju. Zbog čega se toliko truditi kad ih naš razum ne može spoznati? Dosta nam je znati da Onaj koji ih daje može sve učiniti. To su djela Božja, pred kojima je naše nastojanje ništavno. Ne možemo ih doseći, pazimo nemojmo ni htjeti biti takvi da bismo ih shvatili.

⁵⁷ O učincima ove molitve sjedinjenja svetica će govorit u drugom poglavlju.

⁵⁸ Svetica govori o samoj sebi. O ovom događaju piše u *Moj život* u 18. poglavlju. Katolička teologija uči da je Bog u svim stvorenjima po biti, ukoliko je uzrok svakog postojanja, po prisutnosti ukoliko ništa ne izmiče njegovu pogledu, po moći ukoliko On svime upravlja i sve vodi.

12. U vezi ovog našeg ništavila, sada se prisjećam onoga što kaže Zaručnica u *Pjesmi nad pjesmama*, a što ste i same čule: *Odveo me kralj u odaju vina*, ili čini mi se da kaže *uveo me*. A ne kaže da je sama otišla. Isto tako, kaže, da je posvuda tražila svojeg Ljubljenog (usp. Pj 2,4 i 3,2).

Dakle molitva i odaja o kojoj govorim je upravo ova odaja vina u koju nas Gospodin uvodi kada i kako hoće. Mi sami koliko god napora uložili, ne možemo u nju ući. Gospodin nas treba uvesti i to čini kad On ulazi u središte naše duše.

A On da tu bolje pokaže svoje divote, neće da u njoj činimo išta drugo osim naše volje koja Mu se posve podložila, pazeći dobro da se ne otvore vrata duševnim moćima i sjetilima koja su posve uspavana, jer On hoće da uđe u središte duše, bez da prođe kroz druga vrata, kao što je ušao k svojim učenicima, kad im je rekao: *Mir vama* (Iv. 20, 19) i kao što je izišao iz groba, da nije pomaknuo kamena.

Naprijed ćete vidjeti kako Gospodin želi da ga duša uživa u svojem vlastitom središtu, puno više nego ovdje; a to će biti u posljednjoj odaji.

13. Ah, kćeri moje, kakve velike stvari ćemo vidjeti, ako budemo tražile da ne motrimo ništa osim vlastite niskosti i bijede, smatrajući se nedostojnima biti službenice tako uzvišenoga Gospodina, čije su divote uistinu neshvatljive! Neka je On vječno blagoslovljen. Amen.

2. Poglavlje

Nastavlja o istom predmetu. Objašnjava molitvu sjedinjenja pomoću profinjene usporedbe. Govori o učincima ove molitve koji ostaju u duši. Jedna stvar koja je vrlo vrijedna pažnje.

1. Činit će vam se da sam o ovoj odaji već sve rekla; pa ipak ostaje mi još puno toga za reći, jer kako sam vam rekla, ovdje ima više i manje razlika.

Što se samoga sjedinjenja tiče, ne vjerujem da ću znati reći više, ali preostaje još puno govoriti o učincima koje Bog izvodi u dušama kada se one pripreme za primiti njegove milosti. Želim nešto reći o tome, istovremeno pojašnjavajući stanje u kome duša ostaje. Da bih to bolje objasnila, poslužit ću se jednom usporedbom za koju smatram da je jako prikladna, i služeći se njom vidjet ćemo kako u ovom Božjem djelovanju u duši, mi ne možemo ništa učiniti, pa ipak za zadobiti da nam Gospodin udijeli ovu milost, možemo činiti mnogo pripravljujući se.

2. Sigurno ste već čule o Božjim divotama vezanima uz to kako nastaje svila; samo je On mogao biti činilac takvog iznašašća. Radi se o sjemenu koje je slično malome zrnu papra - ja ga nisam nikad vidjela, nego sam o njemu čula, pa nisam kriva, ako kažem nešto netočno - kad zatopli i dudovi prolistaju, ove sjemenke postaju živa bića. Prije nego li prolista lišće od duda kojim se moraju hraniti, one su tamo kao mrtve; malo po malo hraneći se rastu, a kad porastu, penju se na grančice i ondje svojim malim ustima iz samih sebe predu svilu i prave male vrlo zbijene kukuljice u koje se kad postanu debele i ružne gusjenica zatvaraju i umiru. Iz te iste kukuljice malo nakon toga izađe bijeli vrlo dražesni leptirić. Da toga nisu vidjeli, već da su nam samo pripovijedali iz prošlih vremena, tko bi to mogao povjerovati? Uistinu kako bi mogli povjerovati da nerazumna bića kao što su gusjenica i pčela mogu biti tako marljiva radeći za našu korist i s toliko umješnosti, da jedna gusjenica u tom pothvatu gubi svoj život?

Evo sestre dobrog predmeta za zadržati se dugo u razmatranju, ne treba ništa dodavati, dosta je samo ovo, da promatrate divote i mudrost Boga našega. Ah kad bismo poznavale vlastitosti svih stvari! Od velike bi koristi bilo razmatrati o ovim divotama, radujući se, što smo zaručnice tako mudrog i moćnog Kralja.

3. Vratimo se na ono o čemu sam govorila. Duša koja je predstavljena slikom gusjenice počinje živjeti kad se po toplini Duha Svetoga počinje koristiti općenitom pomoći koju Bog daje svima, i kad se počinje koristiti sredstvima koje je On ostavio u svojoj Crkvi, kao što su to redovite ispovijedi, dobro štivo i propovijedi. Ta sredstva su prikladni lijek za dušu, koja je mrtva po grijehu, i izložena je grešnim prigodama zbog svoje nemarnosti. Ponovno započne živjeti te se hrani spomenutim sredstvima i dobrim razmatranjima dok ne odraste. Ovo je trenutak u kome ju promatram, ne obazirući se puno na ono što je prethodilo.

4. Kad gusjenica naraste - što sam spomenula na početku o ovome što sam zapisala - počinje izrađivati svilu i graditi kuću u kojoj će umrijeti. Ova kuća, kako bih htjela da se shvati, je naš Gospodin Isus Krist. Negdje sam, čini mi se, čitala ili čula, da je naš život sakriven u Kristu ili u Bogu, a što je ista stvar, ili da je naš život Krist (usp. Kol 3, 3.). A piše li tako ili ne, malo je važno za moju svrhu.⁵⁹

5. Promotrite ovdje, kćeri moje, ono što možemo uz pomoć Božju učiniti: da samo Njegovo Veličanstvo bude naša odaja, koju mi same pripravljamo, kao što to i jest u ovoj molitvi sjedinjenja. Govoreći da je Bog naša odaja, i da ovu odaju možemo same sagraditi kako bi u njoj boravile, izgleda kao da se želi reći da mi možemo nešto oduzimati i dodavati Bogu. I te kako možemo! Ali ne možemo Bogu ništa oduzeti ni dodati, nego oduzeti i dodati sebi kao što to čine one gusjenice; jer nećemo uspjet dovršiti ono što je u našoj moći, a Bog će doći, i združiti sa svojom veličinom naš mali napor, koji je ništavan, dati mu tako veliku vrijednost, da zaslužimo da sam Gospodin bude naša nagrada za to djelo. A Gospodin se nije zadovoljio samo time da podnese najvišu cijenu, nego isto tako hoće sjediniti naše male muke s onim velikima koje je On podnio, pa da sve bude jedno.

6. Hrabro, kćeri moje, žurno na ovaj posao, pletimo ovu kukuljicu, odbacujmo sve svoje sebeljublje i samovolju, ne budimo navezane ni na bilo koju zemaljsku stvar, činimo djela pokore, molitve, mrtvenja, poslušnosti i sve drugo, što već znate. Ah, kad bismo provele u praksu sve ono što znamo i kako smo poučene, da trebamo činiti! Neka umre, neka umre ova gusjenica, kao ona od svilca, nakon što svrši svoj posao! Tada ćemo primijetiti kako gledamo Boga, a sebe ćemo gledati smještene u Njegovu veličinu, kao što je onaj svilac u kukuljici. Pazite, kad kažem: gledati Boga, trebate shvatiti kao što već rekoh, na način na koji se On daje osjetiti u ovoj vrsti sjedinjenja.

7. A sada da vidimo kako se gusjenica preoblikuje, jer sam radi toga govorila sve ovo do sada. Kažem da kada ova gusjenica uđe u ovu molitvu i u njoj je posve mrtva svijetu, iz nje izlazi preobražena u mali bijeli leptirić. Ah, Božje li moći! Ah, u kojem stanju izlazi duša koja nakon što je ostala u Božjem veličanstvu i do te mjere s Njim sjedinjena u molitvi, iako samo na kratko, jer po mom mišljenju to ne traje nikada ni pola sata.⁶⁰ Uistinu vam kažem da ona

⁵⁹ Podrazumijeva se, da je svetici malo stalo ne do teksta Svetoga Pisma, već do toga da li ona doslovno citira po svom sjećanju, to jest da li se kaže: naš je život u Kristu ili naš je život Krist.

⁶⁰ Važna opaska svete Terezije za shvatiti redovito nutarnje stanje duša ovih, ali i slijedećih odaja. Naime molitva sjedinjenja ne traje duže od pola sata, a ostalo vrijeme ove duše su u nutarnjim mukama kao što to Terezija naglašava u br. 9. ovog poglavlja. Svetica na to upozorava i drugdje u ovom djelu. Tako u četvrtoj odaji govoreći o nutarnjem doživljaju vlastite bijede, mislima i slikama koje se vrte u mašti kaže da je to neizbježni žrvanj koji melje a duša to mora podnositi jer se Bog time služi na svojim otajstvenim putovima čišćenja i nutarnjeg preobraženja duše: „Stoga Gospodine, odvedi nas tamo gdje nas ove bijede više neće prezirati, jer ponekad izgleda kao da se rugaju s dušom. Ali ako u ovome životu Gospodin nekoga oslobodi od toga, to se događa samo nakon što stigne u posljednju odaju, kako ćemo, ako Bog da reći... A što se tiče jakosti muka i rata koje ove bijede zadaju, ne vjerujem da će sve duše morati trpjeti koliko je trpjela moja duša, iz razloga što sam ja bila toliko loša, trpjela sam ih dugi niz godina, kao da sam se htjela osvetiti sama sebi.

A kako je ova borba meni bila jako mučna, mislim da će takva biti i vama, zbog toga je često spominjem, nadajući se, da vam tu i tamo, možda uspijem pomoći da shvatite, kako se radi o neizbježnoj stvari, te da se zbog toga ne trebate uznemirivati niti žalostiti. Neka se melje naše brašno, pustimo da se okreće ovaj

više ne prepoznaje samu sebe, pomislite samo na razliku između ružne gusjenice i bijelog leptirića, tako je i s njom ovdje.

Duša ne zna čim je mogla zaslužiti toliko dobro, želim reći ne zna otkud joj je to moglo doći, jer dobro zna da ga ona nije zaslužila. Obuzima je takva želja da slavi Gospodina do te mjere da bi se htjela rastrgati i za Njega podnijeti tisuću smrti. Ubrzo zatim počinje osjećati neodoljive žudnje da podnosi velike muke, i ne može ih se osloboditi; gorljivo žudi za pokorom, za samoćom, za tim da svi upoznaju njenoga Boga, sve do toga da kuša duboku žalost vidjevši kako je vrijeđan. U slijedećim odajama govorit ću detaljnije o ovim učincima. Iako su doživljaji u petim odajama skoro jednaki onima iz slijedećih odaja, ipak su jako različiti po jačini učinaka. Duša koju je Bog doveo do ovog stanja, ako se bude trudila ići naprijed vidjet će velike stvari.

8. Ah, kojeg li divnog prizora vidjeti ovaj mali leptirić, koji nikad ne miruje i ne počiva u svojem životu! A uza sve to nikad u životu nije uživao veći mir i spokoj. Motreći ga tako nesposobna da se zaustavi i odmori dođe mi da slavim Boga. Ali nakon što je uživao toliko dobro, zemaljske stvari ga više ne zadovoljavaju, pogotovo ako mu je Bog često dao piti ovoga svoga vina, a on se gotovo sa svakim gutljajem iznovice okoristio.

Više ne drži ništa do djela, što ih je činio, dok je bio crvom. Tada je malo po malo preo kukuljicu, a sada su mu narasla krila, pa kad može letjeti, kako bi se mogao zadovoljiti, da ide korak po korak? Njegove želje su beskrajne, čini mu se neznatnim sve što može učiniti za Boga. Ne čudi se mnogo onome što su sveci činili, jer iz iskustva zna, da Gospodin pomaže i preobražava dušu, do mjere da je čini neprepoznatljivom, kao da nije to ona od prije. Ako joj se prije činilo, da je slaba za činiti pokoru, sada se slabost pretvorila u jakost. Ako je prije bila tako povezana s rođacima i prijateljima i s imanjem, da ni njeni nutarnji čini niti njene odluke, niti njena sama volja nisu uspijevali da je od njih odijeli, naprotiv njoj se činilo, da je još više povezana, a sad je tako slobodna da joj je žao i zbog onih povezanosti koje ne može prekinuti, a da ne uvrijedi Boga. Budući da je iskusila kako joj istinski počinak ne može doći od stvorenja, sve je umara.

9. Čini se da sam odviše opširna, a ja bih mogla kazati puno više. A komu je Bog udijelio ovu milost, vidjet će da nisam bila predugačka. Zato se ne treba čuditi, da ovaj mali leptirić, budući da se osjeća tuđincem među zemaljskim stvarima, traži pokoj na nekoj drugoj strani. A kamo će siromašak poći? Ne može se vratiti onamo, odakle je izišao, jer kako rekoh, nije to stvar koja je u njegovoj moći, usprkos bilo kakvog njegovog napora, sve dok se Bogu ne svidi da mu opet udijeli tu milost. O Gospodine, kakve nove muke nastaju tada za tu dušu! Tko bi to bio rekao za dušu nakon tako uzvišenih milosti? O da, napokon, dok smo živi, moramo na ovaj ili na onaj način trpjeti. Ako bi netko rekao, da je došao do ovoga stanja, tako da je bio uvijek u utjehama i slastima, ja bih mu kazala, da uistinu nije ni došao, ili je možda ušao u prethodne odaje, pa je u njima kušao poneku utjehu, i to uz pomoć naravne slabosti, a da ne kažem da se možda umiješao i đavao, koji ga malo pustio na miru, kako bi poslije počeo još žešći rat protiv njega.

10. Ne želim reći da oni koji dođu u ove odaje nemaju mira. Dapače imaju veoma veliki mir, jer same njihove patnje su ovdje tako dragocjene i tako uzvišena korijena, da usprkos njihove velike jačine, iz samih njih se rađa mir i zadovoljstvo.

Iz samoga nezadovoljstva, što ga uzrokuju svjetovne stvari, nastaje želja u duši, da ostavi svijet; to je tako mučna želja da jedna duša kako bi imala neku olakšicu, mora misliti, kako je Božja volja, da ona živi u ovom progonstvu. No ni to nekada nije dosta, jer duša uza sve svoje mnoge napretke ovdje još nije toliko podložna volji Božjoj, kao što će to biti

mlinski žrvanj.“ IV 1,12 -13.

naprijed. Ipak se ne prestaje podlagati, iako uz muke i obilje suza, a ne može činiti drugo, jer joj više nije dano.

Kuša ovu muku svaki puta kada moli, živu muku koja proistječe od velike žalosti kad vidi, kako Boga vrijeđaju i malo ga štiju na ovom svijetu, te kako propada veliki broj krivovjernika i maura, a još je više žalosti propast kršćanskih duša. Boji se da veliki broj duša propada, iako vidi da je veliko milosrđe Božje, te da se ovi nesretnici mogu popraviti i spasiti, iako loše žive.

11. O veličino Božja! Prije malo godina, ili možda i malo dana ova duša je mislila samo na samu sebe. Pa tko ju je uveo u tako teške brige? Jer mi ne bi mogle osjećati tako jake boli, pa ni ako bi se iscrpili u mnogo godina razmatranja.

Što? Ja da ne mogu imati takve boli, pa i ako nastojim mnogo dana i godina vježbati se u razmatranju o tako velikom zlu kao što je to vrijeđanje Bog, da mislim kako oni koji vječno propadaju su Njegova djeca a moja braća, da mislim na pogibli u kojima živimo, te kako bi bilo dobro već jednom otići iz ovoga jadnog života?

Ne, kćeri, bol koju uzrokuju ova razmišljanja, nije poput one o kojoj govorim. Ovu bismo prvu bol uz pomoć Božje milosti i uz puno razmatranja mogle kušati, ali ona nikada ne prodire usred srca kao ona druga, koja reklo bi se mrvli i melje dušu, a da ona sama tome ne doprinosi, a neki puta i ne želi. Pa što je to, u čemu se sastoji? Odakle proistječe? Ja vam to želim reći.

12. Zar se ne sjećate - to sam ovdje već jednom rekla, premda ne u vezi s ovim - za Zaručnicu koju je Bog uveo u *odaju vina i uredio u njoj ljubav* (usp. Pj 2, 4.)? To je ono što se ovdje događa. Predanje kojim se ova duša prepustila u Božje ruke, povezano je s velikom ljubavlju prema Njemu, čini je tako podložnom da niti zna niti hoće išta osim da Bog od nje čini sve ono što želi. Smatram da Bog nikad neće udijeliti ovu milost, osim onoj duši za koju zaista smatra da je već potpuno njegova. I tako, bez da ona to primijeti, On učini da iziđe iz ovoga stanja označena njegovim pečatom. Jer uistinu duša je ovdje kao vosak u koji se utiskuje pečat. Vosak ne utiskuje sam sebi pečat, već je samo za to pripravan, mislim mekan. A čak ni u toj pripravi ne smekšava se on sam: on samo ostaje miran, i ne stavlja zapreke tome. O dobroto Božja! I ovdje sve mora biti na Vaš teret! Jedino što tražiš je naša volja, to jest da se vosak ne protivi.

13. Po ovome vidite, sestre, što to naš Bog čini kako bi naveo dušu da se prizna Njegovom. Daje joj ono što ima, to jest, ista stanja koja je u svojem životu na zemlji imao Njegov Sin; milost uistinu neusporediva. Tko je više od njegova Sina mogao željeti otići iz ovoga života? On sam je to rekao na posljednjoj večeri: *Žarko sam želio* (Lk 22, 15). Ah, Gospodine, nisi mislio na smrt koja te čekala, tako mučna i strašna?

Ne, jer velika ljubav i želja da se sve duše spase, neusporedivo su nadvisivali te muke; a i njih nisam smatrao prevelikima u odnosu na mnoge druge koje sam trpio i trpim otkad sam na svijetu.⁶¹

14. Upravo je tako, često sam to razmatrala. Poznata mi je muka, što je mučila i muči jednu osobu, koju poznajem⁶² - muka vidjeti da se vrijeđa našega Gospodina, muka tako nesnosna da bi radije voljela umrijeti nego li je trpjeti - te sam se pitala, ako je tako nesnosna muka duše koja tako malo ljubi, da se ne može niti usporediti s Kristovom ljubavi, što li je tek kušao naš Gospodin Isus Krist, i kakav je život morao proživjeti jer su mu uvijek sve stvari bile pred očima, te je uvijek gledao prevelike uvrede što su se nanosile Njegovu Ocu? Bez dvojbe smatram da su ove boli bile puno veće od njegove presvete Muke. Jer je onda, ako ništa drugo, već gledao svršetak svih svojih tegoba. Ova misao, povezana s utjehom znajući da će njegova smrt biti na naše spasenje, te da će Njegove muke pokazati kolikom ljubavlju je

⁶¹ Svetica u zadnjoj rečenici prelazi u izravni govor, stavljajući Isusu u usta ove riječi.

⁶² Govori o samoj sebi.

ljubio Svojega Oca, zacijelo je ublažavala Njegove boli. Ne događa li se i onima koji s velikim poletom ljubavi čine velike pokore da ih gotovo i ne osjećaju. Dapače htjeli bi ih činiti još i više, i sve što čine čini im se malo. Tako je moralo biti i s našim Gospodinom, kad mu se pružila tako velika prilika, da pokaže svome Ocu, kako savršeno ispunja posluš prema Njemu i koliko ljubi nas ljude. Ah, kakve li radosti trpjeti vršeći volju Božju! A vidjeti kako se neprestano vrijeđa Božje Veličanstvo i kako toliko duša pada u pakao smatram tako mučnom stvari da vjerujem da kad naš Gospodin ne bi bio više od običnoga čovjeka, jedan dan ove muke bio bi dosta da skonča mnoge živote, a kamoli ne jedan!

3. Poglavlje

Nastavlja isti predmet. Govori o drugom načinu sjedinjenja do kojeg duša može doći uz Božju pomoć i koliko je za to važna ljubav prema bližnjemu. Od velike je koristi.

1. Vratimo se, dakle, našoj maloj golubici⁶³ i pogledajmo nešto od onoga što joj Bog daje u ovome stanju. Podrazumijeva se – i u to treba biti uvjeren – da duša mora nastojati napredovati u služenju našem Gospodinu i u spoznaji same sebe; jer ako, ne čini ništa drugo, osim što prima ovu milost, smatrajući da je to već sigurna stvar, zanemari se u životu i skrene s puta za nebo, koji se sastoji u opsluživanju zapovijedi, dogodit će joj se kao onom leptiricu što izlazi iz gusjenice, koji izleže sjeme, da dadne život drugim leptirićima, a on sam umire i ostaje mrtav zauvijek. Rekoh, da izleže sjeme, jer držim, da Bog hoće, da tako velike milosti ne budu dane uzalud. Zbog toga, ako se ova duša ne okoristi ovom milošću, On čini tako da bude od koristi drugima. Po željama i spomenutim krepostima koje dolaze po ustrajnosti u dobru, ova duša uvijek uzrokuje korist i drugim dušama i grije ih svojom toplinom. Naprotiv može ostati želja da bude na korist drugima i nakon što misli da je izgubila svu toplinu, uživajući da budu spoznate milosti što ih Bog daje onome tko ga ljubi i služi mu.

2. Poznavala sam osobu, kojoj se tako događalo.⁶⁴ Ona, usprkos što se već bila veoma izgubila, uživala je u tome da se druge okoriste milostima koje joj Bog bijaše udijelio i bilo joj je drago poučavati putu molitve onima koji ga nisu poznavali. I učinila je tako puno, puno dobra, a poslije joj je Gospodin ponovno udijelio svoju svjetlost. Istina još nije bila došla do toga da bi imala učinaka o kojima ovdje govorimo. Ali koliko ima onih koje Gospodin poziva na apostolat, počašćenih kao Juda Njegovim priopćenjima, uzdignuti na kraljevsku čast kao Šaul, a kasnije su svojom krivnjom propali! Naučimo iz toga, sestre moje, najsigurnije sredstvo za napredovati u novim zaslugama, i nikada se ne izgubiti kao ovi nesretnici, je posluš popraćen točnim ispunjavanjem Božjeg zakona. Ovo govorim ne samo dušama koje su primile ovu milost, nego i svima drugima.

3. Uza sve ono, što sam rekla o ovoj odaji, čini mi se da ona ostaje dosta tamna. Ipak tolika je dobit od toga što se u nju uđe, dobro je ne gubiti nade, pa ni onda ako Gospodin ne udjeljuje ovakve nadnaravne stvari; jer uz Njegovu pomoć do istinskog se sjedinjenja može jako dobro doći; trudeći se da ga steknemo i to podlažući vlastitu volju volji Božjoj.⁶⁵

⁶³ Golubica o kojoj Terezija ovdje govori je u biti leptirica u koju se pretvorila gusjenica iz prethodnog poglavlja. U izvornom jeziku koji koristi sv. Terezija bile su dvije slične riječi za izreći ovu istu stvaranost, zato se većina prijevoda muči iznaći pravi izričaj za to.

⁶⁴ Govori sama o sebi. Vidi *Moj život* 7. pogl.

⁶⁵ Da bi se dobro shvatio nauk svetice u ovim odajama treba jasno uočiti da ona razlikuje sjedinjenje popraćeno slastima, užitcima, nasladama, što je u biti sjedinjenje do kojega se dolazi naglašeno kontemplativnim putem, od redovitoga sjedinjenja volje s voljom Božjom kod kojega kako sama kaže; Gospodin ne daje duši kušati naslade. Bit sjedinjenja kod oba puta je sjedinjenje s voljom Božjom, a kontemplativno sjedinjenje popraćeno nasladama Terezija naziva prečacem za doći do istoga cilja.

Ah, koliko li njih to govori, uvjereni da ne žele drugo, i da su spremni žrtvovati život za tu istinu. Da ste uistinu takvi, kazala bi vam, i ne bi prestala ponavljati, da ovu milost već posjedujete. A za ovo drugo sjedinjenju koje je popraćeno slastima, nemojte se nimalo brinuti.

Ono što je najdragocjenije kod ovog drugog sjedinjenja u potpunosti ovisi o ovome o kojem sada govorim, i sjedinjenje popraćeno slastima se ne može postići osim, nakon što se duša učvrstila u podložnosti volji Božjoj.

Ah, kako je ovo sjedinjenje poželjno! Sretne li duše koja je došla do njega! Živjet će u miru u ovom i u drugom životu. Neće je žalostiti ništa što se zbiva na zemlji, osim da se nađe u pogibli da izgubi Boga ili kada vidi kako se Boga vrijeđa, ništa je neće moći ražalostiti; ni bolest, ni siromaštvo, ni smrt, osim smrti onih koji u Crkvi Božjoj čine dobo; jer ova duša jasno vidi da Gospodin bolje zna što radi negoli ona što želi.

4. Morate shvatiti, da sve patnje nisu iste vrste. Neke patnje - kao i neke radosti - nastaju spontano iz same naravi ili iz ljubavi, kao što je to samilost nad patnjom drugih, koje je kušao i naš Gospodin kad je uskrisio Lazara (usp. Iv 11, 35.). Ove patnje pak ne priječe da duša bude sjedinjena s voljom Božjom, niti uznemiruju dušu nekim jakim čuvstvenim pokretima koji dugo traju. Ove patnje brzo prođu, jer se čini, kao što rekoh o nasladi u molitvi, da ne dopiru do dna duše, već samo do sjetila i duševnih moći. Njihovo glavno polje doživljaja je u prethodnim odajama, i ne ulaze u one zadnje o kojima će biti govora.

Kod ove vrste sjedinjenja nije neophodna obustava djelovanja duševnih moći o kojoj sam govorila. Gospodin je svemoguć, može obogatiti duše na mnogo načina i dovesti ih u ove odaje mnogim putovima, a ne prećacem o kojemu sam govorila.

5. Uvjerite se dakle, kćeri moje, da gusjenica apsolutno mora umrijeti i k tome umrijeti na vaš teret. U drugom sjedinjenju popraćenom slastima puno joj pomaže umirati novi život koji ju čeka, ali ovdje ju mi sami trebamo ubiti, nastavljajući ipak još živjeti u ovom životu.⁶⁶ Izjavljujem da će se to dogoditi uz velike borbe s puno više napora, ali čeka nas nagrada, toliko veća koliko je veća pobjeda. A da je to moguće dostići, ne smije se sumnjati, samo ako je sjedinjenje s voljom Božjom istinsko. To je sjedinjenje koje sam željela cijelog života; to je ono što uvijek tražim od našega Gospodina jer je najočitije i najsigurnije.

6. Ah, jao nama! Kako je malo, onih koji do njega dolaze. Smatra se da je sve učinio onaj koji je stupio u redovništvo i čuva se da ne uvrijedi Boga. Ali, jao, ostaju još neki crvi koji se ne daju razotkriti dok nam, poput onog crva koji je Joni pregrizao bršljan (usp. Jon 4, 6-7), ne razore sve kreposti samoljubljem, precjenjivanjem samoga sebe, olakim suđenjem bližnjih, makar to bilo u malim stvarima, određenim nedostacima ljubavi prema bližnjima koje ne ljubimo kao same sebe... Ako nerado ispunjamo svoje dužnosti, i to samo zato da ne padnemo u grijeh, jako smo daleko od onih potrebnih stanja da potpuno budemo sjedinjene s voljom Božjom.

7. Po vama, kćeri, u čemu se sastoji volja Božja? Da budemo tako savršene, da budemo jedno sa Sinom i s Ocem, kao što je to Gospodin molio (usp. Iv 17, 22), koliko nam još nedostaje, da do toga dođemo! Kažem vam da dok ovo pišem, činim to s velikom mukom, vidjevši da sam svojom krivnjom još tako daleko od toga. Za doći do toga ne treba nam Gospodin davati velike utjehe. Dosta nam je dao, kad nam je poslao svoga Sina, da nam pokaže put.

Nemojte misliti da se suobličenje volji Božjoj sastoji u tome da, ako mi umre otac ili brat, da zbog toga ne osjećam žalost, ili da s radošću podnosim eventualne tegobe i bolesti. Bila bi to dobra stvar, ali neki puta moglo bi to biti plod čisto ljudske suzdržanosti, jer ukoliko vidimo da ne može biti drugačije, onda od onoga što je neizbježno činimo krepost. Koliko su takvih i sličnih stvari znali učiniti filozofi sa svojom mudrošću.

⁶⁶ U biti svetica naglašava da u redovitom sjedinjenju s Bogom duša sama puno više aktivno u tome sudjeluje.

Za nas se volja Božja sastoji samo dvije stvari a to su: ljubav prema Bogu i prema bližnjemu. To je ono prema čemu trebaju težiti svi naši napori. Čineći to, savršeno vršimo volju Božju i tako smo s Njim sjedinjene. No kako smo daleko od opsluživanja ovih zapovijedi na način kako to zaslužuje ovaj Gospodin. Neka se Gospodin udostoji udijeliti nam da jednoga dana dođemo do ovoga stanja: stvar koja je, jer je u našim rukama, ako hoćemo!

8. Najsigurniji znak, po mojem mišljenju, za razaznati da li obdržavamo ove dvije zapovijedi jest vidjeti s koliko savršenstva vršimo ljubav prema bližnjemu. Premda ima puno pokazatelja za uvidjeti ljubimo li Boga, ipak ne možemo nikada u to biti posve sigurni, ali to možemo biti kad se radi o ljubavi prema bližnjemu. Naprotiv, što više budete uvidjele da ste uznapredovale u ljubavi prema bližnjemu, to ćete više uznapredovati i u ljubavi prema Bogu; budite u to sigurne. Tolika je ljubav, kojom nas Bog ljubi, da će nam na tisuću načina kao nagradu za ljubav koju gajimo prema bližnjemu, učiniti da poraste ljubav kojom Njega ljubimo. U tome nema sumnje.

9. Jako nam je važno da dobro pazimo kako u tome postupamo, ako u tome budemo uvelike savršene, sve smo napravile. Ali zbog bijede i krhkosti naše naravi, smatram da nećemo nikada uspjeti posjedovati savršenu ljubav prema bližnjemu, ako se ne potrudimo da se ona rodi iz istoga korijena ljubavi prema Bogu. Budući sestre da se radi o toliko važnoj stvari, nastojmo ispitati same sebe sve do malenih stvari, ne osvrćući se na one brojne misli koje nam ponekad dolaze u molitvi, te nam se čini da smo spremne iz ljubavi prema bližnjemu poduzeti i učiniti jako velike stvari, pa i za spasenje samo jedne duše. Ako naša djela tome ne odgovaraju, nemamo razloga misliti da samo takve, da ćemo to i učiniti. To isto vrijedi kad se govori o poniznosti i drugim krepostima. Velike su lukavštine đavla. Da nas uvjeri kako posjedujemo neku krepost, a nemamo je, pokreće cijeli pakao. A ima i pravo zato što to nama može biti vrlo štetno, jer ove kreposti koje izbijaju iz takvoga korijena, uvijek će biti popraćene nekom taštinom i častohlepljem iz kojih proizlazi i oholost, što je suprotno slavi Božjoj.

10. Ne mogu a da se ponekad ne nasmijem, gledajući neke duše. Dok su u molitvi, čini im se, da su spremne iz ljubavi prema Bogu na svaki prezir i javno poniženje, a zatim kad bi mogle, prikrile bi i najmanju pogrešku. A da i ne govorimo, ako im se pripíše neka pogreška koju nisu učinile, Bog da nas oslobodi!.. A tko ne može podnijeti ove stvari, neka se dobro čuva, da ne računa na ono na što misli da je sam u sebi utvrdio i odlučio, jer njegove odluke su samo plodovi čistog umišljaja mašte, a ne učinkovita odlučnost volje, jer bi u tome slučaju stvari bile potpuno drugačije. Upravo po umišljaju mašte đavao postavlja svoje zamke i svoje prevare. A onima koji su premalo poučeni, kao što smo to mi žene, može postaviti premnoge zamke jer ne znamo uočiti razliku između čina duševnih moći i mašte, niti mnoge druge stvari koje su u našoj nutrini.

O sestre, kako je lako razlikovati, među vama tko ima istinsku ljubav prema bližnjemu, od onih koje ju nemaju tako savršeno. Kad biste shvatili koliko je važna ova krepost, ne biste se oko drugoga trudile.

11. Kada vidim duše koje marno nastoje shvatiti molitvu, što je obavljaju, kako su vrlo usredotočene u njoj, da se čini kako se ne usude maknuti, niti pokrenuti misao zato da ne izgube ono malo zadovoljstva i pobožnosti koje osjećaju, to mi ukazuje da malo shvaćaju put kojim se stiže do sjedinjenja. Misle da se sve sastoji u tome, da se tako postupa. Ne, sestre moje; Gospodin hoće djela.

Želi, na primjer, opaziš li bolesnicu kojoj možeš pružiti kakvo olakšanje, da se ne brineš što ćeš izgubiti osjećaje pobožnosti kako bi pomogla bolesnici, da podijeliš s njom njenu bol, da postiš, ako treba, kako bi njoj dala jesti; i to ne toliko zbog nje, koliko zato što znaš da tvoj Gospodin to hoće. Eto u čemu se sastoji pravo sjedinjenje s voljom Božjom. Isto tako ako vidiš kako neku osobu hvale, trebaš se radovati puno više nego li da hvale tebe. To

će ti biti lako, ako si ponizna, jer u tom slučaju pohvale su uglavnom mučne za dušu. Još, trebaš se radovati kad su kreposti drugih sestara poznate, kušati muku kada kod neke uočiš neki nedostatak, kao da je tvoj i nastoj prikriti ga. O ovome sam već duže drugdje govorila.⁶⁷

12. Sestre, uviđam da bismo bile izgubljene, ako bi u ovome bilo nedostataka. Bože daj, da se to nikada ne dogodi! Uvjeravam vas da, čineći onako kako vam kažem, doći ćete do ovoga sjedinjenja, a ako budete suprotno činile budite sigurne da nećete do njega nikada doći, usprkos vaše pobožnosti i što možda kušate duhovne slasti do te mjere da smatrate da ste do njega došle, pa vam se učini da ste stigle do nekih malih ushita u molitvi smirenosti, na temelju kojih se nekim dušama odmah pričinja da je sve učinjeno.

Molite Gospodina, neka vam udijeli savršenu ljubav prema bližnjemu, i pustite Njega neka radi. On će vam dati više nego možete poželjeti, ako se s vaše strane potrudite i nastojite u svemu da zadobijete tu ljubav, i prisilite svoju volju da u svemu pristane na volju vaših sestara, pa makar to bilo i na uštrb vaših prava; te usprkos svih odbojnosti vaše naravi zaboravite svoje dobro radi njihovoga, i nastojite kad se pruži prilika, preuzimati na sebe svaki napor da od njega oslobodite druge. Nemojte misliti da vas ovo neće ništa stajati i da ste već sve učinile. Pogledajte koliko je našeg Zaručnika stajala ljubav kojom nas je ljubio; da nas izbavi od smrti, umro je okrutnom smrću na križu.

4. Poglavlje

Nastavlja isti predmet. Opširnije tumači ovaj način molitve. Ističe kako je važno da se postupa oprezno, jer se zloduh uvelike napreže da povrati dušu sa započetoga puta.

1. Čini mi se da želite shvatiti čime se bavi ona golupčica i gdje slijeće da se odmori, jer budući da zna jako visoko letjeti, ne zaustavlja se ni na duhovnim užiticima niti u ovozemaljskim zadovoljstvima. Ali ne mogu udovoljiti ovoj vašoj želji sve do posljednjih odaja, a i tada dao Bog čak da se toga sjetim i da imadnem vremena za napisati. Jer već je prošlo gotovo pet mjeseci otkad sam započela ovaj spis,⁶⁸ a kako zbog problema s glavom ne mogu ovo ponovno čitati, sve mora biti zbrkano, a neke su stvari možda i dva puta rečene. Kako pišem za moje sestre, ne brinem se zbog toga.

2. Ipak vam želim bolje objasniti u čemu se, po mom mišljenju, sastoji molitva sjedinjenja. Sukladno mojoj darovitosti poslužit ću se usporedbom. Kasnije ćemo više govoriti o ovom leptiriću, koji iako se ne zna zaustaviti, niti u bilo čemu naći svoj odmor, ipak ne prestaje činiti dobro sebi i drugim dušama, usprkos svakom protivnom izgledu.

3. Sigurno ste već puno puta čule da se Bog duhovno zaručuje s dušama. Blagoslovljeno neka bude Njegovo milosrđe što se toliko želi poniziti! Usporedba je doduše nezgrapna, no ne nalazim druge, s kojom bih mogla bolje objasniti što želim reći od sakramenta ženidbe. Razlika je sigurno prevelika, zato što u ovome o čemu govorimo nema nikakvih stvari koje ne bi bile duhovne;

one tjelesne su jako, jako daleko od duhovnih zadovoljstva i slasti što ih daje Gospodin, na tisuću milja od onih što zacijelo kušaju oni koji se zaručuju. Ovdje se radi samo o ljubavi koja se sjedinjuje s ljubavlju, a njezini su učinci tako prečisti, prenježni i ljupki, da to ne mogu iskazati. No Gospodin ih zna vrlo dobro dati duši, da ih osjeti.

4. Čini mi se da sjedinjenje ovdje još ne seže do duhovnih zaruka, već se događa kao među dvoje koji se hoće zaručiti, ispituju se da li jedno drugom pristaju, da li i jedno i drugo

⁶⁷ Vidi Put savršenstva pogl. 7.

⁶⁸ Svetica je počela pisati ovu knjigu u Toledu 2. lipnja 1577. Prekinula je zbog puta u Avilu do listopada te iste godine. Onda je nastavila ovo poglavlje, pa šeste i sedme odaje, a napokon ju je dovršila 29. studenoga iste godine.

to hoće, vide li se zajedno da bi oboje bili zadovoljni. Tako i ovdje u našem slučaju, pretpostavimo da je sporazum već učinjen, i da je duša vrlo dobro upoznata o tome koliko joj to pogoduje, da je odlučna u svemu podložiti se volji svoja Zaručnika, da neće propustiti učiniti ništa od onoga što bude uvidjela da Mu godi. A Gospodin vidjevši da je duša u takvom stanju, pokazuje da je s njom zadovoljan, hoće da je bolje upozna i daje joj milost - kako se to kaže - da dođe na susret⁶⁹, da je sjedini sa Sobom. Možemo reći, da se to zbiva tijekom vrlo kratkog vremena, nema tu više nikakva ugovora, nego samo jedan jako otajstven pogled kojim duša vidi tko je taj Zaručnik koji će je uzeti; tako dolazi do spoznanja koje uz pomoć čina sjetila i duševnih moći ne bi ni u tisuću godina nikako mogla spoznati. Ovim jednostavnim pogledom Zaručnik, budući da je On onaj koji jest, čini dušu dostojnijom da Mu priđe i pruži ruku, a duša ostaje tako zanesena ljubavlju, da sa svoje strane čini sve što može, kako bi se ostvarile duhovne zaruke. Ali, ako bi se duša zanemarila i usmjerila svoju sklonost nečemu što ne bi bio On, gubi sve, a gubitak je toliko veći, što su veće milosti koje je On za nju čuvao; gubitak puno veći nego što se to može opisati.

5. Zato vas, kršćanske duše, koje je Gospodin dovde doveo, zbog Njegove ljubavi, molim da se ne opuštate, već da izbjegavate prigode, jer u ovom stanju duša još nije tako jaka da bi se znala suočiti s njima, kao što je to nakon zaruka, koje se događaju u slijedećoj odaji. Susret sa Zaručnikom je ovdje samo u jednom ogledu,⁷⁰ a đavao sve čini kako bi se borio protiv duše i spriječio zaruke. Kasnije, kad već uvidi, da duša posve pripada Zaručniku, neće se toliko usuditi, jer se boji i zna iz iskustva, ako je neki puta napadne, da će on biti na velikom gubitku, a duša na velikom dobitku.

6. Kažem vam, kćeri, poznavala sam osobe, koje su se već bile visoko popele i doprle do ovoga stupnja, ali đavao ih je velikom lukavošću i spretnošću ponovno uspio dobiti za sebe. Da to postigne, smatram, da mora pokrenuti sav pakao; budući da je uvjeren, da ako uništi samo jednu ovakvu dušu, da ih je uništio mnoštvo.

Treba zahvaliti Gospodinu promatrajući mnoštvo duša koje Bog privlači k Sebi samo preko jedne duše. Kolike su tisuće obratili mučenici! Kolike jedna djevica kao sveta Uršula! A koliko ih je zloduh izgubio po sv. Dominiku, po sv. Franji i drugim osnivačima Redova! A koliko ih gubi i sada po ocu Ignaciju, koji je osnovao Družbu. Svi su oni, uistinu, kao što i čitamo u njihovim životopisima, primili od Boga ove i slične milosti, ali je isto tako istina, da ako su došli do toga, da je to bilo samo zato što su se potrudili da svojom krivnjom ne izgube takve božanske zaruke. Ah, kćeri moje, Gospodin je pripravan i sada, kao i onda udijeliti nam milost. A izgleda, da je na određen način, sada više željan da ih mi primimo, zato što ima manje, nego li je to bilo prije, onih koji su gorljivi za Njegovu slavu. A mi previše ljubimo sami sebe! Jako pazimo da ne izgubimo svoga prava. O kako se ljuto varamo! Neka nam se Gospodin smiluje, neka nas prosvijetli da, po Njegovom milosrđu ne padnemo u takvu tamu.

7. Mogle biste mi iznijeti dvije stvari, biti u nedoumici oko dvije poteškoće. Prvo, ako je duša tako sukladna s voljom Božjom, kako je rečeno, kako se može prevariti, jer više ni u čem ne želi vršiti svoju volju?

Drugo, kojim putovima zloduh može tako pogibeljno ući da se izgubi vaša duša, ako ste tako odvojene od svijeta, tako često pristupate sakramentima, a možemo reći boravite u društvu anđela, jer po Božjoj dobroti, svaka od vas želi samo služiti Gospodinu i u svemu Njemu ugoditi? Da se to dogodi onima koji žive među opasnostima svijeta, ne bi to bilo čudno!

⁶⁹ U vremenu u kome je živjela svetica susret na koji Terezija aludira je bio pučki pred ženidbeni običaj, kad su se mladeni međusobno bolje upoznavali i međusobno dijelili prve darove. Terezija tako govoreći o rastu duše u Bogu uvodi ženidbenu alegoriju koju će dodatno razraditi u slijedeće dvije odaje.

⁷⁰ Svetica inzistira na terminologiji pučkog ženidbenog običaja koji smo spomenuli u prethodnoj fusnoti.

Odgovaram, da u tom imate pravo. Bog nam je udijelio veliku milost. Ipak kad pomislim, da je i Juda živio u društvu apostola i da je razgovarao sa Bogom samim i slušao njegove riječi, shvaćam da nema sigurnosti niti u našem staležu.

8. Odgovarajući na prvu stvar, kad bi ova duša bila uvijek sjedinjena s voljom Božjom, jasno je, da se ne bi izgubila. Ali dođe đavao s velikom lukavošću te je pod isprikom dobra u nekim malim stvarima nastoji odvratiti od volje Božje i prevariti je u drugim stvarima, navodeći je da misli kako one nisu zle. Potamnjuje joj razum, slabi volju te čini da u njoj raste samoljublje, dok se malo po malo ne udalji od volje Božje i pristane na svoje volju.

Tim je odgovoreno i na drugu poteškoću; jer nema tako zatvorene klauzure, u koju đavao ne bi mogao ući, ni tako usamljene pustinje, koju on ne bi pronašao. Ali reći ću vam još nešto. Gospodin bi to mogao dopustiti, da vidi, kako se drži duša, kojom se želi poslužiti, da prosvijetli mnoge druge, jer ako će ona biti nevjerna bolje da to bude odmah, nego da to postane kasnije kada bude mogla nanijeti štetu mnogima.

9. Evo lijeka koji meni izgleda kao najučinkovitiji. Pretpostavljajući da se neprestano moli tražeći od Boga da nas svojom rukom podržava, i misleći stalno, da ako nas On ostavi, kako ćemo odmah i bez sumnje pasti u ponor, što je istina; pretpostavljajući da nikada ne činimo ludost da se pouzdamo u sebe, trebamo nakon toga s posebnom pažnjom istražiti kako se vježbamo u krepostima, da li napredujemo ili nazadujemo u čemu, posebice u ljubavi jednih prema bližnjima i u želji da budemo smatrane najmanjima, te kako obavljamo redovite stvari. Ako se ozbiljno ispitamo i molimo Gospodina da nas prosvijetli odmah ćemo uvidjeti gdje gubimo, a gdje dobivamo.

Nemojte misliti da će Bog dušu koju je toliko uzvisio, tako lako ispustiti iz svoje ruke, i da se đavao da to postigne ne treba se dobro namučiti. Naprotiv, Bogu je tako žao zbog njenog gubitka, pa ne prestaje da je na mnogo načina iznutra opominje; prema tome, opasnost kojoj je izložena neće joj moći biti sakrita.

10. Napokon, moramo nastojati uvijek napredovati. Ne napredujemo li moramo se veoma bojati, jer bez sumnje đavao nas kani nekako napasti. Ne napredovati je jako loš znak, jer ljubav nikad nije besposlena: nemoguće je da neka duša koja je dospjela do tih visina prestane napredovati. Duša koja teži biti zaručnica samog Boga, i već je dospjela do prvih drugovanja s Njim, više se sigurno ne smije dati na spavanje.

A da vidite kćeri, kako Gospodin postupa s onima, koje već smatra za svoje zaručnice, počet ćemo raspravljati o šestim odajama, pa ćete vidjeti kako je nedostatno za pripremiti se za primiti te milosti, ne samo ono malo što činimo nego i puno što bi mogle učiniti ili trpjeti.

Možda je naš Gospodin odredio da mi zapovjeda da ovo pišem, upravo zato da upremo oči u nagradu i vidjevši kako je beskrajno Njegovo milosrđe, jer se On želi objaviti i darovati crvima kao što smo to mi, pa da zaboravimo na svoja sićušna zemaljska zadovoljstva, i trčimo raspljene njegovom ljubavlju, zaokupljene samo Njegovom veličinom.

11. Neka se On udostoji udijeliti mi da uspijem nešto iskazati o tako teškim stvarima; jer ako Gospodin i Duh Sveti ne pokreću moje pero, znam dobro, da će to biti nemoguće. A ne bude li vama na korist ovaj spis, molim Gospodina da mi ne dopusti išta reći; jer Gospodin zna, a i koliko mogu sama sebe upoznati, da ne želim ništa drugo osim da se slavi njegovo Ime, te da zadobijem da mi nastojimo služiti Njemu, koji toliko nagrađuje već ovdje na zemlji, gdje nam njegove milosti daju spoznati nešto od onoga što će nam On dati jednoga dana na Nebu, bez prekida, napora i opasnosti koje susrećemo u ovom olujnom moru. Jer kad ne bi bilo opasnosti, da ćemo Ga uvrijediti i izgubiti, bila bi nam velika utjeha moći živjeti i raditi sve do svršetka svijeta za slavu tako velikoga Boga, našega Gospodina i Zaručnika. Neka se sviđa Njegovu Veličanstvu da zavrijedimo barem u nečemu služiti Mu, bez toliko nesavršenosti kojih uvijek imamo, čak u dobrim djelima, amen.

ŠESTE ODAJE

1. Poglavlje

Raspravlja kako, čim Gospodin počinje udjeljivati veće milosti, dolaze veće muke. Spominje neke tegobe i govori kako se u njima osjećaju oni koji se već nalaze u ovim odajama. Korisno je za duše koje proživljavaju unutarne muke.

1. Uz pomoć Duha Svetoga, počnimo sada govor o šestim odajama, u kojima je duša, već ranjena Zaručnikovom ljubavlju, pa nastoji što više biti u samoći izbjegavajući, koliko joj to njen stalež dopušta, sve što bi joj moglo smetati u toj samoći. U dušu je tako utisnut onaj pogled⁷¹ božanskog Zaručnika, da je sva njezina želja u tome da ga ponovno uživa. Već sam kazala, da se u ovoj molitvi ništa ne vidi, pa ni uz pomoću mašte, ali koristim riječ pogled zbog usporedbe koju sam koristila.⁷²

Duša je već posve odlučna da ne uzme drugoga zaručnika. Ali Zaručnik umjesto da gleda na njezine goruće želje da se već obave zaruke, želi da se njene želje još više rasplamsaju i da je ovo dobro koje je veće od svakog drugog dobara nešto košta. I uistinu, sve je malo u usporedbi s tako velikim dobrom, ali kćeri isto tako vam trebam kazati, i kušnje koje će se od sada pa dalje događati nisu male, a da bi ih mogla podnositi potrebni su joj zaloz i dokazi kojima uviđa da je obdarena. Ah, moj Bože! Kakve li tek unutarne i vanjske muke treba duša pretrpjeti dok ne uđe u sedmu odaju!⁷³

⁷¹ Radi se o istoj stvari koju smo objašnjavali u dvije prethodne fusnote, a aludira na mističnu milost o kojoj je govorila u br. 4 iz prethodnog poglavlja.

⁷² Vidi V. odaje pogl. 1. br 9-11; pogl. 4. br. 3-5.

⁷³ Prema o. Castellanu u usporedbi s naukom Terezije s onim sv. Ivana od Križa duša u šestim odajama proživljava tamnu noć duh. Sv. Ljudevit Montforski uči da duša posvećena Mariji lakše prolazi kroz ova najteža duhovna iskustva: „Posveta Mariji je lagan put; probio ga je Isus dolazeći k nama, i na njem nas nikakva zapreka ne priječi doći k njemu. Dakako, možemo i drugim putovima doći do božanskog sjedinjenja, ali to će biti s mnogo većim križevima i čudnim smrtima i uz mnogo više teškoća, koje ćemo teže svladati. Trebat će nam proći kroz tamne noći, čudne borbe i smrtne muke; trebat će nam ići kroz vrlatna brda, preoštro trnje i strašne pustinje.

A Marijinim putem idemo ugodnije. Istina, i na tom se putu imamo upustiti u žestoke borbe i svladavati velike teškoće, ali ova dobra Majka i Gospodarica približuje se svojim vjernim štovateljima i uz njih stoji da ih rasvijetli u njihovim tminama, da im riješi njihove sumnje, da ih ohrabri u njihovom strahu, da ih podupre u njihovim borbama i poteškoćama, tako da ovaj djevičanski put, na kojemu nalazimo Isusa, prema svakom je drugom putu sav ružičast i meden. Bilo je nekoliko svetaca, samo u malom broju, kao sv. Efreim, sv. Ivan Damašćanski, sv. Bernard, sv. Bernardin, sv. Bonaventura, sv. Franjo Saleški itd., koji su ovim ugodnim putem došli k Isusu, jer im ga je Duh Sveti, vjerni Zaručnik Presvete Djevice, bio pokazao posebnom milošću. A ostali sveci, koji su mnogo brojniji, nisu išli ovim putem, ili su išli sasvim malo, premda su svi bili pobožni Presvetoj Djevici. Zato su prošli kroz žešće i pogibeljnije kušnje.

Zašto onda, reći će mi gdje koji vjerni sluga Marijin, zašto onda vjerni sluge ove dobre Majke imaju toliko prilika trpjeti, i to više nego oni koji joj nisu jednako pobožni? Ta svatko im se protivi, progone ih, kleveću, ne podnose ih; ili su sami u unutarnjim tminama i u pustinjama gdje ne pada ni najsitnija kaplja nebeske rose. Ako ova pobožnost Presvetoj Djevici olakšava put kojim ćemo naći Isusa, zašto su oni najviše prezreni?

Na to odgovaram. Jest, sasvim je istinito da najvjernije sluge Presvete Djevice, jer su najveći njezini miljenici, dobivaju od nje najviše milosti i nebeske darove, a to su križevi; ali tvrdim i to, da upravo Marijine sluge nose te križeve s većom lakoćom, zaslugom i slavom. Što bi nekoga drugoga zaustavilo tisuću puta ili ga oborilo na zemlju, to njih ne zaustavlja niti jedanput, nego im pomaže ići naprijed, jer ova dobra Majka, prepuna milosti i pomazanja Duha Svetoga, sama usijee njihove križeve te ih osladi u sladoru svoje majčinske slasti i u pomazanju čiste ljubavi. Stoga oni te križeve gutaju veselo kao kakve oslađene orahe, ma ne znam koliko bili pregorki po sebi.

Držim i ovo: koja osoba hoće da biti pobožna i živjeti pobožno u Isusu Kristu, te dosljedno trpjeti progonstvo i nositi svoj križ svakoga dana, ona neće nikada moći nositi velikih križeva, ili ih neće moći nositi veselo i do konca, ako nije nježno pobožna Presvetoj Djevici, koja zaslađuje svaki križ; kao što nitko ne može jesti zelenih oraha nego na veliku silu, koja opet neće dugo potrajati, ako se ti orasi ne zaslade“ (*Rasprava* br. 152 -153).

2. Zaista, kad razmišljam o tome bojim se, kad bi ih se ranije bilo svjesno, jako teško da bi se naša naravna slabost odlučila podnositi ih, pa ni kad bi joj se predočilo bezbroj dobara, izuzev ako se već došlo u sedme odaje gdje se duša više ničega ne boji, i gdje je ona čvrsto odlučna sve podnositi iz ljubavi prema Bogu. Razlog tome je, što je duša gotovo uvijek tako sjedinjena s Gospodinom, i otuda joj dolazi svaka jakost.

Mislim, da će biti dobro navesti neke muke, za koje pouzdano znam, da se ovdje moraju podnositi. Sigurno da sve duše nisu vođene ovim putem. Ipak, za one koje Bog obdaruje da kušaju ove nebeske stvari, pa bilo to samo i povremeno, moje je mišljenje, da na ovaj ili onaj način moraju biti podložene zemaljskim mukama.

3. Iako nisam bila nakanila o tome govoriti, pomislila sam zatim, da upoznati što trpe duše kojima Bog udjeljuje takve milosti, može biti od velike utjehe onome tko podnosi ove muke, jer se tada zaista čini da je sve izgubljeno. Govoreći o tim mukama neću se držati redoslijeda kojim se događaju, već kako mi padnu na pamet.

A želim početi od onih najmanjih, a to je mrmljanje, bilo osoba s kojima se druži, ili onih s kojima se ne druži, osoba za koje se ne bi nikada pomislilo da bi se nas mogle sjetiti. Tu vam govorkaju: »Ta se pravi sveticom! Sve čini da bi obmanula svijet i da bi obezvrijedia druge koji su, bez tolikih ceremonija, bolji od nje«.

A treba znati da ta duša ne radi ništa posebno, već samo nastoji dobro opsluživati ono što od nje traži njen stalež. Udaljuju se od nje i oni, što ih je držala za svoje prijatelje, postaju joj protivni i baš joj oni zadaju najžešće ugrize, a to su oni koji se najviše osjete: "Ova duša je prevarena! Očigledno je obmanuta! Radi se o đavolskim izmišljotinama! Dogodit će joj se kao ovoj i onoj osobi koje su propale! Daje povoda da se obezvrijedi krepost! Obmanjuje ispovjednike!..." Ići će to govoriti i ispovjednicima, navodeći im primjere onih koji su na tim putovima propali. Izriču tisuću drugih načina izrugivanja i sličnih govorkanja.

4. Poznam jednu osobu⁷⁴ koja, zbog toga do čega su stvari bile došle, bila se jako pobojala da neće moći pronaći tko bi je htio ispovjediti. Neću se zadržavati na pojedinostima jer ih je mnogo. A najgore je što ovakva protivljenja ne prestaju tako brzo, već traju cijeli život, jer jedni upozoravaju druge da se čuvaju druženja sa takvim osobama.

Reći ćete mi, da ima i drugih, koji govore dobro. Oh, kćeri, a kako ih je malo, koji vjeruju u to dobro u usporedbi s onima koji ga ocrnjuju! Tim više što su za ovu dušu pohvale velika muka, budući da je prije bila vidjela samu sebe kako je veoma bijedna, siromašna i u velikim grijesima, te sada jasno razaznaje, da ako sada posjeduje neko dobro, da ono nije njeno nego joj je dano od Boga, zbog toga su joj ljudske pohvale nepodnošljive; barem na početku, a zatim se muka smanjuje i to iz više razloga.

Prvi, iskustvo joj jasno pokazuje, da ljudi tako lako i brzo govore dobro kao i zlo, pa se više ne osvrće ni na jedno ni na drugo. Drugi je taj što ju je Gospodin dublje prosvijetlio te vidi, da u njoj nema nikakva dobra koje ne bi dolazilo od Boga, te Mu zbog toga ne prestaje zahvaljivati, zaboravljajući na svoj vlastiti udio u tome dobru, kao da je nečiji tuđi. Treći, uvidjevši da su se neke duše okoristile i duhovno napredovale vidjevši milosti kojima ju je Bog obdario, misli da se Gospodin želi poslužiti za njihovu korist tim da nju smatraju dobrom, iako bez njenih zasluga. Četvrti, brinući se za čast i slavu Božju više nego li za samu sebe, osjeća se slobodnom od bojazni koje redovito zaokupljaju početnike, da će joj te pohvale naškoditi, kao što se to dogodilo kod nekih koje je poznavala. A da zadobije da se zbog nje hvali Boga, pa bilo to i samo jedanput, ne brine se pasti u neurednost: pa neka bude što će biti.

5. Ovi i drugi razlozi ublažuju veliku muku, što je duši uzrokuju one pohvale. Ipak gotovo uvijek ponešto od nje osjeća, osim ako se ne obazire na to. A neusporedivo veća od

⁷⁴ To je sama svetica, vidi *Moj život* 28. pogl.

svih muka je vidjeti da je bez ikakva razloga javno smatraju dobrom. Kada duša dođe do toga da je to ne brine, puno manje će se brinuti i za kritike, dapače njima se raduje, pa je one opuštaju poput vrlo ugodne glazbe. To je velika istina, jer plodovi ovoga puta jačaju dušu: ona sama to prepoznaje i vidi da tko je progoni, ne čini to vrijeđajući Boga, nego samo zato jer to On dopušta s ciljem da ona iz toga zadobije veća dobra. Budući da uviđa da je to uistinu tako, zavoli ih posebnom, vrlo nježnom ljubavlju, ponaša se prema njima kao prema svojim prijateljicama jer joj pribavljaju više koristi od onih koji o njoj dobro govore.

6. Osim toga Gospodin običava poslati i vrlo teške bolesti. To je daleko veća patnja, posebice kad su bolovi žestoki, čini mi se, da je to najveća patnja, mislim između vanjskih patnji na zemlji, pa bilo drugih ne znam koliko. Kažem kad se radi o jako velikim bolovima, a drugi neka dođu koliko žele. Teški bolovi obuzimaju čovjeku nutrinu i vanjštinu tako da potisnu dušu pa ne zna što bi sa sobom činila, i radije bi prihvatila bilo kakvo brzo mučeništvo, nego li ove boli. Ipak treba reći da tako izrazite boli ne traju neprestano, jer Bog ne daje više nego što se može podnijeti, a najprije udjeljuje strpljivost. Ali redovito pošalje teške patnje i razne vrste bolesti.

7. Poznam osobu⁷⁵ koja, otkad joj je Gospodin počeo udjeljivati milost o kojoj sam govorila, a od tada je već prošlo četrdeset godina, može uistinu reći da nije provela niti jedan dan, a da nije podnosila boli i da nije trpjela na različite druge načine, bilo zbog nedostatka tjelesnog zdravlja ili zbog drugih velikih patnja. Istina, bila je vrlo nevaljala, te je u usporedbi s paklom koji je bila zaslužila sve to smatrala malim stvarima. Možda netko drugi, tko nije toliko vrijeđao Gospodina, će biti vođen drugačijim putem, a ja bih uvijek radije izabrala put križa, ako ne zbog drugog, onda da nasljedujem našega Gospodina Isusa Krista. To bih učinila sve kad ne bi bilo nikakve druge koristi; tim više što to sobom nosi brojne koristi.

8. A što reći o unutarnjim mukama? Kada bi ih se moglo dobro opisati kako bi lagane izgledale vanjske muke! A tko ih može opisati na način kako ih proživljavaju oni koji ih kušaju? Započnimo s mukom, koju se kuša zbog nailaska na bojažljivoga i premalo iskusnog ispovjednika koji ne nalazi ništa što bi smatrao sigurnim. Vidjevši izvanredne stvari svega se boji, u sve sumnja, sve prosuđuje kao đavolsko djelo ili učinak potištenosti,⁷⁶ posebno ako kod duše koja doživljava te stvari vidi kakvu nesavršenost, kao da osobe kojima Bog daje ove milosti moraju biti anđeli, a to je nemoguće dokle god smo u ovome tijelu.

To me uistinu ne čudi, u naše dane svijet je tako pun potištenosti, a davao se njome služi za činiti toliko zla tim putem, tako da ispovjednici imaju puno razloga da se toga boje i da na to jako dobro paze. A jadna ona duša koju muče ti strahovi, te se utječe ispovjedniku kao sucu i vidi da ju je on takvom prosudio, obuzimaju je tako velika mučenja i pomutnje, tako bolna da ih može shvatiti samo onaj tko ih je prošao.

Druga velika nutarnja muka što ove duše trpe, pogotovo ako su bile nesavršene, jest što one misle, da je Bog dopustio da budu obmanute kao kaznu za njihove grijehе. Istina, kad im Bog udjeljuje ove milost, duše su uistinu sigurne i ne mogu niti sumnjati da to potječe od drugoga duha, sigurne su da dolazi samo od Boga; ali ova iskustva brzo prođu, a sjećanje na vlastite grijehе ostaje, te njihove muke ponovno nadolaze i neće dugo proći da ponovno započnu, posebno ako duše u sebi vide nedostatke, kojih nikada ne nedostaje. Kad ih ispovjednik ohrabri, kušaju malo mira; ali ako ih ispovjednik još više prestraši, onda je njihova muka gotovo nepodnošljiva. Posebno ako su one u nekoj suhoći, u kojoj im se čini da

⁷⁵ Opet Terezija govori o samoj sebi. Ona ovo piše krajem 1577. godine, u *Moj život* pogl. 4-6 piše kako je oko 1537. godine bila izložena velikim patnjama.

⁷⁶ Razni prijevodi na raznim europskim jezicima različito prevode ovaj pojam, a neki ga prevode sa pojmom melankolija, nama se čini bolji ovaj pojam koji koristimo jer više odražava nutarnje stanje o kome svetica govori, to jest i zamišljenom nostalgичnom stanju ljudskoga uma koje je čisto subjektivno stanje, a može se prenijeti i na vanjski svijet i vlastite doživljaj.

nisu baš nikad mislile na Boga, niti da će ikada moći misliti na Boga, a kad čuju da se govori o Bogu, čini im se kao da se govori o nekome o kome su tako davno nešto čule.

9. Sve ovo još nije ništa. Jao, ako osim ovoga, duša dopusti da bude pobijedena od straha da ne zna očitovati stvari ispovjednicima i da ih obmanjuje. Tada joj ništa ne koristi, niti ako pažljivo ispitujući se zamijeti da ne postoji niti onaj prvi pokret da im nešto ne kaže. Razum je u takvoj tami da nije sposoban vidjeti istinu, već vjeruje svemu onome što mu predodžbena moć mašte prikazuje, jer je ona tada gospodarica, vjeruje i u sva podmetanja đavla kojemu Bog zacijelo daje dopuštenje da kuša dušu, sve do toga da je uvjeri kako je Bog odbacuje. Mnogo toga navaljuje na dušu i uzrokuje joj tako mučnu i nepodnošljivu nutarnju tjeskobu, te ne znam s čim bi se to moglo usporediti osim s mukama što se trpe u paklu. Jer u ovoj oluji bilo kakva utjeha je otklonjena. Ako potraži neku od ispovjednika, čini joj se, da su se đavli povezali s njim, da je još više muče.

Jednom je neki ispovjednik razgovarao s dušom koju je vodio, a koja je bila u ovakvoj tjeskobnoj mucu, i kazao joj je, nakon što je kušnja bila prošla, da kada bude ponovno izložena toj tjeskobi, da ga obavijesti, jer mu se ova tjeskoba činila opasnom, budući da je toliko toga bilo u njoj povezano. Budući da je duši bilo sve gore, zaključio je da ni on ne može ništa učiniti. Događalo se da ta duša, iako zna dobro čitati, uzme knjigu na svom materinjem jeziku, a da od toga nije razumjela ništa, baš kao da ne zna ni slova, zato što njezin razum nije bio zato sposoban.

10. Konačno, nikakvog lijeka nema u ovoj oluji, treba čekati na milosrđe Boga, koji u trenutku kad se to najmanje očekuje, jednom jedinom Svojom riječju, ili kakvom prigodom koju On udesi odstranjuje svu tjeskobu. Tada se duša osjeća preplavljena radošću utjehe, tako je ispunjena suncem da joj se čini da nikad nije bila u tminama. I poput vojnika koji je pobjedonosno izišao iz pogibeljne bitke, slavi i zahvaljuje Gospodinu jer je On bio taj koji se borio za nju i izvojevao pobjedu. Duša sama je posve uvjerena i jasno razaznaje da se ona nije borila, jer joj se čini da je sve oružje kojim se mogla boriti bilo u rukama njenih neprijatelja. I tako jasno spoznaje svoju preveliku bijedu i kako sami po sebi možemo vrlo malo, kad bi nas Gospodin napustio.

11. Čini joj se da za shvatiti ovu istinu nema više potrebe za razmišljanjem, jer stečeno iskustvo i posvemašnja nemoć u kome se bila našla, učinilo je da spozna naše ništavilo i niskost naše bijede. Tijekom one oluje nije uvrijedila, i ne bi uvrijedila Boga ni zašto na svijetu, zbog toga je u milosti, iako ona to ne osjeća. Naprotiv čini joj se kako nema u sebi nijedne iskrice ljubavi prema Bogu, niti da ju je ikad imala; njena dobra učinjena djela joj izgledaju kao san i privid, a primljene milosti od Boga kao umišljaj. Ne vidi ništa drugo osim svojih grijeha, a njih jasno vidi.

12. O Isuse, kako je mučno pogledati dušu tako napuštenu kojoj ništa ne koriste bilo kakve zemaljske utjehe! Zato sestre, ako se kad nađete u ovakvom stanju, nemojte misliti da su bogati i oni koji su slobodni u stanju pomoći vam. Ne, neće, jer čini se da bi to bilo kao da se osuđenima na smrt predoče sve naslade svijeta, ne samo da im ne bi bile na olakšanje, nego bi im povećale patnju; tako i ovdje jer se radi o mucu koja dolazi odozgor, i ne koriste tu ništa sve zemaljske stvari. Ovaj uzvišeni Bog hoće da upoznamo gospodstvo njega kao Kralja i našu bijedu, budući da je to jako važno za ono što ima doći.

13. A što treba činiti jadna duša ako ovo stanje kod nje potraje više dana? Jer ako moli, isto je kao da i ne moli, to kažem vezano uz njene utjehe; jer ne samo da ne prodire u nutrinu molitve, nego čak ni sama ne zna što izgovara, usprkos toga što usmeno moli. Za unutarnju misaonu molitvu u ovo vrijeme još je manje sposobna, jer duševne moći nisu za nju pripravne. Na još veću muku joj je i sama samoća, a uz to ne može podnositi ni druženje, niti da joj netko govori a da zbog toga ne kuša jednu novu i posebnu muku. I tako usprkos svih

svojih napora kojima se bori protiv toga, ne može a da na izvan ne pokaže neku dosadu i neraspoloženje, koje je nemoguće ne vidjeti.

Zna li izreći što doživljava? Ne, to je neizrecivo, to su tjeskobe i duhovne muke kojima ne zna naći ime. Najbolje je sredstvo - ne da ih se duša oslobodi - jer za to nema sredstva, već da ih može podnositi, baviti se djelima milosrđa ili drugim izvanjskim stvarima, i uzdati se u Božje milosrđe koje nikad ne ostavlja onih koji se u Njega uzdaju. Neka navijeke bude blagoslovljen. Amen.

14. A što se tiče drugih izvanjskih muka, što ih đavli zadaju, ne smatram korisno o njima govoriti, jer nisu tako redovite, a uglavnom nisu ni tako mučne. Jer, ma što god đavli činili, smatram da ne uspijevaju nikada tako onesposobiti duševne moći, niti smutiti dušu na način koji sam iznijela, jer napokon uvijek ostaje um za misliti, da đavli ne mogu učiniti ništa, osim što im dopusti Gospodin. A dok um ostaje, svaka muka je mala u odnosu na ono o čemu sam malo prije govorila.

15. O drugim unutarnjim mukama govorit ćemo raspravljajući o različitim načinima molitve i milostima koje Gospodin daje u ovim odajama. Mnoge od njih još su teže za trpjeti nego one koje smo spomenuli, kako će se vidjeti po učincima, koje ostavljaju na tijelu. Ipak ne zaslužuje da ih se naziva mukom, pa nema ni razloga da ih tako zovemo, jer su to tako velike birane Božje milosti, a i duša koja ih podnosi takvima ih shvaća, te smatra da su sasvim iznad njezinih zasluga.

Najveća od ovih muka dolazi na ulasku u sedme odaje, a popraćena je sa mnogo drugih. Govorit ću samo o nekima,⁷⁷ jer bi o svima to bilo nemoguće, kao što je nemoguće rastumačiti njihovu narav. Proistječu iz nečega što je puno uzvišenije, od onih već spomenutih. Ako nisam mogla iskazati više od onoga što je rečeno o ovima koje proistječu iz nižih stvari, još manje ću znati izreći o ovim drugima. Neka se Bog po zaslugama svojega Sina, udostoji u svemu mi pomoći! Amen.

2. Poglavlje

Govori o nekim načinima na koja Gospodin pobuđuje dušu. Čini se, da se pritom ne treba bojati, premda je to nešto uzvišeno, a milosti velike.

1. Čini se da smo zaboravili na našu malu golubicu,⁷⁸ ali nismo jer ove mučne kušnje o kojima govorimo upravo je potiču na još viši let. Počnimo sada raspravljati kako se zaručnik odnosi prema njoj. Prije nego joj se bude sasvim dao, u njoj budi živu želju za Njim, i to koristeći se tako profinjenim sredstvima, da ih ni sama duša ne shvaća. A ja smatram, da ih ne mogu objasniti, osim tako da me shvate oni koji su to već iskusili. Radi se o nekim poticajima što potječu iz najdublje dubine duše, a tako su nježni i istančani, da ne mogu nikako pronaći prikladne poredbe izreći ih.

2. Jako se razlikuju od svih osjećaja koje mi sami možemo pobudit, pa čak od duhovnih užitka koje smo već spominjali.⁷⁹ Često kad se najmanje pomišlja i očekuje, kad se niti ne misli na Boga, Njegovo Veličanstvo trgne dušu kao nekim udarom groma ili kao da odjednom prođe zvijezda repatica. Ona osjeća, da je preslasno ranjena, ali ne zna tko, niti kako ju je ranio. A dobro razaznaje, da je rana dragocjena i ne bi htjela nikad od nje ozdraviti. Tuži se svom Zaručniku riječima ljubavi, pa i izvanjskima, i ne može prestati jer spoznaje da je On prisutan, ali usprkos toga ne želi joj se objaviti, te ga zbog toga ona ne uživa. Velika, premda ugodna i slatka, jest muka koju tada duša kuša, a duša je se ne može osloboditi, sve

⁷⁷ O tome će Terezija govoriti u posljednjem 11. pogl. ovih šestih odaja.

⁷⁸ Vidi 2. i 3. Pogl., petih odaja kao i fusnote o upotrebi terminologije za oba usporedbu koju svetica koristi.

⁷⁹ Vidi IV odaje i uvodnu fusnotu.

kad bi i htjela. Između ostaloga ona to ne bi nikada ni htjela, jer kuša više radosti u ovoj mucij nego li u slasnoj udubljenosti u molitvi smirenosti, u kojoj nema nikakve muke.⁸⁰

3. Izgaram od želje sestre, da vam pomognem shvatiti u čemu se sastoji ovo djelovanje ljubavi, a ne znam kako to učiniti. Čini se proturječno reći, da Ljubljani jasno daje na znanje da je s dušom, te da usprkos toga poziva dušu tako očitim znakom, tako pronicavim zviždukom, da je duši nemoguće ne čuti ga, i da ona u to ne može sumnjati. Pa ipak, izgleda da Zaručnik koji boravi u sedmoj odaji, bez da kaže ijednu riječ čini da se čuje njegov glas, te da stanovnici preostalih odaja; sjetila, mašta i duševne moći se ne usuđuju ni pokrenuti.

O, moćni moj Gospodine, kako su velike Tvoje tajne! Kako su različite stvari duha od onoga što se ovdje dolje može vidjeti ili shvatiti, ovdje gdje nema nijedne stvari kojom bi se moglo razjasniti događanje ove tako male milosti u usporedbi s mnogim drugima, što ih Ti izvodiš u dušama!

4. Ova milost ima takav učinak u duši da izgara od želja, a ona sama ne zna što želi, što bi molila, jer jasno vidi da je s njom njezin Bog. Reći ćete mi: Ako ona to spoznaje, što drugo želi ili što joj zadaje muku? Kakvo veće dobro želi? Ne znam. Samo znam da ova muka, čini se prodire u nutrinu srca, i kada Onaj koji ju je ranio, iz nje vadi strjelicu, izgleda joj, zbog velike ljubavi kojom gori, da joj sa strelicom izvlači i nutrinu srca.⁸¹

Evo što mi dolazi u pamet. Zar ne bi bilo moguće da je iz toga žarkoga ognja, što je moj Bog, možda iskočila koja iskrica i pogodila dušu, tako joj dajući osjetiti ovaj gorući oganj? Zar ne bi moglo biti, budući da je ova iskrica tako slasna, ali nije dostatna da je sažeže, da izvede u duši onaj učinak muke koji je nastao kad ju je se dotakla? Čini mi se da je to najbolja usporedba koju sam uspjela pronaći.

Jer radi se o slasnoj boli, koja i nije prava bol, i ne osjeća se uvijek istom jačinom. Neki puta potraje dulje vrijeme, drugi put brzo prestaje, kako već želi Gospodin da ju dadne duši, jer se ne može pribaviti nikakvim ljudskim umijećem. No ako ponekad potraje duže vremena, nikada nije stalna, nego nestaje i vraća se. Pa stoga ne uspijeva sažeći dušu. Nego kad se duša raspaljuje, iskrica se ugasi, a u duši ostaje želja, da opet trpi onu ljubavnu bol, što joj iskrica uzrokuje.

5. Ovdje ne treba pomišljati da li se radi o učinku same naravi, ili da to uzrokuje potištenost,⁸² niti pak da se radi o đavoljskoj varci ili prividu mašte, jer se to može jako dobro vidjeti i biti siguran u to. Ovaj poticaj proistječe odande, gdje prebiva Gospodin koji je nepromjenljiv, a njegovi su učinci jako različiti od učinaka drugih pobožnosti, jer kod njih duboko uranjanje u užitak može prouzročiti, da posumnjamo. Ovdje je djelovanje svih sjetila i moći obustavljeno, oni promatraju što se događa, ali ne uzbujuju ni malo dušu, ne stavljaju zapreke. Naprotiv, po mom mišljenju, niti mogu što učiniti, ni povećati ovu slasnu muku, a niti je odstraniti.

Onaj kome je Gospodin udijeli ovu milost - ako mu ju je udijelio, čitajući ovo, dobro će je shvatiti - neka Mu uvelike zahvaljuje, i neka se ne boji da je prevaren. Neka se samo veoma boji, da ne bi bio nezahvalan na tolikoj milosti. I neka čini sve što može da bolje služi Gospodinu i neka se trudi oko savršenstva u svome životu u svemu. Tada će vidjeti, kako Bog neće prestajati obdarivati ga i kako će dopirati sve dalje i dalje, i primati sve više i više. Jedna osoba⁸³ koja je dobila ovu milost, dobivala ju je duže vremena, s tom je milošću bila toliko zadovoljna te je smatrala da je njome preobilno nagrađena, pa i kad bi tako dugi niz

⁸⁰ Vidi IV odaje pogl. 3, br. 11-14.

⁸¹ Ovaj odlomak u kojem se spominje vatra, nutrina i strelica se podudara sa iskustvom svetece o probadanju njenog srca, što je ona opisala u *Moj život*, 29. pogl. br.10 -13.

⁸² Potištenost to jest melankolija, vidi fusnotu iz br. 8 prethodnog poglavlja.

⁸³ Terezija govori o samoj sebi. Ove duboke poticaje doživljavala je dok je pisala *Moj život* od 1562. do 1565. g. a o tome je govorila i sa sv. Ivanom Avilskim usp. Iz 5,13: 15,1.

godina služila Gospodinu uz velike napore i muke. Neka On bude blagoslovljen u vijeke vjekova, amen.

6. Možda me upitate zašto kod udjeljivanja ove milosti ima više sigurnosti nego u drugim stvarima. Po mome mišljenju to je zbog ovih razloga. Prvo, zato što smatram da đavao nikad ne uzrokuje tako slasnu muku kao što je ova. On može uzrokovati slast i užitak koji izgledaju duhovni, ali nije u njegovoj moći sjediniti muku, i s tom mukom toliku slast i mir duha. Sva njegova moć se događa izvana, a muke kad ih on uzrokuje, nisu slasne ni praćene mirom, već su smućujuće i uznemirujuće.

Drugi je taj što ova slasna oluja dolazi iz drugoga kraja, odande gdje đavao ne može gospodariti. Treći, zbog velikih koristi koje iz toga proistječu u duši, a najčešće su odlučnost da se trpi za Boga, želja za mnogovrsnim križevima, i čvrsta odluka izbjegavati svjetovna zadovoljstva i razgovore, te druge slične stvari.

7. Posve je jasno da se ne radi o utvari mašte, to se može utvrditi nesposobnošću da takvu stvarnost sami uzrokuje, niti onda kada bi to namjerno htjeli. Očito je nemoguće da se radi o pričinjanju: kažem nemoguće, da nam izgleda kao da je to stvarno a nije, ili da može biti sumnje. Naprotiv ako ostane sumnja da li se dobila ova milost ili ne, treba reći da se nije radilo o istinskim ushitima, jer oni se tako dobro osijete, kao snažan glas u tjelesnim ušima.

Ne može se ni sumnjati da proistječu od potištenosti, jer ona proizvodi svoje privide u predodžbenoj moći mašte, dok muka o kojoj govorim proistječe iz nutrine duše. Možda se varam. Ali dok ne čujem drugih razloga od onih koji su stručni, ostat ću uvijek kod ovog svoga mišljenja. Poznajem jednu osobu, koja je bila prepuna straha od ovih prevara, ali ga kod ove molitve nikad nije mogla imati.⁸⁴

8. Gospodin ima i drugih načina za pobuditi dušu. Neki puta, dok se moli usmeno, i ne misli se na unutarnje stvari, kao da nadođe neki blagi slasni plamen, sličan jako ugodnom mirisu koji nas iznenada zahvati, razliježući se po svim osjetilima. Ali ne osjeća se miris, niti išta slično;

ako i koristim ovu usporedbu, to je samo zato da se shvati da je Zaručnik prisutan i da pokreće dušu preslasnom željom da Ga uživa, a po njoj duša ostaje pripravna za velike čine i sva se zalaže da uvelike zahvaljuje i slavi Našega Gospodina.

Izvorište ove milosti, koja je za dušu dosta uobičajena, isto je kao i one prethodne o kojoj smo govorili. Ipak ovdje ništa ne uzrokuje muku, pa niti sama želja da se uživa Boga. Zbog već rečenih razloga, čini mi se da se ni ovdje ne treba bojati: već treba primiti ovu milost s puno zahvaljivanja.

3. Poglavlje

Raspravlja o istom predmetu i načinu na koji Bog, kad se udostoji, govori duši. Upućuje, kako se pritom duša treba držati, i ne suditi po svojem osobnom uvjerenju. Navodi nekoliko znakova po kojima se poznaje kad je posrijedi prevara, a kad nije. Od velike je koristi čitati ovo.

1. Bog ima i drugi način da pobudi dušu. Iako se čini da je ovaj način, u neku ruku, veća milost od onih koje smo prije spomenuli, no mogao bi biti podložan većim opasnostima, pa ću se zato malo više pozabaviti s njim.

Radi se o nekim riječima koje On govori duši, a koje mogu biti različite vrste. Čini se, da neke dolaze izvana, druge iz najdublje nutrine duše, a neke opet iz njenoga najvišega dijela. A neke su tako izvanjske, te se čuju ušima, jer se čini, da su to razgovjetni glasovi.⁸⁵

⁸⁴ Svetica govori o samoj sebi, vidi *Moj život* pogl. 29.

⁸⁵ Da se bolje shvati ovo poglavlje Terezijina nauka o ovim riječima, donosimo što o njima kaže o. Franjo od sv. Tome u svom djelu *Medula Mystica, VI. 1.*: »Tri su vrste riječi, kao što rekosmo i o viđenjima. Neke su tjelesne,

Ponekada, pa i često, mogu biti privid, posebno kod osoba slabe mašte ili turobne ćudi: mislim ako je riječ o znatnoj sjeti - melankoliji.

2. Po mom mišljenju, na ove dvije vrste osoba ne treba se obazirati, pa ni ako kažu da vide, čuju i razumiju, treba paziti da ih se ne uznemiruje time da im se govori da ih đavao vara, nego ih saslušati kao bolesne osobe. Poglavarica ili ispovjednik kome se one povjere, neka im preporuča da tome ne daju važnost, jer to nije bit služenja Bogu, te da je đavao na ovaj način već mnoge prevario. Ipak, kako ih se ne bi još više ožalostilo - a već su takve zbog njihova raspoloženja – neka nadodaju, da neće tako biti s njima. Jer ako im se kaže da se radi o turobnosti melankolije, nikad neće prestati: tvrdile bi da vide i čuju i pod zakletvom, jer im se tako uistinu čini.

3. Treba voditi računa da ih se oslobodi nutarnje molitve, i sve učiniti da ih se navede da se ne obaziru na ono što čuju; jer đavao, iako ne nanosi štetu ovim bolesnim dušama, može se njima poslužiti da naškodi drugima. A bilo da se radi o zdravim ili bolesnim dušama, u ovim stvarima uvijek treba imati nepovjerenje, dok se ne spozna od kojega duha one proizlaze. Zbog toga je uvijek bolje tome se opirati na početku: jer ako su te stvari od Boga, kušnje će poslužiti samo boljem rastu i napretku. Ipak treba paziti da se previše ne steže i uznemiruje dušu, jer ona zaista ne može drugo činiti.

4. Vratimo se sada na ono što sam govorila o nutarnjim govorima duši, na bilo koji načini da se događaju mogu dolaziti od Boga, od đavla i od vlastite mašte. Sada ću navesti - ako uz pomoć Božju uspijem – koji su znakovi za razlikovanje od koga dolaze i kada ovi govori mogu biti opasni.

Puno osoba koje mole doživljavaju ih, a ja bih vas sestre htjela uvjeriti da u tome nema ništa lošega bilo da im vjerujete ili da ih odbijate. Kada se odnose samo na vas same, kao riječi utjehe ili upozorenje na vaše pogreške, od bilo koga da dolaze - pa makar bile i učinak mašte - nije važno. Samo nemojte misliti - pa ako i od Boga dolaze - da ste zbog toga bolje od drugih. Ta zar On nije puno govorio i farizejima?... Važno je okoristiti se tim riječima. Na one riječi koje nisu posve u skladu sa Svetim pismom nemojte se obazirati, kao da ste ih čule od samog đavla. Trebamo ih smatrati napastima protiv vjere, pa ako su i plod naše slabe mašte, i opirati im se sve dok ne prestanu. A sigurno će prestati, jer imaju malo snage u sebi.

5. Za razlučiti dolaze li ove riječi od Boga, nije dobar kriterij paziti na način na koji se čuju, dolaze li izvana, iz nutrine duše ili iz njenoga najvišeg dijela. Po mome mišljenju najsigurniji znaci su slijedeći:

Prvi i najpouzdaniji znak je moć i gospodstvo koje ove riječi imaju u sebi, jer su istovremeno riječi i djela. Razložit ću jasnije. Neka duša koja je uronjena u one muke i unutarne nemire o kojima sam govorila, u suhoći je i tami razuma; na samo jednu ovu riječ, na primjer: „*Ne žalosti se*“ smiri se, zadobiva mir, te prosvijetljena, oslobođena je sve one muke i žalosti, premda joj se činilo da ni cijeli svijet, a ni svi učeni ljudi koji bi se skupili samo zato da joj iznesu razloge da se smiri, ne bi je mogli osloboditi onoga jada koliko god se trudili.

Duša je možda žalosna i puna straha, jer joj je njezin ispovjednik ili netko drugi, rekao da se radi o nečastivom duhu koji je drži, ali na samo jednu riječ kojom joj se kaže: „*Ja sam, ne boj se!*“ posve se smiruje, ostaje posve utješena. Istovremeno joj se čini, da ju nitko ne bi mogao navesti, da drugačije vjeruje. Drugom zgodom je muče neki teški poslovi za koje ne

neke predodžbene, a neke duhovne ili razumske. Tjelesne su one, što se čuju tjelesnim ušima. Predodžbene se ne čuju tjelesnim ušima, već ih shvaćamo maštom, kao da smo ih čuli. Riječi su duhovne ili razumske, kad Bog ono što želi reći, utisne u nutrinu duha, bez zvuka i glasa, predožbenog ili tjelesnog oblika«. Sv. Ivan od Križa u *Usponu na Goru Karmel* knj. II. gl. 26—30. objašnjava da imamo tri vrste duhovnih ili razumnih riječi: susljedne, formalne i bitne riječi.

zna kako će završiti. Bude joj rečeno, neka se smiri jer će sve dobro završiti, i duša nakon toga zadobije veliku sigurnost i bude potpuno mirna. A tako je u mnogim drugim stvarima.⁸⁶

6. Drugi je znak što duša ostaje u velikom miru, pobožnoj i smirenoj sabranosti, u nutarnjem stanju koje ju vodi do toga da slavi Boga. O Gospodine, ako toliko snage ima jedna riječ izrečena po tvom plemenitom poslaniku - jer prema onome kako kažu, u ovoj odaji, ne govorite Vi sami Gospodine, već neki anđeo - što ćeš istom Ti činiti u duši, kada duša bude sjedinjena s Tobom i Ti s njom po ljubavi?

7. Treći je znak taj što ove riječi ne iščezavaju iz sjećanja, niti nakon dugo vremena. A neke se nikada ne zaboravljaju, kao što se to događa s onim riječima koje ovdje čujemo, to jest što ih slušamo od ljudi, riječi - pa makar ih izrekli vrlo uvaženi i učeni ljudi - ipak se ne urezuju u sjećanje kao ove, a niti im vjerujemo kao ovima ako se radi o budućim stvarima. Ove riječi ostavljaju jako veliku sigurnost; zbog toga ako se o njihovu ostvarenju javljaju sumnje, a razum - jer se radi o naizgled posve nemogućim stvarima - zahvate određena kolebanja, duša ustraje u takvoj sigurnosti da nikada ne sumnja, usprkos toga što joj izgleda da sve ide suprotno onome što je čula.

Pa ako prođu i godine, dušu ne napušta pomisao da će Bog to učiniti, koristeći druga sredstva, o kojima ljudi niti ne misle, kao što se to uvijek i dogodi. Ali ona ne prestaje trpjeti vidjevši da se ostvarenju toga događaju mnoge zapreke. Naprotiv, jer je davno to čula, i ne doživljava više učinke i tadašnju sigurnost o porijeklu tih riječi, napadaju je sumnje te se pita je li to možda potjecalo od đavla ili je pak to bio plod njene mašte. Ali u trenutku kad čuje ove riječi, ne samo da nema nikakve sumnje, nego da im potvrdi istinitost bila bi spremna i umrijeti.

Po mom mišljenju ove nesigurnosti moraju dolaziti od đavla koji nastoji mučiti i zaplašiti dušu, posebno ako se zbog ostvarenja riječi koje je duša čula, trebaju dogoditi velika dobra drugima, ili se radi o djelima koja su na veliku slavu i službu Božju. A ako se događaju zapreke, ah kako se đavao njima okoristi! Ako ne drugo u najmanju ruku da oslabi vjeru. Ne vjerovati da je Bog tako moćan da može učiniti djela koja nadilaze naš razum, već je jedna velika šteta.

8. Usprkos svim tim napadajima, i usprkos tome da ispovjednici s kojima se razgovara o tim stvarima, tvrde da se radi o zabludi, usprkos tome što veliki broj događanja i loših nagovještaja potiču na misao kako se to ne može ispuniti, uvijek ostaje - ne znam odakle - jedna tako živa iskra sigurnosti da će se to dogoditi, do te mjere da ni sama duša kad bi to željela ne bi je mogla ugasiti, pa ni kada bi sve druge nade već bile mrtve. I napokon, kako rekoh, ispunjava se riječ Gospodnja, a duša ostane tako zadovoljna i radosna, da ne bi htjela drugo već neprestano slaviti Gospodina i to puno više zato što je vidjela da je ispunjeno ono što joj je On kazao, negoli zbog samoga djela, premda joj je veoma bilo stalo do njega.

9. Ne znam zašto je duši toliko stalo da su se ove riječi obistinile. Ali smatram da duša, ako se riječi ne ostvare, neće se toliko žalostiti jer na koncu ona samo prenosi što joj je rečeno. U sličnim prilikama jedna osoba se sjetila Jone proroka koji se bojao da Niniva neće propasti.⁸⁷ Napokon, jer se radi o Božjem duhu, koji je vrhunska istina, pravedno je da mu duša pokaže vjernost, želeći da Ga se ne smatra lažnim. I stoga je prevelika njena radost, kad nakon tisuću obrata i usprkos svim poteškoćama, vidi da se ispunilo ono što joj je bilo rečeno. Radije bi podnijela sve muke nego da se ne ispune riječi za koje ona nesumnjivo

⁸⁶ Vidi *Moj život* pogl. 25. br. 14-19, i pogl. 30. br. 14.

⁸⁷ Ovdje Svetica smjera na proroštvo Jone, koji je po naredbi Božjoj Ninivljanima preokao, da će se za 40 dana njihov grad razoriti. Stanovnici povjeroše proroku te činiše pokoru u vrećama i u pepelu. Bog ganut na samilost oprostio Ninivi, a prorok se veoma rastuži, držeći, da su propale njegove riječi. U ovom je slučaju proroštvo bilo uvjetno.

smatra da joj je rekao Gospodin. Možda neće sve duše imati ovakvu slabost, ako se to može nazvati slabošću. Što se mene tiče ne smatram to lošim i mogu to osuditi.

10. Ako ove riječi dolaze od mašte, nema ni jednoga od ovih znakova, ni sigurnost, ni mira, ni unutarnje radosti, osim ako se čuju u trenutku kad je duša duboko uronjena u molitvu smirenosti i duhovni san. Znam da je to moguće, jer se dogodilo osobi koju poznajem. Neke su osobe tako slaba tjelesnog ustrojstva i predodžbene moći - ne poznajem drugoga uzroka - da kad su uronjene u ovu veliku sabranost, toliko ostaju izvan sebe da ne osjećaju ništa iz svoje vanjštine, a njihova su sva sjetila usnula, da oni sliče osobi što spava, a da i ne kažem da neki puta uistinu zaspu. U ovom stanju zamišljaju, skoro sanjajući, da im netko govori, vide neke stvari, te misle da je to od Boga, iako na koncu ostaju učinci kao iz sna.

Isto bi tako moglo biti, a što se neki puta uistinu i događa, da dok nešto usrdno mole Gospodina, učini im se da im On govori sukladno onome što oni žele. Ipak onaj tko ima veliko iskustvo neće nikada pomiješati riječi koje Bog govori s onima koje proizlaze iz mašte.

11. Treba se više bojati da riječi od đavla. Ali ako ima znakova koje sam spomenula, možemo biti posve sigurni da one potječu od Boga. Ipak, iako izgleda da smo uvjerenе da dolaze od Njega, ne treba nikada biti tako posve uvjeren i činiti nešto - ili barem razmišljati o tome – bez savjeta s učenim i razboritim ispovjednikom, istinskim slugom Božjim, posebno ako te riječi podrazumijevaju teške i važne stvari koje treba reći ili učiniti, bilo da se radi o samoj našoj duši ili drugim osobama. Ovo je volja Božja i na ovaj način će se opsluživati njegova zapovijed, budući da je On kazao da ispovjednika smatramo Njegovim namjesnikom.⁸⁸ Evo riječi o čijem porijeklu ne možemo sumnjati i koje su na tako veliko ohrabrenje u poteškoćama. Gospodin će pomoći ispovjedniku i, ako to hoće, dovest će ga do toga da smatra da se radi o Njegovu duhu. U suprotnome, ničime više niste obavezane. Činiti drugačije nego što je rečeno i povoditi se za svojim mišljenjem, smatram jako opasnim. Zbog toga sestre upozoravam vas u ime našega Gospodina da vam se tako nikad ne dogodi.

12. Bog govori duši na još jedan način, za koji smatram da sigurno potječe od Njega, a o kome ću kasnije govoriti, radi se o umnom viđenju.⁸⁹ Zbiva se to u najskrovitijem nutarnjem dijelu duše: duševnim sluhom se tako jasno čuje Gospodina koji izgovara te riječi, na tako jasan način i tako tajnovit da se ne treba bojati nikakvoga đavolskoga uplitanja, bilo zbog načina na koji se čuju riječi, bilo zbog učinaka koje imaju i koji nam jamče da to vjerujemo. U najmanju ruku ima se sigurnost da ne dolaze od mašte, sigurnost koju, ako se malo pazi, može se uvijek imati iz ovih razloga.

Prvo, stoga što ima razlike u razgovjetnosti govora koji je tako jasan, do te mjere da se Božjim riječima ne može oduzeti ni jedan jedini slog, a da to ne primijetimo, sjećajući se potpuno čak i kojim načinom, ovim ili onim iako oba imaju isto značenje, su nam bile rečene riječi, dok riječi koje dolaze od mašte nisu tako jasne, ni tako razgovjetne, one su kao nešto što je napola sanjano.

13. Drugi, jer se ovdje često nije ni mislilo na ono što se čulo - želim reći da se to čuje iznenada, ponekad i dok se razgovara s nekim. Ako neki puta riječi i odgovaraju na ono, što se samo letimice pomisli ili se prije mislilo, često puta se tiču stvari, o kojima se nikad nije razmišljalo, niti se smatralo da bi se to moglo dogoditi. Dakle, predodžbena moć mašte ih ne bi mogla proizvesti, niti prevariti dušu time što je se navodi da vjeruje ono što nije ni željela, ni htjela, pa ni poznavala.

14. Treći, jer u riječima koje od Boga dolaze, duša je kao kad neka osoba čuje, a kod onih koje dolaze od predodžbene moći mašte je kao kad čovjek malo po malo sastavlja ono što sam hoće da mu se kaže.

⁸⁸ Svetica aludira na Isusove riječi „*Tko vas sluša mene sluša*“. (Lk 10,16)

⁸⁹ Vidi pogl. 5. br. 8-9; pogl.8. i pogl. 1.0 ovih odaja.

15. Četvrti je taj što se ove riječi jako razlikuju: samo jednom jedinom riječju koja od Boga dolazi shvaća se puno više stvari, nego što bi ih naš razum mogao tako brzo sastaviti.

16. Peti, jer često dok se riječi čuju, duša shvaća puno više od onoga što one kazuju, iako bez glasa i na način koji ja ne znam objasniti. O ovom načinu razumijevanja na drugom ću mjestu poduže govoriti,⁹⁰ jer to je iznenađujuće nježna stvar koja potiče na slavljenje našega Gospodina.

O ovom načinu shvaćanja neke osobe su bile sumnjičave, posebno jedna koja je zbog toga puno trpjela, a kao što je bilo kod nje tako će biti i drugih koje neće nikada biti potpuno uvjerene. Toj osobi Gospodin je veoma često iskazivao ovu milost, zato je mogla veoma pažljivo istražiti tu stvar.⁹¹ Od početka najviše se bojala da je zavarava njena mašta.

Jer, ako se radi o đavlu koji govori, može ga se brže razotkriti. Istina, puno je njegovih lukavština, zna se prurušiti u anđela svjetla; ali to se može dogoditi - po mojem mišljenju - samo u riječima, izgovarajući ih tako jasno kao one koje dolaze od duha istine, te se ne može dvoumiti da smo ih čuli. Ipak đavao ne može oponašati i krivotvoriti učinke koje sam spomenula, ne samo da ne ostavlja dušu u miru i svjetlosti, nego je ispunja nemirom i smutnjom. Ali dodajem, ako je duša ponizna, i usprkos riječi koje čuje, ne čini ništa prije nego li se posavjetuje, đavao joj ne može nanijeti velike štete, naprotiv neće joj nimalo nauditi.

17. Ako se radi o milostima i Božjim darovima, neka duša pažljivo promotri smatra li se zbog njih boljom. I ako se to više ne smete što su milostivije bile riječi koje je čula, neka bude uvjerena da one ne potječu od duha Božjega, jer je posve sigurno, da kada riječi dolaze od Boga i što su veće milosti koje Bog daruje, da se duša to više ponizuje i smatra manjom, više se prisjeća svojih grijeha, više zaboravlja svoje probitke, više su njezina volja i misao zaokupljene time da jedino želi Božju čast i slavu; ne misli na vlastitu korist i probitke, više pazi da ni u čemu ne povrijedi Njegovu volju, te je više uvjerena da ničim nije zavrijedila ove milosti, već je zaslužila pakao. Ako darovi i milosti molitve sobom donose ove učinke, neka duša odbaci svaku sumnju i neka se uzda u Božje milosrđe, jer je On vjeran i neće dopustiti da je đavao prevari. Iako je uvijek dobro da se bude u strahu.

18. Oni koje Gospodin ne vodi po ovom putu, možda mogu pomisliti, da je za biti slobodan od svake opasnosti bolje ne slušati ono što bude rečeno; ako su riječi što im se govore nutarnje, treba se rastresti tako da ih se ne shvati. Odgovaram da je to nemoguće.

Ne govorim to za riječi koje proizlaze od predodžbene moći mašte, kojima se može lako oduprijeti ne obazirući se i ne gajeći odveć velike želje. A što se tiče drugih riječi tu nema nikakve pomoći, jer sam Duh koji govori čini to na način da zaustavi sve misli i da duša jako pazi na ono što joj se kaže, tako te izgleda da bi bilo prije moguće, da neka osoba što jako dobro čuje ne bi razumjela drugu koja joj jako glasno govori. Pa ipak ova osoba bi mogla ne paziti i usmjeriti misao i razum na nešto drugo; ali u ovome o čemu govorimo to nije moguće jer nema ušiju koje bi se mogle začepiti, niti je moguće misliti na nešto drugo osim na ono što joj je rečeno. Zaustaviti naše moći i svu našu nutrinu može samo Onaj, koji je na Jošuinu molbu mogao zaustaviti Sunce (usp. Jš 10,12). Iz toga duša dobro shvaća kako jako veliki Gospodin upravlja zamkom i to u njoj budi veliku pobožnost i poniznost. Stoga nema nikakva sredstva kojim bi se izbjeglo da Ga se čuje.

Neka Božansko Veličanstvo udostoji voditi naše misli da se ne zadovoljimo ničim osim s Njim samim te da zaboravimo na sebe same, kao što rekoh. Amen. A Bog neka dade da sam uspjela pojasniti ono što sam kanila, te da bude na nekakvu korist onima koji će zadobiti ove milosti.

⁹⁰ Vidi pogl.10.

⁹¹ Terezija govori o samoj sebi, vidi *Moj život* pogl. 25. br. 14-19.

4. Poglavlje

Govori o tome kako Bog uzdiže dušu u molitvi putem ushita, zanosa ili poleta: sve to skupa smatra da čini jednu cjelinu. Da bi se od Boga primile velike milosti, potrebna je velika srčanost.

1. Kakav mir i odmor može imati jadni leptirić uz spomenute tegobe i ostale stvari o kojima sam govorila? No sve to doprinosi da ona više zaželi uživati Zaručnika. A Gospodin koji poznaje njenu slabost, osposobljava je ovim i mnogim drugim sredstvima da se odvaži, kako bi se sjedinila s Njim, koji je tako veliki Gospodin, i uzela Ga za svoga Zaručnika.

2. Nasmijat ćete se možda ovome što kažem, i učinit će vam se da čujete ludost, jer vam se može učiniti da za to nije potrebna odvažnost, i da nema niti jedne žene, pa i najnižega staleža, koja ne bi imala srčanosti da se vjenča sa kraljem. Tako bi i ja smatrala da se radi o zemaljskom kralju, ali kad se radi o nebeskom Kralju kažem vam da je potrebno više odvažnosti nego što mislite; jer je naša narav jako plašljiva i niska za tako velike darove. Kad nam Bog ne bi dao srčanosti,⁹² uvjeren sam, da bi to bilo nemoguće, usprkos koristi i kolikogod se vidi, da je to za naše dobro.

Promotrite sada, na koji način, Gospodin sklapa ove zaruke: mislim da je to dok duši daje ushite koji čine da ona bude izvan vlastitih sjetila. Naime kada bi duša zadržala uporabu sjetila, smatram da bi vidjevši se tako blizu tako prevelikom Veličanstvu, ne bi joj bilo moguće ostati u životu. Podrazumijeva se, da se radi o pravim ushitima, a ne ženskim slabostima kojima smo mi ovdje podložne, smatrajući ih ushitima i zanosima.

Kao što mislim da sam već rekla, ima osoba tako slaba tjelesnog ustrojstva te izgleda kao da umiru već kod jednostavne molitve smirenosti. Budući da sam razgovarala s brojnim duhovnim osobama doznala sam da ima nekoliko vrsta ushita, i želim vam o tome govoriti. Ipak ne znam da li ću to uspjeti objasniti, kao što sam to učinila u drugom spisu,⁹³ gdje govorim i o nekim drugim stvarima koje se ovdje događaju. Čini mi se iz više razloga, da ne će biti suvišno to ponovno reći i ovdje, pa makar samo zato da bude skupa što ovdje spada pod odaje.

3. Jedna je vrst ushita ova. Duša, iako nije u molitvi, biva taknuta nekom Božjom riječju koje se sjetila ili je čuje. Čini se tada da Gospodin potaknut samilošću, što ju je vidio kako toliko vremena trpeći žudi od želje za njim, raspali u njenoj nutrini iskru o kojoj sam govorila,⁹⁴ te tako duša, nakon što je potpuno spaljena, poput feniks-ptice bude obnovljena i ustaje na novi život, uz oproštenje svih njezinih grijeha, kako se to pobožno može smatrati, a podrazumijeva se, ako se duša popravila i upotrijebila sredstva koja Crkva uči i preporuča. I tako očišćenu, Gospodin je sjedinjuje sa sobom, da nitko ne zna na koji način osim njih dvoje. Naprotiv, ni sama duša to ne zna, iako zadržava uporabu nutarnjih moći, jer ovdje se ne događa kao kad nekoga uhvati nesvjestica ili paroksizam te ne shvaća ništa što se zbiva unutra ni izvana.

4. Koliko ja shvaćam, duša nikad nije bila tako budna za Božje stvari, i nikada nije imala toliko svjetla i saznanja o Gospodinu kao u ovom slučaju. Činit će se da to nije moguće, jer ako su sjetila i duševne moći tako obustavljene da treba reći da su kao mrtve, na koji način se može pojmiti da duša shvaća otajstvo? To je tajna koju ne razumijem, možda je skrivena svakome stvoru i poznata samo Stvoritelju, kao i mnoge druge stvari koje se događaju u ovome stanju, hoću reći u ove dvije zadnje odaje, koje između ostaloga mogle bi se lijepo zajedno spojiti u cjelinu zato što između njih nema zatvorenih vrata. A ako mi se čini

⁹² Terezija često spominje odvažnost i srčanost kao potreban uvjet za dobiti ove milosti. Vidi *Moj život* 13 pogl., br.1, pogl. 20, br. 4; *Put* 1 pogl. br.18.

⁹³ Vidi *Moj život* pogl. 20.

⁹⁴ Vidi Odaje VI, 2. 4.

dobro odvojiti ih to je zato što se u posljednjim odajama događaju stvari koje se razotkriju samo onima koji u njih uđu.

5. Kad je duša u ovoj obustavljenosti duševnih moći i kad se Gospodinu sviđi da joj pokaže neku od svojih tajni, nešto o nekim nebeskim stvarima ili joj udijeli predodžbeno viđenje, duša kasnije zna to dobro izreći, jer to ostaje tako utisnuto u njeno pamćenju da to više ne može zaboraviti. Ali nije tako kad se radi o razumskim viđenjima, budući da ne priliči dok živimo još ovim životom da imamo takvu spoznaju da o njima možemo govoriti. Ipak, jer tijekom toga kuša neka koja su jako uzvišena, o mnogima od njih duša, nakon što ponovno zadobije uporabu sjetila, može po nešto izreći.

Možda neke ne razumijete još što je to viđenje, posebice ono razumsko. Reći ću vam o tome nešto kad dođe vrijeme za to, što mi je zapovjedio onaj tko ima pravo da to učini. Ako se i čini da je to neprikladno, možda će biti nekim dušama na korist.

6. Reći ćete mi, ako o tako uzvišenim milostima što ih Gospodin udjeljuje duši kasnije ne ostane nikakvo sjećanja na njih, kakvu joj korist donose? Ah, kćeri! Koristi su tako velike da ih se ne može dovoljno veličati. Radi se o dobrima koje ostaju tako dobro utisnuti u najskrovitijoj nutрини duše, te iako ih ne zna izreći, nikad ih se ne zaboravlja.

Kako ih se može sjećati ako nisu popraćene nikakvom slikom, niti ih duševne moći shvaćaju? To ne znam, ali ipak znam da neke istine o Božjoj veličini ostanu tako urezane u dušu, da kad je ne bi vjera poučila tko je On, i da joj nalaže ispovjediti Ga svojim Bogom, od toga časa klanjala bi Mu se kao takvom, kao što je učinio Jakov kad je vidio ljestve (usp. Pos 28,12). U tom viđenju on je zacijelo shvatio mnoge druge tajne koje zatim nije znao iskazati, jer da je vidio samo ljestve po kojima su silazili i penjali se anđeli, i da nije dobio veće unutarnje svjetlo, sigurno ni bi shvatio tako velike tajne.

7. Ne znam da li u ovome što kažem dobro pogađam: jer sam to čula, a ne znam čak da li se dobro sjećam. Niti Mojsije nije znao reći što je sve vidio u gorućem grmu (usp. Iz 3,2), već je kazao samo ono što mu je Bog dopustio da kaže. Sigurno da, kad mu Bog ne bi bio pokazao tajne i to sa tolikom sigurnošću da mu je dao da povjeruje i vidi da On uistinu jest Bog, Mojsije se nikada ne bi bio upustio u tolike i tako velike napore. Morao je on u trnju onoga grma shvatiti tako velike stvari, koje su ga ohrabrile da čini sve ono, što je nakon toga učinio za izraelski narod. Prema tome, sestre, kod otajstvenih Božjih stvari trebamo se paziti toga da ih želimo razumjeti i tražiti razloge za to. Kao što vjerujemo, da je On svemoćan, također moramo vjerovati, da crvići ovako ograničene moći, kao što smo mi, ne mogu shvatiti njegove veličine. Puno Ga slavimo da se udostoji dati nam da neke spoznamo.

8. Željela bih ovdje navesti neku usporedbu da uzmognem donekle razumljivo protumačiti ono što tvrdim, ali držim da nema takve koja bi odgovarala. Ipak evo jedne. Recimo, vi uđete u jednu od dvorana nekoga kralja ili velikoga gospodina, mislim da je zovu sobicom gdje čuvaju brojne predmeta od kristala, stakla, gline i mnoštvo drugih stvari koje su postavljene tako da se gotovo sve vide čim se uđe.

Jednom uvedoše i mene u takvu dvoranu u kući vojvotkinje od Albe, gdje su mi poglavari pod posluš naložili da se zaustavim na proputovanju, zato što ih je ta gospođa to silno molila.⁹⁵ Ostala sam preneražena kad sam ušla, i pomislih čemu bi mogla koristiti ta gomila stvari, i vidjela sam da je tolika raznovrsnost stvari mogla poslužiti za slaviti Gospodina. A sad sam zadovoljna, da se mogu ovdje okoristiti tom prigodom. Bila sam u dvorani neko vrijeme, a toliko je toga bilo za vidjeti da sam ubrzo sve zaboravila, tako da se više ne sjećam nijednog predmeta, kao da ih nikad nisam ni vidjela te ne bih znala reći kako su izgledali. U svemu samo se sjećam, da sam ih vidjela.

⁹⁵ Idući iz Salamanke na osnutak samostana u Segoviji u veljači 1574. Posjetila je vojvotkinju u njezinu gradu Alba de Tormes. Vidi knjigu o Osnucima pogl. 31.

Tako je i ovdje, duša je postala jedno s Bogom, postavljena u odaju najvišega neba, što mora da ga imamo u nutrini svoje duše, budući da Bog prebiva u nama, jasno je da moramo imati barem neku od tih odaja. Ako dakle Gospodin ne želi objaviti svoje tajne svaki puta kad je duša u zanosu, dosta joj je veliko dobro da ostaje uronjena u uživanje Boga, ipak neki puta On se udostoji zaustaviti dušu u ovom uživanju kao bi brzo pogledala ono što se nalazi u ovoj odaji. A kad duša ponovno dođe k sebi, ostaju joj utisnute veličine što je vidjela, ali ne može ništa o tome izreći, niti njena narav može doprijeti dalje, nego što je Bog htio da nadnaravno vidi.

9. Kazala sam da vidi: znači li to da se radi o predodžbenom viđenju? Ne želim tako nešto reći, ono o čemu govorim su razumska viđenja; a kako nisam učena, u mojoj neukosti ne znam to bolje pojasniti. A ako sam o ovoj molitvi, u ovome što sam dosad rekla kazala nešto što je dobro, posve je jasno da to nije došlo od mene. Ako duša u ovim ushitima ne shvaća nijedne tajne koje joj Bog daje, smatram da se ne radi o istinskim ushitima, već se radi o nekim naravnim slabostima, što se mogu dogoditi kod osoba slaba ustrojstva, kakve smo mi žene, kod kojih čim duh malo nadvlada našu naravnu snagu dogodi se da ostaju kao opojene, kao što mislim da sam to rekla za molitvu smirenosti.⁹⁶ Te pojave nemaju ništa zajedničkog s ushitima; jer u njima, vjerujte mi, Bog cijelu dušu uzima sebi, te joj kao svojoj zaručnici i svojini, pokazuje mali dio svoga kraljevstva, koje je za nju zadobio. A taj dijelak ma kako malen bio, uvijek je prevelik, kao i sve što je u tom velikom Bogu. On ne želi zapreke ni otkuda, ni od duševnih moći, ni od sjetila zbog toga zapovijeda da se pozatvaraju vrata svih odaja, ostavljajući otvorena samo vrata odaja u kojima On boravi da bi duša u njih mogla biti uvedena. Blagoslovljeno neka je tako veliko milosrđe! I s kolikim pravom će biti prokleti oni koji se ne budu htjeli okoristiti time i koji budu zauvijek izgubili Boga.

10. Ah sestre moje, ništa je sve što ostavljamo, ništa ono što činimo ili što bismo mogle učiniti za takvoga Boga koji hoće sebe dati jednom crvu! I ako se tolikom dobru možemo nadati, još u ovom životu što činimo sestre, na čemu se zadržavamo? Što je to što nas odvlači da prestanemo tražiti Gospodina, kao što je to činila Zaručnica po ulicama i trgovima? (usp. Pj 3, 2). Ah, kako je sve prividno u ovome svijetu, ako nam ne pomaže u tome, pa makar zauvijek trajala zadovoljstva, bogatstva i užitci svijeta, i da su tako brojna da nadilaze svaku zamisao, ne bi bili do li izmet, gadost i smeće u usporedbi s blagom koje će se uživati bez kraja! Čak ni ta blaga nisu ništa u usporedbi s posjedovanjem Gospodara svih blaga i neba i zemlje.

11. Ah, ljudske sljepoće! Do kada, do kad ćemo naše oči držati zamazane zemljom? Kad li će se ova zemlja maknuti s naših očiju? Iako se nama čini da zemlja ne izgleda takvom da nas sasvim zasljepljuje primjećujem pokoji grumenčić, pokoju trunčicu koji će, ako ih pustimo da narastu, nanijeti nam veliku štetu. Nego, sestre, za ljubav Božju, okoristimo se tim nedostacima, barem tako da bolje upoznamo svoju bijedu i da je bolje vidimo, kao što je blato učinilo slijepcu kojeg je ozdravio naš Zaručnik. (usp. Iv 9, 6 -7) A vidjevši, da smo tako nesavršene, molimo još usrdnije kako bi zadobile da Gospodin iz naše bijede izvuče dobro, pa da Mu u svem omilimo.

12. Jako sam se zapričala a da to nisam ni primijetila. Oprostite mi, sestre. Stigavši do ovih Božjih veličina - hoću reći, do toga da o njima govorim - ne mogu, a da se uvelike ne potužim kad vidim toliko dobro koje našom krivnjom gubimo. Istina, da su to stvari koje Bog daje onome kome hoće, kad bismo Ga ljubile kao što On ljubi nas, dao bi ih i nama, jer On ne želi ništa drugo doli pronaći duše kojima će davati, a zbog toga se neće umanjiti Njegova bogatstva.

⁹⁶ Vidi IV odaje pogl. 13, br. 11-13.

13. No, vratimo se onome, o čemu sam govorila. Zaručnik zapovijeda da se pozatvaraju vrata odaja, pa čak vrata zamka i obzida.⁹⁷ Uistinu kad započinje ushit duše, ponestaje joj daha i nema više snage da može govoriti, usprkos tome što ostala osjetila traju nešto duže, a ponekada u trenutku sva sjetila bude obuzeta: pa se ohlade ruke i tijelo, te se čini da duše više nema, a neki puta se ne zapaža ni da diše. To kratko traje - hoću reći, u istom stupnju - jer čim velika obuzetost malo popusti, čini se da tijelo donekle opet dolazi k sebi i diše, da bi ponovno umrlo i duši dalo više života. Ovaj tako velik zanos ne traje dugo.

14. Ipak, događa se, kad zanos prestane, da volja ostane tako opojena i razum tako rastrojen, da duša bude u ovakvom stanju jedan ili više dana, te izgleda kako nije sposobna baviti se ničim osim onim što volju pobuđuje na ljubav, a ona je pak za to posve budna, a istovremeno je uspravna te se ne da zanijeti bilo kojom stvorenom stvari.

15. Oh, kako je zbunjena duša kad ponovno dođe posve k sebi! Kakve li prevelike želje ima da se sva preda Bogu na služenje na bilo koji način On to želi. Ako od prijašnjih molitava koje sam opisala ostaju učinci koji li će tek biti od tako velike milosti kao što je ova? Duša bi htjela imati tisuću života, da ih sve uzmogne prikazati i založiti za Boga, htjela bi da sve stvari na zemlji budu sami jezici, te da ga hvale u njezino ime. Prevelike i žarke su joj želje da čini pokoru, a čineći ih ne trpi puno, jer velika snaga ljubavi čini da se malo osjeti od onoga što radi. Zbog toga duša misleći na mučenike jasno vidi da u njihovim patnjama koje su podnosili, oni nisu puno učinili, jer uz ovakvu pomoć od strane našega Gospodina sve postaje lako. I zato se ove duše tuže Gospodinu, kad im se ne pruži prilika da nešto trpe.

16. Duša puno više cijeni ovu milost kada joj se udjeljuje potajno, jer kad se to dogodi u prisutnosti nekih osoba, obuzme je velika zbunjenost i postidečnost koje na određen način kao da učine da zaboravi ono što je uživala, zbog muke i brige koje joj zadaju pomisli što li će misliti i reći oni koji su to vidjeli. Poznajući zlobu ovoga svijeta, boji se da će učinak toga biti pripisan posve drugom uzroku, te da će ono zbog čega bi trebali hvaliti Boga postati prigoda za nepromišljene sudove. Na neki mi se način čini da ovi osjećaji muke i srama imaju crte nedostatka poniznosti. Duša uistinu ne može spriječiti takve osjećaje, ali ako želi biti prezrena zašto mari za to?

Gospodina jednoj osobi koja je trpjela ove muke reče: „*Ne žalosti se jer ili će oni hvaliti Mene ili će ogovarati tebe: u oba slučaja ti dobivaš*“.⁹⁸ A ove riječi, kako sam kasnije saznala, jako su je ohrabrile i utješile, te sam to htjela ovdje napisati, da budu na pouku u slučaju da se neka duša nađe u ovakvoj žalosti. Čini se da Gospodin hoće da svi shvate da je ova duša već Njegova, i da nitko ne smije dirati u nju. Mogu napadati njeno tijelo, čast, imetak, jer će se sve to okrenuti na Gospodinovu slavu, ali u dušu se ne smije dirati. On će je braniti od cijeloga svijeta i cijeloga pakla, podrazumijevajući uvijek da ona nije tako bezumna da Ga želi ostaviti.

17. Ne znam, jesam li uspjela imalo pojasniti što je ushit budući, kako rekoh, da je nemoguće to posve objasniti. A držim da se nije ništa izgubilo, što sam o tome govorila, da se zna razlučiti što je pravi a što prividni ushit; jer imaju sasvim različite učinke. Nazivam ih prividnim ushitima, ne zato što bi duša koja ih doživljava htjela prevariti,⁹⁹ već stoga što je ona prevarena. Budući da se znaci i učinci prividnih ushita¹⁰⁰ ne slažu s tako velikom milošću,

⁹⁷ Svetica se vraća na ono što je govorila u br. 9 ovog poglavlja.

⁹⁸ Terezija govori o samoj sebi, vidi Moj život pogl. 31, br.13.

⁹⁹ Fr. Luis de Leon mijenja ovu rečenicu: »Ne zovem prividnim, jer hoće da prevari ko ih ima.« A Gracian u kordovskom prijepisu: »Ne zovem prividnim, jer hoće da prevari ko ih ima, već jer je ona sama duša prevarena.« Oba popravljaju umetak, kako bi trebalo da znači. Možda Svetica htjede napisati: »Ne držim prividnima, jer je htjela (duša) prevariti nas, nego jer je sama prevarena.«

¹⁰⁰ Terezija objašnjava da se znaci i učinci prividnih ushita ne slažu sa tom milošću tako da se kasnije ne vjeruje ni onima koji imaju prave ushite.

ta milost na taj način ostaje ozloglašena, te se s razlogom kasnije ne vjeruje ni onima, kojima ih Gospodin uistinu udijeli. Neka On bude uvijek blagoslovljen i hvaljen. Amen, amen.

5. Poglavlje

Nastavlja isti predmet i navodi, kako Bog uzdiže dušu duhovnim poletom na drukčiji način od onoga o kojem je bilo riječi. Ističe razloge, zašto je potrebna srčanost. Objašnjava ovu milost koju Gospodin udjeljuje na slastan način. Ovo poglavlje je jako korisno.

1. Postoji još jedna vrsta ushita koju ja nazivam duhovni let: u biti to je isto, ali se u nutрини osjeća posve drukčije od onoga prvoga.¹⁰¹ Iznemada se osjeti tako naglo gibanje duše, te se čini, da je duh s takvom brzinom zanesen, da dušu spopadne veliki strah, posebno u početku. Zato sam vam rekla da je osobi koja od Boga prima ove milosti potrebna ne samo velika srčanost, nego vjera, pouzdanje i potpuno predanje onome što Gospodin hoće učiniti s dušom. Mislite li, da je mala zbunjenost, kad je osoba sasvim pri sebi i vidi kako joj se duša zanosi, a kako smo čitali kod nekih s dušom se zanesu i tijelo, ne znajući tko, kamo i kako ih uzdižući odvodi, jer u početnom trenutku tog naglog gibanja nema se još sigurnosti da je to od Boga?¹⁰²

2. A ima li kakvo sredstvo, da se duša može oduprijeti? Nipošto. Dapače, znam od jedne osobi da je još gore opirati se. Budući da se duša toliko puta, toliko iskreno i s potpunom voljom predala u Božje ruke, čini se da Bog hoće toj duši dati do znanja, da više nema vlasti nad sobom, pa biva zanesena očitim silovitim gibanjem. Stoga je ona osoba odlučila da neće činiti ništa više negoli slamka koju privlači jantar,¹⁰³ kako ste to možda vidjele, i da će se prepustiti u ruke Onoga koji je tako moćan, jer je uvidjela da je najbolje nužnost pretvoriti u krepost. Spomenuh slamku, i upravo je tako. Istom lakoćom kojom neki jaki čovjek podigne slamku, tako i naš veliki i jaki Gorostas zanosi duh.

3. Pojilo onog izvora o kome smo govorili - ne sjećam se dobro je li to bilo u četvrtoj odaji,¹⁰⁴ punilo je tako blago i smireno, bez ikakvog micanja. A sada ovdje veliki Bog, koji zadržava izvore voda i ne dopušta moru da izađe iz svojih granica, izgleda kao da je otvorio izvore iz kojih je u ono pojilo dolazila voda, te se velikom žestinom tamo podiže snažni val, tako da lađicu naše duše uzdiže uvis. I kao što bjesnim valovima, što navaljuju, lađa ne može odoljeti, pa je ni jaki kormilar ni svi što njom upravljaju, ne mogu zadržati gdje bi htjeli: tako se, još puno manje, može zadržati nutrina duše, gdje bi htjela, niti se sjetila i duševne moći mogu osloboditi poticaja koji ih pokreće. A što se tiče tijela, ovdje se na njega niti ne obazire.

4. Sestre, priznajem vam da se dok ovo pišem, snebivam zbog velike moći koju mi naš veliki Kralj i Vladar ovdje pokazuje. A što li tek će učiniti onaj koji je iskusi? Kad bi se Gospodin očitovao onima koji su posve izgubljeni u svijetu, kao što se očituje ovim dušama, držim, da se ne bi usudili vrijeđati Ga, ako ne iz ljubavi, a onda barem od straha. A kako su tek obvezani oni, koji su tako uzvišenim putem poučeni da nastoje svim svojim snagama ne vrijeđati Boga! Vas sestre, koje primete ovakve ili slične milosti, zaklinjem Božjom ljubavlju, da se ne zanemarite, pazeći da se ne zadovoljite samo time da primete. Sjetite se, da tko puno dobiva puno i duguje (usp. Lk 12, 48.)

¹⁰¹ Mistici sa slažu sa sv. Tomom, da su zanos (éxtasis), ushit (arrobamiento), polet (raptó), duhovni let itd. u biti ista stvarnost, ako se prigodno (accidentaliter) i razlikuju. Terezija označuje jako dobro i u ovim poglavljima odaja, gdje govori o sjedinjenju, te u *Moj Život* pogl. 20. br.1, i u drugom *Izvešću* o. Rodrigu Alvarezu. Svetica se čudi tumačeći te razlike, razlaže razne uzroke, iz kojih nastaju takove obustave, učinke što ostaju, i pažnja s kojom moraju postupati duše obdarene ovim milostima.

¹⁰² Vidi u *Moj Život* pogl. 20. br. 3 - 7.

¹⁰³ Jantar je amorfná smola.

¹⁰⁴ Vidi IV. odaje pogl. 2. br. 2. i dalje.

5. Ova istina uvelike zastrašuje dušu te joj je potrebna velika srčanost. Ako joj je Bog ne udijeli ona sa zebnjom hodi, jer nakon što promotri što joj Bog udjeljuje, promotri li sebe, vidi kako malo Njemu služi prema onom, koliko je puno obvezana to činiti, pa i to malo što čini prepuno je nedostataka, nesavršenosti i mlakosti. Stoga ako duša učini neko dobro djelo, držim da je najbolje odmah nastojati to zaboraviti, i imati pred očima nedostatke s kojima ga je učinila. Neka se prisjeća se svojih grijeha, a budući da nema čime nadoknaditi, predaje se u Božje milosrđe, moleći ga smilovanje i milosrđe, zbog one dobrote koju je On uvijek imao prema grešnicima.

6. Možda će joj Bog odgovoriti kao što je to učinio jednoj osobi, koja je jako ožalošćena iz ovoga istog razloga stajala pred raspelom, razmišljajući kako nikad nije imala što dati Bogu, niti što ostaviti zbog Njega. Sam Raspeti je utješi govoreći joj, da joj On daje sve patnje i boli, što ih je On podnio u svojoj Muci, da ih smatra svojima kako bi ih prikazala Njegovom Ocu.¹⁰⁵ Ona je ostala tako utješena i obogaćena, da to ne može više nikada zaboraviti. Što više, svaki puta kad bi vidjela kako je pritisnuta svojom bijedom, bilo je dosta da se sjeti ovih riječi da odmah bude ohrabrena i utješena.

Mogla bih vam ovdje navesti još nekoliko takvih stvari. Razgovarala sam sa toliko svetih i molitvi odanih osoba, a znam ih puno; ali to neću učiniti da ne biste pomislile da se radi o meni. Ovo što sam spomenula čini mi se, da je veoma korisno zato da shvatite koliko se naš Gospodin raduje tome što se mi trudimo upoznati sami sebe, i da nastojimo uvijek iznova gledati i promatrati svoje siromaštvo i bijedu, uvjereni da nemamo ništa, a da to nismo prije od Njega primile. Stoga, sestre moje, potrebna je srčanost za ovo i za mnoge druge stvari, što snađu dušu koju Gospodin drži u ovom stanju. A čini mi se, da ako se ima poniznosti, kako je za ovo stanje potrebna srčanost, više nego li za druga stanja. Neka nam Gospodin pritekne u pomoć po onome što On jest!

7. Vraćajući se pak onom iznenadnom poletu duha, o kome sam govorila.¹⁰⁶ Događa se tako, da se zbilja čini kako se duh odvaja od tijela; premda je jasno, da osoba nije mrtva, ali ima trenutaka u kojima ona ne zna reći da li joj se duša nalazi u tijelu ili ne. Čini joj se da je cijela bila prenesena u neki posve drugačiji kraj, različit od ovoga u kojem mi živimo, gdje joj se u drugačijoj svjetlosti, toliko različitoj od ovdašnje, pokazuju tako velike stvari koje sama od sebe ne bi mogla ni zamisliti, pa sve kad bi se trudila oko toga cijeloga svoga života. Zbog toga se događa da joj u jednom trenutku budu pokazane i objašnjene brojne tajne, o kojima ona ne bi mogla shvatiti ni tisućiti dio, pa ni kad bi se mnogo godina maštom i razumom trudila oko njih.

To nije umno, nego predodžbeno viđenje. Očima duše se vidi puno bolje nego što vidimo tjelesnima očima, kao što se shvaćaju razne stvari bez pomoći riječi: na primjer, ako vidi neke svece, poznaje ih kao da se s njima često družila.

8. Neki puta, zajedno sa stvarima koje vide očima duše, prikazuju joj se i druge, po umnom viđenju, posebno mnoštvo anđela koji prate svoga Boga. Ove i mnoge druge zadivljujuće stvari koje nije moguće opisati predstavljaju se nekom divnom spoznajom, koju ne bih znala izreći, spoznajom u kojoj se ništa ne vidi ni tjelesnim ni duševnim očima. Znati će to bolje izreći onaj tko to bude bolje iskusio, a sposobniji je od mene, iako mi se čini da je to jako teško. Je li duša u tijelu ili nije, dok se ovo sve zbiva, ne bih znala kazati. Ne bih prisegla pod zakletvom, ni da je duša u tijelu, a ni da je tijelo bez duše.

9. Evo o čemu sam puno puta razmišljala. Kao što se Sunce nalazi na nebu, te ima toliku silu, da odmah šalje svoje zrake na zemlju, bez da se miče odonud gdje se nalazi, tako se i duša - koja je jedno sa duhom kao što su jedno Sunce i njegove zrake - može snagom

¹⁰⁵ Ovu milost sv. Terezija je dobila 1575. ili 1576. vjerojatno u Sevilli.

¹⁰⁶ Vraća se na temu iz br.1. ovog poglavlja.

toplina koja joj dolazi od istinskog Sunca Pravde, uzdići iznad same sebe jednim svojim višim dijelom, s time da ona ostane na svojem mjestu.¹⁰⁷

Napokon ne znam je li tako, kako kažem. A istina je, da onom brzinom kojom izlazi kugla iz kremenjače kad je se potpali, tako se u nutрини duše dogodi let - ne znam koju drugu riječ upotrijebiti - let koji, premda ne pravi buku, proizvodi tako očit pokret da to ni na koji način ne može biti privid.

Dok je duša sasvim izvan sebe, pokazuju joj se velike stvari, a kad ponovno dođe k sebi, ima velike koristi od toga. Zemaljske stvari joj izgledaju tako dostojne prezira u usporedbi s onim što je vidjela, da joj se čine kao smeće. I od tada na zemlji živi mučnim životom, nema ničega što bi je još zanimalo, od onoga što ju je prije znalo privlačiti. Čini se da joj je Gospodin htio pokazati nešto od onoga koliko vrijedi zemlja kamo ima putovati - kao što su oni, što ih je izraelski narod bio poslao donijeli znake obećane zemlje (usp. Br 13, 18 - 24.) - da poznajući u koju zemlju ide na počinak lakše podnosi tegobe tog mučnoga puta.

Možda će vam se učiniti, da ta trenutačna milost nije od tako velike koristi, pa ipak tako su velike koristi koje ostavlja u duši, da će samo onaj tko to iskusi znati spoznati njezinu vrijednost.

10. Iz toga se vidi da to ne potječe od đavla; a još manje od vlastite mašte. Tako uzvišene učinke đavao ne može uzrokovati. Mir, spokoj i korist koji ostaju u duši ne mogu doći od njega. A još manje ove tri stvari koje se kušaju u jako visokom stupnju: prva, spoznaja Božje veličine, jer što više stvari od Njega dolaze to nam se On pokazuje uzvišenijim; druga, poniznost i spoznaja samog sebe promatrajući kako je se tako nisko biće usudilo se uvrijediti Stvoritelja tako divnih stvari i još se usuđuje motriti Ga; treća, prezir svih ovozemaljskih stvari, izuzev onih koje mogu biti od pomoći u služenju tako velikom Bogu.

11. Ova blaga prstenja¹⁰⁸ koja Zaručnik počinje poklanjati svojoj zaručnici, su toliko dragocjena da će ona na njih jako paziti, da ih nikada ne izgubi, jer ono što je vidjela ostaje joj tako urezano u sjećanje da mislim kako je nemoguće da to zaboravi, dok to ne bude zauvijek uživala. A ako bi to izgubila bilo bi to za nju najveće zlo. Ali Zaručnik, koji joj ih daje, može joj dati i milost, da ih ne izgubi.

12. Vraćajući se na srčanost koja je potrebna, mislite li da je tako neznatna stvar primijetiti da se gubi uporaba sjetila ne shvaćajući razlog tome, do te mjere da zaista izgleda da se duša odvaja od tijela? Treba srčanost za to, a može je dati samo Onaj, koji joj daje i sve ostalo. Reći ćete mi da se ovaj strah dobro plaća. To kažem i ja. Neka bude hvaljen dovijeka Onaj, koji može toliko dati. Neka nam Gospodin udijeli milost, da zavrijedimo njemu služiti. Amen.

6. Poglavlje

Opisuje učinak molitve, što je opisana u prethodnom poglavlju, te po čemu će se razlučiti je li istinita ili se radi o prevari. Govori o jednoj drugoj milosti koju Gospodin udjeljuje duši da bi je potaknuo da Ga slavi.

1. Po ovim uzvišenim milostima duša se ispunja tako živim željama da u potpunosti uživa Onoga koji joj ih daje, te joj život postaje velika, iako slasna muka. Živo želi umrijeti i sa suzama neprestano moli Boga, da je uzme iz ovoga progonstva, gdje joj je sve dosadno i umara je. Kad je u samoći, kuša neko olakšanje, ali brzo dođe ova muka, i prati je posvuda, te ovaj leptirić ne uspijeva pronaći odmor koji bi potrajao. Budući da je duša puna ljubavi dosta

¹⁰⁷ Svetica o razlici između duha i duše govori i drugdje. Vidi VII. odaje, pogl. 1. br.11, *Izv* 5. br 10 i 29; *Moj život* pogl. 20. br. 14.

¹⁰⁸ Svetica se vraća na simboliku ženidbenog obreda o kome je govorila u V. odajama pogl. 4. br. 3.

je bilo kakva prigoda koja više raspaljuje taj oganj te uzrokuje da ponovno poleti. To objašnjava zašto su ushiti vrlo česti u ovim odajama, te nema sredstva da ih se izbjegne, pa ni kad se događaju javno. A zatim od tuda dolaze progonstva i prigovori. Premda bi duša htjela ne bojati se, ipak često to ne uspijeva, zbog velikoga broja onih koji joj nameću strahove, pogotovu ispovjednici.

2. Dok se s jedne strane čini, da duša ima veliku sigurnost, pogotovu kad je sama s Bogom, s druge strane je u mucu, jer se boji da će je đavao prevariti, tako da uvrijedi Onoga koga toliko ljubi. Prigovori ljudi joj zadaju malo muke, izuzev ako je sam ispovjednik tvrdo opominje, kao da ona u svemu tome može činiti što drugo. Ona od svih samo traži molitve i neprestane prošnje da je Gospodin vodi drugim putem. Rekli su joj da to čini, zato što je ovaj put jako opasan. A budući da je ona na ovom putu iskusila tako velike napretke, ne može sebi zapriječiti da misli - na temelju svega što čita i zna - da je put, kojim je vodi, put Božjih zapovijedi, koji vodi u nebo.¹⁰⁹ Zato sve i da hoće, usprkos sve svoje dobre volje, ne može željeti da je Bog povede drugim putem, nego se predaje u Njegove ruke. A baš joj to što ne može željeti drugog puta, zadaje muku jer misli, da ne sluša ispovjednika, jer u tome da sluša i brizi da ne vrijeđa Boga, vidi jedino sredstvo, da ne bude prevarena. Ipak ne bi svjesno učinila ni lakog grijeha, pa makar je raskomadali. Tako joj barem izgleda, te se jako žalosti videći da ne može izbjeći da čini mnogo nehotičnih grijeha.

3. Bog ovim dušama daje tako veliku želju da Ga ne vrijeđaju, ni u najneznatnijim stvarima, niti da čine ikakve nesavršenosti, kad bi to mogle, da bi samo zbog ovoga razloga, kada ne bilo drugih, htjele pobjeći od ljudi, te su jako zavidne onima koji žive ili su živjeli u pustinjama. S druge strane, duša bi htjela poći usred svijeta da pridonese da samo još jedna duša više slavi Boga. Žalosti se, ako je žena, zbog zapreka koje joj nameće njezina narav da to ne može učiniti, i jako zavidi onima koji imaju slobodu podići glas obznanjujući svima tko je ovaj veliki Bog nad vojskama.

4. O jadna mala leptirice, svezana s toliko okova, koji ti ne dopuštaju letjeti koliko bi htjela! Smiluj joj se, moj Bože; te tako uredi da ona može barem djelomično ispuniti svoje želje na Tvoju čast i slavu. Ne gledaj malenost njenih zasluga, ni na bijedu njene naravi. Nisi li Ti tako moćan da zapovijedaš te se pred Tobom povlači široko more i veliki Jordan zadržava svoje vode pa puštaju, sinove Izraelove da prođu (usp. Iz 14, 21 - 22. I Još 3, 13.).

Nemojte je žaliti jer, potpomognuta Tvojom snagom, može podnijeti mnoge nedaće. Ona je na to pripravna i želi ih podnijeti. Pruži, Gospodine, Svoju moćnu ruku da joj život ne prođe u tako niskim stvarima. Neka se pokaže Tvoja veličina u ovom ženskom i tako niskom biću, neka svijet uvidi, da sama po sebi nije ništa, pa neka Tebe slavi. Pa stajalo je to koliko bilo, ona to želi i spremna je dati i tisuću života, kad bi ih imala, samo zato da zadobije da Te samo jedna duša zbog nje malo više slavi. Da, smatrala bi te živote dobro upotrijebljenima, ali vidjevši da ne zavređuje trpjeti za Tebe ni najmanju muku, strepi da još manje zavrjeđuje umrijeti.

5. Ne znam sestre, u vezi s čime ni zbog čega sam ovo rekla; učinila sam to, a da nisam ni zamijetila što činim. Bilo kako, bez ikakve sumnje to su učinci onih zanosa i obustavljanja. Ne radi se o prolaznim željama, već o onima koje trajno ostaju, pa kad se ukaže prilika koja ih stavlja na kušnju, vidi se, da one nisu nešto umišljeno i ne okončavaju se s time.

Zašto kažem, da su te želje trajne, kad se ponekad duša osjeća plahom i prestrašenom, s tako malo srčanosti, pa i u najsitnijim stvarima? Ako je Bog tada prepušta njenoj naravi, po mom mišljenju to je za njeno puno veće dobro. Jer onda ona vidi, da ako je tu srčanost za nešto i imala, da joj je bila dana od Boga, i to tako jasno vidi, da ona sama bude poništena, ali

¹⁰⁹ Ovo se podudara sa iskustvom same svete. Vidi *Moj život* pogl. 27. i 29.

to je popraćeno s većom spoznajom o Božjem milosrđu i Njegovoj veličini, koji je htio svoju moć pokazati tako niskom stvorenju. A redovito stanje duše je onakvo kako smo rekli.

6. Sestre, kod ovih velikih želja da vidite Boga, na jednu stvar treba pripaziti: to jest, one su neki puta tako snažno žestoke, a tada umjesto da ih podupiremo, treba ih odvrćati. Dakako, to kažem ako možete, jer u nekim slučajevima, o kojima ću poslije govoriti, to je potpuno nemoguće, kako ćete same vidjeti. Ovdje neki puta se to može, jer je razum još djelatan i može se suobličiti volji Božjoj, ponavljajući ono što je govorio sveti Martin.¹¹⁰

Ako su ove želje odviše žestoko žarke treba odvratiti misao; jer to su želje što se javljaju kod onih što su daleko napredovali u savršenstvu, mogao bi nam ih đavao potaknuti da pomislimo da smo i mi među njima, dok je uvijek dobro sa zebnjom ići naprijed. Ipak smatram da đavao ne može uzrokovati mir i spokoj što ih ova muka donosi duši, nego samo pokrenuti neku strast sličnu onoj što se osjeća kad nas nešto žalosti zbog svjetovnih stvari. Tko nije iskusio jedno i drugo možda ih neće znati razlikovati. Misleći da su te želje velika stvar, podupirat će ih koliko uzmogne, s velikom opasnošću da naškodi svome zdravlju; jer ova patnja je stalna ili u najmanju ruku jako je česta.

7. Pripazite, i slabo tjelesno ustrojstvo može također izazvati ovakve muke, osobito kod nekih osjetljivih osoba, koje za svaku sitnicu plaču, a koje će se tisuću puta uvjeriti da plaču poradi Boga, iako to nije tako. Kada se u nekom određenom trenutku dogodi, da na svaku riječicu koju se čuje ili pomisli na Boga, navali mnoštvo suza, bez da im se može odoljeti, može biti da se to događa zbog nekih raspoloženja koja su se nakupila u srcu koja tome više doprinose negoli ljubav kojom se ljubi Boga, pa bi se reklo da te osobe više ne mogu prestati plakati. A te osobe, budući da su već čule da su suze dobre, ne samo da ne nastoje suspregnuti se, nego sve čine koliko mogu da ih potiču, ne želeći činiti ništa drugo. Đavao ih ovime nastoji oslabiti da postane nesposobne za molitvu i za održavanje Pravila.

8. Čini mi se, da vas slušam, gdje kažete, što vam je činiti, kad u svemu, pa i u tako dobroj stvari, kao što su suze, mislim da može biti obmane, te da nisam možda ja ona koja je obmanuta? I to može biti, ali znajte, ne bih to govorila, da nisam vidjela kod nekih osoba, da u tome može biti prevare.

Sigurno to nisam iskusila na sebi, jer ja ne samo da nisam nježna srca, nego imam tako tvrdo srce, da mi je to ponekad žao. Ipak kad je unutarnja vatra velika, koliko god srce bilo tvrdo, rastaće se poput destilacijskog kotla. Ako suze dolaze iz ovog izvorišta, nećete moći to ne primijetiti, jer ne samo da vas ne uznemiruju, nego vas još više okrjepljuju i smiruju, a rijetko kad škode. Između ostaloga, kada bi se i radilo o obmani, dobro je to što ona šteti samo tijelu, a ne duši, dakako uvijek se podrazumijeva, ako je duša poniznija. A nema ništa lošega u tome, da i kada nema nikakve štete, se bude opreznim.

9. Nemojmo misliti da je sve učinjeno zato što se puno plače. Radije zdušno prionimo poslu i prakticirajmo kreposti jer to više donosi dobra našoj stvari. Neka dođu i suze, kad nam ih Bog pošalje, a ne činimo ništa da ih mi uzrokuje. Naprotiv što se manje budemo trudili oko njih, one će bolje natopiti našu suhu zemlju i pomoći će joj uvelike da urodi plodom, jer to je voda koja pada s neba; koja uspoređena s onom koju mi s mukom pronađemo u iskopini nema ništa zajedničko. Naprotiv, često ćemo se izmučiti kopajući, a nećemo pronaći ni lokvicu vode, a kamoli izvor vodu. Stoga, sestre, smatram da je korisnije stati pred Gospodina i promatrati s jedne strane Njegovo milosrđe i veličinu, a s druge našu veliku bijedu. Tako ćemo mirno hoditi, a đavao neće imati toliko mogućnosti, da nam podmeće zamke.

¹¹⁰ U službi čitanja Crkva podsjeća na svečeve riječi »Gospodine, ako sam još potreban tvome puku, ne odbijam napora. Budi volja tvoja.«

10. Usred ovih stvari koje su istovremene mučne i slasne, Gospodin ponekad duši podari neko veselje i čudnu molitvu kojoj se ne zna razaznati narav. Spominjem to ovdje, da znate da je to moguće, te uvelike slavite Boga, ako vam udijeli tu milost.

Po mojem mišljenju, radi se o velikom sjedinjenju duševnih moći, koje Gospodin ostavlja slobodne da uživaju ovu radost, a da ne shvaćaju što je to što uživaju, ni kako to uživaju. Isto tako je i sa sjetilima. Izgleda da govorim nerazumljivim jezikom, ali to je tako. Duša kuša tako veliku radost, i ne želi biti sama koja ju uživa te žarko želi da je svi upoznaju da joj pomognu slaviti Gospodina, tome smjera sva njezina težnja. Ah, kakva bi slavlja upriličila i kakve li dokaze obznanila, kad bi mogla, da svi upoznaju njezinu radost. Čini se da je našla samu sebe, i da bi poput oca rasipnog sina, htjela sve pogostiti i upriličiti velika slavlja (usp. L. 15, 10-32.). A to stoga, jer duša vidi sebe u takvom položaju, o kojem ne može posumnjati, te je barem za sada u sigurnosti.¹¹¹ A mislim, da ima zato i razlog. Jer je nemoguće, da đavao uzrokuje takvu veliku nutarnju radost u najdubljoj nutrini duše, i to s tolikim mirom, da je sve potiče na slavljenje Boga.

11. Pod naletom tako velikog žara radosti već je puno za dušu da može to prikrivati, i nije joj baš lako šutjeti. U ovom stanju mora da je bio sveti Franjo kad se susreo s lopovima dok je hodao poljem klikćući glasno da je on glasnik velikoga Kralja. A koliko se drugih svetaca, povuklo u pustinju, poput sv. Franje, da bi klikotali pohvale svojem Bogu. Ja sam jednoga upoznala po imenu, fra Petar Alkantarski, za koga smatram da je svet, budući da je takav bio njegov život. I on je to isto činio, a oni koji bi ga ponekad čuli držali su ga za luđaka.¹¹² Ah, svete li ludosti, sestre! Kad bi je barem i nama svima Bog dao! Promotrite u međuvremenu milost koju vam je On udijelio time što je prihvatio da budete na ovom mjestu, gdje će vas u slučaju da vam udijeli ovu milost i vi je pokažete, radije ohrabriti, a ne kritizirati kao u svijetu, a što bi vam se dogodilo da se nalazite u svijetu, u kome se tako malo kliče slavi Božjoj, te se ne treba čuditi, da se takvi ogovaraju.

12. Ah, nesretnih li vremena i bijednog li života u kojem sada živimo! Blago onima koje je zapala tako dobra sreća da se ne nalaze u svijetu! Ponekad jako uživam kada, dok ste skupa, vidim moje sestre kako su pune tako velike nutarnje radosti, i kako svaka čini što više može da slavi Gospodina zato što je u samostanu. A sasvim jasno se vidi, da ove pohvale potječu iz dna duše. Htjela bih, sestre, da to često činite, jer ako jedna započne, preostale će je slijediti. Za što bolje biste mogle koristiti vaš jezik kad ste skupa, nego za slavljenje Boga, jer imamo toliko razloga za to?

13. Neka se Gospodin udostoji puno puta udijeliti nam ovu molitvu koja je tako sigurna i korisna. Mi je našim snagama ne možemo zadobiti, jer je nadnaravna. Neki puta se može dogoditi da potraje cijeli jedan dan. Tada duša nalikuje nekome tko je puno popio, ali ne toliko da bi mu bila oduzeta osjetila, ili je pak poput kakva melankolično potištenog čovjeka koji nije posve izgubio razum, ali se ne oslobađa neke stvari koju mu je mašta utvila u glavu, tako da nema onoga tko bi mu je izbio iz glave. Ove usporedbe su, dakako, vrlo nezgrapne za usporedbu sa tako dragocjenom stvari, ali moj um ne nalazi drugih, boljih. Ipak je tako. Užitek radosti preplavljuje dušu na takav način da ona zaboravi na sebe i na sve druge stvari, te ne zamjećuje niti uspijeva govoriti ni o čemu drugom osim o onome što se odnosi na njenu radost, to jest na slavljenje Boga. Kćeri moje, sve pomozimo ovoj duši! Čemu želimo biti pametnije? Zar u svijetu možda ima većeg zadovoljstva od ovoga? I neka nam pomažu sva stvorenja, u sve vijeke vjekova! Amen, amen, amen.

¹¹¹ Izdanje od 1589. donosi ovu bilješku: „o sigurnosti, da ono što osjeća, nije varka đavolska“.

¹¹² Vidi *Moj život*, pogl. 27. br. 16 – 20; pogl. 30. br. 2 - 7.

7. Poglavlje

Govori o tome kakva je bol što je zbog svojih grijeha osjećaju duše kojima Bog udjeljuje ove milosti. Ukazuje kako je velika pogreška ne nastojati, imati pred sobom čovječstvo našega Gospodina i Spasitelja Isusa Krista, Njegovu muku i život, te Njegovu slavnu Majku i svece ma koliko god osoba bila duhovna. Poglavlje je od velike koristi.

1. Činit će vam se, sestre, da su duše kojima se Bog daruje na tako osobito blizak način su tako sigurne, da će ga zauvijek uživati, te da nemaju više razloga bojati se niti oplakivati svoje grijeha. E, to je velika zabluda. Možda to mogu pomisliti one, koje još nisu dosegle ove milosti, jer ako su ih kušale, i ako su uistinu bile od Boga, shvatit će ono što govorim. Bol zbog grijeha to više raste, što se primaju veći darovi od našeg Gospodina, a smatram da ona neće prestati dok ne budemo ondje, gdje nam ništa više ne može zadati bol.

2. Ta bol više ili manje probada dušu, i ne kuša se uvijek na isti način, jer duša umjesto da razmišlja o kaznama koje je zaslužila svojim grijesima, misli na to koliko je bila nezahvalna prema Onomu komu toliko duguje i koji je toliko dostojan, da se Njemu služi. Po ovim milostima što joj se daruju puno bolje shvaća Božju veličinu. Zgraža se uviđajući koliko je bila drska, oplakuje svoje premalo poštovanje prema Bogu, zamjećuje da je u njenoj presmionosti bilo neshvatljive ludosti,

nikako ne može prestati žaliti kad pomisli da je zbog tako niskih stvari ostavljala tako uzvišeno Veličanstvo. Toga se češće sjeća nego li milosti što ih je primila, milosti koje iako su tako velike, kao one o kojima sam govorila, i one o kojima ću još govoriti, izgledaju joj kao stvari koje svako malo prolaze kao da ih odnosi nabujala rijeka, dok sjećanje na vlastite grijeha duša ima trajno pred sobom, kao blato koje ključa: i to je njen veliki križ.

3. Poznam jednu osobu,¹¹³ koja je željela umrijeti, ne samo da gleda Boga, nego i da se oslobodi muke da se osjeća uvijek tako nezahvalna prema Onome, kojemu je uvijek toliko dugovala i dugovat će. Izgledalo joj je da ničije opačine ne mogu doseći njene, jer je držala, da Bog nije nikoga toliko podnosio, ni mu toliko milosti udijelio.

Ove duše nemaju strah od pakla. Imaju rijedak, iako mučan strah, da će izgubiti Boga. Jedina njihova zabrinutost je da ih Bog ne pusti iz Svoje ruke, dopuštajući da Ga uvrijede te da se ponovno ne nađu u tako nesretnom bijednom stanju u kojem su nekoć bile. Ne brinu se ni za svoje patnje, ni za buduću slavu. Ako već žele, da ne ostanu dugo u čistilištu, to je zato, da ne budu daleko od Boga, a ne zbog muka, što ih ondje trebaju trpjeti.

4. Smatram da nikada nije sigurno za neku dušu, koliko god bila obdarena, zaboraviti bijedno stanje u kome se nekad nalazila; jer ovo sjećanje, iako je mučno, puno pomaže. Možda ja tako mislim, jer sam bila toliko nevaljala, pa je to razlog zbog kojega ne uspijevam nikada to zaboraviti. Možda neće tako biti sa onima koji su bili kreposni, iako nitko nije bez nedostataka dok živimo u ovom smrtnom tijelu.

Misao da je Bog već oprostio i zaboravio naše grijeha, daleko od toga da olakšava ovu muku, štoviše povećava je, stavljajući pred dušu toliko uzvišenu Dobrotu koja ne propušta udjeljivati svoje milosti i onome tko je zavrijedio samo pakao. Mislim da je ova misao bila veliko mučeništvo za svetoga Petra i Magdalenu; jer raspaljeni ljubavlju i obdareni tolikim milostima, kao što su to bili, bolje su shvaćali Božju veličinu i uzvišenost: zacijelo je bila jako velika njihova patnja, popraćena nježnim osjećajima.

5. Možda će vam se također učiniti da se ona koja uživa ovako uzvišene stvari, ne treba zadržavati na razmatranju o otajstvima presvetog čovječstva našega Gospodina Isusa

¹¹³ Terezija govori o sebi, vidi *Moj život* pogl. 34 br.10.; pogl. 26. br. 2

Krista, nego se samo sasvim baviti ljubavlju. O tom sam pisala opširno na drugom mjestu.¹¹⁴ Neki su mi se u tome usprotivili i rekli da ja to ne razumijem, da su različiti putovi po kojima Bog vodi, te da duše čim nadiđu prve početke i načela, da je bolje da se odvoje od tjelesnih stvari i bave se samo Božanstvom. Možda se ja varam, možda svi govorimo jednu te istu stvar, no ja sam uvidjela i znam, da me je davao htio u ovom prevariti. Te sam se tako opekla i opametila, da mislim, iako sam više puta o tome govorila na drugim mjestima,¹¹⁵ ponovit ću to ovdje zato da u tome budete jako oprezne i - pazite što se usuđujem reći - da ne vjerujete onome tko bi vam drugačije govorio. Nastojat ću o ovome biti jasnija nego što sam to bila drugdje. Onaj tko je bio obećao da će o tome pišući raspravljati,¹¹⁶ bio bi dobro učinio da je opširnije govorio, jer iznijeti to ovako općenito nama, koje se ne razumijemo toliko, može nanijeti mnogo štete.

6. Može se nekim dušama činiti, da ne mogu misliti na Muku, još će manje moći misliti na presvetu Djevicu i na život svetaca, a sjećanje na njih toliko pomaže i donosi koristi. Ja ne razumijem, što oni misle. Odvojiti se od svega tjelesnog, da se neprestano bude ražareni ljubavlju je svojstveno anđeoskim duhovima, a ne nama koji živimo u smrtnome tijelu. Ako trebamo misliti, baviti se i družiti se s onima, koji su kao i mi imali tijelo, a činili su tako velike stvari za Boga, iz puno više razloga ne trebamo se udaljiti i odvojiti od presvetog čovječstva našega Gospodina Isusa Krista, jedinoga našega dobra i lijeka. Ne mogu vjerovati da neki to rade, ali oni nisu upućeni, pa tako škode sebi i drugima.

U najmanju im ruku jamčim da neće ući u ove dvije posljednje odaje; jer ako izgube vođu, a to je naš dobri Isus, neće pronaći puta. Bit će već puno, ako mogu ostati sigurne u drugim odajama. Zar sam Gospodin ne kaže da je On put (Iv 14, 6). Isto tako kaže, da je svjetlo i da nitko ne može doći k Ocu osim po Njemu (Iv 14, 6), te »tko vidi mene, vidi i moga Oca« (Iv 14, 9). Oni će reći, da te riječi imaju drugi smisao, treba ih drugačije objasniti. Ja ne poznajem drugoga smisla, moja duša je uvijek osjećala da je ovo značenje istinito, i uvijek mi je bilo jako dobro.

7. Ima nekih duša, a mnogo ih je sa mnom o tome raspravljalo, koje čim ih Gospodin obdari savršenom kontemplacijom, žele nemoguću stvar, to jest htjele bi uvijek biti u tom stanju. A nakon ove milosti ostaju u takvom stanju, da poslije ne mogu kao prije razmatrati o tajnama Muke i Kristova života. Ja ne znam što je tome uzrok, ali često se događa da razum nakon toga bude nesposobniji za razmatranje.

Po mom mišljenju razlog je slijedeći. Kod razmatranja sve sastoji u tome da tražimo Boga,

a čim Ga je duša već jednom pronašla, navikne se ponovno Ga tražiti pomoću čina volje, i duša se više ne želi zamarati djelatnošću razuma. Čini mi se također, da volja budući da osjeća kako je već rasplamsana, ne želi se više koristiti razumom. Kada bi to mogla, ne bi činila ništa loše; ali to joj nije moguće, posebno dok se ne stigne do posljednjih odaja, te tako samo trati vrijeme. Često treba pomoć razuma kako bi se volja rasplamsala.

8. Pazite sestre, ova stvar je jako važna pa je zato želim više pojasniti. Duša se sva želi založiti samo u ljubavi, i ne bi se htjela baviti ničim drugim. Ipak usprkos svojega htijenja, to ne može, jer ako volja nije mrtva, zamro je oganj koji je običava raspaljivati, pa je potrebno da netko puhne na njega da bi se ponovno raspalio. Ne bi li bilo dobro, da duša ostane tu, čekajući u suhoći, kao što je to učinio naš otac Ilija, da s neba siđe oganj koji će spaliti žrtvu kojom duša sebe prinosi Bogu? (usp. 1 Kr18, 30-39) Zasižno ne, nije dobro očekivati čudesa. Ako se neki puta Gospodin udostoji učiniti ih, kao što sam rekla i reći ću kasnije, ipak Gospodin hoće da se smatramo tako bijednima, niskima te držimo da ne zavrjeđujemo da

¹¹⁴ Vidi *Moj život* pogl. 22.

¹¹⁵ Vidi *Moj život* pogl. 22 – 24.

¹¹⁶ Ne zna se točno na koga aludira svetica, slično spominje u *Moj život* pogl. 21. br.1.

nam ih učini, i hoće da sebi pomožemo u svemu, na sve moguće načine. To je stvar koju u ovome životu ne treba nikada zapostaviti, ma koliko god bile uzvišene naše molitve.

9. Ovo nastojanje ne treba, ili rijetko i gotovo nikada treba, onima koje je Gospodin već uveo u sedme odaje, iz razloga kojeg ću tamo navesti, ako se budem sjetila. Ipak ni ove duše ne propuštaju neprestano biti s našim Gospodinom Isusom Kristom, iako na predivan način, budući je On, skupa istovremeno Bog i čovjek, njihov pratilac. Dakle, kad u volji nije zapaljen spomenuti oganj, niti se osjeća Božja prisutnost, mi je trebamo tražiti, to je volja Božja, kao što je to učinila i Zaručnica u Pjesmi nad pjesmama (Pj 3, 3). Trebamo pitati stvorenja tko ih je stvorio - kako to uči sveti Augustin, mislim, u svojim *Razmatranjima* ili *Ispovijestima*¹¹⁷ - te pazimo da ne budemo ljudi gubeći vrijeme na čekanje onog što nam je jedanput već dano. Može se dogoditi spočetka, da nam Gospodin ponovno ne udijeli tu milost ne samo ni za godinu dana, nego ni za mnogo godina. On zna zašto, a mi ne trebamo ni tražiti da to znamo, budući da nema tomu razloga. Shvativši da Bogu trebamo služiti putem opsluživanja zapovijedi i savjeta, budimo u tom vrlo revne, misleći na život i smrt našega Gospodina, i kako Mu puno dugujemo; ostalo neka dođe kad Gospodin bude htio.

10. Možda će neki odgovoriti da se ne mogu zadržati na ovim stvarima, a po onome što je rečeno, možda donekle imaju i pravo. Već znate, da je jedna stvar razmišljati razumom, a predstavljanje, predočavanje istina razumu od strane pamćenja je drugačija stvarnost. Možda ćete mi reći, da me ne razumijete, može biti da ni ja sebe ne razumijem, da bih to znala izreći. No reći ću, kako najbolje budem znala.

Razmatranjem nazivam kad se puno razmišlja razumom na ovaj način: počnemo misliti na milost koju nam je Bog udijelio dajući nam svojeg jedinog Sina, zatim ne zaustavljajući se, prolazimo otajstva Njegova slavnog života; ili započnemo s njegovom molitvom u Getsemanskom vrtu slijedeći razumom našeg Gospodina sve do razapinjanja na križu; ili uzmemo neki odlomak iz Muke, recimo uhićenje, i nastavljamo s tim otajstvom promatrajući do u tančine sve okolnosti koje treba promotriti i koje nas mogu dirnuti, kao Judina izdaja, ili bijeg apostola i sve drugo. To je divna i veoma zaslužna molitva.

11. To je ona molitva, za koju rekoh, da duše uzdignute od Boga do nadnaravnih stvari i do savršene kontemplacije, kažu da ne mogu moliti i da donekle imaju i pravo. Ne znam tome razloga, ali redovito to neće moći činiti. Ali varaju se i nemaju pravo kad kažu, da se ne mogu zadržavati na ovim otajstvima, i da ih ne mogu puno puta predočiti svome pamćenju, pogotovu kad ih slavi Katolička Crkva.

A to iz razloga jer je nemoguće duši, nakon što je od Boga primila tolike milosti, zaboraviti na tako dragocjene dokaze ljubavi, koji su kao goruće iskre jako prikladne za još više raspaliti njezinu ljubav prema Bogu. Ove duše samo ne razumiju same sebe. Jer ovdje se ova otajstva shvaćaju na savršeni način. Razum ih tako živo predočuje pa se duši tako utiskuju u pamćenje, da je njoj samo to što vidi Gospodina shranog onim strašnim znojem u Getsemanskom vrtu, dosta ne samo za jedan sat, već za puno dana koji slijede. Duša jednim jednostavnim pogledom vidi, tko je On i kako smo jako nezahvalni za tako veliku muku. Odmah zatim priskače volja, makar to i ne bilo s nježnošću, nego sa željom da u nečemu odgovori na toliku milost i barem nešto trpi za Onoga, koji je toliko trpio za nas. Ove i druge slične želje su jako prikladne za zaokupiti pamćenje i razum. Smatram da je to razlog zašto duša više ne može prolaziti razne događaje iz Muke i dugo ih razmatrati, pa joj se zbog toga čini, da ne zna i ne može se baviti njome.

12. Ako to uistinu ne može činiti, uvijek je dobro da u tome nastoji, jer znam da ova vježba ne priječi ni jako uzvišene molitve. Ne smatram dobrim, ako se duša suzdržava da se u tom često vježba. Ako joj Gospodin obustavi djelovanje moći dok se u tome vježba, to je dobro došlo, jer joj tada Gospodin oduzima ono što je protivno njenom htijenju zaokuplja. Ja

¹¹⁷ Vidi *Ispovijesti* knjiga 10, pogl. 6.

sam sigurna da ovaj način postupanja nije zapreka, nego je od velike pomoći za svaku vrstu dobra. Zapreka bi bila, kad bi se razum silno naprezao da i dalje razmišlja, kao što sam to spomenula na početku, iako je to nemoguće onome tko se više uspeo, premda bi i to moglo biti, jer Gospodin mnogim putovima vodi duše. Ali neka se ne osuđuju one koje ne mogu ići ovim putem, i neka ih se ne smatra nesposobnima da uživaju tako velika dobra koja su sadržana u otajstvima života našega Kralja, Isusa Krista. Niko me neće uvjeriti, pa ne znam kako duhovan bio, da je dobro odreći se ovoga.

13. Evo što se događa nekim dušama, bilo na počecima ili kad su dosta napredovale. One čim počnu dopirati do molitve smirenosti i kušati darove i slasti što ih Gospodin daje misle da ne trebaju činiti ništa drugo osim nastaviti trajno ih uživati. Kao što sam već to rekla na drugom mjestu,¹¹⁸ neka paze da se ne zanose toliko, jer dug je život, a u njemu ima puno muka, a da ih savršeno podnosimo, moramo promatrati kako ih je podnosio naš uzor Krist, njegovi apostoli i sveci. Previše je lijepo društvo našeg dobrog Isusa i njegove presvete Majke, da bi se odvojili od Njega. Isusu je veoma milo da se ponekad sažalimo nad Njegovim patnjama, na uštrb naših radost i utjeha. Tim više, kćeri, što naslada u molitvi nikada nije tako neprekidna, da ne bi bilo vremena za sve. Ako bi mi koja od vas rekla, da taj užitak kod nje neprestano traje, tako da ona ne bi mogla nikad činiti ono što je rečeno, ja bih to njeno stanje smatrala jako sumnjivim. Takvim ga i vi smatrajte, i nastojte se izvući iz ove prevare, i čineći sve što možete da se otrijeznite. Ne bude li to dosta, recite poglavarici, neka vam dade službu, koja će vas tako zaokupiti da se odstrani ova opasnost; jer kad bi dugo potrajala, za razum i glavu mogla bi biti vrlo velika šteta.

14. Držim, da sam dosta razložila, da nitko, ma kako bio napredan u duhovnom životu, ne smije izbjegavati tjelesnih likova, te tako misliti da bi mu i presveto Čovječstvo Isusovo bilo na štetu. Oni, koji to rade, navode ono što Gospodin reče svojim učenicima: *da je dobro, da On ode* (Iv 16, 7). Ja to ne mogu podnijeti. Zacijelo nije to rekao svojoj presvetoj Majci, jer je bila čvrsta u vjeri i znala da je On Bog i čovjek, i premda Ga je ljubila više od svih, činila je to na savršen način tako da joj je Njegova prisutnost u tome pomagala. Apostoli tada nisu bili tako postojani u vjeri kao što su postali kasnije, kao što i mi to trebamo biti sada. Kažem vam, kćeri, da smatram opasnim ovaj put i da bi đavao time htio učiniti da izgubimo i pobožnost prema Presvetom Sakramentu.

15. Zabluda je to u kojoj sam i ja nekad bila, čini mi se da me nije bila dovela do toga. Tada samo nisam tako rado mislila na našega Gospodina Isusa Krista, već sam se zadržavala u opojenosti, čekajući nasladu. Jasno sam vidjela da moj put nije bio dobar; budući da je nisam mogla stalno uživati, moja je misao lutala amo-tamo, a duša mi se pričinjala poput ptice, koja oblijeće ne nalazeći gdje bi mogla počinuti. Izgubila sam mnogo vremena, nisam napredovala u kreposti, nisam napredovala u molitvi, a nisam shvaćala razloga, niti bih ga po mojem mišljenju bila razaznala, jer mi se činilo da je moj put bio jako siguran. Prosvijetlio me jedan dobar sluga Božji s kojim sam raspravljala o svojoj molitvi. Tada sam jasno uvidjela koliko sam bila zastranila. Ni sada ne mogu nikad dosta žaliti, što nisam shvatila, da se s tako velikim gubitkom ne može drugo do li mnogo izgubiti. A sada i kad bih mogla, ne želim nikakvog dobra, osim onoga dobivena po Onome, po kome su nam došla sva dobra. Neka bude zauvijek hvaljen. Amen.

¹¹⁸ Vidi pogl. 4, br. 2 i 9. i *Moj život* pogl. 22. br.10.

8. Poglavlje

*Govori o tome kako se Bog priopćuje duši putem umnog viđenja. Donosi nekoliko naputaka o tome. Navodi učinke koje ovo viđenje ostavlja u duši kad je istinsko. Smatra da ove milosti treba držati u tajnosti.*¹¹⁹

1. Zato da jasnije vidite sestre, da je to tako kako sam vam rekla i što neka duša više napreduje to sve više i duže prebiva u društvu dobrog Isusa, kada Bog to želi, mi ne možemo činiti ništa drugo osim biti uvijek s Njime, to se jasno shvaća po raznim načinima i postupcima kojima se Bog razotkriva i priopćuje dušama, pokazujući im ljubav, kojom ih ljubi. To se događa po divnim viđenjima i ukazanjima o kojima - ako se Gospodin udjeliti mi, da ih uspijem pojasniti - vam želim nešto ukratko govoriti, zato da se ne bojite, ne budete zatečene ako vam On udijeli neku od ovih milosti; tim više što ove milosti, ako ih nama i ne udijeli, jako služe za puno slaviti Gospodina, ukazuju da je On tako dobar da se ne suspreže na taj način priopćiti se jednom stvorenju, usprkos tolike svoje moći i uzvišenosti.

2. Evo što se događa. Dok je duša zaokupljena svim drugim mislima samo ne onom hoće li joj biti udijeljena ova milost – milost za koju nikad nije ni pomislila da bi je ona zavrijedila - osjeća pored sebe Isusa Krista, našega Gospodina, premda ga ne vidi ni tjelesnim ni duševnim očima. To zovu, ne znam zašto, umnim viđenjem.

Jedna osoba kojoj je Bog udijelio ovu milost, uz mnoge ostale o kojima ću govoriti poslije, u početku se jako mučila jer nije mogla shvatiti što je to, nije vidjela ništa; a usprkos toga je jasno shvaćala da je Isus Krist taj koji joj se na takav način ukazuje, te nije mogla ni posumnjati u to: posumnjati kažem da se radi o viđenju; jer da li je ono bilo od Boga ili nije, još uvijek je bila u strahu, iako su je veliki učinci kojima je bila obogaćena navodili da smatra kako je od Boga. Ona ne samo da nikad nije bila čula za umno viđenje, nego nije niti znala da ono postoji. Ali posve je jasno shvaćala da je Gospodin kojeg je osjećala prisutnim, bio isti onaj koji joj je prije mnogo puta govorio na način koji je spomenut;¹²⁰ premda prije nije shvaćala tko joj govori, iako je bila razumjela riječi.

3. Znam da je ta osoba, uplašena ovim viđenjem - jer ono nije poput onih predodžbenih viđenja koja brzo prođu, već traje više dana, a katkada i više od jedne godine - otišla svojem ispovjedniku. A on je upita kako zna da je to bio naš Gospodin, ako nije vidjela ništa, te neka mu kaže kakvo je lice imao.¹²¹ Ona mu reče da ne zna; niti je vidjela lice, i da ne zna reći više od onoga što je rekla. Znala je samo da joj On govori, da je u to sigurna i da se nije radilo o prividu.

Ni uza sve to što su joj mnogo puta ulijevali mnoge strahove, nije mogla sumnjati, posebno kad bi joj Gospodin kazao: „*Ne boj se, ja sam*“.¹²² Ove su riječi imale takvu snagu da bi joj odmah oduzimale svaku sumnju, te je ostajala ohrabrena i radosna u tako dobrom

¹¹⁹ Terezija je o umnim je viđenjima opširnije govorila u *Moj život* pogl. 27. i 28. Da čitalac lakše razumije, što ovdje i u slijedećim poglavljima svetica govori o viđenjima, donosim što o njima piše o. Franjo od sv. Tome, u svojoj *Médula Mystica*, raspr. VI. gl. I.: »Viđenje (*visión*) je prema općem shvaćanju *conspitio rei ut praesentis* (gledanje stvari kao nazočne). Ili drugačije: *Est intuitio a alicuius rei* - motrenje kakve stvari.« Prema sv. Tomi i drugim naučiteljima imamo tri vrste viđenja pa se dijele na: tjelesna (*corporal*), maštom predožbena (*imaginario*) i umna (*intellectual*). Razlog ove podijele su tri različite duševne moći, od kojih viđenje može potjecali. Tjelesno viđenje je kad predmet viđenja vidimo tjelesnim očima, predoči nam se predmet viđenja sa svojim oblikom, mjestom i bojom. Kad se predmet viđenja ne vidi tjelesnim očima, ali se predoči i očituje u nutrini čovjeka, kao kad čovjek spava, ili kad zatvori oči, to viđenje se zove predodžbeno viđenje (*imaginarno*). A kad ono što se predoči u viđenju nema tjelesnog oblika ni raspoređenih dijelova ni boje, nego je duhovna stvar i razumski je predočeno, zove se umno viđenje (*intellectual*), jer se kao takvo može predočiti samo razumu i samo ga razum može upoznati i vidjeti.«

¹²⁰ Vidi pogl. 3. ovih odaja.

¹²¹ Vidi *Moj život* pogl. 27. br. 3.

¹²² Vidi *Moj život* pogl. 25. br. 18.

društvu. To joj je bilo od velike koristi da neprestano misli na Gospodina, i da jako pazi da ne učini ništa što bi Ga povrijedilo, jer joj se činilo da je uvijek gleda.

I svaki put kad je htjela razgovarati s Njim u molitvi ili izvan nje, činilo joj se da je bio tako blizu da nije mogao a da je ne čuje. Njegove riječi nije čula kad bi htjela, nego iznenada, kad je bilo potrebno.

Osjećala je da joj Isus ide s desne strane, ali ne po nikakvim osjetilnim znakovima kojima možemo spoznati da je netko blizu nas, nego se to događalo na drugačiji, istančaniji način, što se nikako ne da izreći, ali s takvom sigurnošću, pa i višom od toga; jer sjetila se mogu prevariti, ali kod ovog načina to je nemoguće.

Da je to uzrokovano melankoličnom turobnošću ne bi se imale koristi ni nutarnjih učinaka kojima se duša osjeća ispunjenom. A ne može dolaziti ni od đavla, jer duša ne bi ostajala u takvom miru, niti sa tako trajnim željama ugoditi Bogu, uz toliko jak osjećaj prezira prema svemu što je ne vodi bliže k Njemu. Kasnije je ta osoba jasnije shvaćala da je đavao nije varao, zato što se to viđenje sve više razotkrivalo.

4. Ipak, ponekad je osjećala veliki strah, a drugi puta je bila jako zbunjena zato što nije znala otkuda joj je dolazilo toliko dobro. Ja i ova osoba smo bile sasvim jedno, te se u njezinoj duši nije događalo ništa, što bi meni bilo nepoznato, pa prema tome mogu biti dobar svjedok. Možete vjerovati, da je sve istina, što vam ovdje o njoj govorim.¹²³

Ova milost koju Gospodin daje duši sobom donosi zbunjenost i poniznost. Kad bi to bilo od đavla, sve bi bilo suprotno. Ne može biti ni od ljudske umješnosti, jer Božje djelovanje je tako očito, da duša ni na bilo koji način ne može pomisliti da je ovo dobro nešto što je ona sama zadobila, već joj je isključivo darovano iz ruke Božje. Neke od milosti o kojima sam već govorila su možda veće, ali ova sobom donosi duši posebnu spoznaju o Bogu. Iz ovoga neprestanog druženja rađa se prenježna ljubav prema Gospodinu, popraćena još većim željama od onih koje sam spomenula, da se sva preda Njegovoj službi, te velika čistoća savjesti zato što Onaj koji je neprestano nazočan, ukazuje joj da na sve pazi. Doduše znamo da je Bog uvijek nazočan kod svega što činimo, ali često zaboravimo misliti na to. Ovdje je nemoguće to zaboraviti jer sam Gospodin koji je pored duše drži je budnom. Uz to milosti koje sam spominjala češće se događaju, jer duša gotovo neprestano čini čine ljubavi prema Onome koga vidi ili zamjećuje uza sebe.

5. Sve u svemu, iz koristi koje donosi vidi se da se radi o prevelikoj i predragocjenoj milosti, koja se mora uvelike cijeliti. Duša zahvaljuje Gospodinu, što joj daje toliku milost, koju ne bi mogla zaslužiti i ne bi je zamijenila ni za kakvo blago ni zemaljsku nasladu. Kad se Gospodinu sviđa da je liši ove milosti, osjeća se veoma osamljenom, a svi mogući naponi koje bi uložila da je ponovno zadobije, nisu joj od nikakve koristi; jer Gospodin to daje kad hoće i ne može se steći nikakvim sredstvom. Neki puta se radi o prisutnosti nekog sveca; i tada je to također od velike koristi.

6. Reći ćete, ako se ne vidi ništa, kako se shvaća da je Krist, ili Njegova preslavna Majka, ili pak neki svetac? Duša ne zna to reći, a ne može ni shvatiti kako to spoznaje, ali to zna s jako velikom sigurnošću. Kad se radi o Isusu Kristu i kad On govori, čini se, da se to lakše može prepoznati nego kad se radi o nekom svecu koji ne govori, a čini se da ga je Gospodin tu postavio da bude pratilac i na pomoć duši, što je stvar koja još više iznenađuje. Ima drugih duhovnih stvari koje se ne mogu objasniti, ali služe da bolje upoznamo kako je niska naša narav i nesposobna da razumije velike veličine Božje, jer za njih nismo ni sposobni. Ako Bog dade takve milosti nekoj duši, neka se zadovolji time da se divi, slavi Gospodina i neka mu posebno zahvaljuje na njima. Budući da je to milost koja se ne daje svima, treba je stoga veoma cijeliti i nastojati Bogu još više i bolje služiti, jer upravo ih zato Bog i daje. Otud proistječe da se duša zbog toga ne smije držati višom od drugih, neka bude

¹²³ Vidi *Moj život* pogl. 27.

uvjereni da služi Bogu najmanje od svih ljudi na zemlji. Čini joj se naime, da je na to obvezana više od bilo koga drugoga, te svaki i najmanji nedostatak što ga učini, probada joj srce, i to s vrlo velikim razlogom.

7. Ona među vama koju Bog bude vodio ovim putem znat će po učincima što ih osjeća u duši, a koje smo spomenuli; prepoznati da li se radi o obmani ili prividu. A ako se radi o đavlu - kako sam spomenula - smatram nemogućim da bi to moglo toliko potrajati donoseći duši tako veliku korist i unoseći joj toliki unutarnji mir. To nije za njega uobičajeno. A tako zao kakav jest ne bi mogao činiti tolikoga dobra sve da i hoće, jer bi se pojavili tragovi taštine i odmah bi onaj tko to prima pomišlja da je se bolji od ostalih. Đavla toliko razbjesni to što se duša stalno zadržava s Bogom i što je njezina misao trajno zaokupljena. Njime, da sve i kad bi ju pokušao prevariti, ne bi to previše često činio. A Bog je tako vjeran te neće đavlu dopustiti tolike vlasti nad dušom koja ne teži ni za čim drugim osim da Mu ugađa i da žrtvuje svoj život za Njegovu čast i slavu; što više Gospodin će već urediti tako da će se duša osloboditi prevare.

8. Čvrsto sam uvjereni i ostati ću uvjereni, kad duša osjeća ove učinke koji su svojstveni Božjim milostima, neki puta On može dopustiti đavlu da je kuša, ali iz toga će izvesti dušu s dobitkom, a đavao će biti postidjen. Zato se, kćeri kako reko, ne bojte, bude li koja na ovom putu.

Ali dobro je hoditi sa strahom i biti uvijek oprezan. Zbog toga dobro pazite, da zato što vam se daje tolika milost, da ne pomislite da se možete opustiti, jer bi to bio znak da sve to nije od Boga, ako ne vidite učinaka o kojima sam govorila. Dobro je, da odmah na početku pod ispovjednom tajnom o tome porazgovarate s nekom jako učenom osobom - jer oni su ti koji nas trebaju prosvjetljivati - ili s nekom jako duhovnom osobom, ako je bude. A više bih voljela s jako obrazovanim osobom, ako duhovnost ove druge osobe nije jako duboka. A najbolje, ako je moguće, posavjetujete se i sa jednom i sa drugim. Ako vam kažu da je to samo privid vaše mašte, neka vas to nimalo ne brine jer privid ne može učiniti ni zla ni dobra vašoj duši. Preporučite se radije Bogu da ne dopusti da budete prevarene. Ako vam reknu da je od đavla, bit će više muke. A to vam sigurno neće reći uistinu učena osoba kada vidi da ima učinaka o kojima sam govorila. Kad bi vam to i rekao, znam da bi vas Gospodin, koji je s vama sam tješio i u suprotno uvjerio. On će vas ispuniti utjehama i duhovniku dati svjetlost kako bi vas mogao bolje shvatiti i prosvjetliti.

9. Ako pitate o tome osobu koja se bavi molitvom, a Gospodin je ipak nije vodio po ovome putu, ona će se preplašiti i sve će to osuditi. Stoga vam savjetujem da se obratite nekom učenom teologu, po mogućnosti da je i jako iskusan u duhovnim stvarima. Neke poglavarice za to dade dopuštenje, pa i ako na temelju dobroga života uvidi da ova duša dobro hodi. Poglavarica je obvezna to dopustiti. Tako će obadvije biti sigurne. Nakon što je porazgovarala s ovim osobama, neka se duša smiri, i neka pazi da ne razglaba više o tome; jer đavao može potaknuti pretjerane i nerazumne strahove kojima prisiljava dušu da se ne zadovolji pitajući jednom o svemu tome. To se događa osobito ako ispovjednik ima malo iskustva i ako je plašljiv, pa sam upućuje dušu da se savjetuje i s nekim drugim. Na takav način se razglasi ono što bi s razlogom bilo bolje da ostane tajno, pa se ta duša nađe u mucu i progonstvima.¹²⁴ Duša je mislila da njene milosti ostaju skrivite, a vidi da su postale javno poznate, pa otuda proizlaze mnoge mučne stvari za nju, a kakva su vremenu mogu nastati i za Red. Stoga je potrebna velika razboritost, pa je poglavaricama jako preporučam.

10. A one neka ne misle, da je neka bolja od drugih sestra zato što dobiva ove milosti. Gospodin svaku vodi onako kako smatra da je najbolje. Istina je da ove milosti, kad se na njih odgovori, pomažu da duša bude velika službenica Božja, ali je isto tako istina da ih Gospodin neki puta daje najslabijima. Te zbog toga ne treba nikoga ni hvaliti ni osuđivati, već gledati na

¹²⁴ Vidi *Moj život* pogl. 28.

kreposti. Bit će svetija ona koja služi Gospodinu s više mrtvljenja, poniznosti i čistoće savjesti. Uostalom, ovdje se na zemlji može imati relativna sigurnost, treba čekati dok istinski Sudac ne da svakom što zaslužuje. Tada ćemo se iznenaditi vidjevši koliko se razlikuje njegov sud od naših zemaljskih vrednovanja. Neka On bude blagoslovljen uvijek. Amen.

9. Poglavlje

Govori o tome kako se Gospodin priopćuje duši putem predodžbenog viđenja. Upozorava da se treba jako čuvati želje za ići ovim putem. Navodi razloge za to. Poglavlje je od velike koristi.

1. Prijeđimo sada na govor o predodžbenim viđenjima, za koja kažu - i mora da je tako - da se u njih davao lakše i više može umiješati negoli kod onih o kojima je bilo riječi. Ukoliko ona dolaze od Boga, smatram da su nam korisnija, zato što su više u skladu s našom naravi, izuzevši ona viđenja, što ih Gospodin udjeljuje u posljednjoj odaji, jer nema ništa što bi se s njima na bilo koji način moglo usporediti.

2. Evo kako se Gospodin predočuje u viđenju koje sam opisala u prethodnom poglavlju. Pretpostavimo da u zlatnoj zatvorenoj kutiji imamo dragi kamen prevelike vrijednosti i divnih svojstava. Znamo posve sigurno, da je ondje, premda ga nismo nikada vidjele. Noseći sobom dragi kamen kušamo njegove korisne učinke, budući da nas je izliječio od nekih bolesti, za koje je pogodan.¹²⁵ Ipak ne usuđujemo se pogledati ga, niti otvoriti kutiju, a i ne možemo je otvoriti, jer je način njezina otvaranja poznat samo vlasniku dragulja. On nam ga je doduše posudio, da se njim koristimo, ali je ključ zadržao za sebe. Kad bude htio otvorit će kutiju kao svoje vlasništvo i pokazati nam dragulj, a kad ushtjedne uzet će ga, kao što to obično i čini.

3. Pretpostavimo sada da on povremeno iznenada otvori kutiju, na dobrobit onome kome ju je posudio. Jasno da će se ovaj živo toga sjećati i da će kasnije misleći na divni sjaj dragoga kamena kušati veliku radost. Tako se događa i ovdje. Kad se sviđa našem Gospodinu, da dušu prema kojoj je posebno naklonjen više obdari, pokazuje joj jasnije svoje presveto Čovječstvo na način na koji On hoće, ili kao kad je hodio po zemlji ili poslije uskrsnuća. I premda to biva takvom brzinom da bismo to mogli usporediti s bljeskom, ipak ta preslavna slika ostaje tako duboko urezana u duh te držim, da se ne može izbrisati iz njega sve dok Ga duša ne bude motrila ondje gdje će Ga moći zauvijek uživati.¹²⁶

4. Ako i kažem slika, podrazumijeva se da se ne radi kao o naslikanoj slici, nego o uistinu živom Biću, koje ponekad govori s dušom i razotkriva joj uzvišene tajne. Morate shvatiti, da iako se pri tome zadrži neko vrijeme, da duša ne može zadržati pogled dulje nego što se gleda sunce, tako da to viđenje uvijek jako brzo prođe, iako sjaj toga viđenja ne škodi unutarnjem pogledu, kao što to sjaj sunca čini tjelesnim očima. Govorim o nutarnjim očima duše, jer se ovdje sve njima gleda i vidi. Ne bih znala reći, kako je to kad se Gospodina gleda vanjskim tjelesnim očima,¹²⁷ jer ona osoba koju sam spomenula, i od koje sam naučila toliko pojedinosti, nije imala takvoga viđenja, a o onome u čemu se nema iskustva, teško se može točno prosuditi i izložiti.

Sjaj spomenute slike je kao uliveno svjetlo, slično onome kojim bi sijalo sunce da ga se prekrije tankom prozirnomo stvari, poput dijamanta, kad bi se mogao tako izraditi, a njena odjeća izgleda kao od nizozemskog prelijepog platna. Kada Bog duši udjeljuje ovu milost gotovo je uvijek obuzme zanos, jer u svojoj niskosti ona ne može podnijeti tako strašan pogled.

¹²⁵ U vrijeme sv. Terezije pridavana je ljekovita moć nekom dragom kamenju, što su ga nosili uza se.

¹²⁶ Vidi *Moj život* pogl. 28. br. 1. - 4.

¹²⁷ Vidi *Moj život* pogl. 28. br. 4. gdje svetica tvrdi da nikada nije imala tjelesnih viđenja.

5. Kažem strašan pogled, jer je toliko uzvišen i veličanstven da se duša preplaši, iako je najljepši i najslasniji što bi ga itko mogao zamisliti, pa da živi i tisuću godina i trudi se misliti o tome, jer to uvelike nadilazi sve što naša mašta i razum svojim sposobnostima mogu učiniti. Doista, ovdje ne treba pitati, kako duša zna, tko je On. Ne treba da joj bilo tko to kaže, jer On daje da se jasno spozna, da je Gospodar neba i zemlje, suprotno od zemaljskih kraljeva, koji ako nisu popraćeni svojom pratnjom, ili ako to ne kažu, često ostaju nezamijećeni.

6. Ah, Gospodine, kako te mi kršćani malo poznajemo! Što će biti u onaj dan, kad nas dođeš suditi? Ta sada dolaziš tako ljupko i prijateljski razgovarati sa Svojom zaručnicom, a sam pogled na Tebe ulijeva toliki strah. Ah, kćeri, što li će tek biti kad onako strogim glasom izrekne riječi: „*Odlazite prokleti od Oca moga!*“ (Mt 25, 41.)

7. Neka nam sada ovu misao utisne u naše pameti milost o kojoj govorim koju Bog udjeljuje duši, pa će nam biti na veliku korist. Sveti Jeronim, premda je bio svetac, nije ju nikad ispuštao iz svoje pameti. Tako se i nama neće ništa činiti teško, sve što podnosimo zbog strogosti Pravila svoga Reda, koja smo prihvatili. Potrajale one i dugo, samo su časak, usporede li se s onima u vječnosti.

Uistinu vam kažem, što se mene tiče, iako sam toliko bijedna, nikad se nisam bojala paklenih muka, koje su sitnica u usporedbi s užasom osuđenika koji će morati podnijeti gledajući pune srdžbe one tako lijepe, blage i milostive oči Gospodinove. Mislim, da ih moje srce ne bi moglo podnijeti. To mi se činilo tijekom cijeloga moga života. Koliko se više treba bojati osoba, koja je primila ovu milost, ako je samo osjećaj koji se u njoj kuša dovoljan da ostaje bez svijesti! To mora da je razlog zbog kojega duša ostaje u ushitu. Gospodin pomaže njezinoj slabosti, tako da se ona sjedini s Njegovom veličinom u ovom tako uzvišenom i božanskom priopćavanju.

8. Kad bi duša dugo vremena mogla gledati Gospodina, smatram da se ne bi radilo o viđenju, nego o nekom liku koji se oblikovao u predodžbenoj moći nakon snažnog razmatranja, lik koji u usporedbi s ovim o čemu ja govorim bi bio poput mrtve stvari.

9. Eto što se događa nekim osobama. I znam, da je to istina, jer su o tome razgovarale sa mnom, ne samo tri ili četiri već mnoge. One imaju takvu slabost predodžbene moći, ili tako živahnu aktivnost razuma, ili ne znam iz kojeg drugog razloga, pa se tako unesu u predočavanje u vlastitoj mašti, da su sigurne kako jasno vide sve na što god misle. Da su imale barem koje pravo viđenje, brzo bi upoznale da se radi o obmani, jer ne ostavlja kasnije nikakvog učinka, budući da ono što vide one same slažu sa svojom predodžbenom moći, ostaju hladnije više nego li kad bi vidjele neku pobožnu sliku. Te je posve jasno da se ne treba na to obazirati. Osim toga to se zaboravlja brže nego li ono što sanjamo.

10. Nisu takva viđenja, o kojima raspravljamo. Ona se predočuju duši brzo i iznenada, dok je duša posve daleko, da bi što takvo vidjela, pa i pomišljala na to. Ova viđenja uzbune sve duševne moći i sjetila s velikim strahom i smetnjom, pa ih zatim odmah stave u onaj blaženi mir. Kao onda, kad je sv. Pavao pao na zemlju (Dj 9, 3 - 4), podigla se na nebu oluja i uzbuna, tako se događa i ovdje u našem unutarnjem svijetu. I tu nastane veliko gibanje, ali u tren oka, kao što sam rekla, sve se smiri. A duša je poučena o tako velikim istinama da joj ne treba drugi učitelj; jer ju je istinska Mudrost, bez njezina truda lišila neukosti.

Kroz neko vrijeme u duši ostaje takva sigurnosti da je ova milost od Boga, pa da joj ne znam koliko govorili suprotno, ništa je ne bi moglo navesti da se boji da je bila prevarena. Kasnije, kad joj ispovjednik nastoji uliti strah, Bog dopusti da se dvoumi da je to moglo biti zbog kazne za njezine grijeha. Ipak ona u to nije uvjerenjena, već se nalazi u stanju kao kod napasti protiv vjere, kao što sam govorila o drugim ovakvim stvarima.¹²⁸ Đavao je može uznemirivati, ali zbog toga duša ne prestaje biti postojana u svom uvjerenju. Naprotiv, što se

¹²⁸ Vidi pogl. 8. ovih odaja br. 4. i 8.

đavao više bori protiv nje, to ona biva sigurnija da joj tolika dobra ne mogu doći od njega. On ne može puno učiniti u nutrini duše: njegove predodžbe nikada nisu s tolikom istinitošću, uzvišenošću i učincima.

11. Budući da se radi o stvari koju ispovjednici ne mogu vidjeti, a osoba kojoj Bog udijeli ovu milost ne zna to ponekad iskazati, oni imaju puno razloga za bojati se. Stoga moraju postupati oprezno, i čekati da se s vremenom pokažu plodovi što ih donose ova ukazanja, te paziti malo po malo da li duša napreduje u poniznosti, i da li se utvrđuje u krepostima. Jer ako se radi o đavlu uskoro će biti znakova i ulovit će ga se u tisuću laži. A ispovjednik koji je prokušán, i ako je sam iskusio ove stvari, ubrzo će to primijetiti. Iz izlaganja koja će mu duša iznositi, brzo će uvidjeti da li se radi o Božjem djelovanju, ili je plod mašte ili zloduha. Pogotovo ako mu je Gospodin dao dar da razlikuje duhove. Ako je ispovjednik učen i ima ovaj dar, makar ne imao iskustva, jako dobro će to razaznati.

12. Veoma je potrebno, sestre, da prema ispovjedniku budete posve iskrene i istinite. Ne kažem, samo kad ispovijedate grijeh, jer je jasno da je to potrebno, već i u izvještavanju o vašoj molitvi. U protivnome ne bi mogla jamčiti da je vaš put dobar, niti da je Bog onaj koji vas poučava. Gospodin jako voli, da s njegovim predstavnicima postupamo isto onako istinito i otvoreno kao i s Njim, pa trebamo željeti, da oni upoznaju sve naše misli, a pogotovo djela, pa bila ona i najneznatnija. Ako tako činite možete odbaciti svaki strah i biti u miru. Sve ako viđenja ne bi bila od Boga, ako ste ponizne i imate čistu savjest, neće vam naškoditi. Gospodin zna i iz zla izvući dobro, jer vi uvjereni da ste od Boga dobile tako veliku milost, sve biste činile da Mu što više udovoljite, i trudile se da vam misao uvijek bude zaokupljena Njegovim likom. Tako biste imale koristi iz onoga čime vas je đavao htio upropastiti. Jedna jako učena osoba reče,¹²⁹ da kad bi mu đavao koji je vrstan slikar, vrlo živo predočio Gospodinovu sliku, umjesto da mu to bude mučno i teško, njome bi se poslužio da oživi svoju pobožnost i da se borio protiv đavla njegovim vlastitim zlobama i oružjem. Ako slikar i jest veoma zao, ne treba zbog toga prezirati sliku koju je naslikao, ako je to slika Onoga koji je naše jedino Dobro.

13. Ovaj vrsni teolog je jako prekoravao one koji bi savjetovali onima koji bi imali takvo viđenje da pokažu šipak, jer je govorio da gdje god vidimo sliku našega Kralja trebamo je poštivati.¹³⁰ Smatram, da ima pravo. Između ostalog i među nam je tako, ako jedna osoba voli drugu kad, bi doznala da ona pogrđuje njezinu sliku, ne bi joj to bilo drago. Iz koliko više razloga treba uvijek imati poštovanja prema raspelu ili slici našega Vladara, bilo gdje da ih vidimo! Premda sam o tome pisala i na drugom mjestu,¹³¹ rado to spominjem i ovdje, jer sam upoznala jednu osobu, kojoj su bili naložili, da upotrijebi to sredstvo, te je bila jako žalosna. Ne znam tko je izmislio taj savjet koji nije dobar ni za što drugo, osim da muči dušu, koja misli da će biti izgubljena ako ne sluša ispovjednika, te nastoji poslušati ga. A moj vam je savjet: ako vam ispovjednik dade takav savjet, da ga ne prihvatite iznoseći ponizno ove razloge. A što se mene tiče dobri razlozi koje mi je naveo onaj tko je sa mnom o tome razgovarao, u potpunosti su me uvjerali.

14. Velika korist koju iz ove milosti crpi duša je ta, da kad misli na Gospodina, na Njegov život i Muku, sjetiti se Njegova preslatkog i prelijepog lica, te kuša preveliku utjehu, slično kao kad se ovdje i mi više radujemo, kad vidimo onoga, tko nam je učinio mnogo dobra, nego kad ga nikad nismo upoznali. Kažem vam, da je ta slatka uspomena veoma utješna i korisna. Donosi sa sobom i mnoga druga dobra, ali kako sam već govorila o učincima koje uzrokuju ove stvari, a još će o tome biti riječi, ne želim sada više zamarati ni sebe ni vas. Samo ću vam jako preporučiti, kad saznate ili čujete, da Bog udjeljuje dušama

¹²⁹ Govori o p. Banezu, kako sama kaže u Osnucima pogl. 8. br. 3.

¹³⁰ Vidi 29. pogl. *Moj život*. Ovaj savjet su Tereziji dali oci Banez i Gracian.

¹³¹ Vidi *Osnuci*, pogl. 8. br. 3.

ove milosti, da Ga nikad ne molite niti poželite da vas povede po ovome putu. Iako taj put vama izgleda jako dobrim, pa ga treba i veoma cijeliti, ipak to ne dolikuje moliti i željeti iz razloga koje ću vam navesti.

15. Prvo, nedostatak je poniznosti željeti, da vam se udijeli ono što niste nikad zaslužile. I zato smatram, da onaj tko to želi nema puno poniznosti. Slično, kao što je neki skromni seljak daleko od toga da želi biti kralj, jer mu se to čini nemogućim, i jer smatra da to ne zaslužuje, tako i onaj tko je uistinu ponizan daleko je od toga da želi ove milosti. Mislim, da se one daruju samo poniznima, jer Gospodin prije nego što udijeli ove milosti, uvijek duši daje veliku samospoznaju vlastitoga ništavila. A koja duša ima takve želje, može biti uvjerena da joj Gospodin već time, što je ne drži već u paklu, iskazuje veliko milosrđe?

Drugo, posve je sigurno da je duša koja što takvo želi već prevarena ili je u velikoj opasnosti da to bude. Đavlu je dosta da vidi otvorena malena vratašca, da bi nam postavio tisuću zasjeda.

Treće, kad je takva želja velika i žarka, sama predodžbena moć mašte se upliće, te tada sama osoba umišlja da vidi ono što želi i da čuje što želi, kao oni koji danju puno razmišljaju o nekoj stvari i priželjkuju je, pa je noću sanjaju.

Četvrto, bila bi prevelika smionost, htjeti sam izabrati put ne znajući koji nam više priliči, umjesto da se predamo Gospodinu, jer On nas poznaje i vodi po onome putu koji je za nas najbolji, i daje nam tako prigodu da u svemu vršimo Njegovu volju.

Peto, mislite li možda da malene muke trpe oni, kojima Gospodin iskazuje ovu milost? Ne, nego su one prevelike i mnogovrsne. Kako onda znate, biste li ih bili sposobni podnijeti?

Šesto, mogle biste se izgubiti po onome za što ste mislili da će vam biti na dobit, kao što se dogodilo Šaulu kad je postao kralj.¹³²

16. Na kraju, sestre, osim ovih razloga ima i drugih. I vjerujte mi, da je najsigurnije ne željeti ništa, osim ono što Bog hoće, koji nas bolje poznaje i ljubi nego mi sami sebe. Predajmo se u Njegove ruke, da se na nama ispuni Njegova volja, i nikada nećemo zalutati, ako s odlučnom voljom uvijek ostanemo pri tome. Isto tako morate zapamtiti, da primajući ove milosti ne znači da su time zasluge i slava veće. Dapače, više ste obvezne što više primete. Ono što sobom nosi više zasluga je na dohvat svima, i Bog nikome toga ne oduzima. Zato ima mnogo svetih duša, koje nikad nisu znale što znači primati ove milosti; a neke druge što su ih primale, nisu svete. I nemojte misliti, da se ove milosti primaju neprekidno. Naprotiv, za samo jednu ovu milost što je Gospodin jednom udijeli, dolaze mnoge muke, pa zato duša i ne misli hoće li ih ponovno primiti, već misli kako da na njih što bolje odgovori.

17. Istina je da ove milosti moraju biti od velike pomoći da se steknu kreposti u savršenijem stupnju; ali kreposti zadobivene vlastitim naporima dostojne su veće nagrade. Poznajem jednu osobu, dapače dvije - jedna od njih je muškarac - kojima je Gospodin bio iskazao neke ovakve milosti. A ipak one su toliko gorljivo željele služiti Bogu na vlastiti teret, bez ovih velikih darova, te su tako čeznule da trpe Njemu za ljubav, da su se Gospodinu žalile što im ih je davao, te su bile pripravne i opirati im se kada bi to bilo moguće.¹³³ Govorim samo o slastima što ih Gospodin daje u kontemplaciji, a ne o viđenjima koje treba jako cijeliti, iz kojih se uvijek izvlači velika korist.

18. Po mom mišljenju ove su želje nadnaravne, i svojstvene su dušama koje su jako zaljubljene, koje bi htjele Gospodinu pokazati da Mu ne služe zbog nagrade. I ako se trude služiti mu s više pažnje, to nije zbog slave koju će dobiti kao nagradu za to, na nju niti ne misle, nego samo da udovolje ljubavi, jer je narav ljubavi da uvijek bude djelatna na sve moguće načine. Kad bi mogla, duša bi htjela iznaći načine da sagori u ljubavi. Kad bi trebalo da se zbog veće slave Božje, zauvijek sasvim poništi, učinila bi to vrlo rado. Neka bude

¹³² Terezija aludira na Šaulovo ponašanje u 1 Sam 15, 10. - 11.

¹³³ Vjerojatno misli na sv. Ivana od Križa, a druga osoba bi bila ona sama.

hvaljen do vijeka Onaj koji je htio pokazati svoju veličinu darujući se tako bijednim stvorenjima. Amen.

10. Poglavlje

Govori o drugim milostima i različitim načinima na koje ih Bog udjeljuje duši, drukčijima od onih već opisanih. Te o velikoj koristi što proizlaze iz njih.

1. Na mnogo načina i u različitim prigodama Gospodin se priopćuje duši po ovim viđenjima; neki puta kad je duša ožalošćena, drugi puta kad je ima snaći kakva velika muka; nekad pak zato jer Njegovo Veličanstvo želi da se obraduje duši i pruži joj nasladu. Nema potrebe govoriti o svim pojedinostima stvari, jer moja je nakana, onoliko koliko sama shvaćam, samo vam razložiti razne vrste milosti što se na ovom putu dobivaju, tako da vi sestre razumijete kakve su i kakve učinke ostavljaju, bez da budemo prevarene misleći da je svaka predodžba mašte viđenje. To je s ciljem da se ne smutite i ne ražalostite, ako bi vam se ono dogodilo, znajući da je to moguće. Đavao naime mnogo zadobiva i uvelike uživa vidjevši da je duša žalosna i uznemirena jer zna da je to stanje priječi da se može sasvim založiti u ljubavi i slavljenju Boga. Njegovo Veličanstvo se priopćuje duši još i na druge, mnogo uzvišenije i manje opasne načine, a smatram da ih đavao ne može oponašati i krivotvoriti. Ti su načini nešto jako skriveno i tajno, pa je teško o njima govoriti za razliku od predodžbenih viđenja mašte koja se mogu lakše objasniti.

2. Evo što se događa kad se Gospodinu sviđi, naime dok je duša u molitvi i duboko u nju uronjena, odjednom osjeća da je obuzeta, i Gospodin joj daje da razumije velike tajne, za koje joj se čini da ih vidi u samom Bogu. Premda kažem vidi, ali se u stvarnosti ne vidi ništa, jer se ne radi o viđenju presvetog Čovječstva, niti je to predodžbeno viđenje već čisto umno, u kome se duši otkriva kako se u Bogu vide sve stvari i kako ih On sve u sebi obuhvaća.¹³⁴ Iako se radi o milosti koja traje jedan tren, ostaje duboko urezana u dušu, od velike je koristi i veliki učinci iz toga proizlaze. Prije svega uzrokuje preveliki sram i zbunjenost jer bolje vidimo zloću naših grijeha, jer ih činimo dok smo u Bogu, da dok smo u Bogu počinjamo velike pakosti. Da bi bolje to pojasnila želim vidjeti uspijevam li se poslužiti jednom usporedbom. Jer, iako je to tako, i radi se o istini koju čujemo puno puta, ipak ili ne mislimo na to ili ne želimo to shvatiti. Ako bismo to dobro shvatili, čini se da ne bi bilo moguće da budemo tako drski.

3. Zamislimo sada, da je Bog kao kakva odaja ili vrlo velik i lijep dvorac. Taj dvorac ponavljam, je Bog sam.¹³⁵ Može li možda grešnik izići iz ovoga dvorca da čini svoja zlodjela? Zacijelo ne. Sve gadosti, nepristojnosti i opakosti, što ih mi grešnici činimo događaju se unutar samoga dvorca, to jest u samome Bogu. O strašne li istine, koja zaslužuje, da je itekako dobro promotrimo! Veoma će koristiti nama, koje smo premalo učene, i koje ne uspijevamo shvatiti ovo. Inače bi bilo nemoguće, još se zadržati u takvoj nepromišljenoj drskosti!

Promotrimo sestre veliko Božje milosrđe i strpljenje, koje nas ovdje odmah ne utapa, te Mu iskažimo vrlo veliku zahvalnost i sramimo se što se žalostimo zbog bilo koje stvari što se učini ili kaže protiv nas. Zar ne bi bilo najveće zlodjelo na svijetu, da dok gledamo, kako Bog naš Stvoritelj sam u Sebi podnosi tolika zlodjela i uvrijede koje mu nanose njegovi tvorovi, mi same se ražalostimo zbog jedne jedine riječi izrečene u našoj odsutnosti, i to možda ne sa zlom namjerom?

4. Ah, bijedo ljudska! Kad ćemo, kćeri, nasljedovati u nečemu našeg velikoga Boga? Ah, pa neka nam se ne događa da smatramo kako i mi činimo nešto time što podnosimo neku uvredu. Zato posve dragovoljno podnosimo sve, ljubimo onoga, koji nas vrijeđa, jer nas veliki

¹³⁴ Vidi *Moj život*, pogl. 40. br. 9.

¹³⁵ O mističnom porijeklu ove usporedbe vidi *Moj život*, pogl. 40. br. 10.

Bog nije prestao ljubiti premda smo Ga mnogo vrijeđale, stoga posve ima pravo zahtijevati od nas, da oprostimo svima, koji su nam nanijeli ne znam kakve uvrede! Premda ovo viđenje brzo prođe, kažem vam, kćeri, da je to velika milost što je Gospodin iskazuje duši, ako se ona zna njom okoristiti često je se sjećajući.

5. Događa se također,¹³⁶ vrlo brzo i na način koji se ne može iskazati, da Bog duši pokaže u Sebi samome neku istinu, koja kao da potamni sve istine, što su u stvorovima, pa posve jasno daje da se shvati, da je On sam istina, koja ne može lagati. Tada se posve jasno shvaća ono što David kaže u jednom psalmu: „*Da je svaki čovjek lažac*“ (Ps 115, 11.), što se ne bi nikada tako dobro razumjelo, pa makar se često čulo. Bog je istina, koja se ne može prevariti. Prisjećam se Pilata, koji je previše pitao Našega Gospodina, kad mu je u Njegovoj Muci kazao: „*Što je istina*“ (usp. Iv18, 38.). A kako malo mi poznajemo ovu najveći Istinu.

6. Htjela bih bolje objasniti ovu stvar, ali se to ne može izreći. Iz toga sestre naučimo da ako želimo da se u nečemu suobličimo s našim Bogom i Zaručnikom, kako treba uvijek uvelike nastojati vazda hoditi u istini. Ne kažem samo, da ne treba lagati, jer u tome Bogu hvala, već vidim kako u ovim kućama pomno pazite, da ne biste ni u čemu slagale, nego treba hoditi u istini pred Bogom i pred ljudima u svim prigodama, posebno ne smijemo željeti, da nas drže boljima nego jesmo, dajući u svojim djelima Bogu ono što je Božje, a nama ono što je naše. Nastojmo u svemu uvijek biti u istini, te ćemo na taj način malo držati do ovoga svijeta koji je sav laž i neistina, pa upravo jer je takav, nije trajan.

7. Jedanput sam se pitala iz kojeg razloga Bog toliko voli krepost poniznosti, i iznenada mi pade na um, bez ikakvoga moga razmišljanja,¹³⁷ da je to stoga što je Bog najviša Istina, te da je poniznost život u istini. A velika i nepobitna je istina, da sami po sebi nemamo nikakva dobra, već samo bijedu i ništavilo. Tko to ne razumije, živi u laži. A tko to više shvati, više se sviđa najvišoj Istini, jer u njoj hodi. Neka se Bog udostoji udijeliti nam milost da nikad ne odstupimo od ove spoznaje samih sebe. *Amen.*

8. Ove milosti Gospodin udjeljuje duši jer je već smatra svojom istinskom zaručnicom, koja je odlučila u svemu vršiti Njegovu volju, te joj želi otkriti nešto od svoje veličine i pokazati joj u kojim mu još stvarima ona treba udovoljiti. Ne treba raspravljati duže o ovim stvarima. Govorila sam o ove dvije milosti jer mi se činilo, da su veoma korisne. Kod takvih stvari nema razloga za bojati se, nego samo slaviti Gospodina koji ih daje. Po mome mišljenju đavao i vlastita mašta ovdje imaju malo utjecaja, a duša ostaje jako utješena.

11. Poglavlje

Govori o velikim i jakim željama duše za uživanjem Boga, koje sam Bog daje duši, a tako su jake i žestoke da ona dolazi u opasnost da izgubi život. Govori o koristima koje ostaju u duši poslije te milosti.

1. Jesu li možda dovoljne ove milosti što ih je Zaručnik udijelio duši pa da golupka ili leptirica - nemojte misliti da sam na nju zaboravila - bude zadovoljna i da počine tamo gdje će umrijeti? Ne, sigurno nisu; dapače njeno stanje postaje puno teže. Neprestano uzdiše i plače. Iako prima ove milosti već niz godina, ipak svaka od tih milosti povećava njenu muku jer sve više spoznaje veličanstvenost svojega Boga. A ona vidjevši da je tako udaljena i odvojena od Njega, da je tako daleko od toga da Ga posjeduje, osjeća kako još više rastu njene želje, srazmjerno rastu ljubavi koji se povećava po mjeri koliko sve više otkriva, koliko ovaj veliki Bog i Gospodin zaslužuje, da Ga se ljubi. Tijekom godina ove želje malo po malo rastu sve toliko dok je ne dovedu do tako velike muke, o kojoj ću sada govoriti. Rekla sam godina,

¹³⁶ I ovo je osobno iskustvo svete. Vidi *Moj život*, pogl. 40. br. 1 – 4.

¹³⁷ Ova spoznaja je plod jednoga mističnog iskustva koje svetica opisuje u *Izviješće* br. 28. i *Moj život*, pogl. 40.

prilagođujući se onome kako se to dogodilo osobi koju sam ovdje spomenula.¹³⁸ Ali dobro znam, da se Bogu ne mogu postavljati granice. On može učiniti ono što želi, a za nas želi puno učiniti, i može u jednom trenu uzdići dušu do onoga najvišeg stupnja, o kojem se ovdje govori.¹³⁹

2. Napominjem, da su čežnje, suze, uzdasi i žarke želje o kojima sam govorila stvarnosti koje izgleda da proistječe iz naše ljubavi kad je prožeta velikom osjećajnošću. No sve je to ništa u usporedbi s onim drugim o čemu sada želim govoriti, zato što naliči na vatru koja tinja i može se uvijek, iako s mukom, podnositi. Dok u ovom stanju duša u sebi izgara, a zbog neke lake pomisli ili poradi jedne riječi što je čuje da smrt sporo dolazi, događa joj se - da ne zna ni otkud ni kako - kao neki udarac ili kao ognjena strijela. Ne kažem da je strijela, ma što god da je bilo, jasno se vidi da ne može potjecati od naše naravi. Kažem udarac, ali nije ni udarac, ali oštro i duboko ranjava. Čini mi se da se to kuša, ne ondje gdje osjećamo zemaljsku bol, već u najdubljem i najskrovitijem dijelu duše, gdje ova strijela, koja odjednom prođe, pretvara u prah sve što pronalazi u našoj niskoj ovozemaljskoj naravi, tako da dok to traje, nemoguće je sjećati se bilo čega što pripada našem biću. U tren oka sve duševne moći budu vezane, u mjeri da nisu sposobne ni za kakve stvari, osim za one koje joj mogu uvećati muke.

3. Ne bih htjela da smatrate kako pretjerujem. Naprotiv uviđam da sam jako odmjereni, jer se radi o stvarima koje se ne mogu izreći. Sjetila i duševne moći su obuzeti za sve ono što ne pomaže da se poveća ova bol. A ako razum i zadrži svoju sposobnost djelovanja, to je samo zato da duša shvati koliko ima razloga zbog kojih se treba žalostiti što je daleko od Boga. A to potpomogne i Gospodin tako živom spoznajom o Sebi, u tom času, tako da se muka poveća do te mjere da onaj tko je osjeti počne ispuštati snažne krikove, bez da se može suzdržati, čak ako se radi i o jako strpljivoj osobi koja je navikla podnositi velike patnje, jer ova bol o kojoj govorim ne osjeća se u tijelu, već kako rekoh, u nutrini duše. Tada ta osoba shvaća koliko su jače duševne boli od onih tjelesnih, te misli da mora da su takve naravi i one muke koje se podnose u čistilištu, gdje to što nema tijela ne priječi dušu da trpi puno više nego li što je trpjela ovdje na zemlji kad je imala tijelo.

4. Vidjela sam jednu osobu u ovom stanju, pa sam uistinu pomislila da zbilja umire. A ne bi to bilo veliko čudo, jer je ovdje zasigurno velika opasnost da se umre.¹⁴⁰ Ma koliko to stanje trajalo kratko, ostavlja tijelo posve iščašeno, a otkucaji srca su tada tako slabi kao da se duša već predaje Bogu. Ponestaje joj prirodne topline, a duša tako izgara u nutrini, da kad bi to bilo samo malo jače, Bog bi ispunio njezine žudnje. Tijelo u tom času ne osjeća ništa, ni slabu ni jaku bol, udovi su iščašeni, tako da dva ili tri dana nakon toga tijelo trpi velike boli, nema snage čak ni za pisanje. Mislim, da tijelo ostaje još slabije, nego što je to bilo prije. Ako tijelo u trenutcima tog doživljaja ne osjeća bol, zacijelo je uzrok tome tako velika unutarinja bol duše, tako velika da se ne osvrće na tijelo. To je kao kada osjećamo neku jako veliku bol u nekom udu: makar bilo mnogo i drugih boli, malo ih osjećamo. To sam ja sama jako dobro iskusila. A ovdje u našem slučaju ne osjeća se ni malo ni puno, a smatram da se ne bi osjećala bol ni kad bi tijelo trgali na komade.

¹³⁸ Terezija govori o samoj sebi i svome iskustvu, a o vremenskome periodu koje duše prolaze u ovim odajama je zanimljiva opaska Royo Marina, u jednom od klasičnih priručnika duhovnosti *Teologia della prefezione cristinana*, Rim, 1965., gdje tvrdi da dužina trajanja tamnih noći ovisi o stupnju ljubavi na koji Bog želi uzdići pojedinu dušu te o većoj ili manjoj količini nesavršenosti od kojih Bog treba osloboditi pojedinu dušu. Kod nekih osoba smjenjuju se periodi prosvjetljenja i tame te se ne može reći ni kada su ušli u ta iskustva ni kada su iz njih izišli. Citirajući kardinala Bonu isti autor tvrdi da je na primjer sv. Franjo Asiški proveo 10 godina u tim tamnim iskustvima čišćenja, sv. Terezija Avilska 18 godina, sv. Klara iz Montefalca 15 godina, sv. Magdalena Paciška najprije 5 a zatim 16 godina a sv. Pavao od Križa utemeljitelj pasionista čak 40 godina.

¹³⁹ Terezija je svjesna da Bog svakoga ponaosob vodi i da se mogu događati i drugačija iskustva o čemu govori i u *Izvešća* br. 15.

¹⁴⁰ Svetica govori o sebi samoj, vidi *Izvešće* 15. br. 4. i *Moj život* pogl. 20. br. 12 – 13.

5. Reći ćete mi da je to nesavršenost, zašto se ta duša ne prikloni volji Božjoj budući da joj se toliko puta predala. Dosada je to mogla, pa je tako i život provodila, a sad joj je razum takav da više nije sam sebi gospodar, pa ne može ni misliti, osim na ono što je razlog njezinoj muci. Zašto još živjeti odvojena od svoga Dobra? Duša osjeća čudnu osamljenost, te je ne samo nijedno zemaljsko stvorenje ne može svojim druženjem zadovoljiti, nego smatram da to ne bi mogli, ni sami stanovnici Neba, kad ne bi bili s Onim koga ona ljubi; dapače, smetali bi joj. Duši je kao da visi u zraku, ne dotiče ničega na zemlji, a ne može se niti na nebo popeti. Izgara od te žeđi, a ne može doći do vode, ova je žeđ nesnosna i dosegla je već dotle da se nikakvom vodom ne može ugасiti, osim s onom o kojoj je naš Gospodin govorio Samarijanki (usp. Iv 4, 7-13). Druge vode ona i ne želi, a ova joj se još ne daje.

6. O moj Gospodine!...U koje li boli stežeš one koji Te ljube! Ali sve je to malo prema onome, što im poslije daješ. Pravo je da ono što je puno, puno i košta, a najviše kad služi za očistiti dušu zato da uđe u sedme odaje, kao što se u čistilištu čiste one duše, što trebaju ući u nebo; tim više što je pred veličinom cilja, ova patnja tako mala kao što bi to bila kap vode naspram mora, usprkos toga što je ova muka i bol sama po sebi takva da, po mojem mišljenju, nadilazi sve muke koje postoje na zemlji. Spomenuta je osoba pretrpjela mnogo tjelesnih i duhovnih muka, ali joj se prema ovoj muci sve one pričinise kao da nisu ništa. Ipak, duša osjeća, kako je ova muka tako dragocjena, iako joj taj osjećaj ne donosi nikakvo olakšanje, i jako dobro shvaća kako ju ona nije mogla zavrijediti; pa ipak duša je trpi posve dragovoljno, i spremna je ako se to Bogu sviđa, podnositi je cijeli život. Premda to ne znači umrijeti odjednom, već stalno umirati, i uistinu je tako.

7. Pomislimo sestre na trenutak na one koji se nalaze u paklu. Oni nemaju svoju volju suobličenu s voljom Božjom, ni radosti, ni užitke što ih Bog ulijeva u dušu, niti nade da su im njihova trpljenja od bilo kakve koristi, već imaju trajno trpljenje koje se sve više i više povećava; a mislim da im se sve više povećavaju prigodne muke.¹⁴¹ Kako su duševne patnje puno teže od tjelesnih, a muke što se ondje podnose su neusporedivo veće od ove koju smo spomenuli, dodajući da će te muke trajati vječno, pa što će biti s tim nesretnim dušama? I što mi možemo učiniti ili pretrpjeti, za tako kratkog života, a to je u biti ništa, da se oslobodimo tih tako strašnih i vječnih muka? Kažem, da je nemoguće pojasniti, kako su užasne patnje duše i kako su različite od onih tjelesnih, treba to iskusiti. Ako sam Gospodin želi da to shvatimo, to je zato da bolje spoznamo, koliko mu dugujemo, što nas je doveo u ovaj stalež gdje, po Njegovom milosrđu, gajimo nadu da će nas izbaviti od pakla i oprostiti nam naše grijehе.

8. Vratimo se sada na ono, o čemu smo govorili, na veliku bol i muku u kojoj smo ostavili dušu. Muka u ovom žestokom intenzitetu ne traje dugo; najviše tri ili četiri sata. Ne vjerujem da bi mogla duže potrajati, izuzev po nekom čudu, jer naša naravna slabost to ne bi mogla podnijeti. Dogodilo se jednom zgodom, onoj osobi da je muka trajala samo četvrt sata, i da je nakon toga bila sva skrhana. Zbilo se to na posljednji dan uskrсне svetkovine. Ona je za cijelo uskrсно vrijeme osjećala takvu suhoću da gotovo nije ni zamjećivala da je Uskrs. Za vrijeme rekreacije, samo što je čula riječi, kako nikako da okonča ovaj život,¹⁴² ona muka žudnje je zahvati takvom žestinom da je ostala sasvim izvan sjetila. A zamislite vi da li se može oduprijeti!?... Bilo bi to, kao da neka osoba koja je bačena u oganj, želi učiniti da plamen nema moć da je sažeže. Nije to osjećaj koji bi se mogao prikriti. Oni koji su prisutni ne mogu znati što se događa u duši, samo vide da je ona u opasnosti da izgubi život. I ako su

¹⁴¹ Svetica koristi pojam skolastičke teologije – *accidentales* – koji je teško prevesti na hrvatski u ovom kontekstu. Binički za to koristi riječ prigodno što nam se čini prikladnim.

¹⁴² Dogodilo se to sv. Tereziji u Salamanci 1571. Sestra Isabela od Isusa zapjeva: „Nek te vide moje oči, slatki, dobri Isuse, nek te vide moje oči, pa da umrem onaj tren“. Kad je Terezija to čula pala je zanos. Vidi *Izvišća* br. 15.

joj oni neko društvo, to je na stanovit način, kao da su sjene. A takvima se pričinjaju sve zemaljske stvari.

9. Ako vas to nekad snađe, znajte da je moguće, da se i tu zna uplesti naša naravna slabost, eto čujte! Kao što ste vidjeli, duša toliko izgara te se čini, da nedostaje samo malo pa da se razdijeli s tijelom. Može se tada dogoditi, uistinu se ona toga i pribojava, te želi da muka žudnje malo popusti, da ipak ne bi umrla. Može se lako shvatiti, da taj strah proistječe iz prirodne slabosti. A s druge strane ne jenjavaju njezine želje, niti je moguće naći lijeka da se odstrani ova muka, dok je sam Gospodin ne ukloni. To se redovito događa uz velik ushit ili neko viđenje, u kojem istinski Tješitelj tješi i jača dušu da prihvati živjeti, dokle god bude Njegova volja.

10. Mučno je to stanje, ali ostavlja u duši prevelike učinke. Nestaje straha od muka, koje bi je mogle snaći, jer joj se sve muke čine kao ništa prema ovoj velikoj mucu, što ju je tu osjećala. A vidjevši koliko se okoristila, rado bi tu muku žudnje više puta podnosila. Ali to nije u njenoj moći, niti ima ikakvog sredstva da je ponovno zadobije, dok Gospodin to ne htjedne, kao što nema nikakva sredstva da joj se opre ili da je odstrani kad ju ta muka snađe. Osjeća još veći prezir prema svijetu nego prije, jer vidi da joj ništa na svijetu ne može olakšati ovu muku. Budući da je uvidjela da samo Stvoritelj može utješiti i nasititi njenu dušu, ali i učiniti da duša trpi, puno je više nenavezana na stvorenja, te se više boji i pazi da Ga ne uvrijedi.

11. Čini mi se da su na ovom duhovnom putu, dvije stvari koje prijete smrtnom opasnošću. Jedna je ova muka, koja je zbilja takva opasnost, i to ne mala. Druga je prevelika radost i naslada, što idu dotle da se doista čini da duša onemoća, pa da joj samo malko nedostaje da iziđe iz tijela. A uistinu, ne bi to bila mala sreća za nju. Iz toga same vidite sestre, jesam li imala pravo, kad sam rekla da je potrebna srčanost, i ako biste slučajno molile Gospodina za ove milosti, da bi i vama On imao pravo reći, što je odgovorio Zebedejevima sinovima: »*Možete li piti kalež?*« (Mt 20, 22).

12. Vjerujem, sestre, da ćete sve odgovoriti da, i to s puno razloga; jer kad Gospodin vidi da nekoga treba ohrabriti, On ne propušta to i učiniti. U svemu brani ove duše, u progonstvima i ogovaranjima, odgovara umjesto njih, ako to i ne čini riječima, čini djelima, kao što je to učinio za Magdalenu (usp. Lk 7, 44). A zatim, na kraju prije nego što umru, plaća im sve skupa, kao što ćete sad vidjeti. Neka Gospodin bude uvijek blagoslovljen i neka ga slave sva stvorenja. Amen.

SEDME ODAJE

1. Poglavlje

Govori o uzvišenim milostima što ih Bog udjeljuje dušama koje su ušle u sedme odaje. Kaže, kako se po njezinu mišljenju duša razlikuje od duha, premda su oboje jedno. Govori o nekim stvarima koje treba zapamtiti.

1. Učinit će vam se sestre, da nakon što sam toliko govorila o ovom duhovnom putu, više ne preostaje ništa što bi se moglo dodati. Bila bi velika ludost to pomisliti, jer ako Božja veličina nema granice, nemaju je ni njegova djela. Ta tko bi mogao izbrojiti sva Njegova milosrđa i sve uzvišenosti. Nemoguće je to. Zato se nemojte čuditi onome što je rečeno, ni onome što će se još reći, jer je to samo mala točkica od onoga, što se može pripovijedati o Bogu.

Bog nam je već iskazao veliko milosrđe time, što je ove stvari saopćio osobama od kojih ih mi možemo saznati, pa ćemo tako, što budemo više spoznavale kako se On podaje svojim stvorovima, više slaviti Njegovu veličinu i truditi ćemo se da ne cijenimo premalo duše, s kojima se Gospodin toliko naslađuje. Ta svaka od nas ima dušu, koja je stvorena na Božju sliku i priliku, ali ne znamo je vrjednovati onoliko koliko ona to zavrjeđuje, te zato ne shvaćamo velikih tajna koje se nalaze u njoj.

Neka se Gospodinu sviđi, ako je to na Njegovu slavu, upravljati perom i saopćiti mi kako da vam kažem nešto od onoga mnoštva koje vam još trebam reći i što Bog objavljuje dušama koje uvodi u ovu odaju. Već sam puno molila Gospodina za to, moja je namisao, kao što to Bog zna, iznijeti na svjetlo Njegovo milosrđe, zato da Njegovo ime bude više hvaljeno i slavljeno. Nadam se da će me uslišiti, ne zbog mene, nego zbog vas, da shvatite koliko je važno, da zbog vaše krivnje Zaručnik ne propusti slaviti duhovno vjenčanje s vašim dušama, koje je izvor tolikoga dobra, kao što ćete vidjeti.

2. O veliki Bože! Čini mi se da drščem, jer ovako bijedno stvorenje kao što sam ja, raspravlja o nečemu, što tako malo zaslužujem da shvatim. Zaista sam bila jako zbunjena. Mislila sam, kako ne bi bilo dobro u nekoliko riječi završiti s ovim odajama. Činilo mi se, da ćete pomisliti, da ja ovo znam iz iskustva, pa se jako stidim i strašno mi je, jer znam, kakva sam. S druge strane mi se činilo, da je napast i slabost to ne učiniti opširnije. Pa sam pristala usprkos sudova koje možete o tome donijeti. Neka se moga Bog malo više slavi i spozna, pa neka na me više cijeli svijet. Tim više, što ću ja možda već biti mrtva, kad se ovaj spis bude mogao čitati. Neka je blagoslovljen Onaj, koji živi i živjet će kroz sve vjekove. *Amen.*

3. Kad se naš Gospodin udostoji smilovati nad onim što duša podnosi i što je podnijela zbog one goruće želje za Njim, ovu dušu koju je duhovno već uzeo za zaručnicu, prije nego što se izvrši duhovni brak, uvodi ju Svoju odaju, a to je ova sedma o kojoj govorim. Jer kao što Bog u Nebu ima svoju odaju, isto je tako mora imati i u duši, gdje samo On boravi, recimo kao u drugom nebu.

Jako je važno sestre, da pazimo i da ne smatramo kako je naša duša nešto mračno. Budući da ne vidimo drugoga svjetla osim onoga što vidimo našim očima, redovito nam izgleda da u našoj nutрини nema nikakva drugog unutarnjeg svjetla, te da u našoj duši vlada nekakva tama. Priznajem da je to tako za duše koje nisu u milosti, a to je tako ne zbog manjkavosti Sunca Pravde, koje je još u njima dajući im bitak, nego zato što one nisu sposobne primiti Njegovu svjetlost, kao što sam vjerujem rekla u prvoj odaji, kako je bila spoznala jedna osoba.¹⁴³ Ove nesretne duše su kao u nekoj mračnoj tamnici, svezanih ruku i nogu, tako da ne mogu činiti nikakva dobra djela koja bi im bila zaslužna, slijepe su i nijeme. S pravom ih moramo žaliti, ali i misliti da smo možda nekad i mi bile u takvome stanju, pa da može Gospodin i njima iskazati milosrđa.

4. Posebno pazimo sestre da nikada ne zapostavimo moliti Gospodina, moliti za one koji se nalaze u smrtnom grijehu jer je to najveća milostinja, puno veća od toga nego da pretpostavimo, da smo vidjele kršćanina privezana za stup, kojemu su ruke otraga svezane jakim lancem. Vidimo ga gdje umire od gladi, i to ne stoga što ne bi imao što jesti, jer pored sebe ima najbolja jela, nego zato što ih ne može uzeti i prinijeti k ustima. Uz to mu se vrlo gade, a vidi da će ubrzo umrijeti, i to ne ovom vremenitom smrću nego vječnom. Zar ne bi bila velika okrutnost, kad bismo ga gledale, a ne bismo mu stavile neko jelo u usta? A što tek

¹⁴³ Terezija na više mjesta aludira na problematiku Božje prisutnosti u stvorenjima na poseban način u čovjeku. Nastojala je shvatiti razliku između Božje prisutnosti u duši grešnika i vjernika koji živi u milosti Božjoj. Bog je prisutan u duši grešnika kao onaj koji čini da taj grešnik još postoji, daje mu biće ili bitak kako kaže Fran Binički, a u duši koja živi u milosti on je još kao prijatelj i zaručnik. Vidi I odaje pogl. 2. br. 1- 3. Ta osoba je sama Terezija a o tome govori i u *Izvjeshćima* 29. br. 1. gdje piše o viđenju o Božjoj prisutnosti u duši. *Izvjeshća* 24. o stanju duše koja je grijehu. *Izvjeshće* 45. o nazočnosti beskonačnosti. Vidi i *Moj život* pogl. 40.

reći, ako bi mu po vašim molitvama bili skinuti lanci? Vi već shvaćate.... za ljubav Božju vas molim, da se uvijek u svojim molitvama sjetite takvih siromašnih duša.

5. Ne kanim govoriti sad o njima, nego o onima koje su već po Božjem milosrđu, učinile pokoru za svoje grijehе i sada se nalaze u milosti. Ne smijemo promatrati dušu kao neku stisnutu i ograničenu stvarnost, nego kao unutarnji svijet, u kojem ima toliko i tako lijepih odaja. A pravo je da tako i bude, jer se unutar njih nalazi i odaja za Gospodina.

A kad se sviđi Njegovu Veličanstvu, da nekoj duši iskaže spomenutu milost duhovne ženidbe, najprije je uvodi u ovu Svoju odaju, ali ne kao prije kad ju je obdarivao ushitima. Iako Bog sjedinjuje dušu sa sobom i po ushitima i po onoj molitvi koju smo nazvali molitva sjedinjenja, ipak ove stvari izgleda da ne pozivaju dušu da uđe u svoje središte, kao što se to događa ovdje u ovoj odaji, nego samo da se uspne u svoj gornji dio. Kako god bilo, način nije toliko važan. Ono što je važno je to da Gospodin sjedinjuje dušu sa sobom, čineći je slijepom i nijemom, kao što se dogodilo svetom Pavlu u trenutku njegova obraćenja (Dj 9,8), i sprječavajući joj da shvati milost koju uživa i način kako je uživa. Velika radost koju duša tada kuša je samo iz toga razloga što vidi da ju blizu Bogu, a dok je On sjedinjuje sa Sobom, ne shvaća ništa, sve duševne moći joj se gube.¹⁴⁴

6. Ovdje je to drukčije. Naš joj dobri Bog hoće skinuti ljske s očiju, pa da vidi i shvati nešto od milosti koju joj udjeljuje, a to čini na neobičan način. Kad je već uvedena u ovu odaju umnim viđenjem, otkrivaju joj se sve tri osobe Presvetoga Trojstva,¹⁴⁵ kao u nekom prikazivanju istine, uz jedan plamen, sličan presjajnom oblaku koji dolazi njenom duhu. Ove Tri Osobe se vide ponaosob, a duša po jednoj divnoj spoznaji što joj se daje sa apsolutnom sigurnošću shvaća da su sve tri Osobe samo jedna bit, jedna moć i jedna mudrost,

¹⁴⁴Terezija govori kako Bog najprije uvede dušu u sedme odaje (br. 3 i 5) i je uvodi u njeno vlastito središte (br. 5) gdje On sam boravi. Dinamika iskustva sjedinjenja duše s Bogom je različita od prijašnjih iskustava sjedinjenja iz prethodnih odaja. Zanimljivo da Terezija naglašava kako Bog može to učiniti i na način da duša ne shvaća iskustvo sjedinjenja koje proživljava (br. 5). Slično uči i bl. Henrik Susone. U knjizi *Devet hridina* pisanoj u obliku dijaloga između duše i Boga kada blaženik govori o vrhuncu duhovnog života i rasta, kad je duša već došla do sjedinjenja s Bogom - deveta hridina - stoji:

„Čovjek: Zašto ovi ljudi u nutrimi odsjavavaju kao svijetli anđeli?

Odgovor: Bog je sačuvarao za njih ljubav bez mjere tako da to ne može a da ne sjaji i naizvan. Ali oni to ne znaju i ne žele znati. I ma kako malo bilo ovih ljudi, Bog na njih oslanja kršćanstvo i kada ih ne bi bilo, Bog bi dopustio da kršćanstvo propadne, dao bi odmah vlast Luciferu da pod mrežu stavi cijeli svijet. (...)

„Čovjek: Predragi moj, kakav je život ovih ljudi i znaju li da su blizu svome izvorištu i iskonu?

Odgovor: Ne znaju to sa svom sigurnošću, ali im je ponekad dopušten kratki pogled u izvorište i iskon iz kojega dobro primjećuju da je zasjao Netko drugi pred njihovim očima, Bog. Ali oni su tako potpuno i čisto predani Bogu u vjeri da kada njima Bog udijeli neku slatku utjehu, prepadnu se više nego kad im je ne da jer ne žele drugo nego u vjeri nasljedovati lik Krista. Oni ne ljube niti za cilj imaju bilo kakvu utjehu niti je žele. Tako su se jednostavno i čisto okrenuli vjeri da ne traže niti žele bilo kakvu stvar. A tako su ponizni da se smatraju nedostojnima svih otajstvenih i utješnih Božjih darova te ih niti ne žele. (...)

Čovjek: Ljubljeni moj, sada bih te želio pitati koliko vremena puštaš da ljudi borave na ovoj hridini, oni koji su istrošili svu svoju krv i koštanu moždinu prije nego im dopustiš da motre izvorište i iskon?...

Odgovor: Nekima se to dogodi prije negoli dođu ovdje gore, ali njima će nakon toga biti jako teško sve do njihove smrti kao što se dogodilo sv. Pavlu. Bog nekima dopusti da to motre čim se uspnu ovamo, drugima nakon dvije ili tri godine, nekima nakon pet, deset godina. Neke ljude Bog ovdje ostavlja u suhoći sve do smrti i kada dođu do kraja, udijeli im jedan pogled unutra. Jednom dijelu njih izvorište i iskon će biti prikriveno sve dok ne izdahnu. To su skrivene stvari i tajne Božje koje nikome ne pripadaju spoznati. Bog djeluje na tako različite načine s ovim plemenitim ljudima iz razloga što dobro zna što svakome priliči, što je dobro i korisno za tu osobu. Vidiš sada kako je malo poslušnih ljudi, osim onih koji borave na ovoj hridini. (IX *hridina*)

¹⁴⁵ Iz konteksta ovog broja da se shvatiti da Bog, kada hoće, duši koja je već uvedena u ovu sedmu odaju, udjeljuje ovu mistični milost motrenja Trojstva. Fra Luis de Leon dodaje ovdje ovu primjedbu na rubu prvog izdanja: »Premda čovjek u ovom životu izgubivši uporabu sjetila i uzdignut od Boga, može uzgred vidjeti Njegovu bit, kao što se to vjerojatno govori za sv. Pavla i Mojsija i neke druge, no Majka ne govori ovdje o ovoj vrsti viđenja koje je prigodno, jasno i zorno. Već ona govori o jednoj spoznaji ove tajne, koju Bog daje nekim dušama putem jako velikog svjetla, koje im ulije, i ne bez stvorene slike. No ta slika nije tjelesna i ne oblikuje se u predodžbenoj moći mašte. Majka kaže, da je to umno viđenje, a ne predodžbeno.«

samo jedan Bog. Ono što vjerom vjerujemo, duša shvaća skoro gledanjem, premda to gledanje nije tjelesnim očima ni očima duše, jer se ne radi o predodžbenom viđenju. Ovdje se duši priopćuju sve tri Osobe, govore joj, i daju joj da shvati riječi što ih je Gospodin izrekao u Evanđelju: da će On i Otac i Duh Sveti doći nastaniti u duši koja Ga ljubi i drži Njegove zapovijedi (usp. Iv 14, 23).

7. Bože moj, kakva je razlika čuti ove riječi i vjerovati u njih, od shvaćanja ove istine na ovaj način koji sam kazala. Duša se svakog dana sve više i više čudi jer joj se čini, da je tri Božanske Osobe više ne napuštaju. Duša ih jasno vidi kako borave u njenoj nutрини, na gore spomenuti način, osjeća u sebi božansko društvo u najdubljoj nutрини same sebe, kao u nekom jako dubokom bezdanu, a ne zna izreći kako je to, jer nije učena.

8. Na temelju ovoga što je rečeno činit će vam se, da duša nije pri sebi, već da je tako opojena da ne može ništa shvatiti. Pa ipak u svemu što se odnosi na služenje Bogu, puno je više prisebna nego prije, ali čim izostanu poslovi, ona se sabire u ovom slatkom društvu; a Gospodin ne propušta udijeliti joj da osjeća Njegovu trajnu prisutnost, niti je ikada više ostavlja, ako nije ona ta prva koja Ga napušta. Duša ima veliko pouzdanje da Bog, nakon što joj je udijelio ovu milost neće dopustiti da je izgubi. Tako može i smatrati, a ona pomnije pazi nego ikada prije, da Ga ni u čemu ne uvrijedi.

9. Trebate znati - i to jasno kažem - da iskustvo gledanja ove božanske prisutnosti ne traje uvijek na tako savršen način kao u trenutku njenoga prvoga očitovanja ili kad se Gospodinu sviđi ponovno udijeliti duši ovu milost. Jer kad bi to bilo tako, bilo bi nemoguće, ne samo baviti se nekom drugom stvari, nego ni živjeti među ljudima. No, iako to motrenje nije uvijek tako jasno, duša nikada ne prestaje zamjećivati da se nalazi u tom društvu.

Ovdje se zbiva, recimo kao u slijedećoj usporedbi: neka osoba se nalazi s drugima u jako osvjetljenoj sobi, pa se zatvore prozori i ostaje se u mraku. Ta osoba zato što je nestalo svjetla ne prestaje vjerovati da su i druge osobe tu, iako ih ne vidi i neće ih vidjeti dok se ne vrati svjetlo.¹⁴⁶

¹⁴⁶ Terezija aludira na tipična mistična iskustva brojnih svetaca, kada Bog duše koje su došle do sjedinjenja, da bi ih što više suobličio Kristu patniku, uvodi u nutarnje iskustvo potamnjenja sjedinjenja s Njim. Sjedinjenje duše s Bogom ostaje u duhu, ali se ono potamnjuje u sjetilnom dijelu duše. Dosta je samo spomenuti iskustva tame pred kraj života sv. Terezije od Djeteta Isusa ili sv. Terezije iz Kalkute. I sv. Terezija Avilska je kušala nešto slično. Prema studijskom istraživanju puta duhovnoga rasta sv. Terezija je 1572. u trenutku kada je primala pričest iz ruku o. Ivana od Križa doživjela vrhunac mističnog života na zemlji, duhovni brak i otada je živjela u stanju sedmih odaja. (*Izvjješća* 35, 38 i 51). Pet godina nakon toga piše *Zamak duše*. Dakle, svetica piše *Zamak duše* nakon što je već duži vremenski period živjela vrhunac mističnog života na zemlji i stanje sedmih odaja. Ovo naglašavamo da bi se ispravno shvatile ove riječi svete, ali i zbog toga da se ne bi imale krive predodžbe o nutarnjem stanju duša koje dođu do sjedinjenja. Evo samo nekih Terezijinih riječi o sjetilnom stanju njene vlastite duše: „već tri mjeseca osjećam kako mi je u glavi slabo i šumi“ (U,1); „a kako mi je pamćenje tako slabo“ (U, 2); „ja koja sam tako bijedna“ (I, 3). Na početku VII odaja Terezija kaže: „Zaista sam bila jako zbunjena. Mislila sam, kako ne bi bilo dobro u nekoliko riječi završiti s ovim odajama. Činilo mi se, da ćete pomisliti, da ja ovo znam iz iskustva, pa se jako stidim i strašno mi je, jer znam, kakva sam“ (VII 1, 2).

Naime sjedinjenje duše s Bogom ne mora se doživljavati u sjetilnom dijelu, naprotiv duša u njemu može kušati i tame. Bog svecima u sjetilnom dijelu može potamniti i put koji su već prešli. Tako Terezija u trećim odajama govori da bi bilo bolje ići naprijed, a njoj se samoj čini da se nije odmakla od njih: „Ne bi li bilo bolje prijeći taj put odjednom, posebno jer svega ima, pa i opasnosti od zmija?.. A Bože daj, da sam se ja odmakla dalje od ovoga, jer mi se puno puta čini da nisam“ (III, 7). Sama sv. Terezija kaže: „da je sve izgubila i to svojom vlastitom krivnjom“ (III, 1. 3), iako to naravno nije bila istina, ali svetica je tako doživljavala samu sebe. U biti, u teologiji mistike radi se o tome da Bog i duše koje su došle do vrhunca duhovnog i mističnog puta na zemlji, sedme odaje, može dovesti u sjetilnom dijelu duše do stanja da one doživljavaju potpuno poništenje odnosa njihove vlastite duše s Bogom. Istovremeno duša ostaje u duhu u stanju trajnog sjedinjenja s Bogom. Na takav način Bog ih više suobličava rassetome Kristu i stavlja ih u priliku da dobro podnoseći ovo stanje zadobivaju pred Bogom velike zasluge. Jer bit svakog sjedinjenja duše s Bogom koje nikada ne potamni je sjedinjenje volje s voljom Božjom. Da to nije izolirano iskustvo svjedoče nam i drugi sveci. Tako je sv. Pater Pio proživljavao mučno mistično iskustvo kao i Terezija da je sve izgubio: "Cijeli pakao se onda obara na dušu

No sada se pitamo, kad se vrati svjetlo, može li ona kada poželi vidjeti te osobe? Ne, to nije u moći duše, već treba da se naš Gospodin udostoji otvoriti prozor razuma. A već je veliko milosrđe to što se On ne udaljuje od nje i dopušta joj da Ga ona shvaća na takav način.

10. Čini se da božansko Veličanstvo želi pripremiti dušu po ovom divnom druženju za nešto uzvišenije. U ovom druženju ona pronalazi veliku pomoć za napredovanje u savršenstvu, i oslobađanju od straha što ga je ponekad imala kad joj je Bog udjeljivao druge milosti.

Tako je i bilo i onoj osobi, u svemu se našla popravljena, uvjerenjena da se bit njezine duše, uza sve muke i poslove koje je imala, nikad više ne udaljuje iz ove odaje. Što više činilo joj se da je njezina duša na neki način podijeljena, tako da se nakon ove milosti, kada bi se našla u teškim mukama, žalila na nju,¹⁴⁷ kao Marta kad se požalila na Mariju (usp. Lk 10, 40), prekoraujući je da ona uvijek uživa u onom miru, a nju ostavlja posred toliko muka i tegoba koje joj priječe da joj može u tome praviti društvo.¹⁴⁸

11. Učinit će vam se, kćeri, besmislenim to što govorim, ali to je uistinu tako. Znamo da je duša jedna, ne govorim o nekoj besmislenoj stvari, nego o nečemu što je posve uobičajeno. Zar vam nisam rekla da se iz nekih nutarnjih stvari i učinaka može jasno spoznati da mora postojati razlika između duše i duha?¹⁴⁹ Oni su u stvarnosti uistinu jedno, ali ponekad se zamjećuje profinjena razlika, pa se katkad čini da djeluju odvojeno jedno od drugoga, prema različitom utisku kakav im Gospodin hoće dati.¹⁵⁰

svojim praznim lavežom... Sama duša izgleda odlučna urotiti se protiv same sebe služeći se u tu svrhu maštom i umišljanjem. Lijepi dani koje je provela s nježnim Isusom posve joj nestaju iz pameti. U tom stanju duša ne može nego uzviknuti: "Sve je izgubljeno za mene!" Patnja koju jadnica osjeća takva je da je ne zna razlikovati od najgorih muka što je trpe prokleti u paklu". (sv. p. Pio; *Pismo* br.187)

Bl. Henrik Susone koji je prema vlastitom svjedočanstvu došao do vrhunaca duhovnoga puta na zemlji i sjedinjena s Bogom, a tada na kraju svoje knjige *Devet hridina* o sjedinjenju svoje volje s voljom Božjom zapisa: „Kad je bilo okončano pisanje ove knjige, Bog od čovjeka povuče sve ove divne milosti, učini ga tako siromašnim kao da nikada nije kušao ništa posebno od Boga i dopusti njemu dugu napast iznad svake ljudske misli. I ovaj čovjek još živi i misli da će do smrti imati ovu napast, pa ipak ne želi drugo nego trpjeti“.

¹⁴⁷ Ovaj „na nju“ odnosi se na bit duše. Radi se o teško izrecivim stvarima a smisao je taj, kao da se sama Terezija zauzeta brojnim izvanjskim stvarima i naporima žali na samu bit svoje duše koja u svim tim stvarima i mukama ostaje sjedinjena s Bogom i u miru, što i sama svetica nastoji pojasniti u nastavku rečenice.

¹⁴⁸ Terezija ovdje govori o još jednom tipičnom kontemplativnom iskustvu svetaca koji su došli do sjedinjenja s Bogom. Naime kaže da joj je duša kao podijeljena, bit duše je u miru i sjedinjenju s Bogom, a sjetilni dio duše je u mukama i tegobama života te se on kao da žali na samu bit duše što zbog zauzetosti ne može biti skupa s njom u nutrini i miru koji donosi boravak u odaji Zaručnika. Svetica će ovo još bolje pojasniti u sljedećem broju kada govori o razlici između duše i duha te tako daje temelj ovoj podjeli koju duša sama u sebi osjeća.

¹⁴⁹ Vidi VI odaje pogl. 5, br. 1 i 9.

¹⁵⁰ Terezija koja nije pohađala filozofske nauke, oštroumno, govori o duši i njezinim moćima i djelovanju. Da bi se što bolje shvatilo ono, što govori, donosimo, što o tom govori učeni o. Baltazar od sv. Katarine, komentirajući odaje *Zamka duše*: »Mističi naučitelji govore o trostrukoj podijeli duše. Prva je najniža, sjetilna ili već spomenuta životinjska. Druga je srednja, sastavljena od duhovnih moći pamćenja, razuma i volje. Treća je prava bit duše, a zove se najviši dio, od kojega potječu tri spomenute moći. U njoj Bog na osobit način boravi u tim odajama po božanskoj milosti. A ta, najviša bit zove se središte duše, boravište ili stan Božji i ložnica nebeskog Zaručnika.« (»*Splendori riflessi di sapienza celeste*« Mansioni VII. c. I. Riflesso I.).

O razdiobi na dušu i duh govore svi mistici. Ova trostruka podjela duševnih moći bila je raširena u stoljeću kada je naša svetica živjela i pisala. Ona potječe od Renano - flamanske mistike i služi kao model za izražavanje ljubavi prema križu koja u isto vrijeme može biti doživljaj patnje, tame i boli u osjećajima koji se suprotstavljaju samom križu. Tako i sv. Ljudevit Montforski uči: „Kada vam velimo da ljubite Križ, ne govorimo vam o sjetilnoj ljubavi, koja bi bila samoj naravi nemoguća. Zbog toga razlikujte trostruku ljubav: sjetilnu ljubav; razumsku ljubav; vjernu i najsavršeniju ljubav, ili drugim riječima: ljubav koja proizlazi iz nižeg dijela ljudskog bića i sjetilnosti; ljubav koja proizlazi iz plemenitijeg dijela čovječje naravi, to jest razuma, i ljubav najvišega dijela ili vrhunca duše, a to je vjerom prosvijetljeni razum. Bog ne traži od vas, da ljubite križ sjetilnom voljom, jer je put posvema pokvarena i grešna (usp. Iv 1,13), pa je sve, što proizlazi od nje, pokvareno, i ona se ne može vlastitom snagom podložiti ni volji Božjoj ni njegovom zakonu razapinjanja i Križa. Govoreći o toj volji, naš Gospodin je vapio na Maslinskoj gori: „*Oče, neka ne bude moja, nego tvoja volja!*“ (Lk 22, 42).

Čini mi se također, da je duša nešto različito od svojih moći, te da nije jedno te isto što i one.¹⁵¹ U našoj nutrini ima toliko i tako istančanih otajstava, da bi bilo presmiono da se upustim u njihovo objašnjavanje. Svi ćemo ih vidjeti u drugom životu, ako nam Gospodin udijeli tu milost, te se u svojem milosrđu udostoji dovesti nas tamo, gdje će nam biti sve tajne razotkrivene.

2. Poglavlje

Nastavlja isti predmet. - Govori koja je razlika između duhovnog sjedinjenja i duhovnog braka. Objašnjava to istančanim usporedbama.

1. Počnimo sada govoriti o božanskom i duhovnom braku, a mislim se da ova velika milost neće potpuno dovršiti dok živimo, jer dosta je udaljiti se od Boga i odmah se gubi milost. Prvi put kad Bog udijeli ovu milost, Gospodin hoće duši po predodžbenom viđenju pokazati Svoje presveto Čovječstvo zato da bi ga ona dobro upoznala i da shvatila koliko je veličanstven dar koji prima.

Drugim će se osobama možda drugačije pokazati,¹⁵² ali ovoj o kojoj govorim, Gospodin se ukazao odmah poslije pričesti u velikom sjaju, ljepoti i veličanstvu, kao što je bio nakon uskrsnuća i reče joj da je došlo vrijeme da se ona brine za Njegove stvari kao da su njene vlastite, a On će se brinuti za njezine. Reče joj i druge riječi koje su više za čuti nego li za izreći.¹⁵³

2. Možda će se činiti, da to za onu dušu ovo nije bila novost, jer joj se Gospodin već bio ukazao više puta. Sada je to bilo drugačije, bila je van sebe i jako prestrašena, prvo jer se to viđenje dogodilo s velikom silinom; drugo zbog riječi koje joj je rekao; i na kraju jer u nutrini svoje duše, gdje joj se ovo viđenje dogodilo, nije nikada imala drugih viđenja osim onoga o kome sam govorila.¹⁵⁴

Trebate znati, da je vrlo velika razlika između viđenja u prethodnim odajama i viđenja u ovoj odaji; razlika između duhovnih zaručaka i duhovnog braka je kao ona između dvoje zaručnika i onih koji su oženjeni te se više ne mogu rasti.

Kada niža sjetilna narav čovječja u Isusu, premda je bila posvema sveta, nije mogla ljubiti Križ neprekidno, koliko će više odbijati od sebe križ naša sjetilna narav. Može se doduše dogoditi, da mi noseći križ kušamo sjetilnu radost poput svetaca, ali tu radost ne prouzrokuje naša sjetilnost, premda je putena, nego je izvor toj radosti u višem dijelu čovječje naravi, koja je tako puna božanske radosti Duha Svetoga, da se ta radost može odražavati i u nesavršenijem dijelu čovječje naravi. U tom času može razapeta duša klicati sa Davidom: „*Srce moje i moje tijelo kliču Bogu živomu*“ (Ps 84,3).

Drugi način ljubavi prema križu koji ja nazivam razumskom ljubavi, i koja je u višem dijelu duše, u razumu je posvema duhovna. Ona izvire iz spoznaje sreće, koju imamo trpeći za Boga, i ovu sreću može i sama duša primijetiti, pa je ta spoznaja unutarnjim načinom jača i veseli. Ova ljubav, koju smo spoznali razumom, i ako je dobra, što više veoma dobra, ipak nije uvijek nužna, da trpimo radosno i božanski.

Zbog toga i uče učitelji duhovnoga života, da ima još jedna ljubav; ljubav najvišega dijela ili vrhunca duše - ili kako kažu filozofi, to je ljubav duha - po njoj iako se ne osjeća u osjetilima nikakve radosti i ne vidi razumom nikakvo veselje u duši, ipak se ljubi i kuša u svjetlu čiste vjere, križ koji se nosi. Naša je pak sjetilna i nesavršena narav u borbi sva uzbuđena te uzdiše, tuži se, plače i traži utjehu, tako da govorimo sa Isusom Kristom: „*Oče, neka ne bude moja, nego tvoja volja*“, (Lk 22, 42) ili sa Blaženom Djevicom Marijom: „*Evo službenice Gospodnje, neka mi bude po tvojoj riječi!*“ (Lk 1, 38). Jednom od ove dvostruke ljubavi savršenijega dijela naše duše moramo dakle ljubiti i prigrliti križ“. (*Pismo prijateljima križa* br. 50. - 53).

¹⁵¹ Terezija uči potpuno u skladu sa naukom sv. Tome Akvinskoga, koji tvrdi: »Odgovaram... da je nemoguće reći, da je bit duše isto što i njezine moći.« (Vidi *Summa* I, q. 7 ad.7, a. 1.).

¹⁵² Terezija je ponizna i ne apsolutizira svoje osobno iskustvo, jer Bog je Bog te može činiti što hoće, kako hoće i kada hoće. Svetica dopušta da druge osobe mogu biti dovedene u stanje sjedinjenja sedmih odaja, a da imaju drugačija iskustva.

¹⁵³ Svetica govori o sebi samoj, vidi *Izvišća* br. 35.

¹⁵⁴ Viđenje Trojstva o kome je govorila u ovim odajama 1. pogl. br. 6. - 7.

3. Već sam rekla¹⁵⁵ da koristim ove usporedbe zato što nemam drugih, prikladnijih. Ali treba držati na pameti da se ovdje ne misli na tijelo, baš kao da se duša ne nalazi u njemu, ne misli se ni na što drugo, doli na čisti duh. A još manje u duhovnoj ženidbi, jer se ovo otajstveno sjedinjenje događa u najskrovitijem središtu duše, gdje mora da boravi Bog sam, a po mojem mišljenju, Njemu da uđe nisu potrebna vrata. Kažem, ne trebaju Mu vrata; jer čini se, da kod svih milosti o kojima smo dosada govorili, sjetila i moći duše su bile kao sredstvo kojim se trebao poslužiti kada se ukazivao u svom presvetom Čovještvu. Posve je drugačije ono što se zbiva u sjedinjenju duhovne ženidbe.

Gospodin se u tom središtu duše ukazuje - ne po predodžbenom, već u umnom viđenju - i to na puno profinjeniji način nego od onoga o kome smo već govorili,¹⁵⁶ kao što se ukazao apostolima, a da nije ušao kroz vrata, kad im je rekao: „*Mir vama*“ (Lk 20, 21). Tako je velika tajna i tako uzvišena slast, ono što tu Gospodin saopćava duši u jednom času da ne znam s čime bi to mogla usporediti, osim s time da Gospodin duši želi pokazati u tom času kakva je slava na nebu, i to na uzvišeniji način nego li u ikakvom viđenju ili duhovnom slašću. Samo se može reći - koliko se to može razumijeti - da duša ili bolje reći duh duše, postaje jedno s Bogom.

Bog koji je i sam duh, želeći nam pokazati ljubav kojom nas ljubi, daje nekim dušama spoznati dokle seže Njegova ljubav, da slavimo Njegovu veličinu, što se toliko htio sjединiti sa stvorenjem da se više ne želi nikada rastati od njega, poput onih koji su oženjeni pa se više ne mogu rastati. No, nije tako kod ove milosti duhovnoga braka, jer duša u svom središtu stalno ostaje sa svojim Bogom.

4. Duhovne su zaruke drugačije, jer se zaručnici često rastanu. Tako je sa sjedinjenjem.¹⁵⁷ Premda je sjedinjenje spoj dviju stvari u jednu, ipak se mogu rastaviti tako da svaka pojedina ostaje za sebe. Redovito se radi o milosti koja brzo prođe, pa duša nakon toga ostaje bez druženja koje je imala, bez njega u smislu da ga više ne osjeća ni zamjećuje. Kod ove milosti duhovnoga braka nije tako, jer duša u središtu stalno ostaje sa svojim Bogom.

Ovo sjedinjenje možemo usporediti s dvije voštane svijeće koje su tako savršeno spojene da imaju samo jedan plamen, ili pak kao da su im stijenj, plamen i vosak sve skupa jedno. Ali, kasnije se svijeće mogu rastaviti jedna od druge, kao i stijenj od voska. A ovdje, u našem slučaju kod duhovne ženidbe je kao kad voda s neba pada u rijeku ili u studenac, gdje sve postaje jednom vodom, pa se više ne može razdijeliti ni razlučiti, koja je voda bila u rijeci, a koja je pala s neba; ili kao mali potočić, što se ulijeva u more, pa se ne mogu više nikako razdvojiti; ili pak kao da su u jednoj sobi dva prozora kroz koje ulazi puno svjetla, premda ulazi odvojeno, unutra u sobi sve se stapa u jedno svjetlo.

5. Možda je sveti Pavao kad je kazao: „*Tko se približuje i združi s Bogom postaje jedan duh s Njime*“ (1 Kor 6,17) upravo mislio na ovaj uzvišeni brak u kome se pretpostavlja da se Bog već približio duši po sjedinjenju. A apostol isto tako kaže: „*Meni je život Krist, a smrt dobitak.*“ (Fil 1, 21). Čini se da isto to ovdje može reći i duša, jer ovdje umire ona mala leptirica, o kojoj smo govorili, i to s najvećim užitkom, jer je njezin život već Krist.

6. Kako vrijeme prolazi, ova stvar se bolje shvaća po učincima koji će se dogoditi, to će se jasno uvidjeti po nekim otajstvenim težnjama, koje su često tako žive i tako se snažno osjećaju, da se ne može nikako posumnjati da Bog daje život našoj duši. Duša to jako dobro osjeća premda ne zna to iskazati. Neki puta nemogavši više suzdržati velike osjećaje koji ju zahvaćaju događa se da izlijeva nježne riječi, kao: „O živote moga života! O okrepo koja me krijepiš!“ i druge slične stvari. A iz onih božanskih grudi, na koje je privezana, gdje

¹⁵⁵ Vidi V. odaje pogl. 4. br. 3.

¹⁵⁶ Vidi VI. odaje pogl. 8.

¹⁵⁷ Svetica misli na molitvu sjedinjenja o kojoj je govorila i V. odajama, a već u sljedećoj rečenici ponavlja narav ove molitve o kojoj je duže izlagala u V. odaji i razlici u odnosu na ovu vrstu sjedinjenja i molitve koje se događaju u VII. odajama.

izgleda da Bog uvijek krijepi dušu, brizgaju mlazovi mlijeka, koji okrepljuju sve stanovnike zamka, kao da Gospodin želi da i oni sudjeluju u obilnom užitku duše, i da se iz ove nabujale rijeke, u koju utječe ovaj mali potočić, kadikad se podigne koji val vode da krijepi one, koji u pogledu tijela trebaju služiti mladencima. To su djelovanja koja duša zamjećuju s velikom sigurnošću, na način kao kad bi iznenada neka osoba bila polivena vodom te ne bi mogla to ne zamijetiti, pa ni da je u tome trenutku jako rastresena. A na način kao što nas ne bi mogao zahvatiti val vode, kad ne bi bilo uzroka koji ga pokreće, tako je i u našoj nutrini ono što je povezano s djelovanjem o kome sam govorila: mora biti netko u nutrini tko odapinje ove strijele i daje život ovom životu, ili jako sjajno sunce koje iz nutrine duše širi svjetlost na sve duševne moći. Uza sve to duša se ne pomiče iz svoga središta, niti gubi svoj mir. Onaj koji je apostolima dao mir kad su bili skupa, može ga dati i njoj (usp. Iv 20, 19).

7. Mislim da ovaj Gospodinov pozdrav, kao i riječi kojima je u miru otpustio slavnu Magdalenu (usp. Lk 7, 50), mora da su učinile više od onoga kako zvuče, jer u nama Božje riječi su riječi koje su istovremeno i djelotvorne. U onim pripravnim dušama mora da su tako djelovale da su ih oslobodile svega tjelesnoga, ostavljajući ih u stanju očišćena duha, kako bi se po ovom nebeskom sjedinjenju mogle sjединiti s nestvorenim Duhom, jer van svake sumnje je da nas On toliko više ispunja sobom koliko se više ispraznimo od svake stvorene stvari, oslobađajući ih se Bogu za ljubav. A to je jednom molio Isus Krist, Naš Gospodin za svoje Apostole - ne znam gdje to stoji - govoreći, *da budu jedno s Ocem i s Njim, kao što je Isus Krist naš Gospodin u Ocu i Otac u Njemu* (usp. Iv 17, 21). Ne znam koja bi ljubav mogla biti veća od ove! I mi smo u to uključeni, jer Gospodin reče: „*Ne molim samo za njih nego i za sve one koji će vjerovati u mene*“ (Iv 17, 20), pa nadoda: „*Ja sam u njima.*“ (Iv 17, 23).

8. O Bože moj, kako su istinite ove riječi! Kako li ih dobro shvaća i iskusi duša u ovoj molitvi! Kada to ne bi bilo našom krivnjom, i mi sve bismo ih razumijele, jer riječi Isusa Krista, našega Kralja i Gospodina, ne mogu uzmanjkati. Budući da mi zakazujemo, tako što se ne pripremamo i ne udaljavamo od onoga što bi moglo spriječiti ovu svjetlost, zato ne uspijevamo vidjeti se u ovom zrcalu, u koje je urezana i naša slika.

9. Vratimo se k onom, o čemu smo govorili.¹⁵⁸ Kad Gospodin uvede dušu u ovu Svoju odaju, koja je središte same duše, kao što kažu da se vrh neba gdje Bog boravi, ne se kreće kao ostala nebesa,¹⁵⁹ tako je i u ovoj odaji, duša koja je u nju uvedena nije više podložna gibanjima koja običavaju biti u duševnim moćima i predočavanjima mašte, ili joj barem one ne mogu nanijeti štetu niti oduzeti mir.

Ispada da hoću reći kako je, duša kad je došla do toga da joj Bog udijeli ovu milost sigurna za svoje vječno spasenje, te da ne može ponovno pasti. Ne, to ne tvrdim. I gdje god govorim o stanju da se čini kako je duša sigurna, to neka se shvati dok je Bog bude držao za ruku, i dok Ga ona ne bude vrijeđala.¹⁶⁰ Što se tiče one osobe znam sigurno, da usprkos što je

¹⁵⁸ Terezija se vraća na ono što je govorila u br. 3 ovog poglavlja.

¹⁵⁹ Terezija se u ovoj usporedbi oslanja na mišljenja koja su bila prisutna kod teologa vremena u kome je živjela, a oni su to tvrdili zbog opće raširenih nedostatnih astronomskih spoznaja.

¹⁶⁰ Sveci i mistici se slažu da dok je čovjek živ, može se na žalost dogoditi da ponovno padne u stanje teškoga grijeha. To je njima bio veliki razloga za najveću moguću budnost i poniznost pred Bogom. Tako bl. Henrik Susone govoreći o devetoj hridini što odgovara sjedinjenju s Bogom i vrhuncu duhovnoga i mističnoga rasta na zemlji uči:

„*Čovjek*: Predragi moj, mogu li ovi ljudi pasti dolje ispod?

Odgovor: Dogodilo se neki puta da su neki ljudi s ove devete hridine pali dolje pod mrežu. Uzrok tome je bio što im se neprijatelj dodvorio i nametnuo misao samodopadnosti kojoj se nisu opirali kako su trebali. Zbog istoga grijeha neprijatelj je izbačen iz Raja sa svim svojim društvom.

A ovi ljudi kada padnu s devete hridine pod mrežu, postaju oni koji nanose najviše štete kršćanstvu a to je iz razloga što su primili od Boga najuzvišeniju i najprosvjetljujuću milost te lažno izokreću ovo svjetlo kako bi kršćanstvo lutalo. Treba od njih bježati više nego od paklenih đavli. Trebalo bi da se jednostavni puk od njih sačuvati u ovim opasnim vremenima jer kukolj počinje lako rasti. Dok je duša u tijelu, čovjek nikada ne dopire tako visoko niti u dubinu svoga izvorišta i iskona da se neprijatelj ne bi mogao uz njega lijepiti kako bi ga

uvidjela da je u ovom stanju i u njemu ustrajala već više godina, ipak je daleko od toga da se smatra sigurnom, već kroči naprijed u puno većem strahu nego li prije, čuvajući se bilo kakvog i najmanjeg grijeha. Ima žarke želje da služi Bogu, ali kao što će kasnije biti rečeno, vidjevši da može tako malo učiniti a kako je puno toga obvezna, te je stoga isto tako duboka i stalna njena bol i sram, što nije malen križ, nego je jako velika pokora. A što se tiče pokore, što ih više čini, to je veća naslada. A prava njena pokora je kad joj Bog oduzme zdravlje i snagu da može činiti pokoru. Kao što sam kazala na drugom mjestu, ovdje je njena muka jako velika, i mora joj dolaziti iz korijena na koji je ona navezana. Ako je stablo koje se nalazi pokraj voda tekućica svježije i donosi više ploda, čemu se onda čuditi ovoj duši i njenim željama, budući da je njezin pravi duh postao jedno s nebeskom vodom, o kojoj smo govorili?

10. Vraćajući se ponovno na ono o čemu sam govorila, to ne treba shvatiti kao da su duševne moći, sjetila i strasti uvijek u ovome miru; duša jest, iako u njenim nižim odajama s vremena na vrijeme ne nedostaju borbe, naponi i muke; ali oni nisu nikada takvi da bi je udaljili od njenoga mjesta i da bi je lišili njenoga mira, tako je barem uobičajeno. Središte naše duše, ili naš duh, tako je teško za izreći, pojasniti, pa čak i za vjerovati, bojim se, sestre, da zato što ja ne znam to razjasniti da ćete biti napastovane da ne povjerujete u to što kažem. Zar nije jako čudno tvrditi da duša osjeća nevolje i muke, a opet da je u miru? Želim vam navesti jednu ili dvije usporedbe. Bože daj, da budu takve, te vam nešto o tome kažem, ipak znam da govorim istinu, pa ako one i nisu prikladne za to.

11. Kao što se kralj nalazi u svojem dvoru i ne napušta svoje prijestolje zato što u njegovom kraljevstvu ima puno ratova i puno mučnih stvari, tako je i ovdje, iako u preostalim odajama ima puno zbrke i otrovnih životinja te se čuje buka, duša ostaje u onoj središnjoj odaji gdje ne prodire ništa što bi je navelo da se makne odande. Može joj malo dosađivati buka koju čuje, ali je ne uzbuđuje niti joj oduzima mir, jer strasti su već pobijeđene, i boje se ući onamo k njoj, da ne budu morale izići još više posramljene. Ako nas boli čitavo tijelo, a glava je zdrava, neće nas zaboljeti glava stoga jer nas boli tijelo. I sama se smijem ovim usporedbama jer ni mene ne zadovoljavaju, ali ne znam drugih. Mislite vi, što hoćete; istina je ono što sam rekla.

povukao u nizine. To se pokazalo na primjeru Krista kojega je sam davao napastovao. (*Deveta hridina*)

I drugi sveci govore o padu duša koje su bile došle do sjedinjenja, pa su pale zbog oholosti. Citiramo sv. Ljudevita Montforskoga koji uči posvetu Mariji kao povlašteno sredstvo protiv od tih najprofinjnijih napasti i kao sredstvo veće sigurnosti da duša neće pasti zbog Marijinog majčinskog djelovanja kojim brani duše koje se njoj posvete: „Jer davli, ti vješti lupeži, hoće da nas nenadanim napadajem orobe i oplijene. Dan i noć vrebaju zgodan čas za taj posao. Neprestano oblijeću da nas prožderu (usp. 1Pt 5,8) i da nam u tren, jednim grijehom, otmu sve milosti i darove što smo ih god mogli dobiti tijekom godina. Njihova zloća, njihovo iskustvo, njihove zasjede i njihov broj trebaju nam utjerati u kosti silan strah od tolike nesreće, kad znademo da su neke osobe, punije milosti, bogatije krjepostima, utvrđenije iskustvom i veće svetosti, bile iznenađene i nesretno orobljene i oplijenjene. Ah, koliko se vidjelo libanonskih cedara i zvijezda na nebu kako bijedno padaju i gube svu svoju visinu i sav svoj sjaj u jedan tren! Odakle ta čudna promjena? Nije, zaista, od nedostatka milosti, jer ona nikome ne uzmanjkava, nego od nedostatka poniznosti. Te su se osobe držale jačima i sposobnijima nego su bile; smatrale su se kadrima sačuvati svoje blago; pouzdavale su se u se i oslonile se na sebe. Držale su svoju kuću dosta sigurnom i svoje kovčege dosta jakima da mogu sačuvati dragocjeno blago milosti. Zbog toga neosjetljivoga oslanjanja na svoje sile (premda im se činilo da se oslanjaju samo na Božju milost) dopustio je prepravedni Gospodin da budu orobljene prepustivši ih samima sebi. Jao! Da su bile upoznale divnu pobožnost, koju ću prikazati poslije, bile bi povjerile svoje blago moćnoj i vjernoj Djevici, a ona bi im ga bila sačuvala kao svoje vlasništvo; dapače to bi čuvanje smatrala svojom strogom dužnošću“. (*Rasprava o pravoj pobožnosti prema bl. Djevici Mariji br. 88*)

3. Poglavlje

Govori o velikim učincima koje uzrokuje ova molitva. Treba ih pažljivo promotriti jer zadržavajuća je razlika između njih i onih prijašnjih.

1. Rekli smo da je leptirica već umrla, presretna što je našla svoj počinak i što Krist živi u njoj. Pogledajmo sada kakav život provodi, jer se ovaj život razlikuje od onoga života kojim je živjela prije, što ćemo po ovim učincima moći vidjeti je li uistinu primila milost o kojoj smo govorili. Koliko mogu shvatiti, učinci su sljedeći.

2. Prvi je učinak, da duša uvelike zaboravi na samu sebe, tako duboko da joj uistinu izgleda kao da više ne postoji. Osjeća se preobraženom na takav način da ne prepoznaje samu sebe. Ne misli ni na Nebo koje ju čeka, ni na život, ni čast, nego je sva zaokupljena time da sve bude na veću slavu Božju. Čini se da su riječi koje joj je Gospodin kazao, da se brine za Njegove stvari, a On će se brinuti za njezine¹⁶¹ izvršile ono što one znače, tako da se ona više ni za što ne brine. Ne želi ništa ni u čemu, osim kad vidi da nešto može barem malo doprinijeti za veću slavu i čast Božju: a za to bi rado žrtvovala i svoj život. Što se tiče ostaloga, nalazi se u nekom neobičnom zaboravu te se čini, ponavljam, kao da više ne postoji.

3. No ne mislite, kćeri, da duša prestaje voditi računa o tome da jede i spava, premda joj to zadaje ne malu muku, niti da zanemaruje činiti što je dužna prema svome staležu. Ovdje govorim samo o unutarnjim stvarima, a što se izvanjskih djela tiče malo toga se ima za reći. Muka joj je gledati, da svojim snagama ne može ništa. Sve što razaznaje da je na služenje i slavu Gospodinu, a može učiniti, ne bi propustila ni za što na svijetu.

4. Drugi je učinak velika želja da trpi. Ali želja nije takva, da bi je uznemirivala, kao što je prije običavala. Duša tako žarko želi, da se na njoj vrši volja Božja, tako da sve što Bog raspoređi smatra dobrim; ako On bude htio da ona trpi, dobro došlo, ako to ne želi, ne uznemiruje se kako je to prije običavala.

5. Ove duše isto tako osjećaju veliku nutarnju radost kad su progonjene,¹⁶² i ostaju u puno većem miru nego što je to za njih rečeno u prethodnim stanjima. Ne samo da ne gaje nikakvog neprijateljstva prema onima što im čine ili žele činiti zlo, nego štoviše, obasiplju ih posebnom ljubavlju, i ako vide da su u nekoj nevolji zbog toga se iskreno žaloste, sve do te mjere da su spremne sve učiniti da njima olakšaju. Vrlo ih rado preporučuju Bogu, a rado bi se odrekle nekih milosti, što im ih Gospodin daje, da ih udijeli njima,¹⁶³ te da Ga one više ne vrijeđaju.

6. Evo što me najviše od svega čudi. Već ste vidjele, kakve su muke i žalosti ove duše podnijele želeći umrijeti, zato da bi uživale našega Gospodina.¹⁶⁴ A sada je tolika njihova želja, da Mu služe, da čine sve da Mu drugi služe i da podnose velike napore, pa i za korist samo jedne duše, kad bi to mogle, i ne samo da više ne žele umrijeti, nego žele živjeti mnogo godina pa i podnoseći najveće tegobe, samo kako bi zadobile da Bog bude malo više proslavljen. Nije im do toga stalo¹⁶⁵ ni kad bi i pouzdano znale da će duša, čim izađe iz tijela, uživati Boga, jer ne misle ni na slavu što je uživaju sveci, niti žele još za sada, da dođu u nju. Svojom slavom drže, da u nečemu pomognu svome Raspetome Bogu, posebno kad vide kako

¹⁶¹ Terezija aludira na *Izvišća* br. 35.

¹⁶² U ovom i sljedećem broju Terezija izlaže treći učinak ove milosti: uživanje u progonstvima, duboki mir i veliku želju da služe Bogu za spasenje duša, a ne da umru kako bi se sjedinile s Bogom što je duša kušala u prethodnoj odaji.

¹⁶³ To jest da ih udijeli njihovim progoniteljima.

¹⁶⁴ Terezija aludira na kontemplativno mistična iskustva o kojim je pisala u VI. odajama pogl. 11.

¹⁶⁵ Podrazumijeva se da im nije stalo da čim prije umru.

ga toliko vrijeđaju, te kako je malo onih koji uistinu traže Njegovu čast i slavu, ne brinući se ni za što drugo.

7. Istina, ove duše koji put zaborave na to, pa im se ponovno vrata nježne želje da uživaju Boga i da iziđu iz ovoga progonstva, pogotovo kad vide, kako malo znaju činiti za Boga, ali brzo se vrata u sebe, i na kraju krajeva vide da Ga uvijek imaju sa sobom, pa se zadovoljavaju time da prikazuju Gospodinu to što žele živjeti, kao najdragocjeniju žrtvu, što Mu je mogu dati. Smrti se ne boje više, nego bi se bojale blagoga ushita. Ono što iznenađuje je to da Onaj koji joj je prije davao one goruće i mučne želje, sada im daje ove druge želje za životom. Neka On bude navijek slavljjen i hvaljen!

8. Ukratko, ove duše ne žele više ni naslada ni duhovnih utjeha, jer imaju sa sobom samoga Gospodina i On sada živi u njima. Budući da je Njegov život bio samo neprestano mučeništvo, jasno je da On čini da takvim bude i njihov, barem u željama, ako ne u stvarnosti, jer u stvarnosti On se prilagođava našoj slabosti, pa ne propušta kad vidi da nam je potrebno pomoći nam svojom jakošću. Ove duše su se odrekle svega,¹⁶⁶ uvijek žele biti same ili se baviti nečim što će biti na korist spasenju duša. Nemaju suhoća ni unutarnjih muka, nego bi samo htjele slaviti Gospodina, zaokupljene su nježnim sjećanjem na Njega. Kada se rastresu, sam Gospodin ih pobudi na način kako je rečeno,¹⁶⁷ poticaj kojim ih pobudi - ne znam kako bih ga drugačije nazvala - proistječe iz nutrine njihove duše, kao što sam kazala govoreći o poletima,¹⁶⁸ ali to biva s velikom blagošću, to ne proistječe ni od razmišljanja, ni iz sjećanja, niti iz bilo čega po čemu bi se moglo razumjeti da je duša učinila bilo što sa svoje strane. To tako redovito i često biva da se može pozorno promotriti. Kao što oganj, ma kako bio jak, ne usmjerava svoga plamena prema dolje već gore, tako se i ovdje razaznaje, da ovaj nutarnji pokret proistječe iz središta naše duše i budi duševne moći.

9. Uistinu, kad ne bi bilo nikakve druge koristi na ovome putu molitve, osim da se spozna s koliko brige Bog nastoji da nam se daruje i moli nas - da kažem, moli nas - da ostanemo s Njime, bili bi i više nego dovoljni ovi Njegovi tako nježni i prodorni dodiri ljubavi za nadoknaditi za sve podnesene patnje. Zacijelo ste, sestre, i vi to iskusile, jer smatram da čim se stigne do molitve sjedinjenja, da Gospodin pokazuje ovu brižljivost, uvijek podrazumijevajući, ako mi ne zanemarimo vršiti Njegove zapovijedi. Kad vam se to bude dogodilo, sjetite se, da to dolazi iz ove unutarnje odaje, gdje je Bog u našoj duši, i slavite ga uvelike. To je Njegova poruka ili pisamce napisano s velikom ljubavlju, u čije porijeklo se ne može sumnjati, i za koje želi da samo vi razumijete slova i ono što po njemu od vas traži. A vi ma kako bile zaokupljene izvana, pa da ste i u razgovoru s nekim osobama, nemojte nikako propustiti da Mu odgovorite. Da, može vam se dogoditi, da će vam Gospodin htjeti udijeliti ovu tajnu milost dok ste u društvu s drugima; a budući da odgovor mora biti nutarnji, možete to vrlo lako učiniti, na način da samo pobudite čin ljubavi ili sa svetim Pavlom kažete: „*Gospodine što želiš da učinim?*“ (Dj 9, 6). To je jako prikladan trenutak u kome izgleda da nas Gospodin sluša kako bi nas poučio kako da Mu bolje ugodimo. Gotovo će uvijek tako nježni doticaj pripraviti dušu, da uzmogne s odlučnom voljom činiti, što je rečeno.

10. Ova se odaja razlikuje od ostalih, kao što je rečeno,¹⁶⁹ jer gotovo nikad nema suhoća ni unutarnjih nemira koji su se kadikad događali u svim ostalim odajama. Duša je gotovo uvijek u miru, tako je sigurna da ova milost dolazi od Boga, te ne može niti sumnjati da bi se moglo raditi o krivotvorini: ¹⁷⁰ ni od đavla jer smatram da se on to ne usuđuje, niti mu Bog dopušta ući u ovu odaju u koju je Gospodin pozvao dušu da bude s Njim i da Njega motri; ni

¹⁶⁶ U broju 8. i 9. Terezija izlaže četvrti učinak ove milosti: odricanje od svega.

¹⁶⁷ Vidi VI. odaje pogl. br. 2.

¹⁶⁸ Vidi VI. odaje pogl. 11. br. 2.

¹⁶⁹ U broji 8. ovog poglavlja.

¹⁷⁰ U ovom broju Terezija govori o petom učinku ove milosti: duša više ne gubi svoj mir i ne boji se više prerađivanja đavla.

od sjetila ni od duševnih moći, jer ovdje kako sam kazala,¹⁷¹ osjetila i moći nemaju što tražiti; niti od same duše, jer sve milosti, što ih ovdje Bog iskazuje duši, kako rekoh,¹⁷² ona dobiva bez ikakve svoje pomoći, osim što se sasvim predala Bogu.

11. Način na koji Gospodin u ovoj molitvi obogaćuje i poučava dušu je u takvoj smirenosti i šutnji da podsjeća na gradnju Salomonova hrama, kad se nije čula nikakva buka (usp. 1 Kr 6,7).

Tako i u ovom Božjem hramu, u ovoj Njegovoj odaji: On i duša naslađuju se u najvećoj tišini. Razum se ne pokreće, niti ima što za istražiti. Gospodin koji ga je stvorio hoće da on tu počiva i da kao kroz malu pukotinu motri, što se događa. A povremeno bude lišen i ovoga te ne može više motriti, ali samo za kratko, jer po mojem mišljenju, ovdje duševne moći ne gube svoje djelovanje, nego tu ostaju opojene bez djelovanja.

12. Evo što me čudi. Kad duša dođe dovde prestaju svi ushiti,¹⁷³ barem oni koji se događaju na način da se gubi uporaba sjetila. Ako se ponekad i dogode, nikada nisu s onim zanosima i poletima duha, o kojima sam govorila. A i oni se jako rijetko događaju, i to gotovo nikad javno kao prije, kad je to bivalo veoma uobičajeno. Ne potiču je na to ni velike prigode koje su prije raspaljivale njenu pobožnost, kao na primjer kad bi duša prije vidjela pobožnu sliku ili slušala glazbu, ili čula nešto iz propovijedi koju skoro nije ni slušala. Budući da je siromašni leptirić bio još tako plah, sve bi ga prestrašilo i nagnalo da odleti.

Sada pak, ili zato što je duša našla svoj mir i pokoj, ili jer je u ovoj odaji već vidjela toliko divnih stvari, te se više ničem ne čudi; ili pak nije onako osamljena kako je običavala biti jer uživa u takvom društvu; ili se radi o nekom drugom meni nepoznatom razlogu, ali ostaje sestre da to više nije kao prije. Bit će da je to iz razloga što čim Gospodin počinje uvoditi dušu u ovu odaju i pokazivati joj njene divote duša gubi onu veliku slabost koju je prije imala, a koja joj je predstavljala tako veliku muku, ili zato što ju je Gospodin ojačao, raširio i osposobio ili se pak moglo raditi o tome da zbog nekih razloga koje Gospodin zna, da je On javno htio pokazati ono što je s ovim dušama činio potajno. Bilo kako da je, Njegovi su sudovi iznad svega što mi ovdje možemo zamisliti.

13. Ove učinke, kao i sve ostale dobre učinke navedene kod dosad spomenutih stupnjeva molitve, Bog daje duši, kad je sjedinjuje sa Sobom po onom poljupcu koji je Zaručnica tražila (Pj 1, 1), i koji joj je, kako to izgleda, i udijeljen. Ovdje se ona naslađuje u šatoru Božjemu (usp. Otk 21, 3). Ovdje se u izobilju košuti koja je ranjena daje vode (usp. Ps 42, 2). Ovdje golubica, što je poslao Noa, da vidi je li prestao potop, pronalazi maslinu, kao znak da je našla čvrsto tlo usred voda i oluja ovoga svijeta. (Post. 8, 8-9).

O Isuse! Tko bi znao sva mjesta, iz Svetoga Pisma, kojih zacijelo ima, koja smjeraju da se shvati ovaj mir duše! Znajući koliko je važan taj mir, učini o Bože moj, da ga svi kršćani željno traže, a onima kojima si ga već udijelio, sačuvaj ga po Svome milosrđu. Jer znamo da trebamo uvijek živjeti u strahu sve dok nam ne udijeliš istinski mir, dovodeći nas tamo gdje on više ne može prestati. Kažem istinski mir, ne zato što bih smatrala da ovaj o kome govorim nije takav, nego zato što kad bismo se udaljili od Boga, mogao bi se vratiti prijašnji rat.

14. Ah, koje li muke ovih duša kad vide da bi mogle izgubiti tako veliko Dobro? To ih potiče da budu još pažljivije, da iz svoje slabosti uznastoje izvući jakost, da svojom krivnjom ne propuste nijedne prigode što im se pruži da više ugone Bogu. Što vide da ih Gospodin više obasiplje milostima to se više boje sami sebe, do te mjere da se neki puta ne usuđuju ni oči podići poput carinika iz Evandjelja (Lk 18, 13), jer su u Njegovim veličinama više upoznale svoju krajnju bijedu, pa im se njihovi grijesi čine još teži. Neki puta iz želje da budu sigurne, žele da im se život skonča, ali ubrzo potaknute ljubavlju kojom ljube Boga, opet žele živjeti

¹⁷¹ Vidi poglavlje 2. ovih odaja br. 3. i 10.

¹⁷² Vidi poglavlje 2. ovih odaja br. 5 – 6. i 9.

¹⁷³ Podrazumijeva se da prestaju ushiti u kojima se gubi svijest.

zato da Mu služe - kako je rečeno¹⁷⁴ - predajući u Njegovo milosrđe sve što se odnosi na njih. Neki puta vidjevši mnoge milosti koje su primile zbune se, pa se boje da im se ne dogodi kao lađama koje su pretovarene pa potonu.

15. Kažem vam, sestre, da ni ove duše nisu bez križa. Ali one se ne uznemiruju i ne gube spokoj: sve brzo prolazi poput vala, ili poput oluje nakon koje se more smiruje. Gospodinova prisutnost koju nose u sebi navodi ih da brzo sve zaborave. Neka On bude uvijek blagoslivljan i neka ga slave sva stvorenja, amen.

4. Poglavlje

S njim završava iznoseći ono što joj se čini da želi Gospodin time što udjeljuje duši ovako velike milosti i kako je potrebno da Marta i Marija idu skupa. Poglavlje je jako korisno.

1. Ne smijete smatrati, sestre, da u ovim dušama opisani učinci traju neprestano u istom stupnju. Zbog toga gdje se sjetim, kažem, »redovito« jer ponekad Gospodin prepušta dušu njenoj naravi, tada izgleda da se skupe sve otrovne životinje iz predziđa i odaja ovoga zamka da bi joj se osvetile za ono vrijeme kad je nisu mogle imati u rukama.

2. Istina, to stanje ne traje puno, najviše dan ili malo više.¹⁷⁵ No baš u toj velikoj smetnji, koja redovito potječe od kakvoga vanjskog povoda, duša vidi, što dobiva u onom dobrom društvu. Gospodin joj daje veliku postojanost, da ne odstupa ni u čemu od Njegove službe i dobrih odluka, čini se dapače, da se one povećavaju, te duša ni u čemu ne skreće od svojih dobrih odluka, pa ni u prvim najmanjim pokretima. Rekoh, ovo stanje ne traje dugo, rijetko se događa i to samo kad naš Gospodin hoće, a događa se zato da duša ne zaboravi svoju bijedu, da ostane ponizna, da shvati koliko Mu duguje i zahvaljuje Mu za veličinu milosti koju je primila, pa da Ga slavi.

3. Ove duše, imaju tako velike želje i odlučnost da ni za što na svijetu ne učine nikakve nesavršenosti, ali to ne znači da ih zbog toga ne čine, čine mnoge, pa čak i grijehe.¹⁷⁶

¹⁷⁴ U broju 6. ovog poglavlja.

¹⁷⁵ Terezija govori o učincima koje je iznijela u prethodnom poglavlju od br. 3 do br.10. Do kojih granica može ići ovo nutarnje potamnjenje sjedinjenja koje postaje zadovoljština, a istovremeno sjedinjenje s Bogom u duhu ostaje, svjedoči sv. pater Pio. Pater Pio se slaže sa Terezijom da ovo stanje traje kratko: „Cijeli pakao se obara na dušu svojom praznom rikom. Sav život, kako prošli tako i sadašnji njoj je užas. Sama duša izgleda odlučnom urotiti se protiv same sebe služeći se u tu svrhu maštanjem i uobražavanjem. Lijepi dani provedeni u sjeni svojega Gospodina posve nestaju iz sjećanja. U tom stanju duša ne može nego uzviknuti: "Sve je izgubljeno za mene!" Muka koju jadna duša osjeća jest takva da se ne bi mogla razlikovati od najgorih muka prokletih u paklu. Ta muka ne traje dugo i baš ne može dugo, jer kada duša dalje živi u ovom vremenu onda je to samo na temelju izvanredne Božje milosti. To stanje ne traje dugo s jednakom snagom i ne bi moglo baš dulje trajati prema mojem mišljenju, a da duša ne bi napustila tijelo. Što se pri toj krajnjoj kušnji ne uznemiruje jest gornji vrh duše, koji je okružen neoposivim i vrlo ugodnim mirom što se samo tako upravo zamjećuje donjim dijelom, i on je, tako vjerujem, jedina nit koja dušu održava na životu". (sv. p. Pio; *Pismo* br. 187.). "Mučna uzdrmanost od bezbrojnih strahova, bezbrojnih umišljanja i k tome spoznaje moje bijede što me ispunjavu užasom, izazivaju mi gorke suze i pitaju: jesam li zauvijek izgubljen? Moj Oče, pomozite mi, jer ova posve duhovna bol, što ju osjećam, jest duboka, prenježna, izjedajuća: ne mogu si izbiti iz glave mučnu sumnju da je sve u meni samo prevara. Ona je nepodnošljiva zbog svoje uvjerljivosti i jer toliko dugo traje i ne prestaje razdirati moju jadnu dušu."(sv. p. Pio; *Pismo* br. 157).

„I kad bih znao da je netko zabrinut i trpi, bilo duševno ili tjelesno, što sve ne bih za njega učinio kod Gospodina da bih ga vidio oslobođena od njegovog zla? Rado bih ga vidio spašenim, preuzeo na sebe sve njegove patnje i prepustio mu sve plodove ovog trpljenja, ako bi to Gospodin dopustio.“ (sv. p. Pio, *Pismo* br. 183. od 26.3.1914.).

¹⁷⁶ I drugi sveci uče da Bog pripušta da oni koji su došli do sjedinjenja s Njime čine ne svojevolske nesavršenosti i lake grijehe, te dakle u njima nema nikakve zlobe, ni odgovornosti. Bog to pripušta da ih drži u poniznosti. Dosta je citirati poznati tekst sv. Ljudevita Montforskoga: „Često, da, vrlo često dopušta Gospodin Bog, da

Ali ne čine ih svojevolutno i svjesno, a da ih uopće ne bi činili Gospodin im za to mora dati posebnu pomoć. Govorim o lakim grijesima, jer od smrtnih grijeha, koliko one shvaćaju su oslobođene, premda ne i sigurne,¹⁷⁷ budući da je moguće da imaju neke za koje ne znaju, pa ih to i te kako muči.

Isto im tako zadaju veliku muku i duše za koje vide da propadaju. Iako na određen način imaju veliku nadu da one neće biti među njima, ipak ne mogu se ne bojati - kako sam rekla¹⁷⁸ - kada se sjetite nekih za koje kaže Pismo da ih je Gospodin bio obasuo milostima, kao Salomon koji je Bogom toliko i uzvišeno komunicirao.

Ona među vama koja za sebe bude osjećala veću sigurnost, neka se najviše boji, jer David kaže: „*Blago čovjeku, koji se boji Gospodina*“ (Ps 111,1). Neka nas Gospodin uvijek štiti. Najveća sigurnost što je možemo imati je moliti Ga, da nam udijeli milost da Ga nikada ne vrijeđamo. Neka On bude hvaljen navijeka. Amen.

4. Dobro će biti, sestre, da vam kažem, zašto Gospodin udjeljuje tolike milosti na ovom svijetu. Ako ste pazile na ono što sam izlagala, mogle ste to shvatiti iz njihovih učinaka, ali želim vam to ponoviti da ne bi koja pomislila, da se to zbiva samo za nasladu tih duša, što bi bila velika zabluda. Budući da nam Bog ne može dati veće milosti, nego li da nam dadne život, kojim nasljedujemo život Njegova ljubljenoga Sina, stoga sigurno smatram da su ove milosti dane za to da ojačaju našu slabost, kako bismo Ga mogle nasljedovati u tome da puno trpimo, kao što mi se čini da sam drugdje rekla.¹⁷⁹

5. Uvijek smo uviđale da su oni koji su se najviše približili našem Gospodinu Isusu Kristu morali podnositi veće muke. Promotrimo muke, što ih je podnijela Njegova preslavna Majka i slavni apostoli. Što mislite, kako je mogao sv. Pavao pretrpjeti tako preteške patnje? Na njemu možemo vidjeti, kakve učinke čine istinska viđenja i kontemplacija koji potječu od Boga, a ne od mašte ili su prevare đavla. Je li se on možda sakrivao da uživa one naslade, da se ne upušta ni u što drugo? Ta i same znate da nije imao ni dana počinka, po onome što možemo razabrati, zacijelo ga nije imao ni noću jer je tada zarađivao za kruh svagdanji (usp. 1 Sol. 2, 9.). Veoma mi se sviđa sjetiti se i sv. Petra, kad je bježao iz zatvora, pa mu se ukazao

Njegove najveće sluge, koje su se najviše uzvisile u životu milosti, čine pogriješke koje ih strahovito ponizuju, a to radi toga, da ih ponizi pred njima samima i pred ljudima, da odvрати od njih oholost poradi milosti, koje im daje, ili pomisao na dobro, što ga čine, da se – kako kaže Duh Sveti – nijedan čovjek ne može ponositi pred Bogom“ (1 Kor 1, 29) (...) Nemojmo se čuditi, ako Gospodin u otajstvima svoga lica sakriva svoje odabranike (usp. Ps 31,21), tako da ih ne može okaljati ni pogled ljudski ni vlastito znanje. Što sve ne dopušta ljubomorni Bog, da ih tako može sakriti? Ne pribavi li im tolika poniženja? Koliko puta dopušta, da pogriješe? Ne dopušta li da ih muče mnoge napasti poput sv. Pavla (usp. 2Kor 12,7)? Zar ih ne pušta često biti u velikoj neizvjesnosti, nesigurnosti i tami? O kako je Bog čudnovat u svojim svecima i svetim putovima, kojima ih hoće dovesti do poniznosti i svetosti!“ (PPK br. 46 - 47).

¹⁷⁷ Crkva uči da vjernik ne može imati apsolutne sigurnosti o stanju i ustrajnosti u milosti do kraja, nego može imati samo moralnu sigurnost u to koja se temelji na teologalnim krepostima, vjeri, ufanju i ljubavi, te u životu u milosti Božjoj. Upravo zbog toga su mnogi sveci, iako su bili postigli najviši stupanj sjedinjenja s Bogom na zemlji duhovni brak, redovito molili za milost ustrajnosti do kraja njihova života i sretnu smrt u milosti Božjoj. Apsolutnu sigurnost da se više ne može izgubiti Boga duša ima samo vječnosti, u definitivnom sjedinjenju s Bogom kad Ga bude motrila licem u lice. Da otkloni svaku sumnju oko toga da li Terezija slijedi nauk Crkve u izdanju *Zamka duše* od g. 1589. u Salamanci Fray Luis je dodao ovu bilješku: »U ovim riječima Sveta Majka pokazuje jasno istinitost i čistoću svoga učenja o sigurnosti milosti, jer za tako savršene duše i tako obdarene milostima od Boga, kao što su one na ovom stupnju i u ovoj odaji, kaže da nisu sigurne, da li imaju ikakvih smrtnih grijeha kojih ne vide, pa ih bojazan od toga uznemiruje.«

¹⁷⁸ Terezija aludira na III. odaje pogl. 1. br. 1-4. gdje je već navodila primjer Salamona (1 Kr 11).

¹⁷⁹ Vidi VI. odaje pogl. 9. br. 16 – 17. i VII odaje pogl. 1. br. 7. Isto uči i bl. Henrik Susone o stanju duše koja je došla do vrhunaca duhovnog i mističnog iskustva na zemlji: „*Čovjek: Ljubljeni moj, a žele li ovi ljudi bilo što?*

Odgovor: Nemaju nikakvu želju osim da Bog bude čašćen, ništa drugo. Potpuno su se predali Bogu tako da se njima duboko sviđa sve ono što On čini s njima i sa svim stvarima. Ako im udijeli neki dar, to prihvaćaju, ako im ga oduzme, i to jednako prihvaćaju te su tako u svemu potpuno slobodni i nenavezani. Radije izbjegavaju ugodne nego gorke stvari jer ljube križ“ (*Devete hridine*).

naš Gospodin i rekao mu da ide u Rim da ponovno bude razapet. Nikad ne molimo službu ovoga blagdana, gdje se podsjeća na taj događaj, a da ja ne kušam posebnu utjehu.¹⁸⁰ Kako je ta milost Gospodnja djelovala na Petra, što je učinio? Odmah je otišao u smrt. A nije mala Gospodinova milost, što je našao tko će mu je zadati.¹⁸¹

6. O sestre moje, kako mora zaboravljati na svoj počinak duša koja živi tako sjedinjena s Bogom! Kako malo mora da joj je stalo do časti! Kako mora biti daleko od želje, da se u nečemu drži do nje! Jer ako se ona puno druži s Njim, kao što je i pravo, zacijelo mora malo misliti na sebe. Sva je njezina briga upravljena tome kako da Mu bolje ugodi, te u čemu i na koji način da Mu pokaže ljubav, kojom Ga ljubi. To je cilj molitve, tome teži duhovni brak, da iz njega uvijek nastaju djela, djela, budući je to - kao što sam vam već rekla¹⁸² - istinski znak za prepoznavanje radi li se o darovima i milostima koje su udijeljene od Boga.

7. Malo mi koristi, biti u samoći veoma sabrana, vršeci čine kreposti pred Gospodinom, odlučujući i obećavajući da ću učiniti velika djela u Njegovoj službi ako, čim odem odande, kad mi se ukaže prigoda činim sve suprotno od onoga što sam obećala.

Krivo rekoh, da malo koristi, jer sve vrijeme što ga provedemo s Bogom, puno koristi. Ako nam naša slabost kasnije priječi pa ne možemo izvršiti one odluke, Gospodin će nam neki puta dati milost da to učinimo, usprkos sve naše odbojnosti, kao što se to često događa. Kad On vidi neku jako plašljivu dušu, protiv njezine volje pošalje joj neku veliku muku, i učini da je ona pobjedonosno nadvlada, a kad to duša shvati, sve više gubi strah, i sve odlučnije se Njemu prikazuje.

Htjela sam reći da je mala korist, usporedi li se s mnogo većom korišću, što bi se dogodila, kad bi se djela uskladila s odlukama i riječima. Ona koja ne može odjednom sve učiniti, neka čini malo po malo. Ako hoće da joj molitva bude od koristi, neka nastoji nadvladati svoju volju, neće joj nedostajati mnoštvo prilika da to može činiti, ni u ovim malim samostanima.

8. Pazite to je mnogo važnije, nego što bi vam ja to znala izreći. Uprite oči u Raspetoga i sve će vam se činiti laganim. Ako nam je Gospodin pokazao svoju ljubav po tako velikim djelima i užasnim patnjama, kako Mu htjeti ugoditi samo riječima? Zna li što znači uistinu biti duhovan?

Znači postati robovima Božjim, koje je On označio svojim žigom, da ih uzmogne prodati kao robove svega svijeta, kao što je On to bio. Time nam ne bi učinio nikakvu nepravdu, nego milost i to ne malu, jer smo Mu mi same žrtvovali svoju slobodu. Tko se ne odluči na to, neka bude siguran da se neće puno okoristiti, jer cijelom ovom zdanju - kako sam rekla¹⁸³ - temelj je poniznost, a ako ova krepost nije postojana, Gospodin neće htjeti visoko podići zdanje i to za vaše dobro, zato da se sve ne bi srušilo na zemlju.

Prema tome, sestre, ako želite da se vaše zdanje podigne na dobrim temeljima, nastojte biti najmanje od svih i svima ropkinje, pazeći kako, u čemu i na koje načine možete drugima ugađati i služiti. Jer ono što u tom slučaju budete činile, činit ćete više na svoju korist nego li za njih, jer ćete tako postaviti čvrste stijene da vam se zamak neće srušiti.

9. Ponovno kažem da je za ovo potrebno da ne postavite svoj temelj samo u to da usmeno molite i kontemplirate jer ako se ne budete trudile zadobiti kreposti i ne budete se vježbale u njima, uvijek ćete ostati patuljaste. A dao Bog da to ne bude značilo ne rasti, jer na ovom putu, kao što vi to znate, tko ne napreduje, taj nazaduje. Smatram da je uistinu

¹⁸⁰ Ova pobožna predaja se spominjala u starom karmelskom časoslovu, 29. lipnja na blagdan sv. Petra. U prvoj se večernjoj antifone *Veliča* čitalo: Blaženi Petar apostol vidje Krista, gdje mu ide u susret. Pokloni mu se i rekne: „Gospodine, kamo ideš?“ - „Dolazim u Rim, da me opet razapnu.“

¹⁸¹ Pomalo nejasna rečenica, a smisao je taj da Terezija, kao i mnogi drugi sveci, smatra da je velika milost mučenički umrijeti za Boga, te su mnogi od njih to i žarko željeli.

¹⁸² Vidi V. odaje pogl. 3. br. 11.

¹⁸³ Vidi I. odaje pogl. 2 br. 8, 9, 11.

nemoguće da se ljubav, kada je uistinu ima, može zadovoljiti time da ostane uvijek na istom stupnju.¹⁸⁴

10. Možda ćete pomisliti da govorim početnicima, te kažem da se poslije nekog vremena mogu odmarati. Već sam vam rekla te znate,¹⁸⁵ da mir što ga ove duše uživaju u nutrini, je zato što ga one izvana nemaju ili jako malo, a niti ga ne žele. Čemu mislite da služe nadahnuća, ili bolje rečeno težnje, koje sam spomenula i poruke što ih šalje duša iz unutarnjeg središta stanovnicima gornjega dijela zamka i drugih odaja, koje okružuju odaju gdje se ona nalazi? Možda zato, da oni legnu spavati? Ne, ne, ne! Jer iz ovog središta duša nameće još žešći rat sjetilima, duševnim moćima, i svemu tjelesnome kako bi ih spriječila da ostanu besposleni, rat još žešći nego ga je ona vodila, dok je još zajedno s njima trpjela. Možda tada još nije shvaćala koliko su velike koristi od patnje, iako ju je Gospodin upravo po patnjama doveo dovdje. A sada društvo u kojem uživa, daje joj puno veću snagu, nego što ju je ikad imala, jer kako kaže David: *sa svecima bit ćemo sveti* (usp. Ps 17, 26), ne treba nimalo sumnjati, da će duša, koja je postala jedno s Jakim, po tako uzvišenom sjedinjenju duha s duhom, biti dionikom Njegove jakosti, na način kako su u njoj sudjelovali sveci da bi trpjeli i umirali.

11. Duša ovom jakošću koja odavde proizlazi čini dionicima sve stanovnike zamka, pa čak i samo tijelo. Često se čini da tijelo ne osjeća nikakve koristi, ali snaga koju je duša zadobila pijući vino iz one pivnice, u koju ju je uveo Zaručnik¹⁸⁶ ne pušta je da iz nje izađe, već se prelijeva i na slabo tijelo, kao što i jelo koje se unosi u želudac daje jakost glavi i svim udovima. Usprkos toga, tijelo dok je živo prati zla kob, jer što god napravilo, sve mu izgleda kao sitnica, u usporedbi sa velikom unutarnjom snagom i ratom koji mu duša nameće. Odatle mora da su potjecale velike pokore što su ih činili mnogi sveci posebice slavna Magdalena, iako je odrasla u tolikoj udobnosti; odatle ona gorljiva želja našeg oca Ilije za slavom Božjom (usp. 1 Sam 19, 10.); odatle i revnost sv. Dominika i sv. Franje da zadobiju duše da slave Boga. Kažem vam, da su sveci morali mnogo podnijeti zaboravljajući sami sebe.

12. Eto sestre moje, hoću da to nastojimo doseći. Želimo i bavimo se molitvom ne da bi uživale, nego da bismo imale snage kako bismo služile Gospodinu. Ne želimo ići neutritim putem jer bismo tu najprije zalutale. Bilo bi vrlo neobično misliti da se mogu zadobiti od Boga milosti hodeći nekim drugim putem, drugačijim od onoga kojim je On išao i kojim su išli svi Njegovi sveci. Neka nam to ne pada na pamet. Vjerujte mi: za ugostiti Gospodina, imati Ga uvijek sa sobom, dobro se prema Njemu odnositi i dati Mu jesti, Marta i Marija moraju ići zajedno. Što bi mu Marija, sjedeći uvijek do Njegovih nogu dala jesti da joj njezina sestra nije pomagala? Njegovo je jelo to da na sve načine, kako budemo mogle, pridobijemo duše da se spase i da Ga zauvijek slave.

13. Reći ćete mi dvije stvari. Prvo, da je Gospodin rekao, da je Marija izabrala najbolji dio. (usp. Lk 10, 42). Da, ali Marija je već bila izvršila Martinu službu, pogostivši Gospodina time što mu je oprala noge i otrla ih svojom kosom (usp. Lk 7, 7-38). Mislite li da je za tako dičnu gospođu, kao što je bila ona, bilo malo poniženje ići po onim ulicama, i možda samoj – budući da joj je gorljivost sprečavala da pazi kamo ide - ući tamo gdje nikad nije bila ušla i nakon toga podnijeti farizejevo prigovaranje i mnoge druge stvari što ih je morala pretrpjeti? Koja promjena za ženu poput nje, pokazati se u gradu na takav način, među tako lošim

¹⁸⁴ Vidimo kako Terezija u ovom broju jasno naglašava u čemu se sastoji bit svakog duhovnoga rasta, stupnjeva molitve i savršenstva: to je rast u ljubavi. Time ona slijedi klasični nauk katoličke duhovnosti koji biblijske temelje pronalazi u hvalospjevu ljubavi apostola Pavla (1 Kor 13), teološki ga je možda najjasnije izrazio sv. Toma Akvinski: „Savršenstvo kršćanskog života se na poseban način sastoji u ljubavi“ (ST; II – II, q. 184. 1). Taj nauk je potvrdila Crkva na Drugom vatikanskom koncilu: „Jer ljubav je kao veza savršenstva i izvršenja zakona, upravlja svim sredstvima posvećenja, daje im oblik i dovodi ih do savršenstva“ (LG 42).

¹⁸⁵ Vidi pogl. 3 ovih odaja br. 3, 5, 6, 8.

¹⁸⁶ Aluzija na Pj 2, 4.

svijetom, kojemu je bilo dosta znati da je prijateljevala s Gospodinom, kojega su oni već toliko prezirali, da se prisjete kakav je život bila vodila, a da sada hoće postati svetica, budući da je jasno, da je ona već bila promijenila odjeću i sve drugo. Ako se danas svašta govori o osobama, koje nisu tako glasovite, što li je tek bilo onda? Da sestre, kažem vam, da joj je *najbolji dio* bio dan nakon što ju je stajao dosta truda i mrtvenja, a da ne govorimo o njenoj nesnosnoj mucu koju mora da je kušala, kad je vidjela, da toliko preziru njezina Učitelja. A što tek reći o onome što je morala pretrpjeti, kod smrti Gospodinove! Držim, da ako nije podnijela mučeničku smrt, to je zato jer je pretrpjela mučeništvo na Kalvariji gledajući kako Gospodin umire. I koliko mora da su joj bile strašno mučne godine kojima Ga je nadživjela vidjevši da je daleko od Njega!.. Iz toga se vidi da nije uvijek bila do Gospodinovih nogu u slastima kontemplacije.

14. Drugo reći ćete, da vi ne možete, niti imate načina i sredstava za zadobivati duše za Boga; da biste to jako rado činile, ali ne možete poučavati niti propovijedati kao što su to činili apostoli, te da ne znate načina kako tome prionuti. Na ovu opasku sam vam već nekoliko puta odgovorila u svojim spisima, a ne znam, jesam li i u ovom Zamku.¹⁸⁷ Budući da se radi o stvari koja vam može zaokupljati misao, uz želje koje vam Gospodin daje neću propustiti da o tome kažem i ovdje. Već sam vam na drugom mjestu rekla¹⁸⁸ da nam ponekad đavao nameće velike želje zato da se ne bismo založile oko onoga što imamo pri ruci kako bismo služile našem Gospodinu u onom gdje je to moguće, već da se zadovoljavamo time što smo željele ono što je nemoguće. Iako je vaša molitva na korist cijelome svijetu, ipak ne trebate tako misliti, nego se zadovoljite time da koristi onima koje su s vama u zajednici, jer ste prema njima više obvezne. Na takav način vaše djelo će biti veće, jer nije malena stvar da vašom poniznošću, mrtvljenjem, vašim služenjem sestrama, vašom ljubavlju prema njima i vašom ljubavlju prema Bogu postanete plamen koji će sve raspaliti, i da ih trajno potičete vašim krepostima. Tada ćete biti na veliku korist, i vršit ćete vrlo ugodnu službu Gospodinu. Tada će Gospodin, uvidjevši kako koristite sve vaše mogućnosti, vidjeti da se spremne činiti puno više, i nagradit će vas kao da ste to u stvarnosti i učinile, zadobit ćete mnoge duše za Njega.

15. Reći ćete, da to ne znači obraćati, jer su vaše sestre već kreposne. Što je vama do toga? Što one budu savršenije, to će Gospodinu biti ugodnije njihove pohvale, a njihova će molitva više koristiti bližnjima. Najzad, sestre moje, i s time zaključujem, pazimo da ne gradimo kule bez temelja. Gospodin ne gleda toliko na veličinu djela, koliko na ljubav s kojom se ona čine. Činimo li ono što ovisi o nama, što možemo, Gospodin će nam dati da ćemo moći svakog dana činiti sve bolje. Ali nemojmo se odmah umoriti, nego prikazujmo Gospodinu iznutra i izvana svaku žrtvu što je možemo prinijeti za kratko vrijeme ovoga života, a možda će biti kraći nego li što to svaka misli. Gospodin će je sjediniti s onom žrtvom koju je na križu za nas prinio Ocu, i udijelit će joj onu vrijednost što ju je zaslužila naša volja, makar djela bila malena.

16. Neka Bog dadne, sestre i kćeri moje, da se sve zajedno vidimo ondje, gdje ćemo Ga zauvijek hvaliti! A meni neka dade milost, da provedem nešto od onoga što vas poučavam: to Ga molim po zaslugama Njegova Sina koji živi i kraljuje u vijeke vjekova, amen. Velika je smetenost koju kušam, pa vas zato molim, poradi ovoga istog Gospodina, da ne zaboravite u svojim molitvama ovu jednu bijednicu.

¹⁸⁷ Svetica je razložila ovu misao na raznim mjestima u svojim spisima. Vidi *Putu savršenstva*, 1 - 3 pogl. *Misli* pogl. 7.

¹⁸⁸ Vidi III. odaje pogl. 2. br.13.

JHS

1. Kad sam započela pisati ovaj spis, kako vam na početku rekoh, postojala je odbojnost,¹⁸⁹ a sada kad je završen, uvelike sam se obradovala, i trud smatram dobro upotrijebljenim premda priznajem da je bio dosta malen. Misleći na vašu strogu klauzuru, i malo stvari za razonodu što ih imate, sestre moje, te na neke kuće koje nemaju prikladan prostor za to, u nekima od vaših samostana, čini mi se da će vam biti na utjehu moći se rekreirati u ovom unutarnjem zamku, u koji vam je dopušteno ulaziti i šetati po njemu u bilo koje doba bez dopuštenja poglavarice.

2. Ne možete dakako u sve odaje zamka ući svojom snagom, makar vam se činilo da ste snažne, osim ako vas ne uvede sam Gospodar zamka. Zato vam savjetujem, ako nađete na otpor ne provaljajte silom, ostanite u miru, da Ga ne oneraspoložite jer vas nikad neće pustiti da uđete u njih.¹⁹⁰ On jako voli poniznost, budete li smatrale da ne zavređujete ući čak ni u treće odaje, zadobit ćete od Njegove dobrohotnosti da će vas brzo pustiti da uđete u pete odaje. Ako budete često u njih ulazile, moći ćete Mu tako dobro služiti, zaslužiti ćete da vas uvede u onu odaju koju drži za Sebe, i iz koje više nećete nikada izići, osim ako vas ne pozovu poglavarice čiju volju Gospodin hoće da ispunjavate kao Njegovu vlastitu. Ako zbog poslušnosti dugo budete vani, kad se god vratite On, će vam držati vrata otvorena. Kad se jednom naviknete odmarati se u ovom zamku, sama nada - koju vam nitko ne može oduzeti - da ćete se u njega vratiti, učinit će vam lagane sve stvari, pa makar one bile i jako mučne.

3. Iako se govori samo o sedam odaja, u svakoj od njih ima ih mnogo, dolje, gore, sa strana, s divnim vrtovima i vodoskocima, labirintima i tako dražesnim stvarima, poželjele biste se rastopiti u hvaljenju tako velikoga Boga koji je to stvorio na Svoju sliku i priliku.¹⁹¹ Nađete li što dobro u ovome što sam vam govorila vjerujte mi da je to u istinu rekao Gospodin da vas obraduje i utješi, a nađete li što manjkava, to sam rekla ja.

4. Zbog velike želje da sudjelujem u tome da vam pomognem služiti mojem Bogu i Gospodinu, molim vas da svaki puta kada ovo budete čitale, u moje ime, puno slavite Njegovo Veličanstvo i molite ga da se uzvisi Njegova Crkva i da prosvijetli luterane. Za mene pak molite, da mi oprosti moje grijehе i da me izbavi iz čistilišta, jer ću se možda, po milosrđu Božjem, nalaziti ondje, kad vi dobijete ovu knjigu da čitate, ako učeni ljudi, koji je pregledaju, utvrde, da je vrijedna za čitanje. Bude li kakva zabluda u njoj, to je stoga što nisam upućena. U svemu se podvrgavam onome što uči sveta Rimska Katolička Crkva. U toj podložnosti živim pa izjavljujem i obećavam da želim u njoj živjeti i umrijeti. Neka Bog, Naš Gospodin bude dovijeka hvaljen i blagoslovljen. Amen, amen.

5. Ovaj spis je dovršen u samostanu sv. Josipa u Avili godine 1577. na dan uoči sv. Andrije, na slavu Boga koji živi i kraljuje u vijeke vjekova, amen.

¹⁸⁹ Vidi predgovor br. 1.

¹⁹⁰ Aluzija na savjete iz IV. odaja pogl. 2, i VI. odaje pogl. 7.

¹⁹¹ Aluzija na Post 1, 26 i na I. odaje pogl. 1. br. 1.